

DİNİM İSLAM

İnsanı en güzel şekilde yaratıp, üstün yeteneklerle donatan Yüce Allah, onu ilahî hitabın muhatabı kılarak ayrıcalıklı bir konuma yükseltmiş, verdiği sayısız nimetlere karşılık da sorumluluk yüklemiş, fakat peygamber ve kitap göndererek bu sorumluluğun ifasında yol göstermiştir ki bütün bunlar da “din” adı ile kurumsallaşmıştır. İlk insanla birlikte var olan, varoluşsal bir ihtiyaç olan din, hayatın nihaî anlamını öğreten, dünya ile ahiret, akıl ile ruh arasında denge kurmayı sağlayan, bireye iç huzur kazandıran, topluma sevgi ve adalet getiren, bireysel ve toplumsal ödevlere dahi ibadet anlamı kazandıran hayatın tamamına yönelik bir öğüttür.

Dağlar, taşlar, ağaçlar, denizler, balıklar, çiçekler, böcekler, bulutlar, kuşlar, kelebekler, melekler, cinler, dünya, ay, güneş, yıldızlar, gezegenler... Canlı ve cansız, ne çok sayıda ve ne kadar farklı türde varlık yaratmış Rabbimiz! Bunların hepsine belli bir ölçü ve düzen vermiş, her birini ayrı ayrı hikmetlerle donatmış. Yaptıklarının hiçbirini boşu boşuna ve sebepsiz değil. Yüce yaratan, yarattıklarının her birine, kendilerine göre özellikler, bu özelliklere uygun görevler vermiş: Sıcaklık vermiş güneşe ve beraberinde ısıtma görevini elbette. Bereket vermiş toprağa ve tohumları yeşertme görevini de... Bülbüle hoş bir sada nasip etmiş, dinleyenlerin kulakları nasiplensin diye. Bu taksimatta insanoğlunun payına düşen ise hem en kıymetlisi hem de en zorudur. Başka hiçbir varlıkta olmayan akıl ve irade verilmiştir insana. İnsan, eşref-i mahlûkat olmuştur böylece. Bunun karşılığında da dağların bile taşıyamayıp altında kalmaktan korktuğu bir sorumluluğu üstlenmiştir (Ahzab 72). Bu görevini yerine getirebilmesi için göklerde ve yerde bulunan ne varsa hepsi de onun hizmetine verilmiştir. Yaratıcısına kulluk etmek, yaratılanlara şefkatle muamelede bulunmak, yeryüzünü imar etmek, hak din olan İslâm'ı benimseyip yüzünü yaratıcısı olan Allah'a çevirmek, Allah'ın koyduğu sınırlara uyarak yaşamak, başkalarını iyiliğe teşvik edip kötülükten sakındırmak, yeryüzünde adaleti tesis etmek, müslüman olarak şahitlik ettiği dünya hayatını yine müslüman olarak tamamlamak ve en sonunda da razı olmuş ve razı olunmuş bir kul (Fe'r 89 / 28) sıfatıyla, kalb-i selimle Rabbinin huzuruna çıkmak... İşte insanoğlunu bekleyen görev...

Din, akıl sahiplerini Peygamber'in getirdiklerini kabule davet eden ilahî kanundur. Din, insanın Allah, tabiat ve diğer insanlarla ilişkilerini düzenleyerek hayatını anlamlandıran ve ona yön veren kurallar bütünüdür. Din, Allah'a inanma ve kulluk etmedir. Din, Allah tarafından peygamberler aracılığı ile akıl sahibi insanlara gönderilen, onları kendi tercihleri ile dünya ve âhiret saadetine ulaştıran ilâhî kurallar bütünüdür. Din, insana kendi mahiyetini, varlık amacını, Allah'a ve O'nun yarattıklarına karşı görevlerini bildiren bir öğretilerdir. Din, Allah'ın emir ve tavsiyeleriyle çizdiği bir yol, takip etmemizi istediği bir hayat tarzıdır. Din, Allah'ın insanlardan yapmalarını ve yapmamalarını istediği şeylerin tamamıdır.

Dinin Kaynağı

Din duygusu insanda doğuştan mevcuttur. İnsanın sahip olduğu bu din duygusu, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den itibaren ilâhî vahiy ile de desteklenmiştir. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den bugüne bütün toplumlar din, insanlığın hayatına yön vermiş; ahlâk, hukuk, siyaset, iktisat, aile, eğitim, kültür, medeniyet gibi bireysel ve toplumsal bütün alanlara kaynaklık etmiştir. Çünkü sadece bu duyguya dayanarak dünyadaki varlık sebebimizi ve görevlerimizi, Allah'ın emir ve yasaklarını bilmemiz mümkün olamazdı. Allah, bu konuları aydınlatmak için peygamberler göndermiş, onlar aracılığıyla vahyini biz insanlara ulaştırmıştır. Kısacası din duygusunun kaynağı fitrat (insanın doğuştan sahip olduğu özellikler), dinî esasların kaynağı ise vahiydir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Hakk'a yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fitrata sınımsız tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insan ların çoğu bilmezler”(Rûm 30). Peygamberimiz sav buyuruyor ki: “Her çocuk fitrat üzere doğar” (Müslim, “Kader”, 22).

Dinin Hayatımızdaki Yeri ve Önemi

Din insanın aklına, kalbine ve ruhuna hitap ederek davranışlarını insanileştirir, nefsinin temizlemesine yardımcı olur. Bireysel ve toplumsal hayatın Allah'ın rızasına uygun bir şekilde sürmesini sağlar. İnsanın, dünyaya niçin geldiği, yaratılış amacının ne olduğu, öldükten sonra neler olacağı gibi konulardaki merakını tatmin eder, sorularına cevap verir. İnsanın Allah'a gönülden bağlılık duymasını sağlar ve onu yaratılmışlar önünde eğilmekten kurtarır. Böylece insana gerçek özgürlük ve bağımsızlığın hazzını tattırır, onu ölüm korkusu ve yokluk endişesi gibi sıkıntılardan kurtarır. Dua, niyaz, ibadet gibi dinî tecrübelerle insandaki güvenme, sığınma, bağlanma ihtiyacını karşılar. İnsanlar arasında hak, adalet, iyilik gibi erdemleri yaygınlaştırır. İnsanların

birbirlerine karşı hak ve ödevlerinin neler olduğunu bilmelerini sağlar. Böylelikle toplumsal hayatın huzur ve sükûn içinde sürmesine katkıda bulunur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?” (Kıyâme 75 / 36).

İman (İtikat İnanç Akide)

Bir insanı mutlu ve huzurlu kılan, güven içerisinde hayatını devam ettirmesine yardımcı olan şey onun inancıdır. İnsanlar iman sayesinde ayaklarını sağlam basabilecekleri bir zemin bulurlar. İman, kişiye olaylara nasıl bakacağını belirleyen bir bakış açısı, bir kalkış ve hareket noktası temin eder. İnsanlar ancak iman sayesinde hayatlarını belirsizlikten, kargaşa ve karmaşadan kurtarıp anlamlı ve yaşanılır hâle getirebilirler. Kaygılar, korkular, ümitsizlikler, geleceğe dair endişeler ve tüm bunların oluşturduğu karanlık, ancak iman sayesinde aydınlanır. İnsan, yaratanını tanımak ve O’na ibadet etmek için yaratılmıştır. Ancak ve ancak bu yaratılış gayesine uygun hareket ederse ebedî saadete ulaşabilir. Bu bakımdan insanın iman etmesi ve bu imanını son nefesine kadar kaybetmeden muhafaza etmesi, dünyadan ve dünya içindeki her şeyden daha kıymetlidir. Peki, bizim için bu kadar kıymetli olan imanı nasıl tanımlayabiliriz? İman, Allah’ın Hz. Peygamber sas’e bildirdiği haberleri ve hükümleri kabul edip bunların doğru olduğuna gönülden inanmak demektir. Bir kimse Hz. Peygamber sas’in getirdiklerini kalbiyle tasdik ediyorsa o kimse Allah katında mümindir. İman konusunda aslanan, kişinin iman edilmesi gereken hususları kalben tasdik etmesidir. Ama kişinin kalbinde olanı sadece Allah bilebilir. Biz bir kimsenin mümin olduğunu ya kendisinin söylemesiyle ya da bazı ibadetleri görünür şekilde yerine getirmesiyle anlayabiliriz. Böylece ona müslüman muamelesi yaparız. Örneğin, müslüman olarak bildiğimiz bir kişi öldüğünde cenaze namazını kılar, cenazesini müslüman mezarlığına defnederiz. Bir insanın imanında zirve noktaya ulaşması için kalben tasdik edip dil ile ikrar ettiği hususları yaşantısında da uygulaması gerekir. Kişiyi hem Allah katında hem de insanlar arasında değerli kılan şey kalbiyle dilinin, özüyle sözünün bir olmasıdır.

Taklidî iman, kişinin iman esaslarına ailesinden ve çevresinden görüp duyduğu şekilde inanması, tahkikî iman ise, imanını delillere, araştırmalara, bilgiye ve derin kavrayışlara dayandırmasıdır.

Kelime-i Tevhid, Kelime-i Şehâdet(İcmali iman)

İmanın özü kelime-i tevhid ve kelime-i şehâdetle ifade edilir. Kelime-i tevhid(لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed, Allah’ın elçisidir cümlesi), hem İslâm’a girişin ifadesidir hem de İslâm’ın özeti ve sembolüdür. Bu sözü söyleyen kişi iman ettiğini belirtmiş olur. Tüm varlıkları yaratan ve yaşatan bir Allah olduğunu ve O’nun dışında ibadet edilmeye lâyık hiçbir ilâh bulunmadığını dile getirir. Ayrıca Allah’ın insanlara doğru yolu göstermek üzere gönderdiği peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed sav’in de Allah’ın elçisi olduğunu kabul etmiş olur. Müslüman bu söze ve bu sözle özetlenen İslâm dininin bütün emir ve yasaklarına gönülden teslim olan kişidir. Kelime-i şehâdet (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ) Ben şehâdet ederim ki Allah’tan başka ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve elçisidir” cümlesi) ise kelime-i tevhidle aynı anlamda olup, farklı bir söyleyiş biçimidir. Bir kimse kelime-i tevhidi veya kelime-i şehâdeti söylediği zaman hem insanlarla olan ilişkilerinde hem de Allah ile olan ilişkisinde müslüman muamelesi görmeye hak kazanır. Yüce Rabbimiz bu sözü söyleyip üstlendiği sorumlulukları yerine getiren kimseleri cennetine alacağını, onları ebedî kurtuluş ve mutlulukla mükâfatlandıracağını müjdelemektedir (bk.Bakara 2/82; Nisâ 4/57; Mâide 5 / 9).

Mümin Müslüman

Peygamberimiz(sas)ınAllah’tan alıp insanlara ulaştırdığı dini kabul eden ve buna gönülden inanan ve buna göre davranan kişidir. Kişinin mümin ve müslüman olması onda birtakım özelliklerin oluşmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Örneğin, mümin ve müslüman kişi, Allah ve resulüne (sas) düşman olanlarla dostluk etmez. Kazandıklarından Allah yolunda harcar. Namazını kılar, orucunu tutar. Allah’tan başkasına boyun eğmez, yalnızca Rabbine güvenir. İnsanlara iyiliği tavsiye eder, kötülüğe engel olmaya çalışır. Allah’ın âyetleri okunduğunda müminin imanı artar, Allah’ın adı anıldığında yüreği titrer. Bu özelliklere sahip mümin âhirette cennet ve oradaki pek çok güzel nimetle mükâfatlandırılır.(Mü’minûn 23/1-11) (Mü’minlerin özellikleri için bkz Bakara 1-5; Mü’minun 1-11)

Kâfir Müşrik Münafık

Kâfir, Hz Peygamber(sav) in Allah’tan alıp insanlara ulaştırdığı dini kabul etmeyip inkâr eden kimsedir Kâfir,Allah’ı, âyetlerini, peygamberlerini, peygamberlerin tebliğ ettiklerini, Kur’an’ı, melekleri, öldükten sonra

dirilmeyi, âhireti inkâr eder. Allah ile, isim ve emirleri ile alay eder. Peygamberlerin yalan söylediğini, Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmediğini, ölümle birlikte her şeyin sona ereceğini iddia eder. Müşrik, Allah'ın eşi, benzeri, ortağı ya da çocuğu olduğuna (şirk) inanankâfir kimse olupmüşrikler Allah'ın varlığını inkâr etmezler ama O'ndan başka ilâhlar olduğunu kabul edip onlara da taparlar. Münafıkda, inanmadığı halde mümin görünen kimse olup, müminlerle karşılaştığında “inandım” der, kendi yandaşlarıyla birlikteyken Allah ve müminlerle alay eder. İçten içe müminlere kin besler. Aslında istemediği halde maddî çıkarları için namaz kılar. İnanarak değil, gösteriş için Kur'an okur. Kur'an'ı kasten yanlış yorumlar. Kötülüğü yaygınlaştırıp iyiliğe engel olmaya çalışır. Münafık cimri ve kibirlidir. Sözünde durmaz. Yalan söyler. Emanete hıyanet eder. Haksızlık yapar. Allah'tan korkmaz, kuldan utanmaz. Dünyada mümin muamelesi görse de Allah katında kâfirdir. Âhirette yeri cehennemdir. Münafıklar İslâm toplumu için kâfirlerden daha tehlikelidirler. Zira iki yüzlü davrandıkları için tanınmaları mümkün değildir. İçten içe müslüman toplumun huzur ve düzenini bozarlar. Bu yüzden âhiretteki cezaları da kâfirlerinkinden daha şiddetlidir. (Münafıkların özellikleri için bkz Münafıkun Suresi)

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Fakat âyetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üstünedir. Onlar ebedî olarak lânet içinde kalırlar. Artık ne kendilerinden azap hafifletilir, ne de yüzlerine bakılır (Bakara 161-162). (Müslümanların inançsızlara karşı göstermesi gereken tutum için bkzKafirun Suresi) Yine, Yüce Rabbimiz buyuruyor ki “Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın” (Nisâ 145).

Âmentü İman Esasları İmanın Şartları (Tafsili İman)

Kelime-i tevhid ve şehâdette icmali olarak (topluca) belirtilen hususlar Ehl-i sünnet alimlerince formüle edilen Âmentü metninde tafsili olarak (ayrı ayrı) ifade edilmiştir: **أَمَنْتُ بِاللّٰهِ وَ مَلٰئِكَتِهٖ وَ كُتُبِهٖ وَ رُسُلِهٖ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهٖ وَ** **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُوْلُهُ** Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrı ve şerri ile kaderin Allah'tan olduğuna, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna... iman ederim. Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki Muhammed sav O'nun kulu ve elçisidir. (bkz DİA Âmentü md)

İman İslam İhsan

Ömer b. Hattâb ra şöyle dedi: Bir gün Resûlullah sav'in huzurunda bulunduğumuz sırada, elbisesi beyaz mı beyaz, saçları siyah mı siyah, yoldan gelmiş bir hali olmayan ve içimizden kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi. Peygamber'in yanına sokuldu, önüne oturdu, dizlerini Peygamber sav'in dizlerine dayadı, ellerini (kendî) dizlerinin üstüne koydu ve: Ey Muhammed, bana İslâm'ı anlat! dedi. Resûlullah sav: “İslâm, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman, yoluna güç yetirebilirsen Kâbe'yi ziyaret (hac) etmendir” buyurdu. Adam: Doğru söyledin dedi. Onun hem sorup hem de tasdik etmesi tuhafımıza gitti. Adam: Şimdi de imanı anlat bana, dedi. Resûlullah sav: “Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanmandır. Yine kadere, hayrına ve şerrine iman etmendir” buyurdu. Adam tekrar: Doğru söyledin, diye tasdik etti ve: Peki ihsan nedir, onu da anlat, dedi. Resûlullah sav: “İhsan, Allah'a onu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen onu görmüyorsan da O seni mutlaka görüyor” buyurdu. Adam yine: Doğru söyledin dedi, sonra da: Kıyâmet ne zaman kopacak? diye sordu. Peygamber sav: “Soru sorulan, bu konuda sorandan daha bilgili değildir” cevabını verdi. Adam: O halde âlâmetlerini söyle, dedi. Resûlullah sav: “Annelerin, kendilerine câriye muamelesi yapacak çocuklar doğurması, yalın ayak, başı kabak, çıplak koyun çobanlarının, yüksek ve mükemmel binalarda birbirleriyle yarışmalarıdır ” buyurdu. Adam, (sessizce) çekip gitti. Ben bir süre öylece kalakaldım. Daha sonra Peygamber sav: “Ey Ömer, soru soran kişi kimdi, biliyor musun?” buyurdu. Ben: Allah ve Resûlü bilir, dedim. Resûlullah sav: “O Cebrâil'di, size dininizi öğretmeye geldi” buyurdu. (Müslim, İmân 1,5. Ayrıca bk. Buhârî, İmân 37; Tirmizîİmân 4; EbûDâvûd, Sünnet 16; Nesâî, Mevâkîf 6; İbnîMâce, Mukaddime, 9)

1. Allah'a İman

Allah Vardır ve Birdir Hiçbir yapı, yapansız olmaz. Var olan her şeyin bir var edeni vardır. Bu, üzerinde tartışılması bile anlamsız apaçık bir hakikattir. Bir insan, kendi benliğinde, iç dünyasında, kendi vicdanıyla ve kâinatta, dış dünyada gözlemleyebileceği pek çok delille, sayısız işaretle yaratının varlığını farkederek, anlar ve kabul eder, onu farketmemesi, anlamaması imkânsızdır. “Allah”, yokluğu asla düşünülemeyecek olan, var olmak için başka bir varlığın var etmesine ya da desteğine ihtiyacı olmayan yaratıcının sadece kendisine özgü adıdır. İnsanların tamamı için Allah'ın varlığına inanmak hem kolay hem de doğaldır. Çünkü Allah'ın varlığını kabul etmek ve O'na inanmak, bütün insanların yaratılışında olan bir yöneliştir. Kâinatta var olan düzen ise Allah'ın birliğinin en açık işaretidir; varlıklar arasında görülen düzen “yaratıcı”nın bir ve tek olmasını zorunlu kılar. İnsanlık tarihi boyunca bütün peygamberler, insanları Allah'ın birliğine iman etmeye çağırmışlardır. Ayrıca Allah'ın tek, eşsiz, ortaksız ve benzersiz olduğunu anlatmışlardır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Eğer yerde ve gökte Allah’tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş’ın Rabbi Allah, onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir” (Enbiyâ 21 / 22).

Allah’ın Birliğine İnanmanın Önemi

Allah’ın birliğine iman, bütün peygamberlerin(as) tebliğ ettiği İslâm dininin temelidir. İslâm’daki diğer inanç esasları, hükümler ve yasalar bu temel üzerine oturur. İnsanın hayatını sürdürebilmek için hava, su, yiyecek, barınma gibi temel ihtiyaçları vardır. Bu temel ihtiyaçlardan biri de inanmaktır. Çünkü insan güven içinde olmak ister. Allah’a ve O’nun birliğine inanmayan kişiler huzursuz, sorunlu, mutsuz bir hayatı yaşamak zorunda kalırlar. Kendilerini hiçbir zaman güvende hissedemezler. Bağlanmanın ve ibadet etmenin zevkini yaşayamazlar. İmanın huzur iklimini soluyamazlar. Korku, kaygı, karmaşa, endişe, tedirginlik, belirsizlik, çaresizlik gibi olumsuzluklar onları çepeçevre kuşatır. İnsanın güven içinde olma isteği, inanmak ve bağlanmak şeklinde kendini gösterir. Örneğin bebek annesine güven duyar ve onun kendisini koruyacağına inanıp dört elle annesine bağlanır. Allah’ın varlığına ve birliğine inanan insan da O’na olan imanı sayesinde bu dünyada güvenli, mutlu ve huzurlu bir hayat yaşar. Allah’a inanan kimse akıl, ruh, kalp, beden gibi bütün yönleriyle tutarlı ve sağlam bir kişilik geliştirir. Böylece hem kendi iç dünyasında hem de toplumla ve yaratılmışlarla ilişkilerinde mutlu ve başarılı olabilir. Huzur ve güvende olmak, sevilmek, sayılmak ve itibar görmek gibi temel gereksinimlerini karşılar. Zorluklar ve sıkıntılar karşısında teselli bulur. Her şey onun için imanın aydınlığında anlamlı hâle gelir. Allah’ın varlığına ve birliğine gerçek anlamda inanan bir insanın, dar fikirli ve bağınaz olmaması beklenir. Çünkü mümin, evrendeki her şeyin tek sahibinin Allah olduğunu bilir ve kâinatta hiçbir şey kendisine yabancı gelmez. Bu sebeple de sevgisi ve yakınlığı herhangi bir ırk, renk veya grupla sınırlı olmaz, herkesi kuşatır. Mümin bilir ki kudret ve kuvvet yalnızca Allah’ındır. O’ndan başka hiç kimsenin zarar veya fayda vermeye gücü yetmez. Bu inanç, kişiyi Allah’tan başka her şeyden bağımsız yapar. Allah’ın varlığına ve birliğine iman etmekle uzun bir yolculuk başlar; başlangıcı nurlu, sonu nurlu bir yolculuk... Çünkü Allah göklerin ve yerin nurudur. Ancak O’nun nuru kulun/mahlûkatın bakışı ile idrak edilemez. Kulseyre daldığı şeyler, O’nun isim ve sıfatlarının tezahür ve tecellileridir. Bu seyirdeki yol işaretlerini de Yüce Rabbimiz ebedî vahyi Kur’an-ı Hakîm ile kullarına bildirmiştir

Allah’a İman Eden İnsan...

- Allah’ı sever, O’nun sevgisini elde etmeyi sağlayacak davranışlar sergiler. Allah’ın sevgi ve hoşnutluğunu kazandıktan sonra da kaybetmemeye çalışır.
- Güven içinde olur, imanın huzur dolu havasını teneffüs eder. Huzurlu, mutlu, korku ve endişeden uzak bir hayat sürer.
- Bütün yönleriyle olgun bir insan olur; iç dünyasıyla, toplumla ve çevresini çepeçevre kuşatan canlı cansız tüm varlıklarla doğru, tutarlı ve düzenli bir ilişki geliştirir.
- Kendisi de aynı Allah’ın yarattığı bir kul olduğu için, kâinattaki her şey ona tanıdık gelir. Sevgisini ve yakınlığını tüm varlıklara sunar.
- Allah’ın her şeyi gördüğünü ve her sözü işittiğini bildiği için yalnızken de başkalarının yanındayken de dürüst ve erdemli davranır, içi dışı bir olur.
- Yüz yüze kaldığı zorluklar ve sıkıntılar karşısında Allah’ın daima kendisiyle olduğunu bilmenin verdiği teselliye ve güven duygusunu hisseder. Kudret ve kuvvetin yalnızca Allah’a ait olduğunu ve O’nun dilediğini üstün duruma getirdiğini, dilediğini ise sınamak için başarısız kıldığını bilir. Bu bilgisi ve inancı, ferdi sadece Allah’a kul yapar, başka varlıklara boyun eğmekten bağımsız kılar.
- Allah’tan başka fayda veya zarar veren bir güç ve kudret olmadığını bilir. Başarı için Allah’ın hoş görmeyeceği çarelere başvuramaz. Kendisine düşen görevin çalışıp gayret etmekten ibaret olduğunu bilerek hareketlerini düzenler.
- Allah’ın bütün duaları işittiğini bilir, her zaman Allah’a sığınır ve güvenir. Böylece her türlü zorluğun üstesinden gelme gücü kazanır.
- Yaratılış amacını, nereden geldiğini ve nereye gideceğini bilir ve kendisini güvende hisseder.
- Allah’ın bütün güzel isim ve sıfatlarını bir kul olarak kendine rehber edinir ve bu güzel sıfatların gereğiyle donanarak olgun bir insan olmaya çalışır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Allah’a yönelen, O’na ortak koşmayan kimseler (olun). Kim Allah’a ortak koşar sa, sanki gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir” (Hac 31)

Allah’ın Sıfatları

Allah’ın, kelâmında bize öğrettiği niteliklerini iki grupta özetleyebiliriz: zâtî sıfatlar, sübûtî sıfatlar. Zâtî sıfatlar, sadece Rabbimizin sahip olduğu ve sırf O’na özgü niteliklerdir.

- Vücut: Vardır; olmaması ya da yok olması düşünülemez.
- Kîdem: Başlangıcı yoktur, varlığı sonradan ortaya çıkmamıştır.
- Bekâ: Sonsuzdur; varlığı hiçbir zaman son bulmayacaktır.
- Vahdâniyet: Eşi, benzeri ve ortağı yoktur. Birdir, tektir, biriciktir.
- Muhâlefetünlî’l-havâdis: Yaratılmışlara benzemez; O’ndan başka her şey sonradan olmuştur ve hiçbir şey O’na denk ya da benzer değildir.
- Kıyam bi-nefsihî: Hiçbir şeye ve hiç kimseye ihtiyacı yoktur; varlığı başkasına bağlı değildir.

Sübûtî sıfatlar, Rabbimizin mükemmelliğini ifade eden, O’nu daha iyi tanımamızı sağlayan niteliklerdir. Bu

nitelikler diğer varlıklarda da Allah'ta olandan farklı olarak sınırlı düzeyde vardır. • Hayat: Diridir ve O'nun için "ölüm" söz konusu değildir. • İlim: Her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır. • Sem': Her şeyi duyar ve işitir. • Basar: Her şeyi görür. • İrade: Dilediğini yapar, her şey O'nun dilemesiyle olur. • Kudret: Her şeye gücü yeter. • Kelâm: Yarattıkları ile irtibat ve iletişim kurar. Onlara mesajını gönderir. • Tekvin: Dilediğini, dilediğince yaratır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır. Diridir, kayyûmdur (Âl-i İmrân 3 / 2). • O, ilk ve sondur. Zâhir ve bâtıdır. O, her şeyi hakkıyla bilendir (Hadîd 57 / 3). • Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır (Rahmân 55 / 26-27). • De ki: "O, Allah'tır, bir tek. Allah sameddir (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir)" (İhlâs 112/1-2). O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu suretle sizi üretiyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir (Şûrâ 42/11). • Sen, o ölümsüz ve daima diri olana (Allah'a) tevekkül et. O'nu her türlü övgüyle yücelterek tesbih et. Kullanının günahlarından hakkıyla haberdar olarak O yeter (Furkân 25 / 58). • O, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'tır. Gaybıda, görünen âlemi de bilendir. O, rahmândır, rahîmdir (Haşr 59/22). • Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir (Bakara 2 / 181). • Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür (Bakara 2 / 110). • Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "ol!" demektir. O da hemen olur (Yâsîn 36 / 82). • Göklerin ve yerin hükümranlığı yalnızca O'nundur. Diriltir, öldürür. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir (Hadîd 57/2). • Daha önce kıssalarını sana anlattığımız peygamberler gönderdik. Anlatmadığımız (nice) peygamberler de gönderdik. Allah, Mûsâ ile de doğrudan konuştu (Nisâ 4 / 164). • Allah dilediğini yaratır. O, bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece "ol" der, o da hemen olur (Âl-i İmrân 3 / 47).

Allah'ın Güzel İsimleri (Esma-i Hüсна)

En güzel nitelikler ve nitelermeler, bütün güzelliklerin kaynağı olan Allah'a özgüdür. Kur'an-ı Kerim'de geçen "el-esmaü'l-hüсна" ifadesi "Allah'ın güzel isimleri" anlamına gelmektedir. Bu güzel isimler, hem Kur'an'da kendi kelâmıyla hem de resûlünün(s.a.s.) sözleriyle bize bildirilmiştir: • Adl (Adaletli): O, mutlaka ve daima âdil olup asla zulmetmeyen, aşırılığa gitmeyendir. • Afv (Affedici): O, günahları hiçbir sorumluluk kalmayacak şekilde affeden, affetmeyi çok sevendir. • Âhir (Son): O, her şeyden sonra da mevcudiyeti devam edecek olan, varlığından sonrası olmayandır. • Alî (Ulu): O, her şeyin ötesinde ve her yönüyle yüce olandır. • Alîm (Bilen): O, gizli açık, büyük küçük her şeyi ve her bir şeyi en iyi bilendir. • Allah: Sadece O'na ait olan özel isimdir. • Azîm (Muhteşem): O, bütün büyüklerin ve büyüklüklerin ötesinde, akıl almayacak denli yüce ve muhteşemdir. • Azîz (Yüce): O, mağlûp edilmesi imkân ve ihtimal dışı yegâne üstün gelendir. • Bâis (Dirilten): O, ölü ya da uyur her şeyi kaldıran, gizli saklı olanları meydana çıkarandır. • Bâkî (Sonsuz): O, varlığı sürekli olup sonu olmayan, zamandan münezzehtir. • Bâri' (Eksiksiz yaratan): O, tamamen kendine has, bütünüyle benzersiz ve hoş bir şekilde eksiksiz yaratandır. Bâsî (Genişletip yayan): O, rızkı, gönülleri, imkânları genişleten, lutuf ve keremini esirgemeyip yayandır. • Basîr (Gören): O, gizliyi, açığı, saklanana, ortada bulunanı, her şeyi ama her şeyi görendir. • Bâtın (Gizli olan): O, zât ve mahiyeti gözlerden gizli olandır. • Bedî' (Çok güzel yaratan): O, bir şeyi yok iken var edip en güzel şekilde yaratandır. • Ber (İyiliği çok): O, iyilik yapmayı düşünüp yapamayanlara, hatta kötülük yapmayı düşünüp vazgeçenlere bile iyilikler verendir. • Câmî' (Bir araya getiren): O, bütün varlıkları derleyip toplayan, birbirine zıt şeyleri bir araya getirendir. • Cebbâr (Zorlayıcı): O, iradesini herkese ve her şeye rağmen daima yürüten, dilediğini zorla yaptırma gücüne sahip olandır. • Celîl (Heybetli): O, kimse ile kıyası mümkün olmayan heybet sahibidir. • Evvel (İlk): O, her şeyden önce var olup başlangıcı olmayandır. • Fettâh (Hayır kapılarını açan): O, hayır ve güzellik kapılarını açan, imkânlar ikram edendir. • Gaffâr (Bağışlayıcı): O, mağfireti bol olan ve günahları görmezden gelendir. • Gafûr (Affeden): O, günahları silip bağışlayandır. • Gani (İhtiyaçsız): O, hiç kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayandır. • Habîr (Haberdar): O, olup bitenleri hiçbir gizli yönü kalmayacak şekilde bilen, her şeyden haberdar olandır. • Hâdî (Hidayete erdiren): O, doğru yola çağıran, yol gösteren ve hayra erdirendir. • Hâfid (Alçaltan): O, kibirlileri, kötülere, inkârcıları alçaltandır. • Hafîz (Koruyan): O, koruyup kollayan, kötülüklerden, kazadan ve belâdan saklayandır. • Hak (Gerçek): O, inkârı ve reddi mümkün olmayan, varlığı kesin ve açık olandır. • Hakem (Hükmeden): O, iyiyi kötünden ayırt eden ve son hükmü verme yetkisi elinde olandır. • Hakîm (Hikmet sahibi): O, her şeyin en iyi tarafını en iyi şekilde bilen ve yapacaklarını en iyi şekilde yapandır. • Hâlik (Yaratan): O, her şeyi ve herkesi var edendir. • Halîm (Yumuşaklık sahibi): O, acıması ve bağışlaması öfkesinden daha önde olan yumuşaklık sahibidir. • Hamîd (Övülen): O, her bakımdan övgüye ve teşekkürle lâyık olandır. • Hasîb (Hesaba çeken): O, kullarını hesaba çeken ve onlara hesaba çekici olarak yeterli olandır. • Hay (Diri): O, sonsuz bir hayatla daima dipdiri olandır. • Kâbîz (Can alan): O, kullarına verdiği canı geri alandır. • Kâdir (Kudretli): O, kudretine sınır olmayan kudret sahibidir. • Kahhâr (Kahreden): O, hak edenleri şiddetle kahreden, zalimleri berbat edendir. • Kavî (Güçlü): O, her şeye kuvveti yeten güç sahibidir. • Kayyûm (Ayakta tutan): O, son bulmayan, daim olan ve evreni koyduğu kaidelerle yönetip her şeyi ayakta tutandır. • Kebîr (Büyük): O, karşısında her büyüklüğün küçücük kaldığı büyüktür. • Kerîm (Çok cömert): O, her türlü iyiliği ve bütün faziletleri kullarına bol bol ikram edip dağıtandır. • Kuddûs (Noksanlıklardan arınmış): O, her türlü noksandan irak ve noksanlık yakıştırmalarından uzak olandır. • Latîf (Lutfeden): O, bütün fayda ve güzellikleri kullarına lutfedendir. • Mâcid (Şanı yüce): O, şanın ve şerefın kaynağı olan sonsuz üstünlük ve kerem sahibidir. • Mâlikü'l-mülk (Varlığın

sahibi): O, her türlü varlığın ve varlık üzerindeki otoritenin sahibidir. • Mâni‘ (Engel olan): O, istediği zaman istediği şeylere engel koyandır. • Mecîd (Şerefli): O, benzersiz bir şeref sahibidir ve her türlü şerefi kullarına bahşedendir. • Melik (Buyrukları tutulan): O, görünen ve görünmeyen bütün âlemlerin sahibi ve hâkimi olan ve buyrukları yerine getirilendir. • Metîn (Direncî): O, çok güçlü, kuvvetli ve sapasağlamdır. • Muahhir (Geriye bırakan): O, istediği kişiyi veya şeyi diğerlerinin ardına bırakıp tehir edendir. • Mugnî (Zenginlik veren): O, hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, dilediğini muhtaç olmaktan kurtarıp zenginleştirendir. • Muhsî (Sayan): O, en ince teferruatıyla sayacak kadar her şeyi bilendir. • Muhyî (Hayat veren): O, her türlü hayatı ve canlılığı verendir. • Muîd (Yenileyen): O, ölümden sonra bitki, hayvan her türlü canlıyı yeniden diriltendir. • Muiz (Yücelten): O, izzet ve şeref verip yüceltendir. • Mukaddim (Öne geçiren): O, istediği kişiyi veya şeyi, diğerlerinin önüne geçirip yakınlaştırandır. • Mukît (Azıklandıran): O, bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren, her şeyi bilip her şeye gücü yeten ve herkesi koruyandır. • Muksît (Âdil): O, ölçüyü ve dengeyi daima gözetip adalette hükmedendir. Muktedir (İktidar sahibi): O, her şeye kuvveti ve kudreti yetendir. • Musavvir (Şekillendiren): O, her şeye şekil ve özellik veren, yarattıklarını güzel güzel şekillendirendir. • Mü‘min (Güvenlikte kılan): O, inananları güvende kılan ve insanların tek güvenci olanıdır. • Mübdi‘ (Başlatan): O, varlıkları yok iken var eden ve varlığı başlatandır. • Mücib (Duaları kabul eden): O, kulunun dualarına cevap verip dilediklerini yerine getirendir. • Müheymin (Hükmü altına alan): O, kâinatın bütün işlerini görüp gözetin ve hükmü altına alandır. • Mümît (Öldüren): O, ölümü yaratan ve öldüreindir. • Müntakım (İntikam alan): Suçluları hak ettikleri şekilde cezalandırandır. • Muteâlî (Görkemli): O, her türlü yücelik ve yüksekliğin en üstününe sahip olanıdır. • Mütekebbir (Haşmetli): O, azametinde, yüceliğinde ve büyüklüğünde tektir. • Müzil (Değersizleştiren): O, zillate düşürüp alçaltan, alçalttığını değersiz kılandır. • Nâfi‘ (Fayda veren): O, dilediğine dilediği faydayı verendir. • Nûr (Aydınlatan): O, aydınlığın kaynağı ve aydınlatandır. • Râfi‘ (Yükselten): O, kullarını derece derece yaratıp maddeten ve mânen yücelten, şereflendirendir. • Rahîm (Bağışlayan): O, engin merhamet sahibidir. • Rahmân (Esirgeyen): O, bağışlayıp esirgeyen ve ayırım yapmadan nimetlerini bütün kullarına yayandır. • Rakîb (Gözetin): O, yarattıklarını her an kontrol altında tutan ve onlardan bir an bile gafil olmayandır. • Raûf (Çok şefkatli): O, kullarına çok şefkatli ve merhametli davranandır. • Reşid (Yol gösterici): O, her işi isabetli olan ve kullarını doğru yola yönlendirendir. • Rezzâk (Rızıklandıran): O, sayısız canlıların azıklarını yaratıp verendir. • Sabûr (Çok sabırlı): O, çok çok sabırlı olanıdır. • Samed (Muhtaç olmayan): O, bütün varlıkların ihtiyaçlarını karşılayan, fakat hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayandır. • Selâm (Esenlikte kılan): O, esenlik, selâmet, barış ve kurtuluş kaynağıdır. • Semî‘ (İşiten): O, gizli açık söyleneni, gönülden geçenleri, her şeyi ama her şeyi işitendir. • Şehîd (Her şeyin tanığı): O, her şeyi gözleyip gören ve her şeye şahit olanıdır. • Şekûr (Fazlasıyla karşılayan): O, az iyiliğe çok ödül veren, verdiği ödülü de kat be kat arttırandır. • Tevvâb (Tövbeleri kabul edici): O, kullarını günahtan ve isyandan dönmeye teşvik eden ve bütün günahları bağışlayandır. • Vâcid (Bulan): O, istediğini istediği anda bulandır. • Vâhid (Bir ve tek): O, artması ve eksilmesi olmayacak kadar bütün ve tek, eşi, benzeri ve ortağı olmayandır. • Vâlî (Sahip): O, kâinatın sahibi, hâkimi, yöneticisi, nimetlendiricisidir. • Vâris (Mülkün asıl sahibi): O, mülkünü insanlara belirlediği bir süre ile bırakan ve tekrar o mülke sahip olacak olanıdır. • Vâsi‘ (İlmi ve rahmeti geniş): O, ilmi gibi ihsanı da, mağfiret ve merhameti de her şeyi kapsayacak kadar geniş olanıdır. • Vedûd (Seven): O, kullarını çok seven ve kulları tarafından da çok sevilendir. • Vehhâb (Karşılıksız veren): O, hiçbir karşılık beklemeden bol bol verendir. • Vekîl (Dayanılan): O, kendisine güvenilip dayanılan ve işlerin çözümü kendisine bırakılındır. • Velî (Dost): O, kullarına yardımcı olan ve dostluk gösterendir. • Zâhir (Varlığı apaçık olan): O, varlığı her tür işaret ve delille apaçık olanıdır. • Zâr (Zarar veren): O, dilediğine dilediği zararı verendir. • Zü‘l-celâli ve‘l-ikrâm (Heybet ve ikram sahibi): O, her türlü iyilikle bol bol ikramda bulunan, eşsiz heybet sahibidir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “En güzel isimler Allah’ındır. O’na o güzel isimleriyle dua edin ve O’nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır” (A’râf 7/180). Sevgili Peygamberimiz (sas) buyuruyor ki: Allah’ın doksan dokuz ismi vardır. Kim bunları öğrenir ve Allah’ı bu şekilde tanıyarak yaşar ve bu iman ve yaşayış üzere ölürse cennete girer (Tirmizi, “Daavât”, 82)

2. Meleklerle İman

Meleklerin Özellikleri

Melekler nurdan yaratılmış varlıklardır. İnsanlardan farklı özelliklere sahiptirler. Yemezler, içmezler, yorulmazlar, uyumazlar. Allah’a hiç isyan etmezler, hep itaat ederler. Asla günah işlemezler, görevleri ne ise onu yaparlar. Onların genci, ihtiyarı; erkeği, kadını yoktur. Melekler güzel kokuları ve güzel sözleri severler. Müminlerle birlikte olmaktan hoşlanırlar. Zor zamanlarda müminlere destek verirler, yardım ederler. Son derece güçlü ve kuvvetlidirler. Çok hızlı hareket edebilirler. Onların kanatları vardır. Ancak insanlar melekleri göremedikleri için kanatlarının nasıl olduğunu bilemezler. (Konu ile ilgili olarak bk. En’âm 6 / 61; Nahl 16 / 49; Enbiyâ 21 / 19, 20; Mü’min 40 / 7; Müslim, Zühd, 60; Müsned, VI, 168.)

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer üçer, dörder kanatlı yapan Allah’a mahsustur” (Fatır 35/1).

Meleklerin Görevleri ve Çeşitleri

Meleklerin görevi Allah’a kulluk ve itaat etmektir. Bütün melekler; Allah’ı hamd ve tesbih ederler. Gece gündüz durmadan Allah’ı zikrederler. Allah’a secde ve rükû ederler. Peygamberlere salât ve selâm ederler. • Müminlere dua ederler. Rabbimizin özel görevler verdiği bazı melekler de vardır. Örneğin Cebrâil, Allah’tan aldığı vahyi peygamberlere bildirir. Azrâil, eceli gelenlerin canlarını alır. Mikâil, insanların rızıklarını düzenler. İsrâfil’in görevi kıyamet günündedir, kıyamet kopacağı zaman birinci sûra ve sonrasında ikinci sûra üfler. Kirâmenkâtibîn melekleri, insanların sağında ve solunda bulunurlar; sağdaki melekler iyilikleri, soldakiler ise kötülükleri kaydederler. Munker ve Nekir, kabirde insanları sorgular. Mukarrebûn ve illiyyûn melekleri ise durmaksızın Allah’ı anar. Hazene-i cennet melekleri, cennete giren müminleri selâmlarla ve dualarla karşılar. Hazene-i cehennem melekleri (zebâniler) ise cehenneme girenleri karşılar ve cezalarını uygular. Ayrıca insanın kalbine doğruyu ve gerçeği ilham eden, namaz kılanlarla birlikte Fâtîha’nın sonunda “âmin!” diyen, her gün sabah ve ikinci namazlarında müminlerle birlikte olan, Kur’an okunurken yeryüzüne inen, Allah’ın anıldığı ve ilmin öğrenildiği yerlere gelen, peygamberlere ve müminlere dua edip rahmet okuyan melekler de vardır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler büyüklük taslamadan Allah’a secde ederler (boyun eğerkler)” (Nahl 49).

Meleklerin Varlığına İnanan Kişi...

Yaptığı her davranışın kayıt altına alındığını bilir ve günahlardan uzak durur. Meleklerin hep çevresinde olduğunu hisseder, onların varlıklarından destek alır, yalnızlık duygusundan kurtulur. Meleklerin bütün müminler gibi kendisi için de dua ettiklerini bilir, zor ve sıkıntılı zamanlarında mâneviyatı yükselir. Meleklerin doğruyu ve gerçeği ilham ettikleri bilinciyle iyiliğe çağıran her sese kulak verir, doğru olanı yapmaya gayret eder. Meleklerin görevlerini yerine getirirken en küçük bir ihmalde bulunmadıklarını bilir ve kendisine onları örnek alarak sorumlulukları konusunda daha titiz davranır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur” (Nisâ 136).

Cin

Cinler ateşten yaratılmışlardır. Tıpkı insanlar gibi doğar, büyür, ölür; yer, içer ve evlenirler. İnsanlar gibi kulluk etmekle görevlidirler. Onların da mümin ve kâfir olanları vardır. Sevgili Peygamberimiz(sav) insanlara olduğu gibi onlara da Allah’ın buyruklarını tebliğ etmiştir. Cinlerin bazı özellikleri de insanlardan farklıdır: Bir yerden bir yere çok hızlı gidebilirler. İnsana göre daha güçlüdürler. İnsanlar onları göremez ama onlar insanları görebilirler. Ömürleri insana göre daha uzundur. Tıpkı insanlar gibi, cinlerin de birbirlerine ve insanlara zarar verebilmeleri mümkündür. Nitekim Peygamberimiz sav de insanların ve cinlerin zararlarından korunmak için Allah’a sığınmış, Âyetü’l-kürsî ile Felâk-Nâssûrelerini okumuştur. (bk. Rahmân 15; Buhari, Vekâle, 10; Müsned, IV, 144-146.) Cinler hususunda ayrıca. bkzCin sûresi.

Batıl Bir Uygulama: Ruh Çağırma

Bazı insanlar ruh çağırdıklarını ve ruhlarla konuştuklarını, onlardan bugün ve gelecekle ilgili haberler aldıklarını iddia ederler. Oysa Kur’anda ve hadislerde dünyadakilerin ölenlerin ruhlarıyla irtibata geçebileceğine dair bir bilgi yoktur. Ölen insanların ruhlarının tekrar dünyaya gelmediği de Kur’an’da belirtilmektedir. Dolayısıyla ruh çağırdığını söyleyen kişilerin iddiaları tamamen mesnetsizdir. Ruh çağırma seanslarında yaşanan olaylar ya medyumun yalanından ibarettir ya da kendisinin de yanılgısıdır. Her iki durumda da elde edilen bilgiler yalanlarla doludur. Bu yüzden ruh çağırma yoluyla elde edildiği iddia edilen bilgilere güvenmek kişiye zarar verir ve dinimizce hoş karşılanmaz. Ruh çağırma ve benzeri yollarla bilgi edinme çabası, insanı Allah’tan başka varlıklardan medet umma anlayışına sevkeder. Dolayısıyla tevhid inancından uzaklaştırır, şirke düşürür. Öte yandan ruh çağırma, çıkarıcılık ve istismarcılığa son derece elverişli bir uygulamadır. İnsanın görevi kendi yapabileceklerinin sınırında gerekli gayreti göstermesi, ötesini hiçbir aracıya güvenmeksizin sadece Allah’a bırakmasıdır.

Bir Büyük Günah: Büyü

Büyü, doğa üstü olduğu ileri sürülen bazı yöntemlere başvurarak faydalar elde etme ya da birilerine zarar verme çabasıdır. Büyü, kutsal değerlerle ilişkili olmadığı gibi bu değerleri ve kutsal metinleri istismar eder. Allah, peygamber, din tanımaz. Dinimiz büyüü büyük günahlar arasında sayar. Zira büyü yapan ya da yaptıran kişi, Allah'ın irade ve kudretinin üstünde işler başaracağını iddia etmektedir. Büyü ile uğraşmak, büyü yapmak ve yaptırmak dinimizce açık ve kesin bir şekilde yasaklanmıştır. Helâk edici bir günah olarak kabul edilmiştir. Hatta İslâm âlimleri büyüün dinden çıkma ile denk bir günah olarak görülebileceğini belirtmişlerdir. Kendisine büyü yapıldığını düşünen kimselerin, bunun etkisinden kurtulmak için büyü ile uğraşan kimselerden yardım istemeleri de sakıncalıdır. Bu durumda olan bir kişinin yapması gereken şey Allah'a sığınmak, ibadet ve dua etmek, yoksullara sadaka vermektir. Allah izin vermedikçe büyüün kimseye bir zararı dokunamaz. Dolayısıyla yardım dilenecek yegâne varlık Rabbimizdir.

Sevgili Peygamberimiz sav buyuruyor ki:“Sizden biri hoşlanmadığı bir şey gördüğünde ‘Allah’ım! İyilikleri yalnız sen verir, kötülükleri de yalnız sen defedersin. Senden başka güç ve kuvvet sahibi yoktur’ desin” (Ebu Dâvûd, “Tıb”, 24).

Apaçık Bir Hurafe: Falcılık ve Kehânet

Falcılık ve kehânet, gelecekte ve bilinmeyenden haber verme, gizli kişilik özelliklerini ortaya çıkarma gibi iddialarla kullanılan çeşitli tekniklerin ortak adıdır. Bu iş için bazen yıldızların konumu ve burçlar; bazen de kahve telvesi, bakla ya da kişinin kendi eli kullanılır. Hatta oyun kâğıtları, tarot kartları, fal okları, bilgisayar programları gibi bu iş için özel olarak üretilmiş bazı malzemeler de bulunur. Falcılar ve kâhinler, insanların geleceği öğrenme, başlarına gelecekleri bilme merakını kullanırlar. Bu merakı besleyerek insanları aldatırlar. İnsanların paralarını, zamanlarını ve duygularını istismar ederler. Böylece haksız kazanç ve güç sağlarlar. Peygamberimiz(sas) fala ve kehânete itibar edenlerin vahyi inkâr etmiş sayılacaklarını, namazlarının kırk gün kabul edilmeyeceğini, cennete giremeyeceklerini bildirmiştir(bk. Müslim, Selam, 125; İbnMace, Tahâret, 122). Çünkü Allah'tan başkası gaybı bilemez. Peygamberler bile ancak Allah'ın kendilerine bildirdiklerini bilebilirler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “De ki: Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir. Onlar öldükten sonra ne zaman diriltileceklerinin de farkında değildirler” (Nem 65). “Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki (Allah) onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dahilinde, levh-i mahfûzda) olmasın”(En‘âm 59).

Şeytan

Şeytan, varlığı Kur'an'da haber verilen, insanları doğru yoldan saptırmaya çalışan bir varlıktır. Ateşten yaratılmıştır. İnsanı kötülük işlemeye teşvik eder, iyiliklerden alıkoymaya çalışır. Kötülüğün simgesidir. Bu yönüyle “şeytan” kelimesi hem gerçek bir varlığı ifade eder hem de mecazi olarak kötü davranışlar sergileyen, kötülüğe teşvik eden insanlar için kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de İblis adıyla da anılan şeytan, insanları birbirine düşürmeye ve yeryüzünde bozgunculuk yapmaya çalışır. İnsanlar tarafından görülmez ama onların kalplerine vesvese sokarak kötülüğünü gösterir. Bununla birlikte gücü sınırlı, hile ve tuzakları zayıftır. Bütün mahareti insanları tahrik etmek ve kendi yoluna çağırmaktan ibarettir. Ona uyup uymamak ise kişinin kendi iradesindedir. Hz. Peygamber sav şeytanın şerrinden Allah'a sığınmış ve müslümanlara da ondan Allah'a sığınmalarını emretmiştir. Ayrıca şeytanın kötülüklerinden korunmak için kelime-i tevhid çekmeyi, Âyetü'l-kürsî ve Haşrûsesinin son üç âyeti başta olmak üzere Kur'an okumayı tavsiye etmiştir (Nahl 99; Müslim, Müsâfirin, 212; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'an, 14).

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “İş bitirilince şeytan da diyecek ki: Şüphesiz Allah, size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır” (İbrâhim 14 / 22).“Gerçek şu ki; şeytanın, inanan ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimseler üzerinde bir hâkimiyeti yoktur. Şeytanın hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir” (Nahl 16 / 99-100).

Şeytana Tapıcılık (Satanizm)

Satanizm, dinin ve dinî olan her şeyin karşısında, şeytanın ve onun temsil ettiği kötülüklerin yanında yer alma hareketidir. Satanistler, şeytanın kötü bir varlık, Allah'a karşı gelen bir isyankâr olduğunu bile bile şeytana taparlar. Aslında satanistler bir inanç olarak “şeytana tapma” anlayışını benimsemekten ziyade, başkaldırma, isyan ve meydan okuma gibi özelliklerinden dolayı şeytanı kendilerine bir sembol olarak seçmişlerdir. Zira satanizmin özünde dine, bütün kutsal ve ahlâkî değerlere karşı bir tavır alış, bir meydan okuyuş vardır. Bilindiği

gibi şeytan, Hz. Âdem'e secde etme emrini yerine getirmedeği için isyankâr olmuş ve bu sebeple ilâhî huzurdan kovulmuştur. Hiçbir zaman Allah'ı inkâr etmemiş, tanrılık iddiasında da bulunmamıştır. Bu yönüyle bakıldığında da satanistler, şeytana bile haksızlık etmektedirler. Satanistlere göre şeytan uğruna ölmek veya gerektiğinde ölümü göze almak en kutsal ölümlerden biridir. Bu yüzden satanistler arasında sık sık intihar vakaları görülmektedir. Bunun yanı sıra satanizmde birtakım canlıları öldürmenin de içinde yer aldığı vahşi âyinler yapılmaktadır. Satanizme meyleden kişilerin genellikle aile ortamlarında bulamadıkları huzuru farklı yerlerde aradıkları veya daha fazla bağımsızlık ve özgürlük arayışı içinde oldukları gözlenmektedir. Bu kişilerin birçoğu yaşadıkları bazı sıkıntı ve güçlükler yüzünden Allah'a kızmakta, dünyanın boş ve anlamsız olduğunu düşünmektedirler. Toplumu, satanizmden korumak için insanlara hayatın amacı, yaratılışın gayesi, ölümden sonraki yaşam vb. konularda bilgi ve bilinç kazandırılmalıdır. Küçük yaşlardan itibaren din ve ahlâk eğitimine önem verilmelidir. Ancak dinî konularda bilgi verirken çok dikkatli olunmalıdır. Çünkü din adına yapılan bazı yanlışlar, dini anlatırken kullanılan yanlış bir üslûp bazı kişilerin dine karşı tavır almasına yol açabilmektedir. Satanizm konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise kılık kıyafetlerinden, dinledikleri müziklerden vb. dolayı insanlara satanist damgasının vurulmamasıdır. Aksi ispat edilmediği sürece insanlar hakkında iyi düşünmek esastır. Bu konudaki yanlış etiketlemeler ve eleştiriler kişiyi zan ve iftira günahına düşürür. Ayrıca söz konusu kişinin kendisine yapılan suçlamalara duyacağı tepkiden dolayı yanlış davranışlardabulunmasına sebep olunabilir. Unutulmamalıdır ki satanizm zaten bir "tepki" hareketidir.

3. Kitaplara İman

Vahiy ve Vahye Olan İhtiyaç

Vahiy, yüce Rabbimizin peygamberler vasıtasıyla insanlara emir ve yasaklarını bildirmesidir. Allah'ın vahiylerinin bir araya toplanması sonucunda oluşan kitaplara ilâhî kitaplar ya da kutsal kitaplar diyoruz. Bu kitaplar insanlara iyiyi, doğruyu ve güzeli anlatan; onları kötü, yanlış ve çirkinden sakındıran birer rehberdir. İlâhî kitaplar farklı zaman dilimlerinde ve farklı topluluklara gönderilmiş olsalar da özleri itibarıyla bir ve aynıdır, aynı hakikati ifade ederler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "De ki: Allah'a, bize indirilene (Kur'an'a), İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve Yâkuboğulları'na indirilene, Mûsâ'ya, İsmâ'ya ve peygamberlere Rablerinden verilene inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz O'na teslim olanlarız" (Âl-i İmrân 84). "Hani, doğru yolu tutasınız diye Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) ve Furkân'ı vermiştik" (Bakara 53). "O peygamberlerin izleri üzere Meryem oğlu İsmâ'yı, önündeki Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gönderdik. Ona, içerisinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat'ı doğrulayan, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için doğru yolailetici ve bir öğüt olarak İncil'i verdik" (Mâide 46) "(Ey Muhammed!) Sana da o Kitab'ı (Kur'an'ı) hak, önündeki kitapları doğrulayıcı, onları gözetici olarak indirdik" (Mâide 48). "Hem Rabbin göklerde ve yerde kim varsa daha iyi bilir. Andolsun, peygamberlerin bir kısmını bir kısmına üstün kıldık. Dâvûd'a da Zebûr'u verdik" (İsrâ 55).

Kutsal (İlahi Semavi) Kitaplar

Kur'an'da kendilerine kitap verilen peygamberlerin yalnızca dördünden söz edilmektedir. Bu dört Allah elçisine verilen kitaplar dışında elbette Allah diğer peygamberlerle de konuşup onlara da mesajlarını bildirmiştir. Ancak Kur'an, bu mesajların bir kitap hâline getirilip getirilmediğine dair bize bir bilgi vermemektedir. Kur'an-ı Kerim dışındaki ilâhî kitaplar, zaman içinde insanlar tarafından değiştirilmiş, bunlar üzerinde ilâve ve çıkarmalar yapılmak suretiyle tahrif edilmişlerdir. Allah'ın en son vahyi olan Kur'an, hem önceki kitaplarda Allah'ın vahyettiklerini tasdik eder hem de onlara insanların karıştırdıkları yanlışları ortadan kaldırır. Kur'an-ı Kerim dünyanın sonuna kadar geçerli olacak ve hiçbir şekilde bozulmaya uğramayacaktır. Kur'an-ı Kerim'de anılan kutsal kitaplar şunlardır:

a) Önceki Kitaplar

Suhuf Birkaç sayfadan ibaret kitap ve risaleler olup, iki âyette Hz. İbrahim ve Hz. Musa'ya indirilen sayfalardan bahsedilmekte, Ebû Zer rivayeti bir hadiste ise Hz. Âdem'e 10, Hz. Şit'e 50, Hz. İdris'e 30, Hz. İbrahim'e 10 sayfa indirildiği belirtilmektedir. Tevrat:Hz. Mûsâ aracılığıyla İsrâiloğulları'na gönderilmiştir. Orijinal dili İbrânîce'dir. Eski Ahid ismiyle de anılır. Zebur:Hz. Dâvûd'a verilmiş olan ilâhî kitabın adıdır. Hz. Dâvûd da İsrâiloğulları'na gönderilen peygamberlerdendir. Zebur'un orijinal dili İbrânîce'dir. Zebur, günümüzde Mezmûrlar adı altında Eski Ahid'de bir bölüm olarak yer almaktadır. İncil:Hz. İsmâ aracılığıyla İsrâiloğulları'na gönderilmiştir. Orijinal dili Ârâmîce olması gereken İncil'in günümüzdeki en eski nüshası Grekçe'dir. İncil Yeni Ahid ismiyle de anılmaktadır.

b) Kur'an-ı Kerim

Kur'an-ı Kerim, Son peygamber Hz.Peygambersav'eYüce Allah tarafından Arapça olarak, tüm insanlara hitaben indirilen ve hükmü kıyamete kadar sürecek olan, mushaflarda yazılı, hiçbir şekilde tahrif edilmeden, orijinal haliyle hem yazılı hem sözlü olarak günümüze, Peygamberimiz sav' den bize kadar tevâtür yoluyla nakledilerek gelen, okunmasıyla ibadet edilen, insanlığın benzerini getirmekten âciz kaldığı ilâhî bir kelâm ve en son ilâhî kitaptır.

Kur'an-ı Kerim'in Bölümleri

Âyet:Kur'an'ın en küçük birimidir. İki âyeti birbirinden ayıran durakların tespitindeki değişik yaklaşımlardan dolayı Kur'an âyetlerinin sayısı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür (6204, 6214, 6219 gibi). Elimizde mevcut olan Kur'an-ı Kerim mushafları 6236 âyetten oluşmaktadır. Sûre: Kur'an'ın, en az üç âyetten oluşan, farklı uzunluklara sahip her bir özel bölümüne verilen addır. Kur'an'da 114 sûre bulunmaktadır. Mushaf sıralamasına göre ilk sûreFâtiha, son sûre de Nâs'tır. En uzun sûre 286 âyetli Bakara sûresi, en kısası ise 3 âyetli Kevser sûresidir. Cüz: 600 sayfalık Kur'an mushafının yirmi sayfalık her bir bölümüne verilen addır. Kur'an otuz cüze bölünmüştür. Aşr veya rükû': Her bir sûrenin içinde bir pasaj tarzında konu bütünlüğüne sahip olan ve âyet sonundaki duraklarda "ayn" harfiyle gösterilen kısa bölümlerin adıdır.

Kur'an-ı Kerim'i Okuma ve Anlama ile İlgili Bazı Kavramlar

Tecvid:Kur'an-ı Kerim'in, harflerin mahreçlerine ve sıfatlarına uygun bir şekilde, uzunluk ve kısalıklarına dikkat edilerek okunması. Hatim: Kur'an-ı Kerim'in ezbere ya da mushafa bakarak başından sonuna kadar okunması. Mukabele: Bir başkasının Kur'an-ı Kerim okuyuşunu takip etme ve bu şekilde hatim indirme. Hâfız: Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar ezberleyen kimse. Mushaf: Kur'an-ı Kerim'in tamamının yazılı olduğu ve kitap olarak iki kapak arasında toplanmış hâli. Tefsir: Kur'an'ın ayrıntılı bir şekilde açıklanması ve yorumlanması. Tercüme-meâl: Kur'an'ın kendi dili olan Arapça'dan başka bir dile çevrilmesi.

•Kur'an-ı Kerim'in Muhtevası

Kur'an-ı Kerim'de birçok konuya temas edilmektedir. Ancak ağırlıklı olarak ele alınan konular şu şekilde belli başlıklar halinde toplanabilir: • İtikat: Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, âhirete, kazâ ve kadere imanla ve bunların ayrıntılarıyla ilgili, inanca ve gayba dair konular. • İbadetler: İnsanların Allah'a nasıl kulluk edeceklerini düzenleyen hususlar; namaz, hac, oruç, zekât vb. ibadetlerin esasları. • Muâmelât: Evlilik, miras, boşanma, mehir, nafaka, emzirme, nesep, alışveriş, kiralama, borç alıp verme, işçi haklarının düzenlenmesi, servetin dolaşımı gibi kişiyi ve toplumu ilgilendiren konulara dair açıklamalar ve hükümler. • Ukûbat: Hırsızlık, cinayet, zina, katil gibi suçlar ve bunları işleyenlere verilecek cezalarla ilgili hükümler. • Ahlâk: Adalet, ana babaya hürmet, tevazu, dostluk, şefkat, merhamet gibi hasletlerin tavsiye edilmesine; zulüm, kibir, hıyanet, cimrilik, intikam gibi kötülüklerden sakındırılmasına dair emir ve tavsiyeler. • Nasihat ve tavsiyeler: Dünyanın bir imtihan olduğunu, insanların emir ve yasaklar konusunda duyarlı olmaları gerektiğini hatırlatan uyarılar. •Va'd ve va'id: Müminler için takdir edilmiş olan nimetlere dair müjdelere ve kâfirler için hazırlanan kötü sonuca dair sakındırmalar. • İlmî gerçekler: Allah'ın koymuş olduğu fitrat ve yaratılış kanunları üzerinde insanları baktırmaya, görmeye, düşünmeye, tefekkür etmeye, araştırmaya ve ibret almaya teşvik eden açıklamalar. • Kıssalar: Geçmiş milletlere ait ibretli hadiseler. • Dualar: İnsanlara nasıl dua edebileceklerini gösteren dua örnekleri.

Mekke'de âyetler genellikle "Ey insanlar!" hitabıyla başlarken Medine'de inenler "Ey iman edenler!" diye başlamaktadır

4. Peygamberlere İman

Peygamberlere İman Ederiz, Çünkü... Canlı cansız bütün varlıkları yok iken var etti Rabbimiz. Yarattıktan sonra da tek başına bırakmadı, onları yalnız ve kimsesiz koymadı. İyi, güzel ve doğru olanı tanısinlar, öğrensinler ve hayatları boyunca uygulasinlar diye elçilerini gönderdi. Elçiler, Allah'ın mesajlarını Allah'ın kullarına bildirdiler. Peygamberler insanlara hem önderlik yaptılar hem sahip çıktılar hem de en güzel uygulayanlar olarak örnek oldular. En güzel selâmları ve saygılarımızı sunarız bütün peygamberlerimize. Çünkü biliriz ki peygamberleri mizin sözlerini ve davranışlarını öğrenip uygulamak, bize güzellik ve mutluluk getirir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "İman edip sâlih amel işleyenleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak üzere, size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir peygamber gönderdi. Kim Allah'a inanır ve sâlih bir amel işlerse, Allah

onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah, gerçekten ona güzel bir rızık vermiştir”(Talâk 65 / 11).

Peygamberlerin Özellikleri

1.İnsandırlar. Dünya ve âhiret hayatında mutluluk yollarını kendilerinden öğrendiğimiz peygamberler, bizim gibi insandırlar; ulûhiyyet vasıfları taşımazlar. Onlar da yerler, içerler, uyurlar, evlenip çocuk sahibi olurlar. Çarşı ve pazarlarda gezerler. Bütün bu insanî özellikler, onlar için bir kusur değildir. Aksine, insanlarla ilişki kurarak aldıkları ilâhî vahiyleri onlara tebliğ etmelerine ve kendilerinin rehber kabul edilmelerine daha uygundur. Allah tarafından seçilmişlerdir. Bir insanın üstün ahlâkî meziyetleri, çok ibadet etmesi gibi birtakım nitelikleri onu peygamberlik mertebesine erdirmez. Allah, lutfuyla bu görev için kimi insanları kendisi seçer.

2.Vahiy alır ve tebliğ ederler. Peygamberlerin hepsi, kendi iradelerinin dışında ve diğer insanlar tarafından tecrübe edilmesi mümkün olmayan bir şekilde Allah’tan vahiy alırlar. Her peygamber aldığı vahyin tamamını, eksiksiz bir şekilde ve aldığı haliyle insanlara ulaştırmıştır.

3.Günah işlemekten korunurlar. Tebliğ ettiği ilâhî emirlere uymak hususunda örnek olmakla görevlendirilen peygamberler, günah işlemekten korunmuşlardır. Peygamberler, Allah’a olan yakın mertebesindeki imanları ve derin sevgileri sayesinde O’nun buyruklarına itaat edip yasaklarından kaçınırlar. Peygamberlikten önce ve sonra, büyük veya önemli sayılabilecek bir günahı kasten işlemeyen peygamberler, unutarak ya da yanılarak küçük günahlar işlemiş olabilirler. Ancak yapılan ilâhî uyarının ardından kendi iradeleriyle hatalarından dönmüş ve tövbe etmişlerdir.

4. Doğru sözlü ve güvenilirlerdir. Peygamberler her konuda doğru (sıdk) ve her alanda insanlara güven vericidirler (emanet). İlâhî emaneti ulaştırmakla görevli olan peygamberlerin bu doğrulukları ve güven telkin edicilikleri, onları her türlü ihanet, yalan ve zulümden uzak tutmuştur; davranışlarına ölçü, hükümlerine adalet getirmiştir.

5.Son derece akıllı ve zekidirler. Peygamberler aklî yetenek bakımından toplumlarının önde gelenlerinden ve zeki kimselerdir. Böylelikle Allah’tan aldıkları vahyi iletirlerken muhataplarından gelen itirazlara, onların akıllarına hitap edecek karşılıklar vermişlerdir.

Kur’an’da Adı Geçen Peygamberler

Âdem, İdris, Nûh, Hûd, Sâlih, İbrâhim, Lût, İsmâil, İshak, Yâkub, Yûsuf, Şuayb, Hârûn, Mûsâ, Dâvûd, Süleyman, Eyyûb, Zülküfl, Yûnus, İlyas, Elyesa‘, Zekeriyâ, Yahyâ, İsa, Muhammed.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “İnsanlar tek bir ümmetti. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde, insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi” (Bakara 2 / 213).

Peygamberlerin Görevleri

Peygamberler, Allah’tan vahiy alan ve bu vahiyleri insanlara ileten (tebliğ eden) kişilerdir. Tebliğ görevi kapsamında insanlara Allah’ın âyetlerini okumuş; kitabı, hikmeti ve bilmedikleri şeyleri öğretmişlerdir. İbadetlerinde, diğer insanlarla ilişkilerinde ve gündelik yaşantılarında vahyin ilk uygulamalarını bizzat kendileri gerçekleştirmişler, gönderildikleri insanlara en güzel rehber olmuşlardır. Âlemlerin Rabbinin hoşnutluğunu kazandıracak inanç ve davranışların insanları arasında kabul görmesi ve uygulamaya konulması için sürekli bir şekilde çalışmışlardır.İnsanları eğitmiş, her türlü pislikten insanları arındırarak ahlâkî güzelliklerin insanları arasında yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Allah’ın emirlerine uyanları cennetle müjdelemişler, uymayanların ise cehennem azabı ile cezalandırılacaklarını haber vermişlerdir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Nitekim kendi aranızdan, size âyetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik”(Bakara 2 / 151).

Hiçbir peygamber yoktur ki gönderildiği toplum tarafından yalanlanmamış, alaya alınmamış olsun. Allah’ın kutlu elçileri kendilerine ulaşan vahyi tebliğ görevini yerine getirirken hep itiraz ve kınamalarla karşılaşmışlardır.Yüce Rabbimiz, elçilerini bu zor görevi yerine getirirken desteksiz bırakmamış, onlara her türlü yardımını göndermiştir.İşte bu yardımlardan biri de mucizelerdir. Mucize, Allah’ın peygamberlerini doğrulamak ve desteklemek için yarattığı, insanların benzerini getirmekten âciz kaldığı olağanüstü bir durumdur. Örneğin

Hız. Nûh'a inanmayanların tûfan ile helâk olması, atıldığı ateşin Hz. İbrâhim'i yakmaması, oğlunun gömleği yüzüne sürülünce Hz. Yâkub'un görmeyen gözlerinin açılması, Hz. Mûsâ'nın asâsı ile denizi yarması, Hz. Süleyman'ın karıncanın konuşmasını anlaması, Hz. İsâ'nın, Allah'ın izniyle, ölüleri diriltmesi...

İnanan, peygamberine gönülden bağı, ibadetlerini yerine getiren, güzel ahlâk sahibi ve kötülüklerden kendini koruyan Allah dostu kişilerin gösterdikleri olağanüstü hallere keramet denir. Keramet ile mucize ilk bakışta birbirine benzer gibi görünse de aralarında büyük farklılık vardır. Mucize sadece peygamberlerde görülür ve meydan okuma özelliği vardır, karşısındakinin benzerini yapamayacağı iddiasını taşır. Mucize taklit edilemez, mucize dışındaki tüm olağanüstülükler taklit edilebilir veya benzeri yapılabilir niteliktedir.

Peygamberleri Örnek Almış Biri...

Peygamberlerin ilki Hz. Âdem, sonuncusu Hz. Muhammedsav'dır. Bu süreç boyunca Allah Teâlâ bazen peş peşe, bazen aynı zaman diliminde, bazen de kısa ya da uzun zaman aralıklarıyla peygamber göndermiştir. Bütün peygamberler ve onlara verilen vahiyler birbirlerini teyit etmiş, son nebi ve resûl Hz. Muhammed'in(s.a.s.) getirdiği Kur'an ise bütün peygamberleri ve ilâhî kitapları doğrulayıp onlara şahitlik etmiştir. Peygamberlere inanan bir mümin de onların davranış ve uygulamalarına Kur'an'dan kendisine açılan pencereden şahit olup bunları kendi hayatında uygulamak için çaba gösterir. Özellikle peygamberlerin tarih boyunca verdikleri iman mücadelesini örnek alarak onlar gibi hak uğruna cesaretle ve sabırla çalışır. Ayrıca her bir peygamberin Kur'an'daki örnekliliğini öğrenir ve hayatının merkezine kendisinden hiza alacağı bir deniz feneri gibi yerleştirir. Örneğin Hz. İbrâhim'in, toplumunun inançlarını sorgulamasını, ardından herkesten farklı da olsa ulaştığı sonucu cesaretle haykırmasını ve çılgın alevlere atılırken dahi gösterdiği metanet ve sabrı asla unutmaz. Hz. Süleyman ve Hz. Dâvûd'un sadece kendilerine inananlara değil, inanmayanlara karşı da nasıl adaletle davrandıklarını görür, gözünün önünden ayırmaz. Hz. Mûsâ ve yol arkadaşıyla iki denizin birleştiği yere varıncaya kadar sabırla hikmet yolculuğuna çıkar. Hz. Yûnus'un görev mahallini terk etmesine ve sonrasında hayranlık uyandıran tövbesine, mücadelesine, sorumluluk timsali oluşuna tanıklık eder, tövbe fenerini ufkuna diker. Güzel kul Hz. Eyyûb'un başına gelen ağır sıkıntılar karşısındaki tavrını görür. Kıssası gibi kendi de güzel Hz. Yûsuf'un hayat hikâyesindeki sabır, zekâ, maharet, iffet ve izzeti örnek alır. Hz. İsâ'nın kendisine yöneltilen her türlü ithama, ezaya sevgisinden en ufak bir azalma yaşamadan göğüs germesini, görevini icra etmesini izler. Hz. Muhammed'i (s.a.s.) hicret yolculuğunda takip eder adım adım, kendisi de hayat yolculuğunda Allah rızasından onu alıkoyan her şeyi terk eder birer birer. Onların hiçbirini bir diğerdan ayırmaz, aynı yolun rehberi olduklarını bilir ve o yolda yürür.

5. Âhirete İman

Sonra'nın da Ötesi: Âhret Hayatı

Yaratılmış her şeyin bir başlangıcı bir de sonu vardır. İnsanoğlunun doğumla başlayan hayatı da ölümle sona erer. Ancak ölüm insan için sadece dünya hayatının sonudur, yeni ve farklı bir hayatın da başlangıcıdır. Kıyamet kopar, ölümler dirilir ve âhret hayatı başlar. Artık dünyada yapılanların sonuçlarıyla karşılaşma zamanıdır. Hesap görülür, cezalar ve mükâfatlar verilir. Neredeyse kısa çöp, uzun çöpten; boynuzsuz koyun, boynuzlu koyundan hakkını alır. Pişmanlıkların en derini yaşanır ama fayda etmez. Kavuşma sevinci yaşanır; müminler birbirlerine ve cennette kendileri için hazırlanan çeşit çeşit nimetlere kavuşur. Kavuşma sevincinin en yücesi ise müminlerin Rablerine kavuşmasıdır.

Âhret hayatının Kur'an'da geçen diğet isimleri; son gün, diriliş günü, kıyamet günü, ceza ve mükâfat günü, hesap günü, kavuşma günü, hasret ve pişmanlık günü

Âhirete İman Eden İnsan...

Âhirete iman eden insan iyi ya da kötü, büyük veya küçük yaptığı hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağını bilir. Dünya hayatının bir tarla olduğunun farkındadır; ne ekerse onu biçeceğini bilerek hareket eder. Cennette kendisi için hazırlanan nimetlere kavuşma umuduyla Allah'ın buyruklarını yerine getirmeye çalışır. Allah'ın emir ve yasaklarına uymazsa başına gelecek acı verici azaptan uzak olmak ve O'nun sevgisinden mahrum kalmamak için hareketlerine özen gösterir. Mazlumun zalimden hakkını alacağı günün mutlaka geleceğini bilir; kimseye haksızlık yapmaz. Zalimlerden hesap sorulacağını, kötülerin cezalandırılacağını ve iyilerin ödüllendirileceğini farkındadır. Bu sebeple karşılaştığı ve engel olamadığı adaletsizlikler karşısında yıkılmaz, hesap gününe olan inancıyla teselli bulur. Dünyanın âhirete giden yolculukta bir durak olduğunun farkındadır. İnsanın boş yere yaratılmadığını, amaçsız ve gayesiz olmadığını bilir. Dünyadaki hayatını yaratılış amacına uygun olarak ve en güzel şekilde değerlendirmeye çalışır. Her şeyin geçici olduğunun farkındadır. Bu dünyanın geçici zevklerine,

geçici dertlerine takılıp kalmaz. Derdin ve kederin de, mutluluğun ve keyfin de imtihan olduğu bilinci ile ebedi hayatına hazırlık yapar. Ölümle karşılaştığında bunun mutlak bir son olmadığını bilir. Yakınlarının ölüm acılarını kavuşma gününün umuduyla savuşturur. Kendi canını almaya gelen ölüm meleğini de korku ve ümit arasında bir metanetle karşılar.

Ölüm ve Sonrası...

Ölüm meleği gelir ve can bedenden ayrılır. Ardından kabir hayatı başlar. Bedeni gömülsün gömülmesin ölen her can, kabir hayatını yaşar. İyiler için cennet bahçelerinden bir bahçe, kötüler için cehennem çukurlarından bir çukurdur kabir. Kıyamet günü gelip sūra üfürülünceye kadar herkes kendi yerinde bekler. Kıyamet hem bir yok oluş hem de yeni bir hayata başlayıştır. İsrâfil’insūra ilk üfürüşüyle yerle bir olur her şey ve sürun ikinci üflenışıyle yeniden diriltir (ba’s) tüm canlılar. Şimdi hesap zamanıdır. Bütün insanlar Allah tarafından hesaba çekilmek üzere bir araya toplanırlar. Bu toplanişa haşr, toplanılan yere ise mahşer adı verilir. Mahşer meydanında insanlara amel defterleri dağıtılır. Herkes sorgu sualden geçer. Ömrünü nerede tükettiği, gençliğini nasıl geçirdiği, malını nerede kazanıp nereye harcadığı, bildiklerini uygulayıp uygulamadığı sorulur insana. İlâhî sorgulamanın ardından ameller mizan denilen ilâhî terazide tartılır. İnsanın dünyada yaptığı her şey, bir hardal tanesi kadar dahi olsa, mizana konur ve tartılır. İyilikleri ve sevapları ağır gelenler cennete, kötülükleri ve günahları ağır gelenler cehenneme doğru yolculuklarını sürdürürler. Yol sıratır artık. Cehennemden üzerinden geçen bir yol... Kâfirler için kıldan ince kılıçtan keskince bir yol, müminler için kanatlanıp uçulacak bir yol... Müminler bu yoldan geçip cennete giderken kâfirler cehenneme düşerler. Cehennem, derin bir kuyudur. Kâfirlerin ve günahkârların cezalarını buldukları yerdir. Günahlarının cezasını çekip Allah’ın bağışlamasına mazhar olanlar gün gelir kurtulurlar cehennemden. Müminlerin, sâlihlerin yurdu cennete kavuşurlar onlar da. Cennet, müminler için altın bilezikler, altın kadeh ve tepsiler, değerli taşlarla işlenmiş tahtlar, ibrikler, ipekli elbiseler, inciler, sıra sıra yastıklar, yumuşak tüylü halılar, yüksek köşklerle süslenmiş bir bahçedir. Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren içecek ırmakları, süzme bal ırmakları vardır. Müminler için orada her türlü ürün ve Rablerinden bağışlanma vardır. Canlarının çektiği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Müminler orada tahtlar üzerinde kardeşçe otururlar. Hiçbir yorgunluk hissetmedikleri gibi oradan asla çıkarılmazlar da.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez” (En’âm 6/160). “İman edip salih ameller işleyenlere gelince -ki biz kişiye ancak gücünün yettiğini yükleriz- işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalıcıdır” (A’raf 7/42).“Nihayet onlardan birine ölüm gelince, ‘Rabbim! Beni dünyaya geri gönder ki, terkettiğim dünyada sâlih bir amel yapayım’ der. Hayır! Bu, sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır”(Mü’minûn 23 / 99-100).

Ölüm Ötesiyle İlgili Yanlış Bir İnanış: Reenkarnasyon

Reenkarnasyon insanın veya başka bir canlının ölümünden sonra ruhunun başka bir canlının bedeninde yeniden dünyaya gelmesi inancıdır. Buna ruh göçü ve tenâsuh da denilmektedir. Bu inanca göre insan dışındaki her varlığın insan bedenine yükselinceye kadar değişik canlıların bedenlerinde defalarca dünyaya gelmesi gerekmektedir. Ruh, dünya hayatında işlediği iyilik ve kötülöklere göre dünyaya bir sonraki gelişinde daha üst veya daha alt bir varlığın bedenine gönderilmektedir. Ruh, ancak sürekli daha iyi ameller işlemekle insan bedeninde dünyaya gelme imkânı bulur. Reenkarnasyon İslâm inancına aykırı, bâtıl bir inançtır. İslâm’a göre ölen kişi tekrar dünyaya gelemmez, kıyametten sonra âhiret yurdundaki yaşamı için yeniden diriltir.

6.Kadere(ve Kazâya) İman

Allah’ın Şaşmaz Ölçüsü: Kader (ve Kazâ)

Alîmdir Allah. Her şeyi hakkıyla bilir. Gelmiş, geçmiş, geleceği... Habîrdir O. Her şeyin en ince ayrıntısından bile haberi vardır. Çünkü O’dur evreni yaratan ve ondaki her şeye ince ve şaşmaz bir ölçü koyan. İnsanı da yaratan, doğruyu ve yanlış seçme yeteğini veren yine O’dur. Bu yüzden insanın nasıl hareket edip hangi sonuçlarla karşılaşacağını da yine en iyi O bilir. Allah’ın her şeye bir ölçü ve düzen belirlemesine, her şeyi bilip takdir etmesine kader adı verilir. Vakti gelince bu bilginin gerçekleşmesine ve olayların meydana gelmesine de kazâ denir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “O, her şeyi yaratmış ve yarattığı o şeyleri bir ölçüye göre takdir etmiştir” (Furkân 25 / 2). “...ve sen ‘Allah’ın sünneti’nde asla değişiklik bulamazsın” (Azhab 33 / 62).“Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır” (Bakara 2 / 286)

Kadere (ve Kazâya) İman Eden İnsan...

Hayır ve şer, iyi ve kötü, canlı ve cansız, faydalı ve faydasız ne varsa hepsi Allah'ın bilgisi, dilemesi, kudreti ve yaratması ile gerçekleşir. O'nun bilgisi olmaksızın bir yaprak bile kıpırdamaz. Kazâ ve kadere iman eden kişi bunu bilir ve bu bilginin verdiği güvenle huzur içinde yaşar. Yine bilir ki evrende olan her şey bir ölçüye, bir hikmete göre meydana gelir. Allah, yarattığı her şey için bir amaç belirlemiştir. Mümin bu ölçüyü, bu hikmeti, bu amacı anlamaya çalışır. O'nun koyduğu ölçüyü, kurduğu denge ve düzeni bozmadan yaşamak için gayret gösterir. Bu düzen içinde kendi yerini anlamaya çalışır. Hayatta karşılaştığı güçlüklerde O'nun kurduğu düzene ve takdir ettiği hikmete güvenir, daha bir metanetli olur. Allah tarafından belirlenmiş bir ömrü olduğunu bilir. Bütün dünya bir araya gelse dahi ömrü bitmeden canını alamayacaklarına inanır. Allah'a ve O'nun kaderine olan bu sarsılmaz iman sayesinde kimse müminden daha cesur olamaz. Sahip olduğu güç, zenginlik ve makamdan dolayı en ufak bir gurur duymaz. Çünkü bunların hepsi Allah'ın kendisine geçici bir süreyle verdiği birer hediyedir ve Allah, verdiği gibi alabilir de... Her ne olursa olsun ümidini kaybetmez. Çünkü bilir ki yerin ve göğün hazinelerinin sahibi Allah'tır ve Allah'ın verebileceği nimetlerin sınırı yoktur. Allah nimetlerini bol bol verdiğinde da kıstığında da bunun bir sebebi vardır. Bu iman mümin için olağanüstü bir teselli ve ümit kaynağıdır. Kadere iman, insana verilen özgür iradeyle birlikte değerlendirilmelidir. Kader, sorumluluktan kurtuluşu değil, iyilik ve başarı durumunda asıl fâilin Allah olduğunu hatırlamayı ifade eder. İrade ise sonuçta ortaya çıkan kötülük ve başarısızlık durumunda kişinin kendisinin sorumlu olduğunu dile getirir.

İnsan akıl sahibidir.

İnsanı meleklerden ve diğer varlıklardan ayıran yönü aklıdır. Bu özelliği dolayısıyla dinin emir ve yasaklarına muhataptır. Bunları kabul ya da red konusunda bir tercihle yüz yüzedir. Sonuç olarak insanlar arasında aklını kullanarak imanı ve teslimiyeti seçenler olduğu gibi, inkâra sapanlar da bulunmaktadır. İnsan özgürdür. İnsan tercih yapabilen bir varlıktır. Kendisine sunulan seçenekler içerisinde imanı da inkârı da tercih etmek onun özgürlük alanı içindedir. Bunu yapabilecek irade kendisine yaratıcısı tarafından verilmiştir.

İnsan sorumludur.

İnsan, inandıklarından ve inanmadıklarından, tercih ettiklerinden ve etmediklerinden, yaptıklarından ve yapmadıklarından sorumludur. Kendisine verilen akıl ve özgürlük onun bütün bunlardan sorumlu olması sonucu doğurur. Şayet akletme ve tercihte bulunabilme durumu olmasaydı o zaman imtihana gerek kalmaz, “sorumlu luk”tan da bahsedilemezdi. (Kader ve kazâ için bkz. Ra'd 8; Hicr 19; Mü'minûn 18; Furkân 2; Ahzâb 38)

Kaderle İlgili Bazı Kavramlar

Tevekkül: Allah'a dayanıp güvenme, başkasına değil, sadece Allah'a güvenme, elinden gelen her şeyi yaptıktan sonra sonucunu Allah'a bırakma, çalışıp çabalarken Allah'ı daima yanında bilme, Allah'a güvenip sonuçtan endişe etmeme, sonucu Allah'tan ve yalnız Allah'tan bekleme, Allah'ın takdir edeceği sonuç ne olursa olsun buna razı olma ahlâkıdır. Tembellik, umursamazlık, lâkaytlık, sorumsuzluk, boşvermişlik, adamsendecilik, uyuşukluk anlamlarına gelmez. Tevekkül sahibi bir kul, bir iş yapmaya karar verdiğinde harekete geçer, elinden geleni yapar, işi bitirir, sonucu Allah'a bırakır ve huzurla bekler. Bundan sonra sonuç ne olursa olsun bunun Allah'tan geldiğini bilir ve başına gelene razı olur.

Rızık: Rabbimizin canlılara yiyip içmek ve yararlanmak için verdiği her şeydir. Her türlü yiyecek, içecek, giyecek, kullanılan eşya; mal, mülk, para, mücevher ve servet; çoluk çocuk ve eş; faydalanan yetenekler, bilgi ve hikmet; gönüllerin ve vücudun her türlü gıdası; en küçüğünden en büyüğüne kadar yararlandığımız her şey rızık kapsamında değerlendirilebilir. Yegâne rızık verici Allah'tır. O herkesin rızıkını ayrı ayrı verir. Vereceği şeyleri bazen göklerin ardından, bazen yerin altından, bazen denizin bağrından, bazen de başka kullarının elinden ulaştırır. Kime ne kadar ve nasıl dilerse o şekilde verir. Ancak kulların da çalışıp çabalayıp kendi rızıklarını helâl yoldan kazanmak için gayret göstermeleri gerekir. Allah, kullarının gayretini değerlendirir.

Başarı: Herhangi bir işte başarılı olmak isteyen kul çalışır, gayret gösterir. Ama sonunda başarıya ulaşabilmesi ancak Allah'ın takdiriyle mümkün olur. Başarıya ulaşmak için mutlaka gayrete ihtiyaç vardır; ancak bir konuda gayret göstermiş olmak istediğimiz sonuca ulaşabilmemizi garantilemez. Eskilerin dediği gibi: Gayret bizden, tevfik (başarıyı nasip etme) Allah'tan...

Âfet ve hastalık: Allah'ın kullarını imtihanının farklı şekilleri vardır. Hastalıklar ve musibetler de eğer Allah'a güven ve teslimiyet içinde karşılanır ve gereken davranışlar sergilenirse Allah'a yaklaşılan, günahları azaltan ve arınmaya vesile olan imtihanlardandır. Bütün âfet ve hastalıklar Allah'ın takdiriyle gerçekleşir. Ancak âfet ve

hastalıkları engellemek için gerekli tedbirleri almak da kulun görevleri arasındadır. Tedbirsizliklerden kaynaklanan sorunları “Ne yapalım, kaderimizde varmış”, “Allah böyle takdir etmiş” gibi cümlelerle geçiştirmek doğru bir kader ve tevekkül anlayışı değildir. Bu cümleler, ancak gerekli bütün tedbirler alındıktan sonra yine de başa gelen musibetler için yerinde ve haklı olabilir. Böyle bir durumda mümine düşen, teselli ve destek kaynağı olarak yine Rabbimize sığınmak ve her şeyin O’nun takdirinde olduğuna iman etmektir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Gökten de bereketli bir su indirip onunla kullar için rızık olarak bahçeler ve biçilecek taneler (ekinler), birbirine girmiş kat kat tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları bitirdik ve böylece onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İşte (dirilip kabirlerden) çıkış da böyledir” (Kâf 9-11).

Sevgili Peygamberimiz (sas) buyuruyor ki: “Önce deveni bağla, Allah’a öyle tevekkül et” (Tirmizi, “Kıyâmet”, 60)

Ecel: Bir kimsenin ölümü, o kimse için takdir edilen ömrün bitmesiyle gerçekleşir. Bunun nerede, ne zaman, nasıl olacağını hiç kimse bilemez. Ecel, ne bir an öne alınabilir ne de bir an geriye bırakılabilir. İnsanın hastalanıp yatakta ölmesi de, depremde duvar altında kalması da, denizde boğulması da, düşmanı tarafından vurulması da eceliyle ölmesi demektir. Kulun ecelini belirleyen ve takdir eden sadece yüce Rabbimizdir. Hz. Ali’ye düşmanlarının kendisini öldürebileceği söylendiğinde o, ecelin insanı ölümden koruyan sağlam bir kalkan olduğunu belirtmişti. Öyle ya, eceli gelmeden kimse kimseyi öldüremez, o zaman ölüm korkusuyla yapacağından geri durmak niye?

Dinimizin tevekkül anlayışına işaret eden bazı ayetler şöyledir: “İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah’a tevekkül et (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever” (Âl-i İmrân 159). “Kim Allah’a dayanıp güvenirse Allah ona yeter. Şüphesiz Allah dilediği şeyi sonuca ulaştırır. Allah her şey için bir ölçü koymuştur”(Talak,3)

İBADET ve MÜKELLEF

Bir müslüman hayatın her anında Allah’ın kendisini gördüğü, hep yanında olduğu bilinci ile yaşamalıdır. Yalnızken, evde, okulda, sokakta, alışverişte, oyunda, çalışma anında, öfkede, sevgide, şefkatte, kısacası her zaman ve her yerde... İslâm’da ruh terbiyesi tam da bu anlayışla bağlantılıdır. Müminin niyeti sadık, yolu ve gayesi de sahih olursa bütün hayatı ibadete dönüşür. Allah için namaz kılmak ibadet olduğu gibi birisine güler yüz göstermek, ihtiyacı olan insanlara yardım etmek, iyiliği özendirmek, kötülüğe engel olmak, selâm vermek, bir hayvanı doyurup ona su vermek, hatta yoldaki zarar verebilecek bir taşı kenara atırmak da ibadettir. İnsanlar ve bütün varlıklar için yararlı olan her iş, Allah’ı hoşnut eder. İnsan, her organını yaratılış gayesine uygun olarak kullanıp Allah’ın haram kıldıklarından uzaklaşarak bütün vücudunu tepeden tırnağa ibadetle donatmış olur. Kişi, Allah’ı hoşnut etme niyetini taşıdığı sürece ibadet, bütün hayatı içine alır, kişinin her yaptığı ibadet hâline gelir. Kısaca ibadet; Varlıkların kulluk ve itaatle, Allah’a boyun eğmeleri, sevgi ve saygı göstermeleridir. Allah’a yaklaşmak için, kulluk bilinciyle yapılan birtakım hareket ve davranışlardır. Kişinin Allah’a teslimiyetini gösteren, beden veya malla yapılan davranışlardır. Allah’ın emrettiklerini yapmak, yasakladıklarından kaçınmak ve kulluk bilincini sâlih amellerle ortaya koymaktır. Allah’ın rızasını kazandıracak her türlü hareket, davranış, duygu ve düşüncedir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım” (Zâriyât 56).

İbadet Bize Ne Kazandırır?

İbadet insana öncelikle Allah’ın sevgisini kazandırır. Allah’ı severek O’na yönelen insan, bu sevgisinin sonucu olarak ibadet eder. Aslında ibadetin tek bir gayesi vardır: Allah’ın rızasını kazanmak. İbadetler sadece bu amacı yerine getirmek için yapılmakla beraber hem kişiye hem de topluma birtakım faydalar sağlar. İbadet; İnsanın Allah ile ilişkisini güçlendirir. İnsanın hayatına anlam katar. İç huzuru sağlar. Dengeli ve huzurlu bir yaşama biçimi oluşturur. İnsanı mânevî yönden tedavi eder. İnsanın mânevî ve ruhî dünyasını geliştirir. İnsanı yüksek ahlâkî duygu ve tutumlara yöneltir. İnsana güzel alışkanlıklar kazandırır. İnsana sabrı ve diğer kâmlığı öğretir. İnsana uyumlu kişilik özellikleri kazandırır. İnsanda güven duygusunu geliştirir. İnsanda sorumluluk bilincini geliştirir. İnsanı kötülüklerden alıkoyar. Bireyin toplumsallaşmasına katkı sağlar. Toplumsal kaynaşmaya katkıda bulunur. Toplumda yardımlaşmayı teşvik eder. Allah’ı seven insan, her davranışında güzel hareket etmenin ve kötülüklerden uzak durmanın yollarını arar. Allah ve resûlünün gösterdiği şekilde yaşamaya çalışır. Allah’a yönelen, O’nun ölçülerini hayatında uygulamaya çalışan kul ile Rabbi arasındaki bağ güçlenir. Meselâ namaz kılan bir insan, sürekli Allah’ın huzurunda olduğunu günde beş kere kendine hatırlatmış, Rabbini unuttuğunu ortaya koymuş olur. Rabbiyle arasında oluşan bağ sayesinde güven ve huzur duyar. Yüce Allah’ın kendisini

gördüğünü, ihtiyaçlarından ve sıkıntıların dan haberdar olduğunu, kendisine değer verdiğini bilir ve hisseder. Sıkıntı ve zorluklarla karşılaştığında, bu sayede metanetini yitirmez. Bunun Allah'tan gelen bir sınav olduğunu bilir ve sabreder. İbadet, kişinin kendisini ve bu dünyadaki konumunu tanımasını sağlar, insanî yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunur. İbadetle iç ve dış dünyasını huzursuz eden birtakım kirlerden arınan insan, bu sayede insanî olgunluğa erişir. Kötülüklerden uzak bir yaşam sürer. Bir gün Allah'ın huzuruna çıkarak dünyada yaptığı her şeyin hesabını orada vereceğinin bilinciyle hareket etmesi, kişinin ölçülü olmasını ve her işinde dürüst davranmasını sağlar. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de namazın insanı kötülüklerden alıkoyduğu belirtilir (Ankebut 29 / 45), orucun ise kişiyi takvâya ulaştıracağı anlatılır (Bakara 2 / 183).

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Biliniz ki kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur" (Ra'd 13 / 28).

İbadetlerini gerçek anlamda yerine getirebilen ve ibadetin gerektirdiği bilinci yakalayabilen insanlar, çevrelerine de güven verirler. "Emin" bir insan olurlar. Böylece ibadet bilinci gelişmiş toplumlarda huzur ve güven duygusu hâkim olur. Beş vakit namazında müslüman kardeşleriyle omuz omuza saf tutan, ramazan ayında yokluk çekenlerle aynı şartları yaşayan, hacda dünyanın farklı yerlerinden gelen diğer müslümanlarla tanışıp aynı ortamlarda bulunan, zekât ve sadaka gibi malî ibadetlerini yerine getirirken ihtiyaç sahibi peşinde koşan bir müslüman, hiç şüphesiz diğer insanları düşünme ve onlara yardım eli uzatma bilinci kazanır. İbadetler vasıtasıyla gerçekleşen sosyal yardımlaşma ve dayanışma, Allah sevgisini üstün tutmanın bir ifadesidir. Allah'ı seven, O'nunla ilgisi olan her şeyi, bütün yaratıkları sever ve onlarla ilgilenir. Bir mümin duyarlılığıyla hareket eden kişi, bütün bunların sonucunda, Allah'ın kendisini dost edindiği bir kul olur. Kısacası, ibadet insanı Allah dostu bir kul haline getirir.

Ef'âl-i Mükellefîn: Mükellef ve Davranışları(nın Hükümleri)

Mükellef, ergenlik çağına gelen ve akıl sağlığı yerinde olan; dinin belirlediği hükümlerle sorumlu tutulan kişi demektir. Dinen mükellef/yükümlü olan kişinin, yapmak ve yapmamakla sorumlu tutulduğu işlere ise ef'âl-i mükellefîn (mükellefîn iş ve davranışları) denir.

Ef'âl-i Mükellefîn, Hanefî mezhebine göre şu sekiz sınıftan birine girer: 1.Farz:Yapılması dinimiz tarafından kesin bir şekilde emredilen davranıştır. Örneğin beş vakit namaz kılmak, ramazan ayında oruç tutmak. Farz yerine getirilmediğinde, kişi günah işlemiş olur. 2.Vâcip:Farz kadar açık ve kesin bir delile dayanmamakla bera ber dinimiz tarafından bağlayıcı bir şekilde emredilen davranıştır. Örneğin kurban kesmek, fitr sadakası vermek, bayram namazlarını kılmak. Şâfiî mezhebine göre vitir ve bayram namazları sünnettir. 3. Sünnet: Hz. Peygamber (s.a.s.)'in farz ve vâcip dışında, yaptığı veya yapılmasını tavsiye ettiği, örnek alınma özelliği taşıyan davranıştır. Örneğin beş vakit namazın sünnetlerini kılmak, abdest alırken ağzı yıkamak. Kurban kesmek ve bayram namazı kılmak Şâfiî mezhebine göre sünnettir. 4.Müstehap: Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ara sıra yaptığı ve yapılması dinimiz tarafından hoş ve güzel karşılanan davranıştır. Örneğin beş vakit namazın sünnetleri dışında nâfile namaz kılmak, nâfile oruç tutmak. 5. Mubah: Mükellefîn yapıp yapmamakta dinimiz tarafından serbest bırakıldığı davranıştır. Helâl ve câiz kelimeleri de mubah ile aynı anlamı ifade eder. Hakkında dinî bir yasak bulunmayan bütün dünya nimetleri genel olarak mubahtır. Örneğin yemek, içmek, gezmek. 6. Haram: Yapılması dinimizce kesin bir şekilde yasaklanan davranıştır. Örneğin içki içmek, kumar oynamak, faiz alıp vermek (ribâ). Haramı işleyen kişi günahkâr sayılır. 7. Mekruh: Haram olmamakla beraber yapılması dinimizce hoş karşılanma yan davranıştır. Örneğin topluluk içine çıkmadan önce soğan ve sarımsak gibi kokusu rahatsız edici yiyecekler yemek, abdest alırken gereğinden çok su kullanmak. 8. Müfsit: Yapılmakta olan bir ibadeti bozup onu geçerli olmaktan çıkaran eksiklik ya da yanlış davranıştır. Örneğin oruçlu iken yemek, içmek; namazda konuşmak.

Ef'âl-i mükellefîn tasnifi Şâfiî mezhebine göre ise şöyledir: 1. Farz: Kaynaklarda zaman zaman vâcip olarak da ifade edilmektedir. Vâcip, Şâfiî mezhebine göre farz anlamındadır. Vâcip ile farz arasında -hac konusu hariç- hiçbir fark yoktur. 2. Sünnet veya Mendup/Müstehap: yapılması iyi ve güzel, tavsiye edile, işlenmesinde sevap olan, terkine günah/ceza gerekmeyen, Hz. Peygamber (sav)'in bazan yaptığı şeylerdir fiildir. 3. Mubah: yapılmasında veya yapılmamasında dinen hiçbir mahzur olmayan şeylerdir.4. Mekruh. Şer'in terkedilmesini kesin ve bağlayıcı olmadan istediği şeydir. Bunu terkedenmedhedilir, sevap alır, yapan da zemmedilmez, cezalandırılmaz.5. Haram.Haram; yapılması, yenilmesi, içilmesi, işlenmesi ve kullanılması kesin bir delille yasaklanan şeylerdir.

Temizlik (İbadete Hazırlık)

Temiz İnsan, Temiz Müslüman, Temiz Toplum.

İnsan, akli, ruhu ve bedeniyle bir bütündür. İnsanın her yönüyle temiz kalması hem beden hem de ruhen sağlıklı olmasını sağlar. Temizlik, bireyin kendi sağlığı için olduğu kadar toplumsal düzen ve huzurun devamı için de gereklidir. Maddî veya mânevî temizliğe dikkat etmeyen kişi, hem sağlığını kaybeder hem de yaşadığı sosyal çevre tarafından dışlanır. İşte bu sebeple temizliğin İslâm'da önemli ve öncelikli bir yeri vardır. Temizlik, bir müslüman için olmazsa olmaz bir zorunluluktur; bazı ibadetlerin şartı olmasının yanı sıra günlük hayatın da vazgeçilmez bir esasıdır. Sevgili Peygamberimiz (sas) in şu sözleri temizliğin İslâm dini açısından önemini ortaya koymaktadır: “Allah temizdir, temizi sever”(Tirmizî “Edeb”, 41)“Müslüman asla pis olmaz” (Buhârî, “Gusûl”, 23, 24; İbn Mâce, “Tahâret”, 80; Müslim, “Hayız”, 115/6). “Temizlik imanın yarısıdır” (Müslim, “Tahârett”, 1). Nitekim kendisi de bütün hayatı boyunca her çeşidiyle temizliğe özel bir dikkat göstermiştir. Örneğin topluluk içine çıkarken temiz ve güzel elbise giymeye, güzel koku sürünmeye, soğan ve sarımsak gibi başkasını rahatsız edebilecek şeyleri yememeye daima dikkat etmiş; abdest alırken çoğu zaman misvakla dişlerini temizlemiş, tıraşını yanından eksik etmemiştir. Aynı şekilde zihnini, dilini, bedenini haramdan hep uzak tutarak mânevî temizliğin de en güzel örneği olmuştur. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) uygulamasından da anlaşıldığı üzere temizliğin devamlı ve istikrarlı olması da ayrı bir önem taşır. Zira bedenimiz ve doğuştan sahip olduğumuz temiz fitrat, Allah'ın bizlere verdiği bir hediyedir. Yıpranmaması, sağlıklı kalması, kirlenmemesi için sürekli bir özene ihtiyaç vardır. Emaneti en güzel şekilde korumak ve her an sahibine teslim etmeye hazır olmak üzerimizdeki kutsal bir görevdir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever.” (Bakara 222).

Temizlik Çeşitleri

İslâm'da üç çeşit temizlikten bahsedilebilir: mânevî temizlik maddî temizlik, hükmi temizlik, İbadetler ile temizliğin her üç çeşidi arasında sıkı bir ilişki bulunur. Örneğin bir müslüman namaz kılacağı zaman hem elbisesinin, bedeninin ve çevresinin temiz olmasına, hem abdestli olmaya, hem de kalbini mânevî kirlilerden uzak tutmaya dikkat eder. Görüldüğü gibi bu üç temizlik, ibadet için gerekli ortamın oluşmasını sağlayan bir bütünün parçalarıdır. Özellikle ibadet hayatında her çeşit maddî ve mânevî kirlilerden arınmak, hem ibadetlere yöneltecek mânevî ortamın oluşmasını, hem de yüce Rabbimize yapılacak ibadetlerin gerçek anlamıyla yerine getirilmesini sağlar.

1. Mânevî Temizlik; Dua Tövbe İstiğfar

Gıybet, yalan, iftira, haram yemek gibi günahlardan bedeni; haset, kibir, gösteriş ve hırs gibi kötü huylardan kalbi temizlemektir. Mânevî temizliğin kemâl derecesi benlik ve bilinci bütünüyle Allah'a yönelterek ahlâken temiz bir hale bürünmektir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvâsını (kötülüğün sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki nefsin arındırıcı kurtuluşa ermiştir. Onu kötülüklere gömüp kirlüten kimse de ziyana uğramıştır”(Şems 7-10)

Dua

Dua, Allah'a yalvarma, yakarma, ondan maddî ya da mânevî bir şeyler istemektir. Dua, Allah ile kul arasında bir iletişim yoludur. Aslında genel anlamıyla bütün ibadetler birer duadır. Namaz kılarak, oruç tutarak, zekât vererek, hac yaparak dua etmiş oluruz. Bunun dışında bir de daha dar ve özel anlamıyla dua vardır. Bu anlamıyla dua, kulun ihtiyacı olan şeyleri yaratıcısından istemesi, derdini ve sıkıntısını gidermesini talep etmesi, verdiği nimetler için O'na şükretmesi, O'ndan günahlarını affetmesini dilemesidir. Dua, yaratıcısı Allah'ın yüceliği, cömertliği, zenginliği ve kudreti karşısında insanın, kendi küçüklüğünü, çaresizliğini, mahrumiyetini ve âcizliğini hissedip ifade etmesinin bir şeklidir.

Dilimizde dua ile eş anlamlı olarak niyazda bulunmak, yakarmak ve münâcât kelimeleri de kullanılmaktadır

İnsanın, yaratıcısı katındaki değerini belirleyen en temel etkenlerden biri duadır. Zira kişi, dua ederek kendi âcizliğini kabul etmekte, Allah'ın yüceliğini ifade etmektedir. Bundan dolayıdır ki Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: “De ki: Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin!”(Furkân 77). Dua etmek, hiçbir şey yapmadan, elimiz kolumuz bağlı oturup ihtiyaçlarımızı peşpeşe sıralayarak Allah'tan sadece “istemek” değildir. Elbette ihtiyaç duyduğumuz şeyleri Allah'tan isteyeceğiz. Ancak elimizden gelenleri yapmak, imkânlarımızı kullanmak da fiilî bir duadır. Dua etmek, “Ben dua ettim” diyerek üstümüzden sorumluluğu atmak, ihmalkârlığa kapılmak değildir. Duada hal ve kâl bir olmalı, fiilen yapılanlar sözlü dua ile, dil ile istenenler ameller ile desteklenmelidir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Kullarım, beni senden sorarlarsa (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakıным. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler”(Bakara 186).

Dua, insanın yalnızca kendisi için gerçekleştirdiği bir eylem değildir. Kendimiz için dua ettiğimiz gibi başkaları için de dua ederiz. Hatta sadece insanlar için değil, canlı cansız bütün varlıklar için dua ederiz. Bu yönüyle dua, gerek diğer insanlarla gerekse canlı cansız bütün varlıklarla daha güçlü ilişkiler kurmamızı sağlar, onlara karşı hissettiğimiz sevgiyi çoğaltır, aramızdaki yakınlığı artırır. “Bereket versin!”, “Allah şifa versin!”, “Hayırlı yolculuklar!”, “Eline sağlık!”, “Allah rahmet etsin!”, “Kolay gelsin!” gibi ifadeler başka insanlar için yaptığımız dualara birer örnektir. Dua, bizi mânevî ve psikolojik açıdan geliştirir. Hiçbir zaman yalnız olmadığımızı dua ederek hissederiz. Dua, Allah ile kurduğumuz bağı güçlendirdiği gibi zorda kaldığımız durumlarda Allah’ın bize yardım edeceği duygusunu kazandırarak ümitsizliğe kapılmamıza engel olur. Dua, yalnızlık korkusuna, umutsuzluk uçurumuna, sıkıntı karanlığına, günahın ağırlığına karşı müminin devası ve ışığıdır. Dua etmek âcizliğimizi dile getirmektir. Dua eden kişi alçakgönüllü olmayı, şeytanın en önemli özelliği olan kibir ve büyükmek ten uzak durmayı öğrenmiş olur. Dua, kalemsiz ve kâğıtsız olarak dilekçelerimizi doğrudan Allah’a ilettiğimiz dilekçelerimizdir. Dua ederken Allah ile aramıza hiçbir kimseyi aracı kılmadığımız için İslâm inancının temeli olan “tevhid”, yani Allah’ın bir olduğu ilkesini de ortaya koymuş oluruz.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Rabbimiz şöyle dedi: Bana dua edin, duanıza cevap vereyim. Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir”(Mü’min 60). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: “Dua, ibadetin özüdür” (Tirmîzi, “Duâ”, 1; İbnMâce, “Duâ”, 1)

Bir İletişim Biçimi Olarak Dua

Duada temel ilke samimiyettir. Duanın yeri, zamanı, şekli, biçimi ile ilgili kesin ilkeler yoktur. Ancak dua ederken şu noktalara dikkat edilmesi önemlidir: •Her zaman dua edebiliriz. İnsan, Allah’a her zaman yönelmeli, ondan her zaman istekte bulunabilmelidir. Genişlikte ve darlıkta, zenginlikte ve fakirlikte, gençlikte ve ihtiyarlıkta, sevinçliyen ve üzüntülüyen, sağlıkta ve hastalıkta, kısacası her durumda dua etmeliyiz. Allah sadece sıkıntılı anlarda dua edenleri bakın nasıl kınamaktadır: “İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirir ve yan çizer. Başına bir kötülük gelince de yalvarmaya koyulur”(Fussilet 51).•Allah’tan bir şey isterken O’nun yüce ve güzel isimleri (esmâ-i hüsnâ) aracılığı ile dua etmeliyiz. Bu konuda Rabbimiz kitabında şöyle buyurur: “En güzel isimler Allah’ındır. O’na o güzel isimleriyle dua edin” (A’râf 180).

Helâl ve temiz şeyler için dua etmeliyiz. Allah’tan haram, yasak ve kötü şeyler dilemek hem duanın ruhuna ve amacına hem de kulluğumuza aykırıdır. Ayrıca haram olanlar istenmediği gibi haram işler yaparak da dua edilmez. Haram kazançlarla elde edilmiş şeylerle birlikte iken dua etmek duanın kabul edilmesine de engeldir. Peygamberimiz(s.a.s.) bu gerçeği şöyle dile getirmektedir: “Bir kişi ellerini semaya kaldırır ve ‘Yâ Rabbi! Yâ Rabbi!’ diye yalvarır. Halbuki yediği haram, giydiği haramdır. Haramla beslenmiştir. Bu adamın duası nasıl kabul edilecek? (Müslim, “Zekât”, 19) Dua ederken kabul edilip edilmeyeceği konusunda tereddüt veya şüphe etmemeliyiz. Allah’tan samimi olarak bir şey istediğimizde bunun mutlaka kabul edileceği düşüncesini taşımamız gerekir. “Ben dua ettim ama kabul edilme di” gibi yanlış düşünceler şeytanın kandırmacasıdır. Peygamberimiz sav duanın kabul edilmesiyle ilgili bize altın bir anahtar verir: “Dua eden kimse şu üç durumdan birinde bulunur: Ya duası kabul edilir ya ileride kabul edilir ya da yaptığı dua günahlarına kefarete olur”(Muvatta, “Kur’an”, 8).

Dua ederken bağırıp çağırmamız gerekir. Allah her şeyi işitir ve bilir. Sanki o bizi duymuyormuş gibi bağırıp çağırmak, aşırı hareketlerde bulunmak duanın ruhuna aykırıdır. Bu, samimiyeti de zedeleyen bir durumdur. Kur’an’da yüce Rabbimiz şöyle buyurur: “Rabbimize alçakgönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez” (A’râf, 55). Dua ederken edebe uygun ifadeler kullanmalıyız. Ne istediğimizi açık ve kesin bir şekilde belirtmeli, duanın edebine aykırı ifadelerden kaçınmalıyız. Peygamberimiz (sav) bu hususta şöyle buyurur: “Sizden biri dua ettiğinde isteğini kesin olarak belirtsin. Sakın ‘Allah’ım dilersen bana ver, dilersen beni bağışla’ demesin. Çünkü bu isteği yerine getirmesi için Allah’ı zorlayan yoktur” (Buhârî, “Daavât”, 21). Her yerde dua edebiliriz. Nasıl ki sadece belirli anlarda değil her zaman dua edebiliyoruz; her durum ve yerde de dua edebiliriz. Ancak burada dikkat etmemiz gereken nokta, duanın edebine aykırı bir halde olmamızdır. Yüce Rabbimiz biz müslümanların özelliklerini anlatırken bu konuyla ilgili olarak şunları söyler: “Onlar ayaktaiken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler” (Âl-i İmrân 3 / 191).

Kur’an’dan Dua Örnekleri

Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru (Bakara 201). “Ey Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et” (Bakara 286). “Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır, ayaklarımızı sağlam bastır ve şu kâfir kavme karşı bize yardım et”(Bakara 250). “Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize katından bir rahmet bahşet. Şüphesiz sen çok bahşedensin” (Âl-i İmrân 8). Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır ve müslüman olarak bizim canımızı al”(A’râf 126). “Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar” (Tâhâ 25-28). “Rabbim! İlmimi arttır” (Tâhâ 114). “Rabbim! Beni tek başıma bırakma!” (Enbiyâ 89). “Ey Rabbimiz! Eşleri mizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle” (Furkân 74). “Ey Rabbim! Bana bir hikmet bahşetve beni sâlih kimseler arasına kat” (Şuarâ 83). Ey Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır” (Mümtehine 4). “Ey Rabbim! Beni, bana ve ana babama verdiğinnimetlere şükretmeye ve razı olacağın sâlih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle sâlih kullarının arasına kat!” (Neml 19) “Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bulundurma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin” (Haşr 10).

Hz. Peygamber’den (s.a.s) Dua Örnekleri

“Allah’ım! Doğru söyleyen bir dil ve teslim olmuş bir kalp lutfetmeni niyaz ediyorum” (Tirmizî, “Daavât”, 23). “Ya Rabbi! Sen affedicisin. Affetmeyi seversin. Beni affet” (İbnMâce, “Duâ”, 5). “Allah’ım! Senden hidayet, takvâ, iffet ve zenginlik niyaz ediyorum” (Müslim, “Duâ”, 72). “Ey kalplere egemen olan Allah’ım! Kalbimi dininde sabit kıl” (Tirmizî, “Daavât”, 124). “Allah’ım! Zulmetmekten ve zulme uğramaktan sana sığınırım” (Nesâî, “İstiâze”, 14). “Allah’ım! Günahlarımı, bilgisizlik yüzünden yaptıklarımı, haddimi aşarak işlediğim kusurlarımı, benden daha iyi bildiğin bütün hatalarımı bağışla” (Buhârî, “Daavât”, 60). “Allah’ım! Âcizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, ihtiyarlayıp ele muhtaç olmaktan ve kabir azabından sana sığınırım. Allah’ım! Bana sana karşı gelmekten sakınma duygusu kazandır. Nefsimi günahlardan arındır; çünkü onu en iyi arındıracak olan sensin. Nefsimin sahibi ve efendisi sensin. Allah’ım! Faydasız bilgiden, ürpermeyen kalpten, doymak bilmez nefisten, kabul olmayacak duadan sana sığınırım” (Müslim, “Zikir”, 73; Nesâî, “İstiâze”, 13, 65). “Allah’ım! Senden senin sevgini ve beni sana yakın kılacak herkesi sevmeyi bana nasip etmeni niyaz ediyorum” (Tirmizî, “Daavât”, 73). “Allah’ım! Beni, güzellikler işleyip müjdesine nâil olanlardan, kötülük işlediklerinde de bağışlanma dileyenlerden eyle!” (İbnMâce, “Edeb”, 57)

Tövbe

Tövbe, bilerek veya bilmeyerek, açıktan veya gizlice işlenmiş günahlardan, hatalardan ve kusurlardan pişmanlık duymak, onları bir daha yapmamaya kesin karar vermek ve yeniden aynı günahlara düşmemek için çaba göstermektir. Tövbe, Allah’tan özür dilemek, hatalardan dönüp Allah’a yönelmek tir. İşlenen suç, kabahat ve kusurlardan dolayı Allah’tan utanarak bağışlanmak için samimiyetle yalvarmaktır. Tövbe, günahları bağışlamaya yetkili tek makamın Allah olduğu bilincine sahip olmaktır. Bu yönüyle Allah ile kul arasında hiç kimseyi aracı kılmamanın işaretidir ve imanın çok önemli bir tezahürüdür. Kulun tövbe etmesi ve Allah’ın bu tövbeden dolayı bağışlayıcılığı düşüncesi olmasaydı insan yaptığı günahların ağırlığı altında ezilir, kendine eziyet eder durur, vicdan azabından kurtulamaz dı. Tövbe, günah karanlığından aydınlığa çıkaran ışıktır. Tövbe, acılar çektiren yaralarımıza en şifalı merhemdir. Tövbe, her başlayan günü hayatımızın ilk günüymüş gibi hissetmemizin vesilesidir. Tövbe, kendimizle yüzleşmemize imkân tanıyan bir aynadır. Tövbe, günah uçurumundan bizi çekip çıkaran sapaşğlam bir iptir. Tövbe, yaratanımız Allah’a karşı samimi bir şekilde yakardığımız en mahrem anımızdır.

Tövbe, günah pisliklerini yıkayıp ruhumuzu arındıran tertemiz bir sudur. Vicdan azabı ateşlerimizi pişmanlık toprağıyla söndüren bir rahmettir. Tövbe, Rabbimizin biz günah işleyen kullarına, günahlardan kurtulmamız için tanıdığı bir çıkış yoludur. Tövbe etme imkânı, Allah’ın kullarına bir armağanıdır. Kul günah veya kusur işlediğinde tövbe etmelidir. Ancak tövbe etmek için ille de farkında olarak günah işlemiş olmak gerekmez. İnsan unutmama, dalgınlık, bilgisizlik vs. sebeplerle veya farkında olmadan da günah işleyebilir. Dolayısıyla her zaman ve durumda tövbe edilebilir. Bu, insanın iç huzurunu ve barışını sağlayacağı gibi Allah’ın da hoşnutluğunu kazandıracak bir davranış olacaktır. Çünkü Allah, işlenen kabahatlere karşı çok sabırlıdır ve kullarının arınmak için tövbe etmelerini bekler. Kalp yaratılıştan pırıl pırıl bir aynaya benzer. Küçük veya büyük hatalar ve günahlar sebebiyle parlaklığını kaybeden bu ayna sık sık tövbe ederek parlatılmalıdır. Seçilmiş bir insan olmasına rağmen Peygamberimiz(s.a.s) bile kendisinin günde yüz defa tövbe ettiğini belirtmektedir (Müslim, “Zikir”, 42; Buhârî, “Daavât”, 3). Böylece ümmetine de tövbe etmenin önemini anlatmaktadır.

Sevgili Peygamberimiz (sas) buyuruyor ki: “Bütün insanlar hata yapar, hata yapanların en hayırlısı ise hatalarından dönendir”(Tirmizi, “Kıyâmet”, 50; İbnMâce, “Zühd”, 30.)

Tövbe Usulü

Birinci adım • Yaptığı yanlışlardan pişman olmak İkinci adım • Allah’tan bağışlanma dilemek Üçüncü adım • Yaptığı yanlışlardan etkilenen kişiler varsa onlardan özür dileyip kendileriyle helalleşmek Dördüncü adım • Aynı şeyleri bir daha yapmamaya kesin karar vermek Beşinci adım • Kararını gerçekleştirebilmek için Allah’tan yardım dilemek Altıncı adım • Tövbe ettiği şeyi bir daha işlememek için gayret göstermek Yedinci adım • Kendisini günah ve hataya sürükleyecek yerlerden, durumlardan ve kişilerden uzak durmak Tövbenin en önemli şartı yürekten, yani samimi olarak yapılmasıdır. Kişi işlediği hata ve kusurlardan dolayı gerçekten pişman olup bunları bir daha yapmamaya içtenlikle karar vermelidir. Yüce kitabımız bunu şu şekilde ifade eder: “Ey iman edenler! Allah’a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar” (Tahrîm 8).

Tövbenin Kabul Edilmesinin Şartları

1. İşlenen günaha veya hataya yürekten pişman olmak ve bir daha yapmamaya samimi olarak niyet edip karar vermek:Kur’an bu tür tövbeye “nasuh tövbe” adını verir. Nasuh, “samimi, içten, yürekten” anlamlarına gelir.Bu, tövbenin zorunlu şartı olup, bu olmazsa tövbe dilimizle söylediğimiz birkaç kelimedenden öteye geçemez. 2. Aynı hata veya günahı işlememek için elden geldiğince çaba göstermek: Hata ve günahlar insan içindir. Bilerek veya bilmeyerek hata ve kusur işlenebilir. Önemli olan hatada ısrar etmemektir. Günah ve hata işlememek için insan, kendisini günah ve hatalara sürükleyecek yerlerden, durumlardan ve kişilerden de uzak durmalıdır.

Yüce Allah buyuruyor ki: “Kim bir kötülük yapar, yahut kendine zulmeder, sonra da Allah’tan bağışlama dilerse, Allah’ı çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici bulur”(Nisâ 110) Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: “Tövbe pişmanlıktır” (İbnMâce, “Zühd”, 30; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/376, 423).

Kur’an’dan Tövbe Örnekleri.

Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla ve (yolunda) ayaklarımızı sağlam tut. Kâfir topluma karşı bize yardım et” (Âl-i İmrân 147). “Rabbim! Şüphesiz ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana acımazsan, şüphesiz ziyana uğrayanlardan olurum”(Hûd 47). “Rabbim! Şüphesiz ben nefsimi zulmettim. Beni affet” (Kasas 16).“Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla”(Nûh 28).

Hız. Peygamber’(s.a.s) den Tövbe Örnekleri

“Allah’ım! Yaptığım ve yapmadığım şeylerin şerrinden sana sığınırım” (Müslim, “Zikr”, 18).“Allah’ım! Kalbimi beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi hatalardan temizle” (Tirmizî, “Daavât”, 101).“Rabbim! Beni bağışla, tövbemi kabul et, şüphesiz sen tövbeleri kabul eden ve bağışlayansın” (İbnHanbel, V, 371).

2. Maddî Temizlik (NecâsettenTahâret)

Dinimizce pis sayılan ve duyu organlarıyla algılanabilen pisliklere necâset denir. Kan, domuz eti, sarhoş edici içkiler, insan idrarı ve dışkısı, meni, ağız dolusu kusmuk, etinin yenmesi helâl olmayan hayvanların eti, idrarı ve dışkısı gibi pislikler necâset kapsamına girer. Bedenin, elbisenin ve namaz kılınacak yerin necâsetten temizlenmesi gerekir.

3. Hükmi Temizlik (HadestenTahâret)

Hades, insanın bazı ibadetleri yapmasına engel sayılan, hükmen kirlilik halidir. Hadestentahâret ise hades durumundan temizlenmek için abdest veya gusûl alınması demektir. Hades ikiye ayrılır: 1.Büyük hades: Cünüplük, hayız ve nifas durumlarıdır. Bu hades, gusûl alarak ortadan kaldırılır. 2.Küçük hades: İdrar veya dışkı çıkartılması, mezi gelmesi, kan veya irin akması, yellenme gibi durumlar küçük hadestir. Abdest almakla ortadan kaldırılır.

1.Abdest

Peygamberimizin(s.a.s) genel uygulamasına uygun bir şekilde abdest şöyle alınır: • Abdest almaya niyet edilir. • Eûzü besmele çekilir. • Eller bileklere kadar üç kere yıkanır. Eller yıkanırken parmakların arası ovulur. • Sağ el ile üç defa ağza su verilir, ağız çalkalanır. Varsa misvakla veya diş fırçasıyla dişler temizlenir, yoksa başparmak ve işaret parmağı ile dişler ovalanır. • Sağ avuçla üç defa burna su verilir, su genze kadar çekilir ve her çeğişte sol elle temizlenir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınızı meshedip her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz, iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hâcetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin (teyemmüm edin). Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz”(Mâide 5/6).

Abdestin Farzları

1. Yüzü yıkamak 2. Eller ve kolları (dirsekler dâhil) yıkamak 3. Başı meshetmek 4. Topuklar dâhil ayakları yıkamak Şâfiî mezhebinde bunlara ilâveten abdeste başlarken niyet etmek ve bütün işlemleri sırasına uygun olarak yapmak da farzdır. İki avuca su alınıp saçların dibinden kulak ve çene altına kadar yüz üç defa yıkanır. Önce sağ, sonra sol kol, dirsekler de dahil olmak üzere üçer defa yıkanır Sağ avcun içi ıslatılıp başın en az dörtte biri meshedilir. Şâfiî mezhebine göre bir saç teli de olsa başın az bir kısmının meshedilmesi yeterlidir. Yine eller ıslatılıp parmaklarla kulakların içi, kulakların arkası ve ellerin dışıyla boyun meshedilir. (Şâfiî mezhebine göre boyun meshedilmez.) Önce sağ, sonra sol ayak aşık kemikleri dâhil olmak üzere üçer defa yıkanır, parmak araları temizlenir.

Abdesti Bozan Durumlar.

Küçük/büyük tuvaletini yapmak .Yellenmek •Vücudun herhangi bir yerinden kan, irin, sarı su çıkması. Meni veya mezigelmesi .Ağız dolusu kusmak (Şâfiî mezhebine göre bozmaz.) Uyumak. Namaz kılarken yandaki kişinin işiteceği kadar gülmek. Bayılmak, sarhoş olmak gibi şuurun kontrolüne engel olan durumlar. Cinsel ilişki veya aşırı temas ve dokunma. Teyemmüm eden kişinin mazeretinin ortadan kalkması. Özur sahibi için namaz vaktinin çıkması.Şâfiî mezhebinde avret yerlerinden gelen kan dışındaki kan abdesti bozmaz, sadece temizlenmesi gerekir. Namazda gülmek de abdesti bozmaz.Ancak mahrem olmayan kadın ve erkeğin tenlerinin birbirine temas etmesi abdesti bozar.

2.Gusül

Gusül, büyük hadesten temizlenmek için kuru hiçbir yer kalmayacak şekilde bütün bedeni yıkamak demektir. Guslün diğer bir adı da boy abdestidir. Şöyle alınır: • Besmele çekilip gusletmeye niyet edilir. • Eller bileklere kadar üç defa yıkanır. • Avret yerindeki ve diğer yerlerdeki pislikler temizlenir. • Tekrar eller yıkanır. • Sağ avuca su alınıp ağız boğaza kadar çalkalanarak iyice temizlenir. • Burun genze kadar su çekerek yıkanır, sol elle temizlenir. • Namaz abdesti gibi abdest alınır. Yere su birikiyorsa ayakların yıkanması guslün sonuna bırakılır. • Önce başa, sonra sağ ve sol omuzlara üçer defa su dökülür ve bütün vücut güzelce yıkanır. Hiçbir kuru yer kalmayacak şekilde yıkanmaya özen gösterilir. • Göbek deliğinin, kulak kıvrımlarının, dış aralarının, küpe deliklerinin iyice temizlenmesine dikkat edilir. • Suyun saçların dibine kadar ulaşması sağlanır. Örgülü saçlı olan kadınlar saçlarının örgüsünü açmak zorunda değildir, sadece suyun saç diplerine ulaştırılması yeterlidir.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Güzelce abdest alıp sonra da namaz kılan bir kişinin iki namaz arasındaki günahları bağışlanır” (Müslim “Tahâret”, 4).

Gusül alırken dua okunmaz. Kibleye dönülmez.

Guslü Gerektiren Durumlar.

1.Cünüplük: İki sebeple oluşur: cinsel ilişki veya vücuttan şehvetle meninin çıkması. Meni gelsin veya gelmesin cinsel ilişki gerçekleştiğinde kadın da erkek de cünüp olur. (Hastalık, vurma, çarpma vb. sonucunda zevk vermeyecek şekilde boşalma durumunda gusül gerekmez.) Tenasül uzvundan gelen sıvılar üç çeşittir: Meni, mezi ve vedi. Meni, şehvetle yerinden ayrılıp şehvetli veya şehvetsiz olarak tenasül uzvundan dışarıya çıkan ve kendine özgü kokusu olan, çoğunlukla beyaz renkli koyu bir sıvıdır. Mezi, şehvetsiz olarak gelen beyaz renkli ince sıvıdır. Vedi küçük abdestten sonra gelen, kokusuz, beyazımsı bulanık yapışkan sıvıdır. Her üçü de necistir.

Şafî mezhebine göre meni necis değildir. Mezi ve vedi abdesti bozar ancak gusûl yapmayı gerektirmez. Meni ise gusûl abdesti almayı gerektirir.

2. Hayız: Ergenlik çağına giren sağlıklı bir kadında düzenli aralıklarla ve belirli bir süreyle gerçekleşen kanama hâlidir. 3-10 gün (Şafî mezhebine göre ise 1-15 gün) arasında sürer. Âdet, aybaşı, regl, menstruasyon da denir.

3. Nifas (Loğusalık): Doğum yapan kadının rahminden gelen kana denir. Doğumdan ve uzuvları belirmeye başlamış ceninin düşürülmesinden sonra görülen kan, nifas kanıdır. Alt sınırı olmamakla birlikte, en çok 40 gün sürer. Şafî mezhebine göre bu süre 60 gündür.

Guslün Farzları

1. Boğaza kadar ağzı çalkalamak (mazmaza) 2. Genze kadar burna su çekmek (istinşak) 3. Tepeden tırnağa bütün bedeni yıkamak Şafî mezhebine göre mazmaza ve istinşak sünnettir. Niyet ise guslün farzlarındandır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Ey iman edenler! Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, bir de -yolcu olmanız durumu müstesna- cünüp iken yıkanınca ya da namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız, veya biriniz abdest bozmaktan gelince ya da eşlerinizle cinsel ilişkide bulunup, su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa yönelip, (niyet ederek onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Şüphesiz Allah, çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır” (Nisâ 4 / 43)

3.Teyemmüm

Teyemmüm, su bulunmadığı veya suyu kullanma imkânı olmadığı (suyun veya havanın çok soğuk olduğu, su kullanılması hâlinde mevcut bir hastalığın şiddetleneyeceği) durumlarda temiz toprak veya toprak cinsinden bir şeye elleri sürüp kolları ve yüzü meshetmek suretiyle yapılan, abdest ve gusûl yerine geçen özel bir temizliktir. Toprak yerine taş, kum, çakıl, tuğla, kiremit gibi maddelerle de teyemmüm yapılabilir. Teyemmüm, su bulununcaya veya kullanma imkânı doğana kadar abdest ve gusûl yerine geçer. Guslû ve abdesti bozan durumlar teyemmümü de bozar. Ayrıca su bulunduğunda ya da suyu kullanmaya engel durumlar ortadan kalktığında teyemmüm bozulur. Âdâbına uygun bir şekilde şöyle teyemmüm alınır: • Teyemmüme niyet edilir. • Besmele çekilir. • Parmakların arası açık şekilde eller temiz bir toprak veya toprak cinsinden bir madde üzerine sürülür. Şafî mezhebine göre teyemmüm sadece toprak ile alınabilir.

Teyemmümün Farzları

1. Niyet etmek 2. Elleri toprağa iki kere sürerek birinciyle yüzü, ikincisiyle kolları meshetmek. Şafî mezhebine göre bu işlemleri sırasına uygun yapmak da farzdır. Eller çırpılarak fazla tozlar silkelenir. • İki el, her tarafını kaplayacak şekilde yüze sürülür. • Eller ikinci kere toprağa sürülür, fazla toz silkelenir. • Sol el ile dirseğe kadar sağ kol sıvazlanır. Sağ el ile de sol kol aynı şekilde meshedilir.

Mesh

1.Mest Üzerine Mesh.

Mestin abdestli iken giyilmiş olması şartı ile mest üzerine meshederek abdest alınabilir. Bu durumda ayakların yıkanmasına gerek kalmaz. Mestin üzerinde elin üç parmağı kadar yerin elin ıslaklığı ile bir defa meshedilmesi yeterli olur. Abdestli olarak mest giyildikten sonra abdestin bozulduğu ilk namaz vaktinde mesh süresi başlar. Bundan sonra bir gün (yirmi dört saat) boyunca mest üzerine meshederek abdest alınabilir. Yolcular için bu süre daha uzundur: üç gün (yetmiş iki saat). Mest üzerine meshin geçerli olması için mestin; • abdestli olarak giyilmiş olması, • abdestte ayağın yıkanması gereken kısımlarını tamamen kaplıyor olması, • sağlam ve dayanıklı bir maddeden yapılmış olması, • yırtık olmaması (yırtık ayak parmaklarından üçünün giremeyeceği kadar küçükse zarar vermez), • içine su almaması gerekir. Şu durumlarda mesh bozulur ve ayaklar yıkanarak abdestin tamamlanması gerekir: • Üzerine meshedilen mest ayaktan çıkar veya çıkarılırsa • Mestin içine giren su, bir ayağın yarısından fazlasını ıslatırsa • Mesh süresi sona ererse mest: Ayağı topuklarla birlikte örten, sağlam ve dayanıklı bir maddeden yapılmış, su geçirmeyen giyecek.

2. Sargı Üzerine Mesh.

Yara nedeniyle sarılmış, kırık sebebiyle alçıya alınmış veya herhangi bir rahatsızlık sebebiyle üstü örtülmüş organların abdest ya da gusûl esnasında yıkanması zararlıysa bu organlar yıkanmaz, bunun yerine sargı vb.

Üzerine meshedilir. Sargının abdestsiz veya gusülsüz iken sarılmış olması, üzerine meshederek abdest alma konu sunda bir engel teşkil etmez. Sargı üzerine mesh için belli bir süre söz konusu değildir. Hastalık iyileşene kadar meshetmeye devam edilir. Sargı üzerine ikinci bir sargı sarılsa bu sargıya ayrıca meshetmek gerekmez. Üzerine meshettikten sonra sargının değiştirilmesi veya düşmesi hâlinde, mesh bozulmaz; iade edilmesi de gerekmez. Ancak, yaranın iyileşmesi hâlinde, sargı açılmış olsun veya olmasın, mesh bozulur. Bu kimsenin şayet abdestli ise, sargı yerini yıkamakla yetinmesi mümkündür; fakat yeniden abdest alması daha yerinde bir davranış olur.

Kadınlara Mahsus Haller: Hayız, Nifas ve İstihâze

Hayız ve nifas halleri, İslâm dininde bazı ibadetlerin yapılmasına engel olan hükmî kirlilik (hades) olarak değerlendirilmiştir. Hayız veya nifas halindeki kadının; •Namaz kılması ve oruç tutması haramdır. Bu sürede kılmadığı namazları kazâ etmez. Fakat tutamadığı farz ve vâcip oruçları sonradan kazâ eder. • Kâbe'yi tavaf etmesi yasaktır. Ancak bu durumdaki kadın hacca ilgili tavaf dışındaki diğer bütün işleri ve ibadetleri (menâsik) yapabilir. • Cinsel ilişkide bulunması haramdır. • Hayız veya nifas kanının kesilmesinden sonra gusletmesi farzdır. Hayızın en kısa süresi üç gün, en uzun süresi ise on gündür. Kanama daha az sürerse istihâze kanı sayılır. Kanın hayız süresince aralıksız olarak gelmesi şart değildir, ara sıra kesilebilir. Meselâ üç gün kanamanın ardından iki gün kan kesilse, sonra iki gün daha devam etse bu yedi günün tamamı hayız dönemi olarak kabul edilir. Şâfiî mezhebine göre ise hayızın en kısa süresi bir gün, en uzun süresi on beş gündür. hayız: Ergenlik çağına giren sağlıklı bir kadında, rahimden gelen, düzenli aralıklarla ve belirli bir süreyle gerçekleşen kanama hali. 3-10 gün arasında sürer. Âdet, aybaşı, regl, menstruasyon da denir. nifas: Doğum yapan kadının rahminden gelen kan. Doğumdan veya uzuvları belirmeye başlamış ceninin düşürülmesinden sonra görülen kan, nifas kanıdır. Alt sınırı yoktur, en çok 40 gün sürer. Loğusalık adıyla da bilinir.

İstihâze: Kadınlarda hayız ve nifas dışında rahimden kan gelmesi. tuhr: İki âdet arasındaki temizlik hali.

İki âdet arasındaki en kısa temizlik süresi on beş gündür. En uzun temizlik süresi ise sabit değildir; aylarca, yıllarca devam edebilir. Bazı kadınların âdet günleri, düzenlidir. Âdet günlerinin değişmesi de söz konusu olabilir. Önceki mutat ay hali mesela altı gün olan bir kadın daha sonraki ayda altıncı günün bitiminde temizlenmeyip kan görmeye devam etse, bu durum on günü aşmadıkça normal âdeti olan altı güne ilaveten kan gördüğü günler de ay hâlinde sayılır. Kısaca kaç gün kan görmüşse o günler ay hali günleridir. Âdeti olan altı günden sonra kan görmeye devam ettiği günlerde de ay hali hükümleri geçerli olur. Fakat aynı kadın bu altı günün bitiminde temizlenmeyip kan görmeye devam eder ve bu süre on günü geçer, mesela on iki güne ulaşırsa bu kadının ay hali altı gün olarak kabul edilir. Altı günü on iki güne tamamlayan son altı günlük sürede görülen kan istihâze yani özür kanı sayılır. Onuncu günden sonra görülen kan herhâlükârda özür kanı olduğu için kadın bu günlerde namazını kılar, orucunu tutar. Mutat günleri olan altı günü, on güne tamamlayan on günde kılmadığı namazları, tutmadığı oruçları ihtiyaten kaza eder. Nifasın en kısa süresi için belli bir sınır yoktur. Bir gün, hatta bir saat bile olabilir. En uzun süresi ise kırk gündür. Kırk günden sonra gelen kan, istihâze kanı sayılır. Hayızda olduğu gibi nifasta da “nifas süresi içinde görülen temizlik” nifastan sayılır. Şâfiî mezhebine göre nifasın en uzun süresi altmış gündür. İstihâze kanı, vücudun herhangi bir yerinden gelen kan gibidir. Bununla yalnız abdest bozulur. Hayız ve nifas için geçerli olan hükümler istihâze için geçerli olmaz. Bu durumdaki kadın ibadetlerine normal zamanlardaki gibi devam eder. Ancak kanaması en az bir namaz vakti süresince devam ederse özürlü sayılır.

Özürlünün Temizliği ve Abdesti

Burnun veya bir yaranın devamlı kanaması, idrarını tutamama, devamlı yellenme, ishal, istihâze vb. bir rahatsızlık yaşayan ve bu durumu en az bir namaz vakti boyunca kesintisiz devam etmiş olan kimseler özürlü adını alır. Özür sabit olduktan sonra, aynı şiddette (bir namaz vakti boyunca kesintisiz) devam etme şartı olmaksızın özür hâli geçerlidir. Ancak söz konusu rahatsızlık bir namaz vakti boyunca hiç görülmediğinde özür hali ortadan kalkar. Özürlü kimse her namaz vakti için abdest alır. Özürlü, özür halinin abdesti bozmadığını varsayarak o vakit içinde aldığı abdestle, abdestini bozan yeni bir durum meydana gelmedikçe, dilediği kadar farz, vacip, sünnet, eda ve kaza namazı, cuma ve bayram namazı kılabilir. Kâbe'yi tavaf edebilir, Mushaf 'ı tutabilir. Özürlü kimsenin özürlü dolayısıyla elbisesine bulaşan idrar, kan özür devam ettiği sürece namazın sıhhatine engel olmaz. Ancak özür sahibinin abdesti namaz vaktinin çıkmasıyla bozulur. Dolayısıyla yeni namaz vaktinde tekrar abdest alması gerekir. Özür sahibi kimsenin abdesti özür hali dışında abdesti bozan diğer şeylerle bozulur. Şâfiî mezhebine göre, özür sahibi kişinin akıntı yerini yıkaması ve akıntıyı önleyen pamuk, sargı bezi vb. ile sarması gerekir. Bu konuda eksik ve kusurlu hareket edilemez. Sonra abdest alınır. Bu şekilde sarıldıktan sonra yine akıntı görülürse bunun bir zararı olmaz. Özürlü bir kimsenin bir namaz vakti içinde kılacağı her bir farz namaz için ayrı ayrı abdest alması gerekir.

Başlıca İbadetlerimiz

İbadetleri, yapılma şekli yönünden kendi içinde üç gruba ayırabiliriz: bedenle yapılanlar;namaz, oruç vb., malla yapılanlar; zekât, kurban vb., ve hem beden hem de malla yapılanlar; hac, umre vb.

Namaz.

İslâm'ın, kelime-i şehâdetten sonra en önemli esası namazdır. Namaz Hz. Peygamber sav'in de buyurduğu gibi Allah'a inanan kişinin mi'racıdır. Yani mânevî olarak Rabbine yükselmesidir. Namaz kılan bir mümin, ruhunu ve gönlünü Allah'a açar, O'ndan rahmet ve bereket diler, O'na olan derin saygısını ifade etmiş olur, O'nun yüceliği karşısında kendi âcizliğini itiraf edip boyun eğdiğini gösterir. Namaz, kelime-i şehâdetin davranışa dönüşmüş halidir. Gönüllere ferahlık veren, ruhu huzura kavuşturan, benliği aydınlatan bir kândır. Namaz, akıllı ve ergenlik çağına gelmiş her müslümanın yerine getirmek zorunda olduğu, belirli şartları, vakitleri ve şekilleri olan farz bir ibadettir. Herhangi bir mazeret sebebiyle namazı terketmek mümkün değildir. Hatta su bulunmadığında teyemmüm yaparak, hasta olunduğunda oturarak ya da yatarak namaz kılınması emredilmiştir. Namazın vaktinde kılınması Allah'ın en sevdiği davranışlar arasındadır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülüğten alıkoyar. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah, yaptıklarınızı biliyor” (Ankebût 45).

Dinin Direği: Namaz ...

Dinin direği, kalbin nuru, müminin miracı... İslâm'ın beş şartından biri... Mümini Allah'ın mânevî huzuruna yükselten, ruhen arındırıp yücelten, bir taraftan şükretmeye bir taraftan da sabra alıştırıcı bir ibadet... Rabbimizin her an yanımızda olduğunu günde beş kere hatırlatan kutlu görev... Terkedilmesi için hiçbir mazeretin kabul edilmediği kulluk borcu... Kur'an-ı Kerim'de yüzden fazla âyette anılan, hatırlatılan, Rabbimiz tarafından emredilen vazifemiz... Her gün beş defa gök kubbede yankılanan ezan sesiyle davet edildiğimiz, yeryüzündeki bütün müminlerin aynı yöne yönelmesini sağlayan büyük buluşma...

Sevgili Peygamberimiz(sav) buyuruyor ki: “Namaz dinin direğidir” (Tirmizî, “İmân”, 8). Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Şüpheli yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O halde bana kulluk et ve beni anmak için namaz kıl” (Tâhâ,14).

Bir kişiye namazın farz olması için, Müslüman, Akıl sağlığı yerinde ve Ergenlik çağına gelmiş olmak şarttır

Namaz Çeşitleri

Farz Namazlar Farz-ı ayın olan namazlar • Beş vakit namaz • Cuma namazı Farz-ı kifâye olan namaz • Cenaze namazı Vâcip Namazlar • Vitir namazı • Bayram namazları • Nezir (adak) namazı • Tavaf namazı Nâfile Namazlar Farz ve vâcip namazlar dışındaki bütün namazlar Şâfiî mezhebine göre vacip namaz yoktur. Ancak namaz kılmayı adayan bir kimsenin bu adağını yerine getirmesi vâciptir.

Namazın Farzları

1.Namazın Şartları

Namaza başlamadan önce yerine getirilmesi gereken şartlar (namazın dışındaki farzlar) şunlardır: 1. Hadestentahâret: İnsanın bazı ibadetleri yapmasına engel kabul edilen, hükmen kirli olma hâline hades denir. Namaz kılacak kişinin duruma göre abdest veya gusûl alarak hadesten temizlenmesi gerekir. 2. Necâsettentahâret: Dinimizce pis sayılan ve duyu organlarıyla algılanabilen pisliklere necâset denir. Namaz kılacak kişinin, namaz kılacağı yeri, üzerindeki kıyafetleri ve bedenini necâsetten temizlemesi gerekir. 3. Setr-i avret: Erkeklerin göbekte diz kapağı dâhil olmak üzere ikisinin arasının; kadınların da yüz, eller ve ayaklar dışında bütün vücudunun namaz kılınan süre boyunca örtülü olması gereklidir. 4. İstikbâl-i kible: Namaz kılmak için kibleye, yani Kâbe'nin bulunduğu yöne dönmek gerekir. 5. Vakit: Her namazın kendine ait bir vakti vardır ve her namaz kendi vaktinde kılınır. 6. Niyet: Namaz yalnızca birtakım şekillerin yerine getirilmesi değildir. Bu hareket ve şekillerin namaz amacıyla yapılması şarttır. Ayrıca kılınacak namazın hangi namaz olduğunun da bilincinde olunması gerekir. Şâfiî mezhebinde niyet namazın şartlarından değil, ilk rûknüdür.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Müminler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki namazlarında derin saygı içindedirler. Onlar ki faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler” (Mü’minûn 23 / 1-3).

2.Namazın Rükünleri

Namazın şartlarını yerine getiren kişi artık namaz kılmaya hazırdır. Namaz esnasında yapılması gereken rükünler (namazın içindeki farzları) ise şunlardır: 1.İftitah tekbiri: Namaza Allah’ın yüceliğini ifade eden “Allahüekber” sözüyle başlamak. 2.Kıyam: Namazda ayakta durmak. 3. Kıraat: Kur’an’dan bir sûre veya birkaç âyet (Şâfiî mezhebine göre Fâtihasûresini) okumak. 4. Rükû: Elleri dize koyarak Allah’ın huzurunda eğilmek. 5. Sücûd: Alın, burun, iki diz, iki el ve iki ayağı yere koyarak Allah’ın huzurunda yere kapanmak. 6. Ka’de-i ahîre: Namazın sonunda Ettehiyyâtü duasını okuyacak kadar oturup beklemek. 7. Şâfiî mezhebine göre Ettehiyyâtü duasından sonra Peygamber Efendimize(s.a.s.) salat okumak. Şâfiî mezhebinde bunlara ilâveten ta’dil-i erkân da namazın rükünlerindendir. Ta’dil-i erkân, bütün rükünleri tam, düzgün, yerli yerinde yapmak demektir. Örneğin rükûdan doğrulduktan sonra bir süre ayakta beklemek, iki secde arasında bir süre oturmak...

Namazın Vâcipleri

Namazın rükünlerini sırasına uygun olarak yerine getirmek • Rükünleri geciktirmeden, araya bir ilâve yapmadan yerine getirmek • Namazın her rek’atındaFâtihasûresini okumak (Şâfiî mezhebine göre rükünlerindendir.) • Farz namazların ilk iki rek’atında, diğer namazların her rek’atındaFâtiha’dan sonra kısa bir süre veya birkaç âyet okumak (Şâfiî mezhebinde bütün namazlarda sadece ilk iki rek’attaFâtiha’dan sonra birkaç âyet okumak sünnettir.) • Tek başına namaz kılarak öğle ve ikindi namazları ile gündüz kılınan nafîle namazlarda kıraati sadece kendisinin duyabileceği kadar kısık sesle yapmak • Secdede alın ile birlikte burnu da yere koymak • Üç ve dört rek’atlı namazlarda ikinci rek’atın sonunda oturmak • İkinci rek’atta ve son rek’atta otururken Ettehiyyâtü duasını okumak • Namazın sonunda sağa ve sola selâm vermek • Vitir namazında kunut duası okumak (Şâfiî mezhebine göre ramazanın son on beş gününde kunut duası okumak sünnettir.) • Bayram namazlarında her rek’atta ilâve üç tekbir almak (Şâfiî mezhebine göre birinci rek’atta 7, ikinci rek’atta 5 tekbir getirilir ve bu sünnettir.) • Sehih secdesi yapılması gereken bir durum söz konusu ise sehiv secdesi yapmak (Şâfiî mezhebine göre sünnettir.)

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Sabrederek ve namaz kılarak (Allah’tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah’a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir” (Bakara 45).

Namazı Bozan Durumlar

• Namazın şartlarından ya da rükünlerinden birini terketmek • Konuşmak • Dışarıdan birinin verdiği selâmı almak • Birisine selâm vermek • Bir şey yiyip içmek (Namazdan önce yenen bir maddeden dişler arasında kalan kırıntıları yutmak namazı bozmaz.) • Sabah namazını kılarak güneşin doğması, bayram namazını kılarak zeval vaktinin gelmesi, cuma namazını kılarak ikinci vaktinin girmesi (Şâfiî mezhebine göre bu durumlarda namaz bozulmaz.) • Dışarıdan bakıldığına kişinin namaz kıldığını anlaşılmayacağı derecede namazla ilgili olmayan davranışlarda bulunması • Namaz kılarak abdestin bozulması • Namazda iken göğsü kıbleden çevrilmek • Kendi işiteceği kadar gülmek (Başkası işitecek kadar gülünürse Hanefî mezhebine göre abdest de bozulur. Şâfiî mezhebine göre abdest bozulmaz.) • Gereksiz yere yürümek veya iki ayağını yerden kaldırmak • Örtülmesi gereken yerlerin açılması ve namazın bir rükûnünün yerine getirilebileceği bir süre boyunca açık kalması • Teyemmüm alarak namaza duran kimsenin suyu bulması veya suyu kullanma imkânına kavuşması • Mest giyen kimsenin mest süresinin namazda iken bitmesi • Bayılmak • Cemaatle namaz kılarak imamın hizasından öne geçmek • Bir yere dayanarak uyumak • Aynı namazı cemaatle kılan kadın ve erkeğin aynı hizada olması (Hanefî mezhebine göre erkeğin namazı bozulur, kadının ki bozulmaz. Şâfiî mezhebine göre ise her ikisinin de namazı bozulmaz.) • Namazdayken namaza engel bir pisliliğin elbiseye veya namaz kılınan yere bulaşması • Kıraati anlamı bozacak şekilde yanlış yapmak • Namazı tamamlamadan önce kasıtlı olarak selâm vermek (Unutarak selâm verme durumunda konuşmadıkça ve fazla hareket edilmedikçe namaz bozulmaz, kalan kısma devam edilerek namaz tamamlanır.)

Sehiv Secdesi

Yanılma sebebiyle, namazın farzlarından birinin geciktirilmesi ya da vaciplerinden herhangi birinin terkedilmesi veya geciktirilmesi durumunda namazın sonunda sehiv secdesi yapmak vâcip (Şâfiî mezhebine göre sünnet) olur. Vâciplerin kasten terkedilmesi hâlinde namazı yeniden kılmak gerekir. Sehiv secdesi şöyle yapılır: • Namazın son oturuşunda Ettehiyyâtü duası okunduktan sonra sağa ve sola veya sadece sağa selâm verilir. Şâfiî mezhebinde Ettehiyyâtü’den sonra AllahümmeSalli ve Rabbenâ duaları da okunur, selâm verilmez. • Namaz

secdesi gibi iki secde daha yapılır. • Ka‘dedeEttehiyyâtü, Salli, Bârik, Rabbenâ duaları okunup selâm verilir. Şâfiî mezhebine göre sehiv secdesinden sonra bir şey okunmaz. Sadece selâm verilir..

Namazın Kılınışı (İki Rek‘atlık Örnek)

“Allah rızası için ... namazını kılmaya niyet ettim” denilerek eller kaldırılır ve kulaklara götürülür. Eller kulaklara kaldırılırken “Allahüekber” denir. • Erkekler ellerini göbeğin altında, kadınlar göğsün üstünde bağlarlar. Şâfiî mezhebine göre kadınlar da erkekler de ellerini göbeğin üstünde bağlarlar. • Sübhâneke (ŞâfiilerdeSübhâneke yerine Veccehtü duası okunur. • Eûzü besmele çekilerek Fâtihasûresi okunur. Ardından bir süre veya birkaç âyet okunur. • “Allahüekber” denilerek rükûya gidilir. Rükûda iken üç defa “SübhâneRabbiye’l-azîm” denir. • “Semiallahü limen hamideh” denilerek rükûdan kalkılır ve “Rabbenâleke’l-hamd” denir. • “Allahüekber” denilerek secdeye varılır. • Secdede iken üç defa “SübhâneRabbiye’l-a‘lâ” denir. • “Allahüekber” denilerek oturulur. • Tekrar “Allahüekber” denilerek secdeye varılır.İkinci secdede iken de üç defa “SübhâneRabbiye’l-a‘lâ” denir. • “Allahüekber” denilerek ikinci rek‘at için ayağa kalkılır. Böylece bir rek‘at tamamlanmış olur. • Eller birinci rek‘attaki gibi bağlanarak kıyamda (mümkünse ayakta) durulur. • Besmele çekilerek Fâtihasûresi okunur. Ardından bir süre veya birkaç âyet okunur. • “Allahüekber” denilerek rükûya gidilir. Rükûda iken üç defa “SübhâneRabbiye’l-azîm” denir. • “Semiallahü limen hamideh” denilerek rükûdan kalkılır ve “Rabbenâleke’l-hamd” denir. • “Allahüekber” denilerek secdeye varılır. • Secdede iken üç defa “SübhâneRabbiye’l-a‘lâ” denir. • “Allahüekber” denilerek oturulur. Tekrar “Allahüekber” denilerek secdeye varılır. • Secdede iken diğer secdelerde olduğu gibi üç defa “SübhâneRabbiye’l-a‘lâ” denir. • “Allahüekber” denilerek oturulur. •Otururken Ettehiyyâtü, Salli, Bârik, Rabbenâ ve Rabbenâğfirli duaları okunur. • Duaların okunması bitince, baş önce sağa doğru hafifçe döndürülerek “es-Selâmualeyküm ve rahmetullah” denir. • Ardından baş sola doğru hafifçe döndürülerek “es-Selâmualeyküm ve rahmetullah” denir. • Bu şekilde iki rek‘atlık namaz bitirilir. Erkeklerle kadınların namaz kılış biçimlerinde bazı farklılıklar vardır. Namazlarda kadınların erkeklerden ayrıldığı hususlar şunlardır: • Kendi başına namaz kılacak erkekler, ezan okurlar, kamet getirirler. Kadınlar ise ezan okumazlar, kamet getirmezler. İftitah (başlangıç) tekbirini alırken erkekler ellerini, başparmaklar kulak yumuşaklarına değecek şekilde kaldırırılar. Kadınlar ise el parmaklarının uçları omuzları hizasına gelecek kadar kaldırırılar. • Namazda erkekler, ellerini göbeklerinin altında bağlarlar, sağ ellerini sol elleri üzerine koyup sağ elleri ile sol bileklerini kavrarlar. Kadınlar ise ellerini göğüsleri üzerinde bağlarlar, sağ ellerini sol elleri üzerine halka yapmaksızın koyarlar. • Erkekler, rükû durumunda dizlerini dik ve sırtlarını düz tutarlar. Kadınlar sırtlarını erkekler gibi düz tutmazlar, daha eğimli bir duruşla rükû yaparlar. • Erkekler, secdede kollarını ve uyluklarını sırtlarından uzak tutarlar ve kollarını yere değdirmezler. Kadınlar ise, secdede karınlarını uyluklarına yapıştırıp kollarını yanlarına temas ettirirler. • Oturuşta (ka‘de) ve secde aralarında erkekler sol ayaklarını sağa doğru yatırarak üzerine otururlar ve sağ ayaklarının parmak uçlarını kibleye doğru dikerler. Kadınlar ise ayaklarını sağ tarafa yatırarak yere otururlar. Şâfiî mezhebine göre vitir namazını kılmak sünnettir. * Şâfiî mezhebinde Sübhâneke duası yerine birinci rek‘attaiftitah (veccehtü) duası okunur. Not İkinci ve yatsı namazlarının sünnetleri bu çizelgeye göre kılınır. * Şâfiî mezhebinde üçüncü rek‘atta Fatiha’dan önce herhangi bir dua okunmaz.

Namaz Vakitleri

• Sabah namazı vakti Tan yerinin ağarmaya başlamasından güneşin doğuşuna kadar olan süre. • Öğle namazı vakti güneşin tepe noktasını biraz aşmasıyla başlar. • İkinci namazı vaktine kadar öğle namazı kılınabilir. Her şeyin gölgesinin boyu kendi boyunun iki katına ulaştığında ikinci namazı vakti girer. Güneş batmasıyla ikinci namazı vakti sona erer. • Akşam namazının vakti güneşin batışıyla birlikte başlar. Güneş battıktan sonra ufukta bir kıızılık oluşur. Şâfiî mezhebine göre kıızılık kaybolduğunda akşam namazının vakti sona erer. Bu kıızılıktan sonra ufukta bir beyazlık belirir. Hanefî mezhebine göre akşam namazının vakti bu beyazlığın kaybolmasıyla sona erer. • Akşam namazının vaktinin çıkmasıyla yatsı namazının vakti girer. Sabah namazı vakti girinceye yani tan yeri ağarmaya başlayıncaya kadar yatsı namazı kılınabilir. • Güneş doğarken, güneş tam tepedeyken ve güneş batarken hiçbir namaz kılınmaz. Ancak başlanmış olan ikinci namazının farzı, akşam namazının vakti girse bile tamamlanır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır” (Nisâ 4 / 103).

Cuma Namazı

Cuma namazının bir kimseye farz olması için kişinin şu şartları taşıması gerekir: • Akıl sağlığı yerinde olmak • Ergenlik çağına gelmiş olmak • Erkek olmak • Özgür olmak (Köle ve tutuklulara cuma namazı farz değildir.) • Seferî olmamak • Sağlıklı olmak (Camiye gidemeyecek kadar hasta olanlara veya cuma namazına gittiğinde hastalığı artma ya da hastalığını başkalarına bulaştırma ihtimali olanlara cuma namazı farz değildir.) • Camiye

gitmesine engel olacak bir sakatlığı olmamak (Böyle bir sakatlığı olan kişiyi camiye götürecek biri varsa cuma namazı yine farz olur.) Bu şartları taşımayan kişiye cuma namazı farz değildir. Ancak farz olmadığı halde yine de cuma namazı kılsa ayrıca öğle namazını kılmasına gerek yoktur. Cuma namazı kılan kadın için de aynı hüküm geçerlidir. Cuma namazının geçerli olması için ise şu şartların yerine gelmesi gerekir: • Öğle vaktinin girmiş olması • Cuma namazının farzından önce hutbe okunması • Cuma namazı kılan yerin herkese açık olması • İmamdan başka en az üç erkek cemaatin (Şâfiî mezhebine göre imamla beraber 40 kişi) bulunması • Cuma kılan yerin şehir, kasaba veya köy gibi bir yerleşim yeri olması

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah’ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır” (Cum’a 62 / 9).

Kılınışı

Cuma Namazı 4 rek’at ilk sünnet, hutbe 2 rek’at farz 4 rek’at son sünnet şeklinde kılınır. • Önce öğle namazının ilk sünneti gibi dört rek’at (Şâfiî mezhebine göre iki rek’at) cuma namazının ilk sünneti kılınır. • Ardından cami içinde ezan okunur. • İmam minbere çıkarak hutbe okur. Hutbe okunurken kimseyle konuşulmaz, sessizce dinlenir. Şâfiî mezhebine göre imam bir hata yapacak olursa sadece bu hatayı düzeltmek için konuşulabilir. • Hutbeden sonra kamet getirilir ve cuma namazının iki rek’atlık farzı cemaatle kılınır. • Farz kılınırken cemaat Sübhâneke duasını (Şâfiî mezhebine göre Veccehtü duasını) içinden okur. Eüzü besmele çeker. Bundan sonra cemaat bir şey okumadan imamı dinler. İmam kıraati açıktan yapar. (Şâfiî mezhebine göre cemaat Fâtihasûresini içinden okur.) • Farzdan sonra yine öğle namazının ilk sünneti gibi dört rek’at cuma namazının son sünneti kılınır. Şâfiî mezhebine göre öğle namazının son sünneti gibi iki rek’at sünnet kılınır. • Cuma namazı öğle namazı vaktinde kılındığı için tekrar öğle namazı kılınmaz. Cuma namazını kılan kişinin üzerinden öğle namazı borcu düşer.

Cenaze Namazı

Ölen bir insan için yapılması gereken görevler onu yıkamak, kefenlemek ve onun cenaze namazını kılmaktır. Cenaze namazı, ölü için dua etmektir, ölü yıkanıp kefenlendikten sonra kılınır. Cenaze namazı, farz-ı kifâyedir. Bir grup, hatta bir tek müslümanın kılması ile bütün müslümanların üzerinden sorumluluk kalkmış olur. Cenaze namazı ayakta kılınır. Bu namazda rükû ve secde yapılmaz. Diğer namazları bozan durumlar cenaze namazını da bozar.

Kılınışı

- Cenaze, musallâ taşının üzerinde bulunur. İmam, cenazenin göğüs hizasında (Şâfiî mezhebine göre cenaze erkek ise başının hizasında, kadınsa vücudunun orta kısmı hizasında) durur. Cemaat de onun arkasında saf tutar.
- “Niyet ettim Allah için namaza, ölü için duaya, uydum er/ hatun kişi için imama” şeklinde niyet edilerek imama uyulur. • İmamın ardından eller kaldırılarak tekbir alınır. Sonra eller diğer namazlardaki gibi bağlanır. • İmam ve cemaat sessizce Sübhâneke duasını “ve cellesenâük” kısmıyla birlikte okurlar. Şâfiî mezhebine göre ise Sübhâneke duası yerine Fâtihasûresi okunur. • Eller kaldırılmadan (Şâfiî mezhebinde eller kaldırılarak) imam açıktan, cemaat de içinden “Allahüekber” der ve sonra sessizce AllahümmeSalli ve Bârik dualarını okurlar. • Yine aynı şekilde üçüncü tekbiri alırlar ve içlerinden cenaze duasını okurlar. Cenaze duasını ezbere bilmeyenler “Rabbenâ” dualarından birini veya bildiği başka bir dua âyetini okur. • Duadan sonra dördüncü defa tekrar “Allahüekber” denilerek eller kaldırılmaksızın (Şâfiî mezhebinde eller kaldırılarak) tekbir alınır. Bunun arkasından sağa ve sola selâm verilerek namaz bitirilir. Şâfiî mezhebine göre tekbirle selâm arasında kısa bir dua okunur.

Bayram Namazı

Bayram namazları yılda iki defa, ramazan bayramında ve kurban bayramında kılınır. Bayram namazı cemaatle kılınan vâcib (Şâfiî mezhebine göre sünnet) bir namazdır ve iki rek’attır. Cuma namazı kimlere farz ise bayram namazı da onlara vâciptir. Hutbe hariç olmak üzere cuma namazının geçerlilik (sıhhat) şartları bayram namazının da geçerlilik şartlarıdır. Ancak cuma namazında hutbe şartken ve namazdan önce okunurken bayram namazında sünnettir ve namazdan sonra okunur. Bir de bayram namazında imamdan başka bir kişinin olması namazın geçerli olması için yeterlidir. Bayram namazının vakti, güneşin doğuşu sırasındaki kerahet vaktinin çıkmasından sonra başlar, zeval (güneşin tepe noktasını aşması) vaktine kadar devam eder. Bir özür sebebiyle ramazan bayramı namazı ikinci gün zeval vaktine kadar, kurban bayramı namazı da üçüncü gün zeval vaktine kadar kılınabilir. 1.Tekbir Sübhâneke duası 2. Tekbir Salli ve Bârik duaları 3. Tekbir Cenaze duası 4. Tekbir ve Selâm

Kılınışı

• “Ramazan/kurban bayramı namazını kılmaya niyet ettim, uydum hazır olan imama” diyerek niyet edilip iftitah tekbiri alınır. • Hem imam hem de cemaat, sessizce “Sübhâneke” duasını (Şâfiî mezhebine göre Veccehtü duasını) okurlar. • İmam ellerini kaldırarak açıktan üç defa (Şâfiî mezhebine göre yedi defa) tekbir alır; cemaat de aynı şekilde bu tekbirleri alır. • Birinci ve ikinci tekbirlerde eller yana salınır, üçüncüden sonra yana salınmadan eller bağlanır. Şâfiî mezhebine göre her tekbirde eller kaldırılır ve ardından bağlanır. • İmam içinden eûzü besmele çekerek açıktan Fâtiha ile birlikte bir sûre veya bir kaçâyet okur. Cemaat ise okumayıp dinler. • Daha sonra rükû ve secde yapılır. Böylece birinci rek’at tamamlanmış olur. • Secdeden sonra tekbir getirilerek ikinci rek’ata kalkılır. Besmele çekilir. İmam açıktan Fâtiha ile birlikte bir sûre veya birkaç ayet okur. Cemaat ise yine okumayıp dinler. • İlk rek’atta olduğu gibi üç defa tekbir alınır. (Şâfiî mezhebine göre beş defa tekbir getirilir ve bu tekbirler ikinci rek’atın hemen başında, kıraatten önce yapılır). Tekbirler alınırken eller bağlanmaz, yana salınır. Üçüncü tekbirden sonra eller bağlanmadan dördüncü tekbir alınıp rükûya varılır ve sonra secde yapılır. • Ka’dedeEttehiyyâtü, Salli ve Bârik ile Rabbenâ duaları okunarak selâm verilir. • Namazdan sonra imam minbere çıkıp hutbe okur. Hutbeye başlarken teşrik tekbiri getirir ve cemaat de buna eşlik eder.

Teşrik Tekbiri

Kurban bayramınınarefe günü sabah namazından başlayarak bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar (ikindi namazı dâhil) 23 vakitte farz namazlardan sonra teşrik tekbiri getirmek vâciptir. Allah büyüktür. Allah büyüktür* Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur Allah büyüktür Allah büyüktür Hamd Allah’a mahsustur * Şâfiî mezhebine göre tekbir sayısı iki değil, üçtür.

Teravih Namazı

Teravih namazı, ramazan ayında kılınan sünnet bir namazdır. Teravih, orucun değil, ramazan ayının sünnetidir. Bundan dolayı herhangi bir sebepten ötürü oruç tutamayanlar da teravih namazı kılabilirler. Teravihi kadın erkek, yerleşik yolcu, herkes kılabilir. Teravih namazının vakti, yatsı namazının kılınmasından sonra başlar, fecrin doğuşuyla sona erer.

Kılınışı

Teravih yalnız kılınabileceği gibi cemaatle de kılınabilir. Yatsı namazında cemaate yetişemeyen kimse teravih ve vitir namazlarında imama uyabilir. Bu durumda önce yatsı namazını kılar, sonra imama uyar. Kılmadıklarını da sonra kılar. Cemaatle kılındığında imam kıraati açıktan yapar, cemaat ise susup dinler. Teravih namazı, dört rek’atta veya iki rek’atta bir selâm verilerek toplamda en az sekiz, en çok yirmi rek’at olarak kılınır. İki rek’atta bir selâm verilirse sabah namazının sünneti gibi, dört rek’atta bir selâm verilirse yatsı namazının sünneti gibi kılınır. Her selâm verişten sonra biraz dinlenilir. Bu dinlenme esnasında dualar edilir. Cemaatle kılınan teravih namazının ardından vitir namazı da kılınabilir. Şâfiî mezhebinde teravih namazı ikişer rek’at olarak kılınır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Kim ramazanın faziletine inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek teravih namazını kılsa geçmiş günahları bağışlanır” (Müslim, “Müsâfirîn”, 173).

Tilâvet Secdesi

Kur’an-ı Kerîm’deki secde âyetlerinden biri okunur veya dinlenirse tilâvet secdesi yapmak gerekir. Tilâvet secdesinde sadece bir defa secde yapılır. Hanefî mezhebine göre secdeden sonra oturmak veya selâm vermek gerekmez, Şâfiî mezhebine göre gerekir.

Yapılışı

• “Niyet ettim Allah rızası için tilâvet secdesi yapmaya” diyerek niyet edilir. • Eller kaldırılmadan “Allahüekber” diyerek doğrudan secdeye varılır. • Secdede üç kere “Sübhâne Rabbiye’l-a’lâ” denir. Şâfiî mezhebine göre bunun ardından oturulur ve selâm verilir. • “Allahüekber” diye ayağa kalkılır. • Ayakta “Semi’nâ ve eta’nâgufrânekeRabbenâ ve ileyke’lmasîr” denir. Böylece tilâvet secdesi tamamlanmış olur

Yolcunun Namazı

Bulunduğu yerleşim yerinden en az 90 km. uzağa giden ve gittiği yerde on beş günden (Şâfiî mezhebine göre dört günden) daha az kalan kişiler dinimizce yolcu sayılır. Gidişi, dönüşü ve kaldığı süre boyunca yolculuk

hükümlerinden yararlanır. Yolculukta, farz namazların iki ve üç rek'at olanları aynı şekilde kılınır. Dört rek'at olanları ise iki rek'at olarak kılınır. Şâfiî mezhebine göre isteyen kişi namazlarını kısaltmadan kılabilir. Namazların sünnetlerini yolcu dilerse kılabilir. Cuma namazı ise yolculuk sırasında farz değildir. Yolculukta isteyen cuma namazı, isteyen iki rek'at öğle namazı kılar.

Hastanın Namazı

Hasta olmak dinimizce namaz kılmamak için bir mazeret olarak kabul edilmez. Hasta olan kişi ayakta duramayacak durumda ise oturarak, oturamayacak durumda ise yatarak îmâ ile namazını kılar. İmâ, baş hareketleri ile namazın rükünlerinin sadece işaret edilerek birbirinden ayrılması anlamına gelir. İmâ bile yapamayacak durumda olan ağır hastalardan namaz sorumluluğu düşer. Şâfiî mezhebine göre başıyla îmâ yapmaktan aciz olan kişi, kirpikleriyle îmâ eder. Bunu da yapamaz ise namazın rükünlerini kalbi ile yerine getirir. Namazların Cem'i Öğle namazı ile ikindi namazının, akşam namazı ile de yatsı namazının birlikte kılınmasına cem' adı verilir. Öğle namazı ve ikindi namazı cemedildiğinde öğlenin son sünneti ve ikindinin sünneti kılınmaz. Akşam namazı ile yatsı namazı cemedildiğinde de aynı şekilde akşam namazının sünneti ve yatsı namazının ilk sünneti kılınmaz. Farz olan namazlar ara verilmeden peş peşe kılınır. Hanefî mezhebine göre hac esnasında Arafat vakfesinde öğle namazı vaktinde, öğle ile ikindi namazları cemedilir. Ayrıca Müzdelife vakfesinde yatsı namazı vaktinde, akşam ve yatsı namazları cemedilir. Bunun dışında namazlarda cem' yapılmaz. Şâfiî mezhebine göre ise Arafat ve Müzdelife vakfeleri dışında şu durumlarda da cem' câizdir: • Seferî olmak • Şiddetli yağmur, kar, dolu vb. sebebiyle camiye gitmekte aşırı zorluk bulunması (sadece namazın cemaatle kılınması durumunda yalnız kılmak yerine cemaatle kılmayı tercih etmek sebebiyle cemedilebilir). Şâfiî mezhebine göre bu durumlarda öğle ve ikindi namazları ister öğle, ister ikindi vaktinde cemedilebilir. Yine aynı şekilde akşam ve yatsı namazları da ister akşam, ister yatsı vaktinde cemedilebilir.

Cemaatle Namaz

Camilerin, ezan sesinin ve bu sesle camiye koşan insanların varlığı orada müslümanların yaşadığının göstergesidir. Peygamberimiz sav'interketmediği sünneti, müslüman toplumun şîâridir cemaatle namaz... Nitekim Peygamberimiz sav cemaatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletli olduğunu müjdelemiştir (Buhârî, "Ezan", 30; Müslim, "Mesâcid", 249). Cuma namazı ve bayram namazları sadece cemaatle kılınabilir. Beş vakit namazın farzları ile cenaze namazının cemaatle kılınmaları esastır. Ancak bireysel olarak kılınmaları da mümkündür. Cemaatle namaz kılarken imam olacak kişide şu şartlar aranır: • Müslüman olmak • Ergenlik çağına girmiş olmak • Akıl sağlığı yerinde olmak • Erkek olmak • Kur'an-ı Kerim'den namazı kıldırarak kadar ezberi olmak ve bunları anlaşılır şekilde telaffuzuna dikkat ederek okuyabilmek • Abdestle ilgili bir özürlü olmamak (sürekli burun kanaması, idrarını tutamamak vb.) • Kekemelik veya bazı harfleri yanlış telaffuz etmek gibi bir özürlü bulunmamak

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin"(Bakara 2 /43).Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Bir kimse evinde güzelce temizlenir, sonra Allah'ın farzlarından bir farzı yerine getirmek için Allah'ın evlerinden birine giderse attığı adımlardan her biri bir günahı silip yok eder; diğer adımı da onu bir derece yükseltir"(Müslim, "Mesâcid", 282).

Cemaatle Namazın Kılınışı

Hangi namaz kılınacaksa o namaz için niyet edilir ve o namaz için imama uyulur. • İmamın başlama tekbiri ile cemaat de tekbir alır, sonra eller bağlanır. Cemaat Sübhâneke duasını içinden okur. Daha sonra hiçbir şey okumadan imamı dinler veya imamın içinden okuduğu vakitlerde imamı bekler. Şâfiî mezhebine göre imam açıktan da okusa içinden de okusa cemaat Fâtihasûresini içinden okur. • İmam tekbirleri yüksek sesle söyler, cemaat de içinden "Allahüekber" diyerek imamın ardından rükûya eğilir ve secdeye varır. Rükûda, secdede ve ayakta tesbihleri imam da cemaat de içinden okur. İlk ve son oturuşta duaları imam da cemaat de içinden okur. İmam yüksek sesle "es-selâmüaleküm ve rahmetullah" diyerek selâm verir. Cemaat de içinden "es-selâmüaleküm ve rahmetullah" diyerek imamın ardından selâm verir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah, yaptıklarınızı biliyor"(Ankebût 29 / 45).

Cemaate Uyma (İktida) Durumları.

1.Müdrük, namazın her rekatını imam ile beraber kılan kimsedir. 2.Lahik, namaza imam ile beraber başladığı halde uyku, abdest bozulması gibi bir sebepten dolayı cemaati tamamen ve kısmen kaçıran kimsedir. 3.Mesbuk, imama ilk rekatın rükûundan sonra uyan kimsedir.

Namaz Kılan İnsan...

•Çirkin ve kötü olan her türlü davranıştan korunur. • Allah'ın büyüklüğünü tekrar tekrar dile getirerek O'na olan bağlılığını kuvvetlendirir. •Daima Allah'ı hatırlar, gün boyu her davranışında Allah'ın memnuniyetini kazanmaya çalışır. •Abdest alarak temizliğine dikkat eder, temizlik alışkanlığı kazanır. Ayrıca abdest, kendisine mânevî bir destek sağlar. • Belirlenmiş zamanlarda namaz kılmakla zamanını planlamayı öğrenir. • Günlük uğraşlardan, koşturmacı ve telâştan sıyrılarak, belirli zaman dilimlerinde Rabbiyle iletişim kurmanın mutluluğunu yaşar. • Yüce Allah'ın "Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin. Şüphesiz Allah, sabredenlerle beraberdir" (Bakara 153) çağrısına uymuş olur ve bu sayede güçlüklerle karşı direnç kazanır. • Kıldığı namazlarla içini aydınlatır, kalbindeki nuru artırır. • Beden, dil, akıl, gönül, zaman ve mekân ile yapılabilecek bütün teşekkürleri Allah'a sunma fırsatı bulur.

Oruç

Ramazana ayı boyunca oruç tutmak İslâm'ın beş şartından biridir. Akli melekeleri yerinde olan ve ergenlik çağına gelmiş her müslümanın ramazana ayında oruç tutması farzdır. Oruç tutmak, tan yerinin ağarmasından gün batımına kadar Allah rızası için ibadet maksadıyla hiçbir şey yememek, içmemek ve cinsel ilişkide bulunmamaktır. Rejim yapmak, sağlıklı olmak gibi sebeplerden dolayı aç kalmak oruç sayılmaz. Zira oruç bir ibadettir. Bundan dolayı da bu bilinç ve amaçla gerçekleştirilmesi gerekir. Allah rızası için tutulan oruç, beraberinde birçok bireysel ve toplumsal fayda da getirerek her sene ramazana ayında müslümanların misafiri olur. Cemaatle kılınan teravih namazları, birlikte yapılan iftarlar müslümanların birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirir. Uykunun en derin anında kalkıp Allah'ı anarak yenilen sahur yemekleri, gün boyu nefsanî birçok arzusunun ertelenmesi, ağzın sadece yiyecek içeceğe değil, yalana, dedikoduya, her türlü harama kapalı tutulmaya çalışılması müminin kendisini Allah'a daha yakın hissetmesini sağlar. Böylece oruç müslümanların hayatına rahmet ve bereket getirir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı" (Bakara 183).

Bireyin Allah'ı Bütün Varlığıyla Anması: Oruç

Oruç, mükellef olan erkek ve kadınların, imsak vaktinden iftar vaktine kadar, Allah rızasını kazanma amacıyla, bilinçli olarak hiçbir şey yememesi, içmemesi ve cinsel ilişkide bulunmamasıdır. Allah'ın bize emrettiği bütün ibadetleri yaparken asıl amacımız Allah'ın rızasını kazanmaktır. Ancak bizleri yaratan Rabbimiz, bizlere emrettiği ibadetlerde hiç şüphesiz hem birey hem de toplumla ilgili birçok fayda da var etmiştir. Oruç da böyledir. İşte orucun birey ve toplum için faydalarından bazıları: • Oruç, nefsi terbiye ederek irademizin güçlü olmasını sağlar. • Açlık ve susuzluğun verdiği zorluğa dayanmak, tahammül ve sabır sınırlarımızı genişletir. • Yemek, içmek gibi bizim için çok önemli ve vazgeçilemez bir alışkanlığı bir ay boyunca Allah için sınırlandırma bildiğimizi görürüz. Böylece Allah için her türlü kötü ve çirkin davranışlardan da uzak durabileceğimizi fark ederiz. • Oruç Allah'a karşı samimiyetimizi ve kulluğumuzu pekiştirir ve gösterir. Zira oruç gösteriş için tutulmaz. Çünkü oruçlu olduğumuzu göstererek ispat etme gibi bir imkânımız yoktur. • Oruç tutarak açlık ve susuzluğun ne demek olduğunu öğreniriz. Böylece çevremizdeki ihtiyaç sahibi olan insanların durumunu düşünme ve onlara yardım etme fırsatı elde etmiş oluruz. Oruç, insanlar arasında dayanışma ve yardımlaşma ruhunun güçlenmesini sağlar. • Kur'an, Peygamberimiz(s.a.s.)e ramazana ayında indirilmeye başlanmıştır. Ramazanda oruç tutmak suretiyle Kur'an'ın vahyedilmeye başlanmasını kutlamış ve bunun için Allah'a şükretmiş oluruz. • Oruç, ayrıca sağlığımız açısından da bize bazı faydalar sağlar. On bir ay boyunca durmaksızın çalışan bedenimizi oruç sayesinde bir ay bakıma almış oluruz.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Bir kimse inanarak ve karşılığını sadece Allah'tan bekleyerek oruç tutarsa geçmiş günahları bağışlanır" (Buhârî, "Savm", 6).

Oruç İle İlgili Kavramlar

• Sahur: Ertesi günkü oruca bir hazırlık ve niyet olarak imsak vakti girmeden önce geceleyin yenilen yemeğin adıdır. Peygamberimiz (s.a.s.) sahura kalkıp yemek yemeyi teşvik etmiştir: "Sahura kalkın, sahurda bereket vardır"(Müslim, "Sıyâm", 45). •İmsak: Oruca başlama zamanıdır. Tan yerinin ağarmasından az önceki vakittir.

Sabah namazı vaktinin de başlangıcıdır. • İftar: Güneşin batmasıyla birlikte orucun sona erdiği ve açıldığı ana denir. Akşam namazı vaktinin de girdiği zamandır. • Kazâ: Yolculuk ve hastalık gibi durumlardan dolayı oruç tutulmadığında ramazan ayı dışında, kişinin istediği bir zamanda, tutamadığı gün sayısınca oruç tutmasına denir. • Fidyе: Yaşlılık ve hastalık gibi çeşitli sebeplerden ötürü zamanında tutulamayan, daha sonra da kaza edilemeyecek olan her bir gün oruç için kişinin kendi yediği bir günlük yemek miktarını para olarak bir fakire vermesi ya da bir fakiri bir gün doyurmasıdır. • Fitre: Ramazan ayına ve onda elde ettiğimiz berekete bir teşekkür ifadesi olarak bayram namazından önce verilmesi gereken sadakaya denir. Oruç tutsun ya da tutmasın Müslüman ve dinen zengin olan herkesin fitre vermesi vâciptir. Fitrenin ölçüsü bir kişinin sabahlı akşamlı bir günlük gıdasının ortalama bedelidir. • Mukabele: Ramazan ayı boyunca cami, mescit ve evlerde bir kişinin okuyup diğerlerinin takip etmesi suretiyle Kur'an-ı Kerim'in baştan sona okunması ve dinlenmesidir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarınca) kadar yiyin, için. Sonra da akşama kadar orucu tam tutun” (Bakara 187).

Oruç Çeşitleri

1.Farz Oruç Ramazan orucu Ramazan orucunun kazâsıKefâret orucu 2.Vâcip Oruç Adak orucu, bozulan nâfile orucun kazâsı 3. Nâfile Oruç Farz ve vâcip oruçların dışında tutulan oruçlar. 4. Mekruh Oruç Ramazan bayramının birinci günü ile Kurban bayramının 4 günü tutulan oruç. Yalnız cuma ve cumartesi günlerinde tutulan oruçlar.

Orucu Bozan Durumlar

Bilerek bir şey yemek veya içmek, Ağza giren yağmur, kar ve doluyu bilerek yutmak, Kendiliğinden gelen kusmuğu bilerek yutmak, Dişler arasında sahurdan kalan, nohut tanesinden büyük artığı bilerek yutmak, Cinsel ilişkide bulunmak Güneş battı sanarak iftar etmek

(Oruçlu olduğunu unutarak yemek içmek (Hatırlandığında yeme içmeye son verilip oruca devam edilir), ağza giren yağmur, kar ve doluyu farkında olmadan yutmak, ağızdaki tükürüğü yutmak, dişler arasında sahurdan kalan, nohut tanesinden küçük artığı yutmak ise orucu bozmaz.)

Oruç Hakkında Bazı Bilgiler:

•Ramazan bayramının birinci günü ile kurban bayramının dört gününde oruç tutmak tahrîmen mekruhtur. Şâfiî mezhebinde ise haramdır. • Hayız ve nifas halindeki kadınların oruç tutması haramdır. •Başlanmış bir ramazan orucunu mazeretsiz bozan bir kişinin orucunu kazâ etmesi ve kefâret ödemesi gerekir. Şâfiî mezhebinde başlanmış oruç cinsel münasebet ile bozulmuşsa kefâret gerekir. Yeme içme ile bozulduğunda kefâret gerekmez. Orucun kefâreti bir köle âzat etmek, bu mümkün değilse aralıksız olarak iki ay oruç tutmak, buna güç yetirilemiyorsa 60 fidye ödemektir. • Ramazan orucu, nâfile oruç ve günü belirlenmiş adak orucu için akşamdan başlayarak oruç tutulacak günün kuşluk vakti çıkana kadar niyet edilebilir. Şâfiî mezhebine göre farz orucun niyeti imsak vaktine kadardır. Sonraya bırakılamaz. • Kazâ orucu, kefâret orucu ve günü belirlenmemiş adak orucu için akşamdan başlayarak oruç tutulacak günün imsak vaktine kadar niyet edilmiş olmalıdır. İftar Duası Allah'ım! Senin için oruç tuttum, sana inandım, sana güvendim. Senin rızkınla orucumu açtım ve ramazan ayının yarınki orucuna da niyet ettim. Benim geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışla. Ramazan orucunda her gün için ayrı ayrı niyet edilir. • Oruç tutmak kişinin sağlığına zarar verecek veya onu ciddi anlamda sıkıntıya sokacaksa şu durumlarda ramazan orucu kazaya bırakılabilir: yolculuk, hastalık, hamilelik, çocuk emzirme, yaşlılık, zor ve meşakkatli bir işte çalışıp başka bir iş bulma imkânının bulunmaması.

Zekât

Zekât, İslâm dininin beş esasından biridir. Sahip olunan mallardan dinimizce belirlenmiş bir miktarının, Kur'an-ı Kerim'de belirtilen kimselere, şartlarına uygun olarak Allah rızası için ödenmesi demektir. Zekât vermek, gerekli şartları taşıyanlara farzdır. Kimin, kime, hangi maldan, ne kadar zekât vermesi gerektiği ile ilgili olarak dinimizce belirtilmiş ölçüler bulunmaktadır. Bunlar ilgili üniteye ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Zekât, Kur'an'da pek çok yerde namazla birlikte anılmıştır. Bu da zekâtın, müslümanın hayatında dinin direği sayılan namaz kadar önemli olduğuna işaret eder. Zekât sayesinde müslüman, elindeki varlıkların aslında kendisine ait

olmadığını, hepsinin Allah'ın emaneti olduğunu hatırlar. O'nun verdiklerini O'nun kulları için harcama bilinci kazanır. Bu, onun sadece malı mülkü konusunda değil, sahip olduğu bütün nimetler için şükreden ve şükürün gereğini yerine getiren bir kul olmasını sağlar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Allah'ın rızasını kazanmak arzusuyla ve kalben mutmain olarak mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yüksekçe bir yerdeki güzel bir bahçenin durumu gibidir ki bol yağmur alınca iki kat ürün verir. Bol yağmur almasa bile ona çiseleme yeter. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir" (Bakara265).

Paylaşma ve Yardımlaşma İbadeti: Zekât ve Sadaka

Yardımlaşma ve paylaşma insanın yaratılıştan sahip olduğu hasletlerden biridir. Zekât insanın fitratında var olan bu hasleti açığa çıkarır, harekete geçirir ve geliştirir. Tabiatındaki bencilliğin etkisiyle yardımlaşma ve paylaşma hasletinin zayıflamasını ve gitgide yok olmasını önler, insana verebilme yani infak bilinci kazandırır. Zekât insanı cimrilik, bayağılık, bencillik, başkasının malına göz dikme, çekememezlik, ben merkezcilik, bireycilik, çıkarıcılık, eli sıkılık, hazzcılık, istiğna, kibir, menfaatçilik, vurdumduymazlık, nankörlük, mal düşkünlüğü gibi kirlerden temizler. İnsanda alçakgönüllülük, cömertlik, dayanışma, destek olma, diğerkâmlık, fedakârlık, hayırseverlik, infak, iyilik, merhamet, muavenet, müzaheret, bol ellilik, kadirşinaslık, şükür gibi hasletleri geliştirir.

Zekâtı verilmeyen mal dinimizce kirli kabul edilir. Mal ancak zekâtı verildiği zaman temizlenmiş olur. Böylece zekâtını veren müslüman, hem malını mânevî kirlerden arındırmanın hem de ruhen arınmanın mutluluğunu elde eder. Diğer taraftan sevindirdiği yoksulun duasını almanın mutluluğu ise bir müslüman için paha biçilmezdir. Ancak zekât, zenginin fakire bir lutfu değildir. Fakirin zengin malındaki hakkıdır. Zira zengine o mal ve serveti veren Allah'tır. Allah'ın yardımı ve ihsanı olmasa o kişi bu serveti elde edip zengin olamazdı. Müslüman kimse de bu bilinç ve duyarlılıkla, şükürün sadece sözle olamayacağı bilinciyle verdiği zekâtı veya sadakayı, yaptığı iyilikleri kendi adına bir övünç ve gurur kaynağı haline getirmez.

Zekâtın dinî bir yükümlülük olması, yardımın, gönüllü ve severek yapılmasına vesile olur. Bir şeyi severek ve gönüllü olarak yapmak, o şeyin insanda bir meleke hâline gelmesine yardımcı olur. Artık zekât vermek, veren insanda zevke dönüşür. Nimetleri vereni hatırlayarak, O'nun verdiği bir kısmını ihtiyaç sahiplerine aktarma şuuru denilebilecek bu anlayış, İslâm'daki sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın temelini oluşturur. Bir toplumda paylaşma ne kadar dengeli olursa toplumsal barış da o kadar sağlam olur. Zenginler, ihtiyacı olanlara el uzatır, onlara destek olur ve onların sıkıntıdan kurtulmalarına yardımcı olurlarsa zengin ile yoksul arasında güçlü bir bağ teşekkül eder. Bu güçlü bağ da toplumsal huzuru ve birlikteliği doğurur. Bir toplumda birlik ve beraberlik ruhu güçlü olmazsa o toplum hem ahlâk hem adalet açısından zayıflar, yozlaşmaya ve güçsüzleşmeye başlar.

İslâm'a göre müslümanlar bir bedene benzer. Bedenin bir organı hastalandığı veya rahatsızlandığında diğer organlar da bundan etkilenir ve acı duyar. Tıpkı bunun gibi, birinin derdi olduğunda müslümanların hepsinin canı yanar. Toplumda yaşayan bir bireyin hayatında var olan herhangi bir sorundan diğer bireyler de etkilenir; onlar da bundan sıkıntı duyar ve kendi çapında çözüme katkı sağlamaya çalışır. Bu çözümlerden biri de hemen hemen her toplumda görülen dilencilik, hırsızlık ve yankesicilik gibi kötü ve yüz kızartıcı durumların azalmasına, hatta ortadan kalkmasına aracılık etmektir. Böylece bir anlamı da temizlemek olan zekât, toplumsal düzlemde bu amacını gerçekleştirmiş olur. Zekât sadece malı değil, toplumu da temizleyen bir araç haline gelir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır"(Zâriyât 51/19). "İnsanların malları içinde artsın diye faizle her ne verirsiniz, Allah katında artmaz. Ama Allah'ın hoşnutluğunu isteyerek her ne zekât verirsiniz; işte bunu yapanlar sevaplarını kat kat arttıranlardır"(Rûm 39). Sevgili Peygamberimiz sav buyuruyor ki: "Veren el, alan elden daha iyidir"(Buhârî, "Zekât", 18)

Zekât Vermesi Gereken Kişiler

Bir kişinin zekât vermekle yükümlü olması için kendisinde şu şartların bulunması gerekir: • Müslüman olmak: Zekât bir ibadet olduğundan bir kişinin zekâtla yükümlü olabilmesi için öncelikle müslüman olması gerekir. • Akıl sağlığı yerinde ve ergenlik çağına gelmiş olmak: Hanefî mezhebine göre çocukların ve akıl hastalarının malına zekât düşmez. Şafîî mezhebine göre ise zekât verecek kadar mala sahip olan akıl sağlığı bozuk kişilerin ve çocukların zekâtlarını velileri veya vasileri onlar adına verirler. • Özgür olmak: Özgür olmak, sahip olduğu mal üzerinde yeterli yetkiye ve o malı kullanma imkânına sahip olmak demektir. Bu imkândan yoksun olan kişi zekât vermekle yükümlü değildir. • Zengin olmak: İslâm dinine göre zengin "temel ihtiyaçlarını karşılayıp borçlarını ödedikten sonra geriye kalan malı nisap miktarına ulaşan" kişidir. Bu özelliklere sahip olan kişi dinen zengin sayılır ve elindeki malın üzerinden bir yıl geçtikten sonra zekât vermekle yükümlü duruma gelir. Elinde

nisap miktarı veya daha fazla malı olduğu halde, bu birikimi ancak borçlarının karşılığı olan kimse de zekât vermekle yükümlü değildir. Zekât verirken yapılan ibadetin zekât olduğu niyetini taşımak gerekir. Yoksa bu zekât değil, sadaka olarak geçerli olur.

Zekât Verilebilecek Kişiler (Hak Sahipleri)

Zekâtın kimlere verileceği Tevbesûresinin 60. âyetinde bildirilmektedir. Buna göre zekât verilebilecek yerler şunlardır: • Fakirler: Nisap miktarı mala sahip olmayan ya da sahip olduğu halde malı ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen kimselerdir. • Miskinler: Bir günlük yiyeceğe bile muhtaç olan, hiçbir mala sahip olmayan yoksullardır. • Boyunduruktan kurtarılması gerekenler: Köleler, düşman elinde bulunan esirler ve sömürge altındaki müslümanlardır. • Borçlular: Borcundan fazla olarak nisap miktarı mala ya da paraya sahip olamayan kimselerdir. • Yolcular: Yolculuktayken çeşitli sebeplerden ötürü yola devam etme ve memleketindeki malına veya parasına ulaşma imkânı bulunmayan kimselerdir. • Zekât memurları: Devlet adına zekât toplama görevini yerine getiren memurlardır. Peygamberimiz(s.a.s.) döneminden itibaren uzun bir süre zekât, devlet aracılığıyla toplanıp gerekli yerlere dağıtılıyordu. Bu görevi yerine getiren memurların maaşları da toplanan zekâtтан verilmekteydi. Kalpleri ısındırılmak istenenler: Müslüman olmuş ancak imanları henüz pekişmemiş olanlar, insanların İslâm’a girmelerinin önündeki engelleri kaldıracabilecek kimseler, Müslüman olması ümit edilenler, İslâm’a ve Müslümanlara zarar vermelerinden endişe edilenler bu kapsamda yer alır. • Allah yolunda: İslâm’ın yücelmesi ve Müslümanların bekası için sergilenen faaliyetlerde bulunan kişi veya kuruluşlar.

Zekat Verilmeyecek Kimseler

Zekât, hak etmeyenlere verildiği takdirde hem zekât ibadeti yerine getirilmemiş hem de zekâtın bireysel ve toplumsal faydaları gerçekleşmemiş olur. Bunun için dinimiz zekâtın verileceği yerler gibi asla verilmeyeceği yerleri de belirlemiştir. Bir kişi, çocuk ve torunlarına, eşine, anne ile babasına, nine ile dedesine, onların anne ile babalarına zekât veremez. Ayrıca Peygamberimizin(sav) soyundan gelenlere, zenginlere ve İslâm’a düşmanca davranan gayrimüslimlere de zekât verilmez.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir” (Bakara 2 / 177).

Zekâtı Verilecek Malla İlgili Şartlar

• Tam mülkiyet: Zekâtı verilecek malın hem kendisinin hem de sağlayacağı kazancın, sahibinin yetkisinde olması gerekir. Rehin (ipotek) altında bulunan ya da faydalanılmayan mallardan zekât verilmez.

• Nisap: Nisap miktarı zengin olmanın en alt sınırıdır. Her malın nisap ölçüsü farklıdır. Örneğin bir kişi temel ihtiyaçları ve borcu dışında şu ölçülerde mala sahip olursa nisap miktarına ulaşmış demektir ve zekât vermesi gerekir: 80,18 gr. altın, 561 gr. gümüş, bunlara denk para veya ticaret malı, 5 deve, 30 sığır, 40 koyun, 653 kg. toprak ürünü. Bu miktarlarda bir serveti olan kişi dinen zengin sayılır ve zekât vermekle yükümlü olur.

• Artıcı olmak: Malın sahibine kâr veya gelir getirebilecek yahut kendiliğinden (meselâ hayvanlarda doğum yoluyla) artıp çoğalabilecek özelliğe sahip olmasıdır. Bu özelliğe sahip olmayan mallardan zekât vermek gerekmez.

• Yıllanmak: Zekât verilecek malın üzerinden bir kameri yılın geçmesi gerekir. Altın, gümüş, para, ticaret malları ve hayvanlarda bu şart aranırken toprak ürünleri, madenler ve definelerde bu şart aranmaz. Bu ikinci türdeki malların zekâtı ele geçtiği anda verilir.

• İhtiyaç fazlası olmak: Bir malın zekâtının verilmesi için o malın, kişinin ve bakmakla sorumlu olduğu kimselerin havâic-i asliyesinin dışında olması gerekir. Havâic-i asliyye, zekât, fitır sadakası ve kurban yükümlülüğünün belirlenmesi sırasında asgari zenginlik ölçüsü kabul edilen nisap hesaplanırken dışarıda tutulan temel ihtiyaç giderleridir. Bu ihtiyaç giderleri ev, binek, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin bir yıllık yiyecek ve giyecekleri, lüzumlu ev eşyaları, şahsî kitaplar, çeşitli meslek sahiplerinin mesleklerini sürdürmek için ihtiyaç duydukları aletler ve yaşam için zorunlu olan diğer şeylerdir. Temel ihtiyaçlar, zaman, ortam ve şartlara göre kısmen değişiklik gösterebilir. Buna göre temel ihtiyaçlarda dikkate alınacak olan, kişinin

içinde yaşadığı şartlara göre kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, yeme, içme, giyim kuşam, barınma ve eğitim gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak olan meblağdır.

Zekâtı Verilecek Mallar

Altın ve gümüş: Altının nisap miktarı 80,18 gram olup bu miktarda ya da bundan fazla altını olan kimse kırkta birini (% 2,5), gümüşün nisap miktarı da 561 gram olup bu kadar veya bundan fazla gümüşü olanlar kırkta birini (% 2,5) zekât olarak verir. Para: 80,18 gr altın değerinde veya bundan fazla miktardaki paranın zekâtı da kırkta bir (% 2,5) oranında verilir.

Hayvanlar: Koyun ve keçi cinsi için nisap miktarı 40 koyun veya keçidir. Sığır cinsi hayvanlarda nisap miktarı 30 sığırdır. Devede ise nisap miktarı 5 devedir.

Koyun/keçide 40-120 için 1, 121-200 için 2; 201-399 için 3; 400-500 için 4 koyun/keçi; Sığırda 30-40 için 1 adet 2 yaşında buzağı; 41-59 için 1 adet üç yaşında buzağı; 60 için 2 adet 2 yaşında buzağı; 61 ve üzeri her 30 için 1 buzağı ve her 40 için 1 dana; Devede, 5-9 için 1 koyun/keçi; 10-14 için 2 koyun; 15-19 için 3 koyun/keçi; 20-24 için 4 koyun/keçi; 25-35 için 1 adet 2 yaşında dişi deve; 36-45 için 1 adet üç yaşında dişi deve; 46-60 için 1 adet 4 yaşında dişi deve verilir.

Ticaret malları: Ticaret mallarının hem sermayesi, hem de sağladığı kazanç zekâta tâbidir. Ticaret mallarının nisap miktarı altının nisap miktarı kadardır. Sahip olunan malların değerleri hesaplanır, bu mallara elde mevcut paralar ve alacaklar eklenir. Borçlar düşüldükten sonra elde kalan değer nisap miktarının üzerinde ise kırkta bir (% 2,5) oranında zekât verilir. Alet, makine, meta, sebze, meyve, arsa, arazi, akar, süs eşyası, taşınmaz mallar vb. alım satım amacıyla kullanılan her çeşit mal ticaret malıdır. Alım satım için olan ev, apartman, daire, arsa, dükkân vb. taşınmaz malların kira bedelleri de ticaret

Toprak ürünleri: Toprak ürünlerinin nisap miktarı 653 kilogramdır. Toprakta yetiştirilen ürün eğer emek sarfedilmeden yağmur, nehir, dere ve bunların kanallarıyla sulanıyorsa zekât oranı onda birdir (% 10). Kova, dolap, motor veya ücretle alınan suyla sulanıyorsa zekât oranı yirmide birdir (% 5). Gübre, akaryakıt ve işçilik masrafları harcanarak elde edilen ürünlerin zekâtı da yirmide bir (% 5) olarak verilir.

Madenler ve deniz ürünleri: Nisap miktarına ulaşma şartı aranmaksızın elde edilen malın beşte biri (% 20) zekât olarak verilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele”(Tevbe 9 / 34).

Sadaka

Sadaka Allah’ın rızasını kazanmak niyetiyle karşılıksız olarak fakir ve muhtaçlara yardım etmek demektir. Bu anlamıyla hem farz olan zekâtı hem vâcib olan fitır sadakasını hem de bunlara ilâve olarak verilenleri kapsar. Ancak günlük dilde sadaka kelimesi daha çok bu sonuncusunu ifade etmek üzere kullanılır. Sadakanın mal ve para ile ilgili olan bu anlamı dışında farklı bir boyutu daha vardır. Hz. Peygamber (s.a.s.) şu işlerin de sadaka sevabı kazandırdığını bildirmiştir: • Bedenimizdeki organların bize sağladığı faydaları düşünerek şükretmek • Anlaşmazlığa düşen iki kişi arasında adaleti uygulamak • Bineğine binmek veya eşya yüklemek isteyen kişiye yardım etmek • Güzel söz söylemek • Cenazeyi kabre götürürken taşımak veya cenazenin beraberinde yürümek • İlim öğrenmek veya ibadet etmek amacıyla bir yere gitmek • Yoldan gelip geçene rahatsızlık veren bir taşı veya başka bir şeyi kaldırmak • İyi olan şeyleri teşvik etmek ve yaymak • Kötü olan şeylere engel olmak • Helâl şeyleri yapmak • Haram olan şeylerden kaçınmak • Mümin kardeşine karşı güler yüzlü, yumuşak huylu davranmak • İnsanların ya da hayvanların yemişlerinden faydalanabileceği bir ağaç dikmek ya da ekin ekmek • “Allahüekber”, “elhamdülillâh”, “lâ ilâhe illallah” sözlerini söylemek

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “İnsan öldüğünde amelleri de kesilir. Üç şey müstesnadır: 1. Sadaka-i câriye 2. Faydalanılan ilim 3. Kendisine dua eden sâlih evlât” (Müslim, “Vasiyye”, 14). Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Sadakalar (zekâtlar), Allah’tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslâm’a ısındırılacak olanlar ile (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir”(Tevbe 9 / 60).

Hac : Allah'ın Evinde İbadet..

İslâm dininin beş esasından biri olan hac, Kâbeve etrafındaki kutsal mekânları, yılın belirli zamanında, usulünce ziyaret etmektir. Şartlarını taşıyan her müslümanın ömründe bir defa haccetmesi farzdır. Haccın kimlere farz olduğu ve hac ibadeti esnasında adım adım neler yapılması gerektiği ilgili ünitelerde ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Hac, Allah'ın evinde Allah'a inanan diğer müminlerle buluşma anıdır. Hac, kendini ve ait olduğu ümmeti tanımaktır. İçinde bulunulan mekânla, yerine getirilen vazifelerle hac, Allah sevgisinin ve ibadet coşkusunun en yoğun yaşandığı zamandır. Taze bir başlangıç, daha sonrasında bütün hayata yansımaları beklenen bir arınmadır.

Yüce Allah cc buyuruyor ki: “Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır” (Âl-i İmrân 97)

Kâbe...

Mekke'nin ortasında, siyah elbisesiyle, sade; ama görkemli bir yapı... Beytullah, Allah'ın evi... Başka bir şeye, kimseye ya da işe değil, sadece ve sadece Allah'a aitmek. Yeryüzünde Allah adına yapılan ilk ev, ilk ibadet yeri... Güven, hidayet, bereket, birlik ve daha nice değerlerin simgesi... Müslümanların kiblesi, namazlarda döndüğümüz yön. Nerede olursanız olun... İster Afrika'da ister Asya'da ya da Amerika'da, hiç fark etmez. Küçük bir köyde ya da gökdelenlerle çevrili bir şehirde de olabilirsiniz. Kışın hiç bitmediği, karların hiç erimediği bir kutup ülkesinde ya da senenin bütün aylarında sıcaktan kavrulduğunuz bir Ekvator ülkesinde... Kâbe, dünyanın neresinde olursa olsun bütün müslümanların günde beş defa yüzlerini çevirdikleri ortak yer...

Ve yolculuk...

Kâbe'ye yapılan kutsal yolculuk. Yoluna gücü yetenlerin Kâbe'yi ziyaret etmesi Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır. İşte hac, bu ziyaretin, bu yolculuğun adıdır. Bu yolculukta ziyaret edilen sadece Kâbe de değil. Arafat, Müzdelife, Mina, Safâ, Merve uğranılan duraklardan sadece birkaçı... Bu yolculukta gidilecek birçok yer, yerine getirilecek birçok görev var. Gidilecek bütün yerler ve yerine getirilecek tüm görevler Allah ile bağlantı kurmaya birer vesiledir. Yeri, zamanı, ayrıntıları Allah tarafından belirlenmiş bir yolculuktur hac; insanın kendi içinde yaşamasını dilediği dönüşümde Allah, kulunu yalnız bırakmamıştır. Hem yolculuk hem de ibadet... Müslümanların olağan günlük hayatlarını, yaşadıkları yerlerde bırakarak çıktıkları bir yolculuk ve ibadet. Bu yüzden hacca giden müslüman bütün varlığını ortaya koyar; bedenini, ruhunu her şeyiyle bu yolculuğa adar. Hac, sınırları belirlenmiş bir ibadettir. Belirli bir mekâna bağlıdır. Mekke çevresinde, mikât denilen yerler, hac bölgesinin sınırlarını çizer. Buraya ulaşıldığında haccın ilk farzını yerine getirme zamanı da gelmiştir artık.

Mikâtta ihramlıklar giyilir...

Bir anda herkes aynı sade elbiseye bürünür. Dil, ırk, cinsiyet, ekonomik ve sosyal farklılıklar...Hepsi önemini yitirmiştir artık. Zaten hac geride bırakmaktır; zamanı, mekânı, eşyayı...İhramlı olmak, her an ibadet halinde olmaktır. Gezerken, uyurken, yemek yerken, namaz kılarken,Kâbe'yi tavaf ederken...Atılan her adımda unutulmaması gereken bir şey vardır artık: “Ben ihramlıyım.” İhram, başka zamanlarda ve mekânlarda serbest olan davranışların terkedilmesi, kişinin kendisine birçok şeyi yasaklaması anlamına gelir. Oruçluysen yemek yemenin, namaz kılarken gülmenin yasak olması gibi haccın da kendine özel bazı kısıtlamaları vardır. Çiçek koparmak, ağaç kesmek, saçsakal tıraşı olmak, dikişli elbise giymek, avlanmak gibi. İhramlı kişi kendine konulmuş yasakları kabul etmekle, Harem'e doğru yola çıkmaya hak kazanır. Çünkü orası herkesin ve her şeyin güvende olduğu yerdir. Kâbe'yi ilk görüş; bütün yolculuğun en unutulmaz anıdır. İnsan, bir ömür boyu bu anı beklemiş gibi hisseder kendini... Bekleyiş bitmiş, muhteşem buluşma gerçekleşmiştir. Allah'ın evi karşısındadır. Artık dil susar, kalp konuşur. O anki hisler dua yerine geçer, o an dile getirilen dualar kabul edilir. .

Ve Kâbe'nin etrafında bir insan seli...

Herkes aynı kardeşlik ve birlik ruhu içinde aynı yöne doğru dönmeye başlar. Tavaf... Kâbe'yi tavaf. Hacerülesved'in bulunduğu köşeden başlayarak katılırsın tavaf edenlerin arasına. Kâbe'nin etrafında dönersin, dönersin, dönersin... Işığın etrafında dönen pervane gibi yaratanın evinin etrafında döner, herkesle beraber ona yakarısın. Hatalarını bağışlaması için, hep yanında olması için... Ve Mescid-i Haram'da, Kâbe'nin karşısında ilk namaz... Huzurun aynası Kâbe... Etrafında dünyanın her bir yöresinden on binlerce insan... Kalabalıktan birisin sadece. Kalabalığın içinde yok gibisin. Ama Kâbe'nin etrafında halka halka namaz kılan müslümanların arasında gerçek varlığını keşfedersin. Mescid-i Haram'da namaz kılmak... Kim bilir, kimler namaz kıldı burada daha önce? Senin alnını koyduğun yere kaç kişi yüz sürdü? Hz. İbrâhim, Hz. İsmâil, Hz. Muhammed,(s.a.s) Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali... Malezyalı, Etiyopyalı, Hindistanlı, Kanadalı, Mısırlı, Japon, Türk,

Fransız, Arnavut müslümanlar... Yüzyıllardır Kâbe'yi ziyaret eden bütün müslümanlarla, bütün peygamberlerin yolundan giden samimi müminlerle bir arada olduğunu hissedersin. Tarih akıp giderken dünden bugüne değışmeyen bir şey olduğunu hatırlarsinhaccın..

Vuslat koşusu.....

Safâ ve Merve tepelerine doğru giderken bütün hacıların zihninde yüzyıllar öncesinin bir hatırası canlanır: Hz. İbrâhim, eşi Hâcer ile oğlu İsmâil'i Mekke'ye getirmiş ve burada bırakmıştı. O zamanlar Mekke'de kimse yoktu. İsmâil ise henüz bir bebektir. Yanlarındaki su bitmiş ve Hâcer su aramaya başlamıştı. Hâcer, bebeğinin çölün ortasında susuz kalmasının telâşıyla oradan oraya koşturuyordu. Tam bu sırada Allah yardımını göndermiş ve İsmâil'in ayağının dibinden Zemzem suyu çıkmaya başlamıştı. İşte bu sıkıntılı ve telâşlı gününde Hz. Hâcer, Safâ ve Merve tepeleri arasında gidip gelmişti. Hacılar da Safâ ve Merve arasında gidip gelirler. Tam yedi kez... Safâ'dan Merve'ye, Merve'den Safâ'ya... Tekrar tekrar... Tıpkı Hâcer gibi koşarcasına yürürsün. Buna sa'y denir. Sa'y, bir arayıştır.

“Hac Arafat'tır.”

Böyle diyor Hz. Peygambersas(İbnMâce, “Menâsik”,57) Arafat, Mekke'nin doğusunda bir bölge. Arafat'ta vakfe...Hacda yapılması gerekli amellerden biri. Vakfe “durma, duraklama” demek. Hareketli bir ibadet olan hacda durmak...Kısa bir süre için Arafat'ta, Hz. Peygambersav'inVedâ hutbesini okuduğu yerde durmak... Göz alabildiğince uzanan beyaz çadırların arasında... Bir günlüğüne kurulan,uçsuz bucaksız bir insan okyanusu olan bu şehirde. Yapman gereken şey sadece durmak... Durmak ve düşünmek.

Şükür Sevinci...

Kurban bayramı sabahı hac biter. Haccın kutlamasıdır kurban bayramı. Kurban da haccın teşekkürü. Haccı ve umreyi birlikte nasip eden Allah'a şükürümüzün nişanesi. Artık günahlarından yıkanmış, hayata yeni başlayan bir kişi gibisin. Hayata yeni bir canlılıkla ve yeni bir bilinçle katılacaksın. Nasıl şükretmezsün ki? Allah'ın emrine; Hz. İbrâhim'in, Hz. İsmâil'in ve son peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.s) sünnetine uyup Allah'ın evini ziyaret edenleri bekleyen bir hediye de var: cennet.

Bir kimseye haccın farz olması için şu şartları taşıması gerekir: 1. Müslüman olmak 2. Akıl sağlığı yerinde ve ergenlik çağına gelmiş olmak 3. Özgür olmak 4. Hacca gidebilme imkânına sahip olmak.

Hac'a İlgili Kavramlar:

•Mikât: Hz. Peygamber (sas) tarafından belirlenmiş olan, Mekke'ye ve Harem bölgesine gelenlerin ihramsız geçmemeleri gereken beş noktanın her birine verilen isimdir.

• İhram: Hac veya umre yapmaya niyet eden kişinin, normal zamanlarda yapabildiği kendisine helâl bazı davranışlardan geçici bir süre uzak durması hâlidir. Bu davranışlar şunlardır: çiçek koparmak, ağaç kesmek, avlanmak, saç-sakal tıraşı olmak, dikişli elbise giymek (sadece erkekler için), çorap ve arkası kapalı ayakkabı giymek (sadece erkekler için), koku sürmek veya kokulu sabun vb. kullanmak, eşi ile cinsel münasebette bulunmak gibi.

•İhramlık: İhram süresince erkeklerin giydiği dikişsiz, iki parça bez olup kadınların ihramlıkları normal elbiseleridir.

•Telbiye: İhrama girerken mutlaka ve ihramlı olunan süre boyunca sık sık okunan duadır. (Telbiye لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ L

•Vakfe: Kurban bayramından bir gün önce Mekke'nin güneydoğusunda bulunan Arafat adı verilen yere gelerek burada bir müddet beklemektir. Bu vakfe olmazsa hac ibadeti yerine getirilmiş olmaz. Vakfe, kurban bayramınınarefe günü öğle vaktinden bayramın birinci gününde tan yerinin ağarmasına kadarki vakit içerisinde yapılır. Bu süre içerisinde Arafat'ta toplanan müslümanlar günahlarının bağışlanması ve bütün insanlığın iyiliği için Allah'a dua ederler. • Şavt: Hacerülesved'in bulunduğu hizadan başlayıp Kâbe'nin etrafında bir tur dolanmaktır. • Tavaf: Hacerülesved'in bulunduğu hizadan başlayıp Kâbe'nin etrafında yedi defa dönmektir. Yedi

şavt, bir tavafı oluşturur. • Sa'y: Kâbe'nin yakınında bulunan Safâ ve Merve tepeleri arasında dört gidiş, üç geliş olmak üzere yedi defa gidip gelmektir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: “Makbul bir haccın karşılığı cennettir”(Dârimî, “Menâsik”,7)

Haccın Yapıldığı Mekânlar

•Mescid-i Haram: Mekke şehrinde bulunan, ortasında Kâbe'nin yer aldığı mescittir. •Kâbe (Beytullah): İnsanlar için toplanma ve güven yeri kılınmış; güven, hidayet, bereket ve birlik gibi değerlerin sembolik merkezi olan, küp şeklindeki yapıdır. •Safâ ve Merve: Hz. İsmâil'in annesi Hâcer'in su aramak maksadıyla aralarında koştuğu ve Kâbe'nin doğusunda bulunan iki tepeciğin adıdır. Bu iki tepe günümüzde Mescid-i Haram'ın içinde kalmıştır. Hac ibadeti esnasında sa'y bu iki tepe arasında yapılır. •Arafat: Mekke'nin güneydoğusunda düz bir alanın adıdır. Haccın farzlarından biri olan vakfe burada yapılır. Arafat'ın ortasında Cebel-i Rahme (Rahmet Dağı) bulunur. • Müzdelife: Arafat ile Mina arasında Harem sınırları içinde kalan bölgenin adıdır. Hacılar, arefeyi bayram gününe bağlayan geceyi burada geçirirler. Buna “Müzdelife vakfesi” denir. •Mina: Mekke ile Müzdelife bölgesi arasında Harem sınırları içinde kalan bölgenin adıdır. Şeytan taşlama yerleri buradadır. Hacılar, Zilhicce'nin 8. gününü arefe gününe bağlayan geceyi burada geçirirler. Kurbanlar burada kesilir. •Harem Bölgesi: Mekke ve çevresine verilen bir isimdir. Zararlılar dışındaki hayvanların öldürülmesi ve bitkilerin koparılmasının yasak olmasından dolayı “yasak bölge” anlamında bu isim verilmiştir.

Haccın Yapılışı

Hac üç şekilde yapılır: İfrad, temettu' ve kırân haccı. Aralarındaki fark ise, hac ile umrenin birlikte yapılıp yapılmaması esasına dayanır. • İfradda umre yapılmaz. Hac ayları içinde bir kere ihrama girilir ve sadece hac yapılır. • Temettu' haccında önce umre yapılıp ihramdan çıkılır. Ardından tekrar ihrama girilerek hac yapılır. • Kırân haccında ise umre ve hacca birlikte niyet edilerek bir kere ihrama girilir, hem umre hem de hac yapılır. Haccın Farzları 1. İhram 2. Ziyaret tavafı 3. Arafat'ta vakfe Şâfiî mezhebine göre sa'y da haccın farzlarındandır.

1. İfrad Haccı

• Mikât denilen yerde hac için ihrama niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir. • Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek tavaf yapılır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır (İsteyenler sa'yı, ziyaret tavafının sonrasında da yapabilirler). • Arafat'a gidene kadar nâfile tavaf ve ibadetle meşgul olunur. • Arefe günü Arafat'a gidilerek haccın farzlarından biri olan vakfe yapılır. • Akşam Müzdelife'de kalınarak Müzdelife vakfesi yapılır. Burada şeytan taşlamada kullanılmak üzere taş toplanır. • Bayram sabahı (Zilhicce'nin 10. günü) Mina'ya geçilerek şeytan taşlanır. • Ardından tıraş olunur, böylece ihramdan çıkılır. • Kâbe'ye gidilerek farz olan ziyaret tavafı yapılır ve iki rek'at tavaf namazı kılınır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır (Daha önce sa'y yapmamış olanlar için gereklidir). • Böylece hac ibadeti tamamlanmış olur. Mekke'den ayrılırken Kâbe'ye gidilerek vedâ tavafı yapılır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Hac (ayları), bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavgâ etmek yoktur”(Bakara 2 / 197).

2. Temettu' Haccı

• Mikât denilen yerde umre için ihrama niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir. • Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek umre tavafı yapılır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır. • Tıraş olup ihramdan çıkılır. Böylece umre ibadeti tamamlanmış olur. • Tekrar hac için ihrama niyet edene kadar nâfile tavaf ve ibadetle meşgul olunur. • Mekke'de bu defa hac için ihrama niyet edilir ve telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir. • Dileyenler Arafat'a gitmeden önce nâfile bir tavaf yaparak ardından haccın sa'yini yaparlar. • Arefe günü Arafat'a gidilerek haccın farzlarından biri olan vakfe yapılır. • Akşam Müzdelife'de kalınarak Müzdelife vakfesi yapılır. Burada şeytan taşlamada kullanılmak üzere taş toplanır. • Bayram sabahı (Zilhicce'nin 10. günü) Mina'ya geçilerek şeytan taşlanır. • Ardından kurban kesilerek tıraş olunur, böylece ihramdan çıkılır. • Kâbe'ye gidilerek farz olan ziyaret tavafı yapılır ve iki rek'at tavaf namazı kılınır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır (Daha önce haccın sa'yini yapmamış olanlar için gereklidir). • Böylece hac ibadeti tamamlanmış olur. Mekke'den ayrılırken Kâbe'ye gidilerek vedâ tavafı yapılır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Kim Allah için hacceder de bu esnada, kötü söz ve davranışlardan sakınırsa yeni doğmuş gibi temiz ve günahsız olur” (Buhari, “Hac”, 4).

3. Kıran Haccı

• Mikât denilen yerde umre ve hac için ihrama niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir. • Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek umre tavafı yapılır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır. Böylece umre ibadeti tamamlanmış olur ancak ihramdan çıkılmaz. • Artık hac ibadeti başlamıştır ve tekrar tavaf yapılır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır (İsteyenler sa'yi ziyaret tavafının sonrasında da yapabilirler). • Arafat'a gidene kadar nâfile tavaf ve ibadetle meşgul olunur. • Arefe günü Arafat'a gidilerek haccın farzlarından biri olan vakfe yapılır. • Akşam Müzdelife'de kalınarak Müzdelife vakfesi yapılır. Burada şeytan taşlamada kullanılmak üzere taş toplanır. • Bayram sabahı (Zilhicce'nin 10. günü) Mina'ya geçilerek şeytan taşlanır. • Ardından kurban kesilerek tıraş olunur, böylece ihramdan çıkılır. • Kâbe'ye gidilerek farz olan ziyaret tavafı yapılır ve iki rek'at tavaf namazı kılınır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır (Haccın sa'yini daha önce yapmamış olanlar için gereklidir). • Böylece hac ibadeti tamamlanmış olur. Mekke'den ayrılırken Kâbe'ye gidilerek vedâ tavafı yapılır. Şâfi mezhebine göre kırân haccında umre ve hac için yapılacak tavaf ve sa'y birdir. Ayrı ayrı yapılmasına gerek yoktur.

Umre

Umre, belirli bir zamana bağlı olmaksızın ihrama girip tavaf ve sa'y yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkarak yapılan ibadetin adıdır. Umrenin iki farzı vardır: İhram ve tavaf. Şâfi mezhebinde bunlara ilâveten sa'y ve tıraş da umrenin farzlarından. Umre ile hac arasındaki farklar şunlardır: • Hac farz, umre ise sünnet bir ibadettir. (Şâfi âlimlerinin büyük bir çoğunluğuna göre umre de farz bir ibadettir.) • Hac yılın belli zamanında yapılır, umre ise yılın herhangi bir zamanında yapılabilir. • Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur. Umrenin yapılışı ise şöyledir: • Mikât denilen yerde umre için ihrama niyet edilerek telbiye getirilir. Bu andan itibaren ihramdan çıkana kadar ihram yasaklarına riayet edilir. • Mekke'ye varınca Kâbe'ye gidilerek umre tavafı yapılır ve iki rek'at tavaf namazı kılınır. • Safâ ile Merve arasında sa'y yapılır. • Tıraş olup ihramdan çıkılır. Böylece umre ibadeti tamamlanmış olur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Haccı da, umreyi de Allah için tamamlayın" (Bakara 2 / 196). Âyetmeâli üzerinde düşününüz. Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Umre, diğer bir umre ile arasındaki günahları siler" (Müslim, "Hac", 437).

Kurban

Kurban, kurban bayramının ilk üç gününde, kurban olmaya müsait bir hayvanı Allah'ın rızasını kazanmak için kesmek şeklinde yerine getirilen vacip bir ibadettir. (Şâfi mezhebine göre sünnet olan kurban ibadeti bayramın dördüncü günü güneş batımına kadar yerine getirilebilir.) Bir kimsenin kurban ibadetiyle yükümlü olması için şu şartları taşıması gerekir: • Müslüman olmak • Akıllı ve ergenlik çağına gelmiş olmak • Yolcu olmamak • Temel ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktarı (80,18 gr. altına, 561 gr. gümüşe veya bunların değerinde) mala sahip olmak (Şâfi mezhebinde nisap miktarı mala sahip olma şartı yoktur.) Kurban edilecek hayvanda bulunması gereken özellikler de şunlardır: • Kurban edilecek hayvan, koyun, keçi, deve, sığır, manda cinsinden olmalıdır. • Koyun ve keçi cinsinden olan hayvanlar bir yaşını, sığır ve manda cinsinden olanlar iki, deve ise beş yaşını doldurmuş olmalıdır. Altı ayını doldurmuş ancak koyun gibi görünen semiz kuzular da kurban edilebilir. • Kesilecek hayvanın sağlıklı ve semiz, organlarının tam olması, herhangi bir kusurunun bulunmaması gerekir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdi ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele" (Hac 22 / 37).

Kurban Keserken Nelere Dikkat Edilmelidir?

Kurban edilecek hayvan, kesileceği yere eziyet edilmeden getirilir. İncitmemek, fazla acı çekirtmemek için keskin bıçak kullanılır. Hayvanın gözleri bağlanır, başı kibleye çevrilir. En'âmsûresi79, 162-163. âyetleri okunur. Ardından üç defa teşrik tekbiri getirilip dua edildikten sonra "bismillâhiAllahüekber" denilerek kurban kesilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Ben, hakka yönelen biri olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben, Allah'a ortak koşanlardan değilim"(En'âm 6 / 79).

Dinimize göre kurbanı kesenler hayvana şefkatle davranmalı, eziyet vermekten sakınmalıdır. Kurbanı bu iş için ayrılmış yerlerde kesmeyitercih etmelidir. Kurbanı kestikten sonra her yer iyice temizlenmeli ve kurbanın

kullanılmayan kısımları toprağa derince gömülmelidir. Allah rızası için bir ibadet yerine getirilirken başka insanlara rahatsızlık verilmemelidir. Hiçbir ibadet başkalarına eziyet etmeye izin vermez. Zira kurban etmek sadece bir hayvanın boğazını kesip kanını akıtmak değildir. Kurbanın oluşturduğu dayanışma ve kardeşlik duygularının olgunlaşması demektir. Allah adına kesilen kurbanın eti hiçbir şekilde israf edilmemelidir. Kesilen kurbanın etini kişi dilediği gibi kullanabilir. Ancak Peygamberimiz(s.a.s.) üçe bölünmesini tavsiye etmiştir. Bu durumda üçte biri ev halkı için ayrılır; üçte biri fakir ve ihtiyaç sahiplerine verilir; kalan üçte biri de akraba, komşu ve misafirlere ikram edilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. İşte ben bununla emrolundum. Ben müslümanların ilkiyim”(En‘âm 6 / 162-163).

AHLAK ve TOPLUM

İnsanın doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı birtakım değerleri vardır. Bu değerler insanın kalbinin derinliklerinde yer eder, maddî ve mânevî varlığını etkisi altına alır, hiç uyumayıp daima iyi ve kötü arasında hakemlik yapan bir iç ses olan vicdanı besler. Ahlâk, insanın içinde kökleşmiş değerler bütünüdür. Kişinin söz ve davranışları da onların dışa yansımaları, ete kemiğe bürünmesidir. İnsanın bağlı olduğu değer yargıları bazen iyi, bazen de kötü söz ve davranışlar şeklinde ortaya çıkar. İyi ahlâk sahibi bir insanda güzel, doğru ve iyi olan söz ve davranışlar görülür. Kötü ahlâk sahibi bir insan ise kötü, yanlış ve çirkin söz ve davranışlarla kendini gösterir.

Dinimiz güzel ahlâkı imanın bir sonucu olarak görür. Çünkü insanın değerleri ve vicdanı, bütün düşünce, söz ve davranışlarına yön verir. Bir insan bütün varlığıyla benimsediği değerlerine aykırı bir davranışta bulunacak olursa içindeki ses onu durmadan hesaba çeker. Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) güzel ahlâkın önemini şu mübarek sözleriyle vurgulamıştır: “Müminlerin iman açısından en mükemmel olanı, ahlâkı en iyi olanıdır” (Buhârî, “Edeb”, 39). “Aranızdan en çok sevdiğim ve kıyamet günü en yakınımda bulunacak kimseler, güzel ahlâk sahibi olanlarıdır” (Tirmizî, “Bir”, 71). “Mîzana konan ameller arasında güzel ahlâktan daha ağır gelecek hiçbir şey yoktur” (Tirmizî, “Bir”, 62).

Dinin her bir tavsiyesi birbiriyle irtibat hâlinindedir. Meselâ bir ibadet olan namaz, sadece belirli vakitlerde ve belirli şekilleri yaparak yerine getirilen bir ibadet değildir. Mümin kişinin yaptığı bir ibadet olarak namaz aynı zamanda çirkinliklerden ve kötülüklerden vazgeçiren ahlâkî bir uyarıcıdır. Dinimizin getirdiği değerlerin kaynağı Allah’tır. Allah’ın buyrukları ahlâkı kapsayıp kuşatır. Dolayısıyla dinî açıdan ahlâklı olabilmek dinî hükümlere uymakla mümkündür. Bu sebeple dindar insan, ahlâkî görevlerini yaparken aynı zamanda sevap kazandığına, kurallarını çiğnemesi durumunda da günah işlediğine inanır. Sevap ve günah ise tıpkı öğrencinin karnesindeki notlar gibi, dünyadaki amellerimizin karşılığında hesap günü alacağımız notları ifade eder. Görüldüğü gibi dinimiz, şimdiki hayatımızla ilişkili olan başka bir âlemle bağlantımızı bize her hareketimizle hatırlatır. Müslümanın gözünde dünyaya daha farklı bir görüş açar: Dünya hayatındaki güzel sözlerimiz, düşüncelerimiz ve davranışlarımız, dünyada güzel bir hayat yaşamamızı sağladığı gibi ahiret semasında da yolumuzu aydınlatan birer kandil olur.

Güzel Ahlâkı Nereden Öğreniriz?

Yüce Allah insanlığın her döneminde peygamberleri ve kitapları aracılığıyla kullarına yol göstermiş, hoşnut olacağı yaşam biçimini bildirmiştir. Yani Allah Teâlâ’nın razı olacağı bir insan olmak isteyen herhangi bir müslüman için iki beslenme kaynağı vardır: Allah’ın kitabı ve resûlünün sünneti. Güzel ahlâkı öğrenebileceğimiz ilk kaynak hakikatin, hikmetin ve doğrunun da kaynağı olan Kitâbullah’tır. Allah’ın son vahyi bize Hz. Muhammed sav tarafından tebliğ edilmiş, bizzat onun hayatıyla da uygulaması gösterilmiştir. Dolayısıyla güzel ahlâkı öğreneceğimiz ve hayatımıza aktarırken model alacağımız ikinci kaynak Resûlullahsav’in hayatıdır. Peygamberimiz sav’in özellikle ahlâkla ilgili tâlimat ve uygulamaları, hadis kaynaklarımızda önemli bir yer tutar. Hatta bütün bir hadis külliyyatının ahlâkla ilgili olduğu dahi söylenebilir. İşte tam bu noktada âlimlerin önemi ortaya çıkar: Onlar ilimle aydınlanmış akılları ve birikimleriyle, gerek Kur’an’dan gerek Hz. Peygamber sav’intâlimat ve uygulamalarından hareketle, söz ve davranışlarımızın ölçüsü olacak değerleri keşfederek bizlere öğretebilirler. Zira Sevgili Peygamberimizsav’inbuyurdıkları gibi “Âlimler nebîlerin vârisleridir” (Ebu Dâvûd, “İlim”, 1).

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Sizin en hayırlınız ahlâkı en güzel olanınızdır” (Buhârî, “Edeb”, 39)

Hiçbir şey bilmeyen mâsum bir bebek olarak dünyaya gelen insanı Allah, işitme, görme gibi duyular ve akılla donatmıştır. Bu sayede hayat, sürekli öğrendiğimiz, bir günden diğerine daha fazla öğrenmiş olarak uyandığımız bir sınıf olur bize. Duyularımızı ve aklımızı kullanarak farklı yollarla sürekli öğrenir, günden güne daha fazla gelişiriz. Öğrenme yollarından biri, belki de en önemlisi toplum içindeki model diyebileceğimiz insanları örnek alarak öğrenmedir. Gececeğimiz yollardan bizden önce geçmiş birinin (modelin) davranışlarını izleriz. Onun davranışlarının basit, açık seçik, ilgi çekici ve işe yarar olması dikkatimizi artırır. Tercihlerimiz, beklentilerimiz, duygusal durumumuz ve algılama kapasitemiz sayesinde modelin davranışlarını algılarız. Algıladığımız davranışları zihnimizde tutarız. Bunun için davranışları, kimi sözlerden ya da görsel sembollerden yararlanarak hafızamızın raflarında istifleriz. Yeri geldiğinde bu davranışları raflarından indirip kendi hayatımızda uygularız. Zamanla etle tırnak gibi ayrılmaz bir şekilde hayatımızda yer eden bu davranışlar, artık bizi biz yapan davranışlara dönüşürler. İyi ve güzel ahlâkî özellikler, bu özelliklerin davranışlardaki yansımaları bütün insanların takdirini kazanır. Çünkü içimizdeki hak ve hakikatin sesi olan vicdan, iyi ve güzel olanı başkası yaptığında da beğenip takdir etmeyi bize fısıldar.

Toplum ve Ahlâk

Bir toplumun, üyesi olan bireyden birtakım durumlarda göstermesini beklediği tutum ve davranışlar vardır. Bu toplumsal beklentiler, bireyin diğer bireylerle, ailesiyle, akrabalarıyla, komşularıyla vb. arasındaki ilişkileri, davranışları, tutumları düzenleyici işlev görür. Örf ve âdet (gelenek ve görenek) terimleriyle ifade edilen toplum beklentileri, birçok sosyal içerikli ilişkiyi düzenlemekte, yönetmekte ve denetlemektedir. Çeşitli kökenlerden kaynaklanmış ve kuşaktan kuşağa aktarılmış olan gelenek ve görenekler bir anlamda toplumun yapa yapa alıştığı, artık sorgulamadığı birtakım toplumsal huylar ve alışkanlıklardır. İnsan dışında diğer bütün canlılar, kendilerine doğuştan sunulan bir ortamda yaşarlar. İnsan ise kendisine sunulan bu tabii ortam üzerinde tasarrufta bulunur, eylem ve etkinlikleriyle onu değiştirir. İnsanın bütün bu eylem ve etkinlikleri sonucunda ortaya çıkan ürünler toplamının adı kültürdür. Çevresini, ürettiği kültürle imar ederek dünyaya dönüştüren insan, bunu yaparken aynı zamanda kendisini de yeniler. Böylece insan ile kültür arasında karşılıklı bir etkileşim doğar. Bu etkileşimin bir benzeri, insanlardan oluşan toplum ile insanlar arasında cereyan eder. Bu etkileşimden kaynaklanan çok yönlü ve çok boyutlu ilişkiler yumağı bireyden bireye, toplumdan topluma, kuşaktan kuşağa üzerine yenileri eklenerek aktarılır, işlevini kaybeden unsurlar ise unutulup yok olur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Onlara, ‘Allah’ın indirdiğine uyun!’ denildiğinde, ‘Hayır, biz, atalarımızı üzerinde bulduğu muz (yol)a uyarız!’ derler. Peki ama ataları bir şey anlamayan, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı (onların yoluna uyacaklar)?” (Bakara 170).

İnsan, tabiatı gereği diğer insanlarla bir arada yaşarken çeşitli kurallara uyar. Bu kurallar hukuk, ahlâk ve din çerçevelerinde oluşur. Hukuk, insanların bir devletin uyruğu olmakla uymayı kabul ettikleri yasalar zeminini ifade eder. Ahlâk, yasalar zemininde de karşılıkları bulunan, ancak insanın içinde daha köklü bir yere sahip olan iyi, doğru ve güzele dair değerlerin meydana getirdiği zemindir. Din, hem hukuk hem de ahlâk zeminlerini kuşatan daha geniş ve daha sağlam bir zemin teşkil eder. Örf ve âdetler ise, her üç zeminde birtakım arka planları bulunan, farklı toplumlarda benzerlerine rastlanmakla beraber daha çok belirli bir toplumda geçerli olan, yazılı olmayan kurallardır. Örf ve âdetlerde yansımaları bulan toplumsal beklentilerin kimisi gerçekten insanların hayrına, kimisi de zararlıdır. Ahlâk, bireyin her eyleminde olduğu gibi bu toplumsal alışkanlıkların ve beklentilerin de sorgulanmasını, aklın, vicdanın ve dinin mihengine vurulmasını bekler. Zira ancak böylelikle yanlış, kötü ya da çirkin olduğu halde kuşaklar boyunca sorgulanmadığından devam edegelen uygulamalar dan ve beklentilerden kurtulmak mümkün olur. Ahlâk, insanın içinde kökleşmiş değerler bütünüdür. Onun söz ve davranışları da değerlerin görünür hale gelmesidir

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir” (Bakara 2 / 177)..

İslâm Ahlâkının Öngördüğü Model İnsan ve İyi Müslüman

“Ahlâkî güzel bir insan hangi özelliklere sahiptir?” denildiğinde onu zihnimizde canlandırabilecek özellikleri bir çırpıda sayıveririz: âdil, alçakgönüllü, cesur, çalışkan, emanete sahip çıkan, güler yüzlü, güzel sözlü, haysiyetli, hoşgörülü, saygılı, kanaatkâr, sabırlı, sorumluluk sahibi, vefalı, yardımsever... Soruyu biraz değiştirerek “İyi bir müslüman hangi özelliklere sahiptir?” diye soralım. Cevabımızı yine aynı güzel ahlâk özelliklerini sayarak verebiliriz. Çünkü dinimiz bütün bu güzel ahlâk özelliklerine sahip bir insanı iyi müslüman olarak görmekte ve müminlerinin bu özellikleri kazanmasını istemektedir. Özetle, iyi bir müslüman, güzel ahlâklı bir insandır.

Kur'an-ı Kerîm’de ahlâkî olarak “iyi” kavramını ifade etmek üzere salâh, birr, hayır, mâ’ruf, hasen, tayyip, ihsan gibi pek çok kelime kullanılmaktadır. Bu kelimelerin ortak yönü, samimi bir imandan doğan ve onunla uyumlu güzel davranışları dile getirmeleridir.

Temel Ahlaki İlkeler

Doğruluk

Doğruluk, insanın dudağı ile kalbi arasında bir uyumsuzluk veya çelişkinin bulunmaması; özün, sözün, amelin ahenk içinde olmasıdır. Doğruluk, insanın kalbiyle barışık olmasının meyvesidir; güzel şahsiyetin esasıdır; makbul bir huy ve hayırlı bir süstür. Kişinin düşüncelerinde, sözlerinde, niyetlerinde ve amellerinde kendini gösterir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür” (Hûd 11 / 112).

Doğruluktan ayrılmayan insan aynı zamanda âdil, dürüst, sözünde duran, güvenilir, istikamet üzere dosdoğru, samimi, haktan ve haklıdan yana, özü sözü bir olan insandır. Doğruluktan sapmış bir insandan ise yalan, hile, aldatma, bâtil, güvensizlik, sahtekârlık, iki yüzlülük, riyâ, samimiyetsizlik ve ihanet beklenebilir. Doğruluğun insana hem maddî hem mânevî pek çok getirileri vardır. İç huzuru, korkudan ve üzüntüden uzak olmak, bereket, saygınlık, geçmiş günahların bağışlanması, gelecekte büyük ecirler elde edilecek olması, cennete kavuşmak, meleklerin dostluğu bunların sadece bir kısmıdır.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Doğruluk hayra ulaştırır, hayır da cennete... Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında siddîk (dosdoğru) diye kaydedilir. Yalancılık yoldan çıkarır. Yoldan çıkmak da cehenne me ulaştırır. Kişi yalancılığı kendine yol edinince Allah katında kezzâb (çok yalancı) diye kaydedilir” (Buhârî, "Edeb", 69; Müslim, "Birr", 103-105).

İnfak

İnfak, Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin başkaları için gönülden yaptığı harcama ve bağıştır. İnfakta bulunan kişi, bu davranışlarıyla sadece başkalarına yardımda bulunmuş ve bir ihtiyacı gidermiş olmaz. O kişi aynı zamanda hiçbir alışverişin, dostluğun ya da aracının olmayacağı kıyamet günü gelmeden önce bir hazırlık yapmış, Allah’ın bir isteğini yerine getirmiştir. İyi ahlâka sahip bir mümin, infak ederken Allah’ın kendisine verdiklerinin iyilerinden seçerek verir. Kazandıklarından, bollukta ve darlıkta, gece ve gündüz, gizli ve açık başkaları için harcamada bulunur. Böylece verdiği her bir şeyin Allah katında her başağında yüz tane olan yedi başak bitiren bir tohum gibi, yedi yüz kat bir bereketle karşılık bulacağını bilir. İnfakta bulunan insan aynı zamanda düşünceli, diğerkâm, yardımsever, şefkat ve merhamet ehli, maddeten ve mânen temiz olmayı seven, hediyeleşmekten hoşlanan biridir. “İnfak”ın anlamını kavramamış bir insandan hor görme, incitme, başa kakma, gösteriş, katılık, saygısızlık ve tepeden bakma beklenebilir. İnfak, insanlar arasında dayanışmayı, yoksunların ve yoksulların dertlerinin farkedilip giderilmesini sağlar. Zengin ve fakir arasında sevgi bağları kurar; toplumsal dengeyi korur; kıskançlık ve düşmanlıkların önünü keser. Hırsızlık ve rüşvet gibi haksız kazanç yollarına saptıktan insanları muhafaza eder, bireyi malın mülkün tutsağı olmaktan kurtarır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:“Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe (birre) asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir” (Âl-i İmrân 92)

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Kim bir mümin kardeşinin sıkıntısını giderirse Allah da kıyamet gününde onun bir sıkıntısını giderir. Bir kimse darda kalana kolaylık gösterirse Allah da ona dünya ve âhirette kolaylık gösterir” (Müslim, “Zikr”, 38).

İffet

Ruhun temizliği, gúnahtan ve kabahatlerden uzak duruşun ifadesidir iffetli olmak... Kişinin arzu ve isteklerini, şehvet ve iştiyaklarını dizginlemesi, bunlarda ölçülü olabilmesiyle kendini gösterir. Dünyada saygınlığı olan huzurlu ve mutlu, âhirette de Allah'ın hoşnutluğuna ermiş kutlu ve mesut insanların özelliklerindendir. İffet, insanın kendine karşı duyduğu saygıyı korur, başkalarının kişiye göstereceği saygıya dayanak olur, kişisel değeri ve itibarı artırır. İffetli ve namuslu bir kişi kendine ait olmayan şeylere göz dikmez. Meşrú ve helál olanla yetinip hakkına razı olur. Kendinin ve başkalarının ırz ve namusuna saygı gösterir. Söz ve fiilleriyle düşünce ve inançlarının arkasında durur. Değerlerine sahip çıkıp onlara uygun yaşar. Özetle iffetli, namuslu kişi başını yastığa koyduğunda vicdanına veremeyeceği hesabı olmayan kişidir. Namuslu olmak ve iffeti korumaktan söz ettiğimizde aynı zamanda izzetli,şerefli, lekesiz, doğru ve dürüst bir şekilde yaşamaktan, bu şekilde bilinip tanınmaktan bahsediyoruz demektir. Ayrıca vakar, ırz, edep, ar, doğruluk, itibar, güvenilirlik, haysiyet gibi yüksek erdem ifade eden ahlâkî özellikler de aklımıza geliverir. İffetini kaybetmiş bir insandan güvensizlik, ikiyüzlülük, riyâ, samimi-yetsizlik, ihanet, yalan ve aldatma beklenebilir. İffetli olmanın ve namuslu kalmanın en önemli şartı hayâ sahibi olmaktır. Hayâ, “utanma duygusu”dur. Bu duygu, sahibini kötülüklerden, günah olan söz, fiil ve davranışlardan alıkoyar.Allah'ın sevgili elçisi Hz. Muhammed(sav.) bu konudaki ölçüyü çok sade bir şekilde ifade buyurmuştur: “Utanmazsan dilediğini yap”(Ebu Dâvúd, "Edeb", 6).

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözle rini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar.(Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, ziynet (yer) lerini göstermesinler" (Nûr 30-31).

Hayânın yitirilmesi, iffetin yitirilmesine; iffetin yitirilmesi ise kötü söz, fiil ve davranışların çoğalıp yayılmasına, bunların toplumda yaygınlaşmasına, ahlâkın bozulmasına sebep olur. Hayânın imanın bir parçası olduğunu ve hayânın ancak hayır getireceğini ifade buyuran sevgili Peygamberimiz,(s.a.s) Allah'ın hayâ sahiplerini sevdiğini bildirmektedir.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Müslüman kardeşini hor ve hakir görmesi, bir kimseye şer olarak yeter. Her Müslümanın kanı, malı ve ırzı, başka Müslümana haramdır" (Müslim, "Birr", 32). ki: "Hayâ ancak hayır kazandırır" (Buhârî, "Edeb", 77; Müslim, "İmân", 60).

Emanete Riayet Etmek

Emanet, geri almak üzere bırakılandır. Emin insan ise emaneti sahibine iade edene kadar sahibinin beklentisine uygun olarak koruyup kollayandır. İnsana emanet edilir: İnsana, bazen yaratılıştaki eşi olan insan kardeşi bir şeylerini emanet eder; malını, mülkünü, sözünü, sırrını, hatta canını. Ve Rabbi bir şeyler emanet etmiştir kuluna; diğer kullarından kimilerini, mahlûkatından bazılarını, sözlerini, emir ve yasaklarını, insanın bizzat kendisini. Emanete riayet, bütün emanetlere karşı sorumlulukların farkında olup gereken saygı ve itibarı göstermektir. Emanetleri gereğince koruyup kollamak ise omuzları yükten, gönlü kederden, vicdanı lekelenmekten korur. Kişiyi mutmain bir kalp, huzur ve güven bahşeder. Çevresine de aynı huzur ve güven meltemlerini hissettirir. Onun için emin insan daima kendisine başvuru olan kişidir. Onunla aynı düşünce ve inançları paylaşmayan kişiler bile onun kapısındadır, onun yanında yöresinde olmak isterler. Tıpkı Muhammedü'l-emîn(s.a.s.) gibi... Ona inanmayan müşrikler bile onu emanetlerini teslim edebilecekleri en güvenilir insan olarak tanımışlardır. Emanetleri görüp gözetken insan aynı zamanda dürüst, sözünde duran, sorumluluk sahibi, sabırlı, duyarlı, düşünceli, başkalarını önemseyen, onların dertleriyle dertlenen, özü sözü bir olandır. Emanete riayet etmeyen bir insandan yalan, hile, açgözlülük, aldatma, umursamazlık, bencillik, düşüncesizlik, sorumsuzluk, sahtekârlık, samimi-yetsizlik beklenebilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e hainlik etmeyin. Bile bile kendi (aranızdaki) emanetlerinize de hainlik etmeyin" (Enfâl 8 / 27).

Emin insanların bulunduğu toplumlarda herkes sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirir. Dolayısıyla herkesin hakkı ve hukuku yerli yerindedir, korku ve endişe silinmiş, huzur ve güven ortamı sağlanmıştır. İşlerin bölüşümünde liyakat ve hakkaniyet, insanlar arası ilişkilerde saygı ve diğerkâmlık geçerlidir. Bu toplumlarda insanlar kendilerini ve birbirlerini “Allah'a emanet” ederler. Zira en güzel “emin”in, Allah Teâlâ olduğu bilinir.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Münafığın âlâmeti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder" (Buhârî, "İmân", 24; Müslim, "İmân", 107-108).

Âdil Olmak

Temeli vicdanlara atılmış yüksek bir değer olan adalet, herkesin ve her şeyin yerli yerinde, olması gereken yerde bulunması anlamına gelir. Buna göre, âdil olmak her şeyi lâıyk olduğu yere koymaktır; ayakkabıyı ayağa, külâhı da başa yerleştirmekdir. Adalet, kişilerin sahip oldukları hakların belirlenmesine ve belirlenen hakların sahiplerine teslim edilmesine yarayan ölçüttür. Kendisiyle rota ayarlanan bir deniz feneri gibi doğru ve dürüst yaşamının temel ilkesidir. Tek başına “yasalara uymak”la adalet gerçekleşemez; hikmet, iffet ve cesarete dayanan akıl ve vicdanın ortak çalışmasına ihtiyaç vardır. Ölçü ve dengenin hayatı kuşatması, en küçüğünden en büyüğüne bütün hakların sahipleriyle kavuşması demek olan adalet, düşmanımıza dahi borcumuzdur. Ayrıca adalet; “Zulm ile âbâd olanın, âhiriberbâd olur”, “Mazlumun âhı yerde kalmaz”, “Alma mazlumun âhını, çıkar âhesteâheste”, “Elbette olur ev yıkanın hanesi virân”, “Ağlatan gülmez”, “Mazlumun âhı indirir şâhı” gibi sözlerle çağrılan, vicdanlara huzur veren bir erdemdir. Hem kendiyile barışık olmak hem de başkalarına hakiki bir yoldaş olmak, âdil olmaktan geçer. Âdil bir insan herkesin hakkını gözetir, hak sahibine de hak ettiğini verir. Haklıyı güçlü bilir, bütün gücüne rağmen haksıza karşı durur. Herkese lâıyk olduğu muâmeleyi yapar. İşi ehline verir.

İnsanlar arasında hakemlik yaptığında adaleti gerçekleştirecek şekilde titizlikle hükmeder. Kendisi, ana babası yahut en yakınlarından birinin aleyhine de olsa şahitliğini dosdoğru yapar, gerçeği asla çarpıtmaz. Öfke veya düşmanlık duyduğu birinin karşısında güçlü konuma geçecek olsa adaletsizliğe sapmamak için her zamankinden daha dikkatli olur. Ölçüp biçerken teraziye tartır; düşünüp taşınırken aklını izanını âdil tutar, adaletten sapmaz. Ne iş yaparsa yapsın onu gereğince yapar. Âdil insan aynı zamanda dengeli, dürüst, ölçülü, insafli, ilkeli, güvenilir, istikamet üzere dosdoğru, ihlâşlı biridir. Adaletten sapmış bir insandan zulüm, hile, desise, tutarsızlık, taşkınlık, sahtekârlık beklenebilir. Adalet konusunda titizlik göstermek, gerek ferdin gerekse toplumun huzuru için zorunludur. Çünkü bir toplumda işler yapılması gerektiği şekilde yapılmaz ve hak edenin hakkı verilmezse, o toplumda dirlik ve düzenden bahsetmek mümkün olmaz.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir" (Nisâ 4 / 58).

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: "Yedi grup insanı hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde Allah arşının gölgesinde gölgelendirecektir. Bunlardan biri de adaletli devlet başkanıdır" (Nesâî, "Âdâbü'l-kudât", 2).

Kardeşlik

Müslümanların birlikteliklerinin dayanağı olan kardeşlik, inanç ve gönül yakınlığıyla sıkı sıkıya kurulmuş olan bağı ifade eder. En güçlüsünden bir gönül bağı... Kalplerin en sıcak ülfet ve muhabbeti... Ruhların beraberliği nin en yücesi... Uzun yolları, meşakkatleri göze aldırان bir yakınlık... Kardeşliğin yuvası hısım akraba ilişkisinden daha yukarılarda bir yerdedir; menfaatten, çıkardan, garazdan, ivazdan uzak bir iklimdir kardeşlere sunduğu. Dönüp duran bir tekerlek gibidir hayat ve insanlar bu tekerleğin tam göbeğindeki “kardeşlik” adlı poyraya bağlı parmaklardır. Kırılınca bu parmaklar, tekerlek artık çıkar tekerlek olmaktan; yaşanmaz olur hayat. Onun içindir ki bilir kardeşler, kardeşliğin birlik ve beraberlik olduğunu; birbirlerini bütünleyerek yekpare sağlam bir bina oluşturdıklarını. Birinin derdi kederi bütün kardeşlerini ilgilendirir. Birinin mutluluğu sevinci hepsinin gönencidir. Aynı anne babanın çocukları değildirlere belki, ama aynı duygu, düşünce ve inançları paylaşmaktan doğan bir kardeşlik havasını çekerler içlerine, etraflarına da aynı havayı estirirler. Özveri olduğunu düşünmeden, kafalarında en ufak bir soru oluşmadan sahip olduklarını paylaşırlar. İyi niyet ve tam bir samimiyetle birbirlerine destek olur, yardımlaşırlar. Birbirleri için hayırlar, güzellikler dileyip birbirlerinin üzerine titrerler. Hasta mı oldu kardeşi, kendisi hasta olmuş gibi üzülür. Sıkıntısı mı var kardeşinin, kendi sıkıntısını unutup onunkine koşuverir. Ve birbirlerine karşı samimi ve açıktırlar; kendi dalgalarının meddini de cezrini de çekinmeden açarlar kardeşler birbirlerine. Kardeşlik duygusuyla dolu bir insan diğerkâm, kadirşinas, vefalı, merhametli, mütevazı, affedici, özverili, samimi, sadık bir kişidir. Kardeşlik duygusundan uzak bir insan küçük gören, alaycı, bencilce tavırları, düşüncesizliği, kibri ve tutarsızlığı sebebiyle yalnızlığa mahkûmdur. Ondanda başa kakma, umursamama, ilgisizlik ve duyarsızlık beklenebilir. Kardeşliğin hâkim olduğu bir toplumda çıkar değil samimiyet, bencillik değil diğerkâmlık, zorunluluk değil gönüllülük, zulüm değil adalet ve merhamet görülür. Bu toplumu oluşturan insanların aralarındaki ilişkiyi isimlendirmek için en çok kullanılan kelimeler dost, arkadaş, ahab, gönüldaş, sırdaştır ve bu toplumda hiç duyulmayacak üç kelime kin, nefret ve düşmanlıktır.

Yüce Rabbimiz cc buyuruyor ki: "Müminler ancak kardeşlerdir" (Hucurât 10). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: "Birbirinize kin tutmayın, haset etmeyin, sırtınızı dönmeyin, ilginizi kesmeyin! Ey Allah'ın kulları, kardeş olun!" (Buhârî, "Edeb", 57, 58, 62; Müslim, "Birr", 23, 24, 28, 30-32

"Ben dostlarımı ne kalbimle, ne de aklımla severim. Olur ya! Kalp durur, akıl unuttur. Ben dostlarımı ruhumla severim. O ne durur, ne de unuttur." Mevlânâ

Hoşgörü ve Bağışlama

Hoş görmek, birinin hatalı davranışına karşı geliştirilen iyi davranıştır, aynen karşılık verebilecekken vazgeçmek tir. Çünkü insanız; aynı çatı altında yaşıyor, aynı güneşten faydalaniyor, aynı topraktan besleniyoruz. Aynı ten kafesinde, aynı can emanetini taşıyoruz. Doğumla ölüm arasında benzer duraklarda konup kalkıyoruz ve bütün benzerliklerimize rağmen herkesin tuttuğu farklı yollar, benimsediği farklı hayat tarzları var. Nasıl ki yer damar damardır, insan da çeşit çeşit... Aynı olay karşısında farklı tepkiler verebilir, aynı durumlarda farklı davranışları kolayca sergileriz. Bunların kimi doğrudur, kimi de yanlış. Eğer Allah, insanları hataları yüzünden hemen cezalandırırsaydı yeryüzünde kimse kalmazdı. Fakat Allah herkesi kendieceli gelene kadar erteliyor, ayrılığa düştükleri şeyleri insanlara açıklaması için peygamberlerini gönderiyor ve vahyini indiriyor. İnsan bin bir varlıktaki türlü çeşit ayrılıkları adalet terazisinde tartıp ilâhî vahyin aydınlattığı gönülle hoş görüyor. Hoşgörüyor; yani yapılan bir hatadan, kusurdan ya da suçtan dolayı yapılanı cezalandırmıyor, verebileceği karşıllıktan vazgeçip el çekiyor. Kimi zaman da hoş görüp geçemiyor, öf kesine yeniliyor, kırgınlığının parmaklıkları arkasında esir kalıyor, kinin ve nefretin gücüne teslim oluyor, kötü anıların boyunduruğu altına giriyor. Oysa külçe külçe ağırlıktan kurtulup özgürlüğe kavuşmak, engin gökyüzünde ruhunu kanatlandırmak ne kadar da kolaydır. Bağışlar ve biter bütün bunlar, uyanır kâbustan. Bağışlamak çok mu zordur? Ama her zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Önce hatırla; insansın ve sen de hata yapabilirsin. Sonra af dileyen kardeşine bak; o da insan, bir hata yapmış ve af dileyerek kapına gelmiş. Nihayetinde bütün yaratılmışlar zaafılarıyla, kusurlarıyla yaşamıyorlar mı? Kardeşini bağışlayarak ona varlık dünyanda yer aç, hem kendi iç huzuruna ve mutluluğuna hem onunkine katkıda bulun. Affetmezsen kardeşsiz, dostsuz kalırsın; affetmezsen af dileyen kardeşin de dostsuz kalacak... Hoş görmeyi bilen insan Allah'ın yarattıklarına saygı duyan, O'nun eserleri karşısında hayranlık duyan bir kuldur. Bağışladığında birçok güzel ahlâkî özellikleri de tescillenir. O, sevecen, karşısındakinin yerine kendini koyarak düşünebilen, anlayışlı, merhametli, yardımsever, dengeli ve adil bir kişidir. Hoşgörü ve bağışlamadan uzak bir insandan bencillik, huysuzluk, anlayışsızlık, huzursuzluk, zulüm ve ihanet beklenebilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Affeder, hoş görüp vazgeçer ve bağışlarsanız şüphe yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" (Tegâbün 14). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: "Yiğit dediğin, güreşte rakibini yenen kimse değildir; asıl yiğit kızdığı zaman öfkesini yenen adamdır" (Buhârî, "Edeb", 76; Müslim, "Birr", 107, 108).

Sabır

Hayat insana Rabbinin verdiği bir armağandır; güllük gülistanlık bir armağan. Ama gül dikensiz değildir. Hayat da... Hayat denen gülistanın dikenleri güçlükler, zorluklar ve sıkıntılardır. Sabırsa bunlara göğüs germenin adı... Kimi zaman ağırlığından omuzlarımızın yorulduğu, ayaklarımızın titrediği elemlere katlanırsınız; kimi zaman sonucunda karşılaşacağımız güzelliklerin ümidiyle bazı lezzetlerden uzak durmak mecburiyetine... Kimi zaman da hiçbir şey beklemeden ve hiçbir şey ümit etmeden bekleriz, sadece bekleriz. Zahmetsiz rahmet ermez çünkü. Hayat yolculuğunda kapısında duracağımız sabır, kazanacağımız galibiyetlerin ve güzel sonuçların habercisidir; er ya da geç kapı açılacaktır çünkü. Umut sanatkârının tutunduğu daldır sabır. Sayesinde sözümüzden veya kararlarımızdan dönmeden gereğini sonuna kadar yaparız; korukluktan olgunluğa ancak böyle geçileceğini biliriz. Sabrın eteklerine sıkı sıkıya tutunarak olacak olanı telâş göstermeden bekleriz; bu bize katlanma gücü verir, dayanıklılık kazandırır. Sabrı ahlâk edinmiş kişi sözlerini yerine getirmek için sabreder. Namazlarına, oruçlarına sabırla devam eder. Allah'tan gelen nimetlerin lezzetine de, çekip aldığında yokluğunun elemine de sabreder. Yanındakilerin bir gün yok olacağını, Allah katında olanın ise kalıcı olduğunu bilmenin gücüyle sabretmeye devam eder. Korktuğunda, aç açıkta kaldığında, malını mülkünü kaybettiğinde tahammül gösterip sabreder. Allah yolunda başına gelen musibetlere yılmadan, zaafa düşmeden, dişini de özünü de sıkarak dayanır. Zalime boyun eğmeyip direnir, direnişini sabırla sürdürür. Mücadelenin kızıştığı zamanlarda da direnip sabretmeye devam eder. Doğru söylediği için dokuz köyden de kovulsa onuncusunu arayıp hakkın şahitliğine devam eder. Kınayanların kınamasına ve eziyetlerine aldırmandan, iman gücüyle dayanır. Hakkında söylenen iyi ve kötü sözlerle sabreder. Allah'ın verdiklerinden yine O'nun yolunda harcayarak, kötülüğü iyilikle savarak kendisine düşmanlık güdeni sıcak bir dost yapıverene kadar sabreder. Sabır yarışında düşmanlarını geçer. Çehresinde kırışıklar artar zamanla, doğrudur. Ama o kalemin yazdığının, sabrettiğinde sevap, sabretmediğin deyse günah olduğunu bilir. Bu bilinçle, Rabbinin rızasına ermek için, yalnız O'na dayanıp güvenerek, sadece O'ndan yardım umarak sabreder, sabreder, sabreder. Sabrı ahlâk edinmiş insan metanetli, mütevekkil, nefsinin hâkim bir kişidir. Sabırsız bir insandan anlayışsızlık, huzursuzluk, taşkınlık, fevri hareketler, isyan ve ihanet beklenebilir. Sabır, insani olgunlaştırır, geliştirir ve güçlendirir. İnsan, sabrının tükendiğini hisseder bazen. Yunus peygamber gibi yerini terkeder. Ama yine onun gibi pişmanlık zırhını giyip tövbe kulpuna yapışır ve sabrı

daha bir güçlenmiş olarak döner kendisine. Sabır, iç huzuruna, korkudan ve üzüntüden uzak oluşt, zor zamanlarda ferahlık ve esenliğe, insanlar arasında dostluk ve yardımlaşmaya kapı açar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değildir)"(Asr 1-3).

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Namaz nurdur; sadaka burhandır; sabır ziyâdır" (Müslim, "Tahâret", 1). "Müminin durumu gıpta ve hayranlığa değır. Onun bütün işleri hayırlı ve kazançlıdır. Bu duruma müminden başka hiç kimsede rastlanmaz. Mümin bir nimete nâil olduğunda şükrederse bu onun için hayır olur. Darlık ve sıkıntıya düştüğünde sabrederse bu da onun için bir hayır olur" (Müslim, "Zühd", 64). "Sabır dediğın, felâketle karşılaştığın ilk anda dayanmaktır" (Buhârî, "Cenâiz", 32, 43; Müslim, "Cenâiz", 14-15).

Sabır, yüzünü ekşitmeden acıyı yudumlamaktır (Cüneyd-i Bağdadî)

Alçak Gönüllülük

Günde beş defa minarelerden duyar dinleriz: Allah, büyüktür, bildiklerinizin her birinden ve hepsinden daha büyüktür. Bu ilân insanın kendi kendisiyle tanışmasına, hâlini idrak etmesine, durduğı yeri kavramasına her gün yapılan bir davettir. Çevresine dikkat kesilmesine, her şeyi yerli yerine oturtma sına bir davettir. Bu davet, insanın canlı cansız herkese ve her şeye karşı doğru konum almasını, şerefli bir duruşa sahip olmasını, bütün zelilliklerden kurtulmasını ve kibre kapılmamasını sağlar. Allah'ın âlemlerin sahibi ve Rabbi olduğuna iman etmek, insana, hangi mevkide bulunursa bulunsun yine insan olduğunu hatırlatır. Allah'ın yarattıklarından sadece biri olduğunu farketirir. Kendisindeki bütün nimet ve özelliklerin yüce Allah tarafından verildiğini fısıldar. Başkalarında olmayan, kendisinde olan nimetlerin de yine Allah tarafından verildiğini, verenin geri alabileceğini söyler. Bütün bunları fark eden insan, olgunlaşan başaklar gibi tevazu ile başını eğır. Her durumda alçakgönüllülük içinde davranır. Saygı ve tâzimle dopdolu bir şekilde Rabbine boyun eğır. İçtenlikle yalvarıp yakarak isteklerini O'na arz eder. Allah'ın yarattıklarına da vakar ve yumuşaklıkla davranır. Büyüklemeden, sade ve dürüst bir hayat yolu tutturur. Alçakgönüllü bir insan saygılı, vakur, samimi, nerede nasıl davranacağını bilen, nefesine hâkim bir kişidir. Mütevazi olmayan bir insandan gösterişçilik, böbürlenme, çalım satma, tepeden bakma ve hainlik beklenebilir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Rahmânın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüten kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, 'Selâm!' der (geçer)ler" (Furkân 63). Âyetmeâlini okuyup günlük hayattaki uygulamalarınızı âyet ışığında gözden geçiriniz. Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Allah rızâsı için alçakgönüllü olanı Allah yüceltir" (Müslim, "Birr", 69).

Alçakgönüllü insanlardan oluşan bir toplumda herkes haddini bilir, kimse kimsenin sınırına tecavüz etmez, kimsenin hakkı hukuku çiğnenmez, huzur dolu bir hayat sürülür. İnsanlar birbirlerine kendilerine davranılmasını istedikleri gibi saygı ve sevgi dolu iyi davranışlarda bulunurlar. Korku ve üzüntüden uzak, mutlu ve mesut bir yaşantı hâkim olur göklerde ve yerde.

Sözünde Durmak

Sözünü tutmak kişinin vaat ettiğı şeyi yerine getirmesi, üstlendiğı her türlü görev ve sorumluluğı ifa etmesidir. Ahitlere vefa göstermek doğru, dürüst ve güvenilir olmanın bir gereğidir. İş hayatında, aile hayatında, kişisel ilişkilerde, kısacası hayatın her lahzasında bir söz verme vardır. Allah ile, insanlarla ve eşya ile ilişkilerinde kişinin verdiği sözlere sadık kalması müslümanlığın göstergesidir. Aksi bir yol tutmak ise Peygamberimizin (s.a.s.) de ifade buyurduğı gibi münafıkça bir ahlâktır. Müslüman ahlâkına sahip bir kişi antlaşma yaptığında gereğini yerine getirir. Allah'ın korunmasını emrettiğı şeyleri korur. Antlaşmalarının Allah'a verilmiş sözler olduğunu bilir ve gereğini özenle yerine getirir. Hele bir de sözünü yeminle bağlamışsa bunun Allah'ı kendine kefil kılmak olduğunu bilir, pekiştirdikten sonra sözünü asla bozmaz. Sözlerini tutan insan aynı zamanda hem ahdine hem de muhataplarına vefa göstermiş olur. O, saygılı, doğru, dürüst, hakkaniyetle davranan, maddeten ve mânen temiz olmayı seven biridir. Ahde vefanın anlamını kavramamış bir insandan yalan, hile, saygısızlık, emanete hıyanet beklenebilir. Sözünde duran kimseler, içinde yaşadıkları toplum tarafından da sevilirler. Dürüstlükleri, emnlikleri ve güvenilir oluşları sebebiyle herkes onlara saygı ve güven duyar. Böylece toplumda birlik, beraberlik ve barış hâkim olur. Sözlerini çiğneyip duran, yalan dolana sapan insanlarsa hem kulların hem de Allah'ın sevgisinden uzaklara düşer; yalnız ve mahzun bir hayat sürerler.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur" (İsrâ 34). Okuduğunuz âyetmeâli hakkında düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız. Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin" (Mâide 1). Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Dört huy kimde bulunursa o tam bir münafık olur. Bir kimsede bu huylardan biri bulunursa o huydan vazgeçinceye kadar o kişide münafığın özelliklerinden biri var demektir. O dört huya sahip kimse kendisine bir şey emanet edilince hıyanet eder, konuşunca yalan söyler, bir antlaşma yapınca sözünde durmaz, düşmanlık yapınca da aşırı gider" (Buhârî, "İmân", 24; Müslim, "İmân", 106).

Görgülü Olmak

Toplumsal hayat içinde, bireylerin görüp yaşayarak kazandıkları bazı nezaket kuralları vardır. Saygının bir gereği olan bu davranışları sergileyenler görgülü olarak nitelenirler. Görgülü insanların birbirleriyle ilişkilerinde olgun ve medenî davranışlar görülür. Çünkü görgülü bir insan sözleriyle ve davranışlarıyla başkalarını rahatsız etmemek ve incitmemek için gerekli bilgi, kültür ve alışkanlıkları edinmiştir. Görgü kuralları bir toplumun inanç, örf, âdet, , ekonomik seviye, teknolojik gelişmişlik gibi özelliklerine göre zamanla değişiklik gösterebilir. Görgülü insan aynı zamanda mütevazî, saygılı, kendini muhatapının yerine koyarak düşünebilen, yumuşak huylu, kibar ve nazik bir kişidir. Görgüden nasibi kıt olan insan kaba, sert, katı kalpli, duyarsız, muhataplarını önemse meyen ve hoyrat biridir. Görgü kuralları, kişiye saygınlık kazandırdığı gibi, insanların birbirlerini sevmelerine, anlayışlı davranmalarına vesile olur. Görgü kurallarına uymak günlük işlerde düzen sağlar, böylece toplum belli bir rahatlığa kavuşur. Birey ve toplumun dirlik, huzur ve asayîşi korunur. İnsanlar arasında yumuşaklık, sükûnet ve zarafet hâkim olur. Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye, sakın boyun eğme" (Kalem 10-14).

İyi Davranmak ve Güzel Söz Söylemek

İyi kavramı, Allah'ın istekleriyle uyumlu her türlü söz ve davranış için kullanılır. Allah'ın hoşnut olacağı iyi söz ve davranışlar, müslümanların her zaman gündemindedir; müslüman, iyilik yapar, iyiliklerin artması ve başkalarının da iyi olması için çabalar.O Rabbini görür gibi, Allah'ın karşısındaymış gibi hisseder, konuştuğunda güzel söz söyler ve iyi davranışlar sergiler. İyi söz ve davranışların küçüğü, büyüğü, önemlisi, önemsizi yoktur. Her bir iyi söz ve davranış önemli ve gereklidir. İyi söz ve davranışlar âdeti birer tohum gibidir; köklerini gönül toprağına salacak olan bu tohumların ne büyüklükte, ne görkemde bir sonuç vereceğini onları o gönle emanet eden kişi dahi bilemez. İnsanlara iyi davranan ve güzel sözler söyleyen kişinin Allah'a kalbî bağlılığı yüksek, gönlü saygı ve sevgi dolu, huyu yumuşak, ahlâkı da güzeldir. İnsanlardan güzel sözleri ve iyi davranışları esirgeyen kişinin zamanla kalbinde kasvet, söz ve davranışlarında haşinlik, muhataplarıyla ilişkilerinde ise yalnızlaşma hâkim olur. İyi davranışlar ve güzel sözler, hayatın akışına kapılmış her bir insanın ferahlık duyacağı gölgelikler oluşturur. Bu gölgeliklerde sıkıntılardan uzaklaşılr, üzüntü ve kederden sıyrılıp umut ve neşe dolu yeni hamleler için güç kazanılır, güven ve huzura kavuşulur. İyi davranışları yapanlar, güzel sözleri dile getirenler ve bunların muhatapları karşılıklı olarak birbirlerine saygı ve muhabbetle dolarlar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez" (En'âm 6 / 160). "Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır." (Yûnus 10 / 26).

Yardımlaşmak

Yardımlaşmadan söz açınca çoğunlukla ilk akla gelen zekât, sadaka, infak, ihsan gibi kavramlarla da ifade edilebilecek maddî yardımlaşmadır. Ancak yardımlaşma gerek maddî gerekse mânevî her türden desteği ifade eder. Meselâ fikir danışana doğru ve uygun görüş bildirmek, zulüm ve haksızlığa uğrayan kimseyi zalimin zulmünden kurtarmak ve korumak, zalim bir insanın zulmüne engel olmak, hata yapan bir kişiyi affetmek, arası bozuk kişilerin arasını yapmak, güzel sözlerle kalpleri fethetmek, kederli kişilerin kederlerine teselli bulmaya çalışmak, hastayı ziyaret etmek...Kısacası yardım, insanlar arasındaki ilişkilerde tarafların ayakta kalmalarına ve hayatlarını sürdürmelerine küçük ya da büyük her türlü desteği vermektir. Yardımsız kalmak her bir sorunla ve düşmanla tek başına karşılaşmak anlamına gelir. Yardımlaşma, toplum halinde yaşamının tabii bir sonucudur. Hem başkaları ile yaşamak hem de yardıma ihtiyaç duymamak imkânsızdır."Komşu komşunun külüne muhtaçtır."Yardımlaşma konusunda duyarlı bir insandan söz edildiğinde onun dayanışma, hayırseverlik, fedakârlık, diğerkâmlık, iyilik, cömertlik, muhabbet gibi erdemlere sahip olduğu düşünülür.Yardımlaşma

konusunda duyarsız bir insandan söz edildiğinde onun hakkında zihinde bencillik, vurdumduymazlık, cimrilik, vefasızlık, hoyratlık gibi kötü ahlâkî özellikler çağırır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "İyilik ve takva üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının.Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir"(Mâide 5 /2).

Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yardımlaşanlar; Yaptıkları yardım karşılığında muhataplarından bir şey beklemezler. Yardımlarını başa kakmazlar. Yardım olarak sundukları şeyin kendileri için de değerli olmasına özen gösterirler. Yardıma ihtiyacı olup bunu dile getirmeyenlere de ulaşmaya çalışırlar. Yardımlaşmanın hem bu dünyada hem de âhirette güzel sonuçları vardır. Yardımlaşma sayesinde kardeşlik anlayışı yaygınlaşır, kardeşler arasında birlik ve beraberlik duyguları gelişir. Nefret ve düşmanlık gibi kötü duygu ve düşünceler engellenir. İş bölümü yapılarak toplumsal dayanışmaya hizmet edilir. Böylece hem maddî ve mânevî refah artar hem de felâha doğru hep birlikte yol alınır.

İslâm Ahlâkında Kötü Görülen ve Yerilen Bazı Davranışlar

Malı mülkü, gerektiği kadar ve zamanında harcamaya kıyamayıp elde tutmak: Cimrilik. Birine kasıtlı olarak asılsız yere bir suç yüklemek, kara çalmak: İftira. Yapılan iyiliği muhatabın yüzüne vurmak: Başa kakmak Kendini beğenip başkalarından üstün tutmak, büyüklük taslamak, böbürlenmek: Kibir. Alkollü içki veya keyif verici madde kullanmak ve bu sebeple kendini bilmeyecek durumda olmak: Sarhoşluk. Aralarında meşrû bir nikâh bağı bulunmayan kimselerin bir bedel karşılığın da veya bedelsiz cinsî münasebette bulunmaları: Zina. Ortaya para koyarak talih oyunu oynamak: Kumar. Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışları yapmak ya da yaptırmak: Büyü. Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması ya da hak edilmeyen şeyin elde edilmesi için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar: Rüşvet. Bir kimsenin kendisinin bulunmadığı ortamda, söylenmesinden hoşlanma yacağı özelliklerini sayıp dökmek, o kişiyi çekıştirmek:Gıybet. İlâhî iradeye uygun olan düzeni bozmak, bozgun culuk:İfsat. Başkasında olan nimetten huzursuz olup çekememek, kıskançlık: Haset. Haksız yere bir cana kıymak, öldürmek: Katil. Doğru olmayan bir şekilde gerçeğin hilafına konuşmak: Yalan Söylemek. Herhangi bir şeyde aşırıya kaçmak, gereksiz yere harcamak, savurganlık: İsrâf. Başkasına ait mal, değer ve imkânı çalmak, kendine mal etmek: Hırsızlık. Başkalarını aldatmak, şaşırtmak, korkutmak veya kendini beğendirmek için birinin yaptığı yapay davranış, çalım, kurum: Gösteriş. Birinin değer ve şerefini sarsmak:Küçük Düşürmek. İnandığı, düşündüğü gibi davranmamak, özü sözü bir olmamak, ikiyüzlülük: Riya.

İslâm ahlâkında kötü ve yerilen ahlâkî özellikler, dünya ve âhiret dengesini kuramamış, hevâ ve hevesinin emrine girmiş, iradesine hâkim olamayan insanların özellikleridir. Bu durum Allah'ın emir ve yasaklarına gereği gibi uymamaktan kaynaklanır. İslâm bunları çirkin, yerilmiş, kınanmış ve sevilmeyen davranışlar olarak görür. Bunların birey ve toplum hayatında birçok olumsuz sonucu görülür. Bu sonuçlardan bazıları şunlardır: • Kişi Rabbinden uzaklaşır. • İnsanlık onur ve şerefi zedelenir. • İnsanın kendini kontrol melekesi zayıflar, zamanla yok olur. Sonunda kişi zelil bir duruma düşer.İnsanlar arasında saygı, sevgi ve güven azalır. • İnsanlar arasında kin ve nefret duyguları doğar ve günden güne palazlanır. • Düşmanlıklar körüklenir. • İnsanların sağlıklı ve samimi ilişkiler kurma imkânı ortadan kalkar. • Kardeşlik bağları kopar. • Toplumsal huzur ve düzen bozulur. • Kişinin yaptığı iyi ameller boşa çıkar. • İnsanın maddî ve mânevî sağlığı zarar görür. • Bu özellikleri gösteren kişi, çevresinde güvenilen, fikirlerine itibar edilen insan olma özelliğini kaybeder.

İslâm'da Temel İnsan Hak ve Özgürlükleri

İnsan hak ve özgürlükleri; diline, dinine, ırkına, cinsiyetine, milliyetine, sosyal statüsüne ve rengine bakılmak sızın insanın sırf insan olduğu için kazandığı hak ve özgürlüklerin genel adıdır. Bunlara sahip olmak için insan olmak dışında başkaca bir gerekçe ya da şart aranmaz. İnsan hak ve özgürlükleri tabiidir. Bütün insanların doğuştan getirdikleri, Allah vergisi haklar ve özgürlüklerdir. Dolayısıyla hiç kimse bir insanı bunlardan mahrum edemez, böyle bir şeye yeltenenlerle sonuna kadar mücadele edilmesi gerekir. Dokunulmaz, vazgeçilmez ve devredilmez hak ve özgürlüklerdir. Yaratanın yarattığı fitrat olan "insan"lıktan vazgeçmek mümkün olmadığı gibi bu hak ve özgürlüklerden de vazgeçmek mümkün değildir. İnsan hak ve özgürlükleri bölünmez ve birbirinden ayrılmaz. Bir hak, daha az önemli ya da gereksiz görülerek kişi o haktan mahrum edilemez. Bütün insan hak ve özgürlükleri, birbirini bütünler ve bir çerçeve oluşturur. Bu sebeple evden okula, iş yerinden mabede hayatın her alanında dikkate alınması gereken değerlerdir. İnsan hak ve özgürlükleri birbirine bağlıdır. Birinin yitirilmesi, diğerlerini de zayıflatır; birinde sağlanan gelişme, diğerlerini de destekler. Bu haklara ve özgürlüklere sahip olmak insan olmanın ve insan onuruna yakışır bir hayat sürmenin ilk şartıdır. Bir insanın onurunu kıracak şeyler yaşaması aslında bütün insanlığı yaralar, yaralamalıdır. Çünkü insanın diğer canlılardan ayrılan en önemli tarafı, bilinci ve onurudur. Bunların zedelenmesi esasen insanlık anlayışının zedelenmesi

anlamına gelir. Hak, tartışılmaz olan ve herkes tarafından kabul edilmesi, sahibine ulaştırılması gereken şeydir. Adalet, hakka saygı gösterilmesini zorunlu kılar. Bu ise ahlâkî sorumluluk ve hukukî yaptırımlar yoluyla sağlanır. İnsan haklarının ve özgürlüklerinin kabulü, bütün insanların hak ve saygınlık açısından eşit ve özgür olarak doğduğu anlayışına dayanır. Bu hak ve özgürlükler, her bir bireye bağımsız seçim yapma ve yeteneklerini geliştirme imkânları sağlar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir” (Nisâ,58).

İnsan Hakları ve İslâm

Allah meleklerinden insana saygı göstermelerini istemiş, bu şekilde insanların da birbirlerine saygı göstermelerinin zorunlu olduğuna işaret etmiştir. Buradaki saygı gösterme hem ahlâkî hem de hukukî bir terimdir. Dolayısıyla bununla kastedilen, hakka riayet etmektir. Allah’ın halifesi olmak ve hakka riayet etmek görevleri insana yeryüzünde adaleti tesis etme sorumluluğunu yükler. Adaletin tesis edilmesi de; • insanların eşit haklara sahip oldukları, • herkesin haklarının korunduğu ve • insan olmanın getirdiği hakların her fert için sağlandığı bir düzenin gerçekleştirilmesini gerekli kılar. Bu çerçevede İslâm’ın insan haklarına ilişkin iki temel prensibinden söz edilebilir: Birincisi insanların Allah katında eşit oldukları, ikincisi de adalet. Bu iki prensibe dayanan insan hak ve özgürlükleri, İslâm kaynaklarında doğuştan getirilen ve sonradan kazanılan haklar olarak iki başlıkta ele alınmıştır.

Allah’ın insana bahsettiği değer hususunda : “Hani, Rabbin meleklere, ‘Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım’ demişti. Onlar, ‘Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz’ dediler. Allah da, ‘Ben sizin bilmediğinizi bilirim’ dedi. Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, ‘Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin’ dedi. Melekler, ‘Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin’ dediler. Allah, şöyle dedi: ‘Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle!’ Âdem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, ‘Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?’ dedi. Hani meleklere, ‘Âdem için saygı ile eğilin’ demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu.”(Bakara 30-34).

Yaşama ve Sağlık Hakkı

Herkesin hayatını sürdürmeye, kendi varlığını korumaya ve geliştirmeye hakkı vardır. İnsanı topraktan yaratan, çoğalıp yeryüzünde yayılmasını sağlayan, birbirlerinde huzur bulmaları için eşler yaratan ve aralarında sevgi ve merhamet bağları var eden Allah’tır. Göklerin ve yerin yaratılması, insanların dillerinin ve renklerinin farklı olması, gecelerin uykuya ayrılması, gökten inen yağmurla yeryüzünün yeniden diriltilmesi, göğün ve yerin kendi düzenlerinde durması... Hepsi Allah’ın insanların önüne serdiği delilleri, akıllara sunduğu işaretleridir: Göklerde ve yerde kim ve ne varsa yalnızca O’na aittir, hepsi O’na boyun eğmektedir. Yaşama ve sağlık hakkına saygılı olmak, “canlı”ya saygının çok daha ötesinde bir anlam taşır. Her bir yaratılmışı var edenin Allah olduğu bilinciyle, O’nun bütün bir kâinata yaydığı âyetlerinin sürekli farkında olarak bütün mahlûkatın varlığına ve bütünlüğüne saygıyı ifade eder. Mahlûkatın varlığına ve bütünlüğüne saygılı olmak ise Allah’a iman ve tam bir saygının göstergesidir.

Yaşama ve sağlık hakkının kapsadığı hususların bazıları şunlardır: Yaratılmışların onuruna saldırılamaz. Mânevî varlığına saygı duyulması herkesin hakkıdır. Herkesin kendi fiziksel ve zihinsel bütünlüğüne saygı duyulmasını isteme hakkı vardır. Tıbbî zorunluluklar ve âdil kanunlarla belirlenmiş haller dışında, varlık ve vücut bütünlüğü ne dokunulamaz. Barınma ve beslenme gibi temel insanî ihtiyaçların insan onuruna yakışır bir şekilde karşılanması gerekir. Bedensel sorunları ya da engelleri olan kişilere diğer hemcinsleri destek olmak zorundadırlar. Yaşanan çevrenin korunması ve bunlarla ilgili konularda yeterli bilgiye erişim herkes için bir haktır.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Bundan dolayı İsrâiloğulları’na (kitapta) şunu yazdık: Kim, bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse, o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa, sanki bütün insanları yaşatmıştır. Andolsun ki, onlara resûllerimiz apaçık deliller (mûcize ve âyetler) getirdiler. Ama onlardan birçoğu bundan sonra da (hâlâ) yeryüzünde aşıri gitmektedir”(Mâide 5 / 32).

Eğitim Öğretim Hakkı

Herkesin eğitim öğretim görme hakkı vardır. Allah, insanları hayatla ölüm arasında sürecek yolculuklarına iyi kötü hiçbir şey bilmeyen mâsum yavrular olarak başlatır. O'nun bahşettiği akıl, kulak, göz, kalp gibi nimetler sayesinde insan, yolculuğu boyunca heybesine bir şeyler katar. Alelâde bir beşer olmaktan kâmil bir insan olmaya doğru giden bu yolculuğun en önemli belirleyicisi eğitimidir. Çünkü ilim, insanı dünya ve âhiret işlerinde hakka ve hakikate yöneltecek bir vasıttır. Rabbimiz kulları içinden âlim olanların kendisine derin saygı duyduklarını bildirir (Âl-i İmrân 7; İsrâ 107; Fâtır 28).

Eğitim, diğer bütün insan hak ve özgürlüklerinin tanınması, korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunur. Yoksulluğun ve gelir farkının azaltılması, toplumsal adaletin sağlanması, ekonomik kalkınmanın temini, işsizliğin azaltılması, sağlığın geliştirilmesi vb. ancak eğitime erişim hakkının bütün bireylere eşit olarak sağlanması ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi ile mümkündür. İslâm insanı maddî ve mânevî bakımdan geliştirecek ve fikirlerini başkalarına aktarmasını sağlayacak olan eğitimi bir hak olarak kabul eder. Eğitim hakkı, hem öğretme hem de öğrenme hakkını kapsar. Her iki hak da aynı zamanda birer ödevdir. Nitekim Sevgili Peygamberimizin(s.a.s.) Medine'de mescidinin ve evinin yanı başında oluşturduğu Suffe, tarih boyunca müslümanların hayat verdikleri birçok eğitim kurumunun öğretme ve öğrenme hakkını teslim etmede ilhamı ve öncüsü olmuştur.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Bir kimseye bildiği bir konu sorulduğunda cevap vermezse kıyamet gününde ağzına ateşten bir gem vurulur” (Tirmizî, “İlim”, 3).

İnanma ve İbadet Hakkı

Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir. Bütün insanlık bir zamanlar bir tek topluluktu. Sonra insanlar anlaşmazlıklar yaşamaya başladılar. Birbirlerinden koptular ve farklı toplumlar oluşturdular. Bunun üzerine Allah, müjdecî ve uyarıcı olarak peygamberlerini peşi peşine gönderdi. Onlar Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Peygamberler hakikatleri ortaya seren ilâhî vahiyleri insanlara ilettiğinde, artık dileyen iman etmiş, dileyen inkâr etmiştir. Allah'ın hidayetine mazhar olanlar, ilâhî vahyi dikkatle dinleyip sözlerin en güzeline uyarak iman ederler. Bu ilâhî sözler, bireylerin gerek birbirleriyle, gerek çevreleriyle ilişkilerini birtakım kural ve ilkelerle düzenler. Birey dine mensup olmayı tercih etmekle davranışlarını ve yaşantısını gönüllü olarak dinin bu kural ve ilkeleriyle çerçeveler. Bu çerçevenin dışına çıkmaya zorlanmak bireyin iç dünyasında telâfi edilemez çatışma ve yıkımlara yol açabilir. Bu sebeple insanların dinî kanaat ve inançlarına saygı, insana saygının bir gereği ve tezahürüdür. Din ve vicdan özgürlüğü kişinin; dinî ve vicdanî bir kanaate sahip olması, bu inanç ve kanaatlerinin gereklerini yerine getirmesi, haklarını ifade eder. Allah, insanları iman konusunda özgür bırakmıştır. O dileseydi kimse ortak koşmaz, herkes iman ederdi. Allah, insanların birtakım zorlamalarla değil, kendi iradeleri ile inanmalarını ister. İnsanın hesaba çekilebileceği inanç, ancak özgür iradesi ile tercih ettiği inançtır. Kişi istediği inancı seçme ve inancının gereklerine göre dua ve ibadet etme hususunda özgürdür.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki:De ki: “Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin”(Kehf 29)

Özel Hayatın Korunması

Hakkı Herkes özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Özel hayat kavramı, kişinin başkalarının görmesini, duymasını veya bilgi edinmesini istemediği özellikleri, durumları, mekânları, belgeleri vb. ifade eder. Örneğin kişinin aile hayatı, evi, özel evrakları, yazışma ve haberleşmeleri, sırları ve bunlarla ilgili bilgilerin hepsi özel hayat kavramına dâhildir. Özel hayat, üçüncü kişilerin merak alanı dışında kalması gereken, kişiye özgü ve ona özel yaşama alanıdır. İnsanların bireysel özgürlüğünü ve mahremiyetini koruması için önemli ve gereklidir. Özel alanlarını kısmen veya tamamen başkalarının bilgisine açıp açmamak veya başkalarını bu alana dâhil edip etmemek kişilerin kendi takdirinde olan bir konudur. Kişinin kendi bireysel hayatını başkalarının karışmasından muaf olarak serbestçe düzenlemesi ve yaşamasına saygı gösterilmesi, onun manevî varlığına gösterilen saygının bir ifadesidir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir” (Hucurât 49 / 12).“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selâm vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için

daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor. Eğer evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, ‘Geri dönün’ denirse, hemen dönün. Çünkü bu, sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla bilendir” (Nûr 27-28).

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Bir eve girmek üzere izin istemek üç defadır. İzin verilirse gidersin, verilmezse geri dönersin” (Buhârî, “İsti’zân”, 13; Müslim, “Edeb”, 33-37).

Ekonomik Haklar

Allah, yeryüzünde insanların ihtiyaçlarını karşılayacak imkânları var etmiştir. Hayvanların derilerinden, yünlerinden, yapağlarından faydalanırız. Dağlarda düzlerde barınaklarımız, sıcaktan soğuktan koruyan giyeceklerimiz vardır. Güzel ve temiz yiyecekler, çeşit çeşit ağaçlar ve yemişleri önümüzdedir. Rabbimiz açıkça yahut gizlice üzerimize nimetlerini ihsan etmeye devam etmektedir. Bunları aramızda paylaştırmakta, kimine çok, kimine az; kimine bir şeyi, kimine ötekini vermektedir. Böylece aramızda iş bölümü ve paylaşım gerçekleşmek tedir. Herkes helâl yollardan; emeğini kiralayıp ücret elde etme, ermayesiyle yatırım yapıp kâr etme, ücret ve kârıyla yeni mallar elde etme, bunları elinde tutma ya da hediye etme ve miras bırakma haklarına sahiptir. Çalışıyoruz, üretiyoruz, ürettiğimize sahip oluyoruz, birbirimizle değiş tokuş ya da alışveriş ediyoruz. Böylece geçinip gidiyoruz. Hesap verme bilinciyle...

Bak kendine. Sen bir insansın. Bana bak bir de. Ben de insanım. Şöyle çevir gözlerini etrafına. Şu hayatın hay huyunda koşuşturanlar da birer insan. Çoluğu çocuğu, eşi, dostu, akrabası, ataları ve torunları da birer insan... Yaratan, insan olarak var etmiş bizleri. Toprağı damar damar, insanı da çeşit çeşit var etmiş. Herkese ayrı bir cevher lutfetmiş, herkesi ayrı bir dünya kılmış. Tüm ayrılıklarımız ve farklılıklarımıza rağmen hepimizi insan olarak var etmiş, yaratılıştta eş yapmış, kardeş kılmış. Yaratanın adıyla başla her işine, bir ibadet bilinciyle... Daima hesap vereceğini bilme diriliğiyle... Bu dünyaya tek geldiğini hatırla. Rabbinin karşısında tek başına hesap vereceğini asla unutma! Her zaman kalbini kolla. Durmadan bakışını gözden geçir. Sürekli yapıp etmelerini yokla. Ve yürü yollu yolunca, kendi hikâyeni doğru ve dürüst bir şekilde tamamla. Kardeşlerinden bir yük sırtlanmadan, onlardan geçmiş bir hakkı heybene katmadan... Var Rabbinin huzuruna akça pakça. Ver hesabını kolayca.

Görev ve Sorumluluklarımız

Allah’a Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

İnsanın görev ve sorumluluklarının başında, Allah’a inanmak ve ona kulluk etmek gelir. İnsanın yükümlü olduğu bütün diğer görev ve sorumluluklar Allah’a imanın bir sonucu, Allah’a kulluğun bir tezahürüdür. İnsan, varlığını borçlu olduğu Rabbini sever, O’na saygı duyar, şükreder, O’nun emirlerine uyar, yasaklarından sakınır. Bütün bunlar kul olmanın gereğidir. Nitekim insanın yaratıl masındaki temel amaç da Allah’ın varlığını tanıması, O’na inanması ve yalnızca O’na kulluk etmesidir (Zâriyât 56). Daha sonra sözü edilecek bütün görev ve sorumluluklar, işte bu kulluk görevimizin içinde yer almaktadır, onun gereğidir. Allah’a kulluğun nasıl yerine getirileceği konusunda ise insana Kur’an rehberlik eder. Buna göre insanın Allah’a karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi, ancak Kur’an’da belirlenen ölçülere uygun bir hayat sürmesi ile mümkündür. Bu konuda ikinci bir rehber de Hz. Peygamber’in(s.a.s.) sünnetidir. Allah’a kulluğun en güzel örneğini Resûl-i Ekrem(s.a.s.) kendi hayatında sergilemiştir. Müminlere düşen görev ise onu örnek almaktan ibarettir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara çok) yakıным. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler” (Bakara 186). “Ey Âdem oğulları! Ben, size, şeytana kulluk etmeyin. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin. İşte bu dosdoğru yoldur, diye emretmedim mi?” (Yasin 60-61).

Peygamberlerimize Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Allah’a karşı görev ve sorumluluklarımız, peygamberlere karşı olan görev ve sorumluluklarımızın temelini oluşturmaktadır.

Hürmet ve muhabbet

Allah, hayat verip türlü nimetlerle donatarak dünyaya gönderdiği kullarını yalnız bırakmamış, vahyiyle her zaman insanın yanında olup ona yol göstermiştir. İnsanların arasından bazı kullarını seçip onlara vahyini iletmış, onlar aracılığıyla insanlara hitap etmiştir. Peygamberler de diğer bütün insanlar gibi etten kemikten yaratılmış kullardır. Diğer insanların sıkıntılarına benzer sıkıntılar, sevinçlerine benzer sevinçler yaşamışlar, bu arada Allah'ın verdiği nebîlik ve resûllük görevlerini hakkıyla yerine getirerek O'na geri dönmüşlerdir. İlki Hz. Âdem sonu Hz. Muhammed (s.a.s.) olan bu mübarek halkanın her biri bizim peygamberimizdir. Hiçbirini ayrı tutmadan hepsini sevgi ve saygıyla anar, dualarımızda zikrederiz. Adları geçince hürmet ve muhabbetle dolarız.

Yolunda olmak

Peygamberlerimiz bizlere Allah'ın mesajlarını ileten, açıklayıp öğreten, güzel ahlâklarıyla örnek olup yolumuzu aydınlatan rehberlerdir. Onlar bize mutluluğun, felâhın, huzurun ve her türlü güzelliğin kaynağını bildirip müjdelere saçmışlardır. Aynı zamanda mutsuzlukların, elemelerin, kederlerin ve kötülüğün sebeplerini bildirip bizi uyarılmışlardır. Biz de o güzel insanlara uyar, onların yaptıklarını yapar ve kaçındıkların dan kaçınırız. Çünkü biliriz ki kim peygambere itaat ederse kesinlikle Allah'a itaat etmiş olur.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Biz peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim iman eder ve kendini düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir” (En'âm 6 / 48).

Tanımak

Allah'ın peygamberlerinin hepsi bizden birileridir, bizim gibi insanlardır. Ancak onları Allah seçmiş, vahiylerini onlara emanet etmiş, onlar da Allah'ın kendilerine emanet ettiği mesajlarını bizlere hakkıyla iletmışlerdir. İlettikleri bu mesajları açıklamış, öğretmiş ve kendi yaşantılarıyla da nasıl yaşanması gerektiği noktasında örnek olmuşlardır. Onlar öyle mübarek ve iyi insanlardır ki bizim bir sıkıntıya uğramamız onlara çok ağır gelir. Müminlere çok düşkün, çok şefkatli ve merhametlidirler. Allah, kullarına hitabı olan kitabında o güzel peygamberlerinden örnekler verir. Onlara dikkat kesilmemizi ister. Bu da ancak onların tanınması, hayatlarının öğrenilip yollarına adım adım uyulmasıyla mümkündür.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Daha önce gelip geçen o peygamberler, Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah, hesap görücü olarak yeter” (Ahzâb 33 / 39).

Kendimize Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Düşünmek ve yaşamak

Allah, âlemdeki her şeyi ve insanı, daha önce hiçbiri var değilken ve herhangi bir örnekleri de yokken bir hikmetle yarattı. Mümin, kendisine ve çevresine bakıp bu hikmet üzerine düşünür ve yaratılış hikmetine uygun bir hayat sürer. Çünkü yaşadığı hayat ve ölümden sonraki hayatın sebebinin de sonuçlarının da o hikmetle ilişkili olduğunu bilir.

Şükretmek ve İbadet etmek

Allah insanı yarattı ve diğer yarattıklarından üstün kıldı. Yeryüzüne bolluk içinde yerleştirdi. Güzel, temiz ve pak şeylerle rızıklandırdı. Karada ve denizde taşıdı. Semayı üstüne gölgelik kıldı. Yeryüzünün dağlarında ve düzlerinde onun için barınaklar var etti. Sıcaktan, soğuktan ve her türlü dış tesirden koruyacak elbiseler verdi ona. Saymaya devam etsek saymakla bitiremeyeceğimiz çeşit çeşit nimetler bahşetti. İnsan bu nimetlerden en uygun şekilde yararlanır, vereni anar, O'na kalbi sevgi ve saygıyla dopdolu bir şekilde şükreder. Dünya nimetlerinin geçici olduğunu bilerek Allah'ın huzuruna çıkacağı güne ibadetleriyle hazırlık yapar.

Doğru ve Dürüst Yaşamak

İnsanın sahip olduğu ya da olabileceği her şey, nihayetinde bu dünya hayatının geçici nimetidir. Allah'ın katında bulunanlar ise daha hayırlı ve kalıcıdır. Bu mükâfat inanan, inancının gereği olarak iyi, güzel ve doğru işler yapanlar içindir. Bu sebeple mümin kul, kendisine iletilip açıklanmış Allah'ın âyetlerine kulak verir, düşünür, öğüt alır, iyi huylar edinip güzel davranışlarla süsler yaşantısını. O'na karşı gelmekten her zaman ve zeminde sakınır. Tam olarak Rabbinin istediği gibi bir hayat sürer.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Rabbinizden size gerçekleri gösteren deliller geldi. Artık kim gözünü açar hakkı idrak ederse kendi yararına, kim de (hakkın karşısında) körlük ederse kendi zararınadır. Ben başınızda bekçi değilim” (En’âm 6 / 104).“Mümin olarak, erkek veya kadın, her kim sâlih ameller işlerse, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar”(Nisâ 4 / 124).

Korumak ve Geliştirmek

İnsanın sahip olduğu tüm maddî ve mânevî nimetler, aynı zamanda üstündeki birer emanettir. Kendi bedeni de; eşi, evlâdı, hısım akrabası, kardeş ve dostları da; onlarla paylaştığı sevgi, saygı, sıcaklık da... Emanet ise gereğince korunmayı ve sahibine onun belirlediği şekilde iade edilmeyi gerektirir. Dolayısıyla inanan insan, kendisine emanet verilmiş tüm nimetlerin kadir ve kıymetini bilip onlara karşı görev ve sorumluluklarını hakkıyla yerine getirir.

Özetle... Mümin, kendisine ve çevresine bakıp yaratılışın hikmetleri üzerine düşünür. Mümin, yaratılmasındaki amaca ve hikmete uygun bir hayat sürer. Mümin, Allah’ın nimetlerinden, O’nun uygun gördüğü şekilde yararlanır. Mümin, kalbi sevgi ve saygıyla dopdolu bir şekilde Allah’a şükreder. • Mümin, Allah’ın huzuruna çıkacağı güne ibadetleriyle hazırlık yapar.

Eşlerin ve Aile Fertlerinin Birbirlerine Karşı Görev ve Sorumlulukları

Haklara ve Yükümlülüklere Riayet Etmek

Kadın ve erkek bir bütünün iki parçası, birbirini tamamlayan iki varlıktır. Biyolojik, psikolojik, toplumsal, kültürel ve dinî işlevleri olan aile kurumu kadın ve erkeğin hayatı paylaşma iradeleriyle kurulur. Nikah akdi ile birlikte her iki taraf da birbirlerine karşı belirli haklara sahip olmuş ve belirli yükümlülükler üstlenmiş olur. Eşler, kurdukları aile yuvasının mutluluğunu el birliği ile sağlamak için karşılıklı hak ve yükümlülüklerini bir ömür boyu saygı ve sevgiyle yerine getirmelidirler. Böylece hem kendi küçük dünyalarına hem de içinde yer aldıkları topluma huzur ve mutluluk kaynağı olurlar.

Birliği Korumak ve Yardımlaşmak

Saygı, sevgi, karşılıklı güven ve birbirini koruma ve gözetme duyarlılığının var olduğu evlilik birliği içinde eşlerin ve çocukların mutluluğu gerçekleşir. Evlilik birliğinin korunması esas olarak eşlerin görevidir. Bu görevi ifa ederken eşler, birbirlerini maddî ve mânevî olarak destekler ve yardımlaşır. Ama aynı zamanda ailenin bütün üyeleri birbirine destek olur, yardım eder. Örneğin “Seni seviyorum”, “Sana nasıl yardım edebilirim?”, “Allah eksikliğini vermesin”, “Allah kazadan belâdan korusun”, “İyi ki varsın” gibi cümlelerin duyulduğu ailelerde kişi ihtiyaç duyduğu desteği, sevgiyi, güveni bulur. Çünkü “Yalnızlık Allah’a mahsustur.” Herkes beraber olmak, sevilmek, takdir edilmek, beğenilmek ve önemli olduğunu hissetmek ister. Aile, bireye bu duyguları sağlayan bir çatı olmalıdır ki kişi kendini hayat yolculuğunda daha güçlü hissetsin.

İlkelere Uymak

Toplumun en küçük birimi ve temeli ailedir. Aile, bir kadın ve bir erkeğin birlikte yaşama arzularının kesişmesi ile oluşur. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu en küçük toplumsal kurumun çerçevesi bütün toplumlarda hukuk zemininde belirlenmiştir. Ancak çoğu kez aile dendiğinde büyükanne, büyükbaba, hala, amca, teyze, dayı gibi kişileri de kuşatan geniş bir insan topluluğunu anlarız. Dolayısıyla aile kurumu sadece akla hitap eden yazılı, keskin ve net hukukî kurallara dayalı bir kurum değildir. Aile denildiğinde, bu kurumu oluşturan geniş bir insan grubunun, farklı maddî ve mânevî ihtiyaçları ve beklentileri de gündeme gelir. Bu da hukukun yanı sıra ahlâk ile toplumun yaygın iyi ve güzel âdet ve geleneklerini dikkate almayı, bunlara uygun davranışlar sergilemeyi gerekli kılar. Hem fert, hem aile, hem de toplum, sulh ve salah içinde, felâh ve saadet dolu bir hayatı ancak bu şekilde kurup sürdürebilir.

Tanımak ve Uygun Şekilde Davranmak

Başta eşler olmak üzere çocuklar, aile büyükleri, hısım ve akrabalar gibi ailenin tüm üyeleri maddî ve manevî varlıklarıyla kendi içinde bir bütünü oluştururlar. Dolayısıyla aile üyeleri birbirini tanımalı, karşısındakinin ihtiyaç ve beklentilerini anlamak için emek vermeli, ilişkilerini kendine nasıl davranılmasını istiyorsa o duyarlılıkla kurmalıdır. Bu özelliklere sahip üyeleri olan bir ailede şu türden davranışlar karşılıklı olarak görülür: Birbirlerinin maddî ve mânevî ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Huzurlu ve hoşnut olacakları bir yaşama ortamını oluştururlar. Uymak gereken durumlar olduğunda uyarılarını incitmeden yaparlar. Birbirlerinin saygın

lıklarını zedeleyici davranışlardan sakınırlar. Haram olmayan konularda imkânlar elverdiğince birbirlerinin isteklerini yerine getirirler. Hayır işlerinde ve ibadetleri yerine getirmede yardımlaşır. Bilmedikleri şeylerde birbirlerine öğretmenlik, unuttukları şeylerde hatırlatıcılık, hata ve kusurlarında güzellikle uyarıcılık yaparlar. Birbirlerine güzel örnek olur, birbirleri için dua eder ve hayır dilerler. Birbirleri adına hayattayken ya da vefat edenin ardından hayır ve hasenatta bulunurlar. Kısacası dinimizin ve güzel örflerin tavsiye ya da emrettiği konularda gerekeni yapmaya çaba gösterirler.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “En hayırlınız ailesine en çok faydalı olandır” (İbnMâce, “Nikâh”, 50).

Toplumla Beraber Olmak

Ferdin gücü ailesiyle, ailenin gücü içinde yer aldığı toplumunun gücüyle artar. Örneğin iyi bir komşuluk ilişkisi, aile üyelerine sunduğu birtakım imkânlarla (konuşmak, dertleşmek, destek olmak, fikir alışverişinde bulunmak, maddî ve mânevî yardım sağlamak vb.) âdeta bir “hayat desteği”dir. Aile ilişkilerinde olduğu gibi toplumsal ilişkilerde de iyi niyet, hoşgörü ve sabır esas kriterlerdir. Bu kriterleri uygulamak için kişinin sosyal çevresini rahatsız etmemeye gayret etmesi ve çevresinden kaynaklanan ufak tefek rahatsızlıklara da katlanmayı bilmesi gerekir. Ayrıca toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan birtakım gelenek ve göreneklere uymak da toplumsal birlikte liği sağlayan bir husustur. Örneğin bayramlar, kına geceleri, düğünler, yöresel kutlama günleri, hasta ziyaretleri, tâziyeler ve benzeri vesileler uzak kalınmaması gereken toplumsal olaylardır.Zira insanın diğer insanlarla birlikteliğini pekiştiren ve kaynaştıran en önemli şey “iyi günde” ve “kötü günde” yaşanan paylaşımlardır.

Hz. Âişe annemiz anlatıyor: “Sırtına iki çocuğunu almış yoksul bir kadın çıkageldi. Ona üç hurma verdim. O da çocuklarına birer hurma verdi; öteki hurmayı yemek için ağzına götürmüştü ki çocukları onu da istediler. Kadıncağız yemek istediği bu hurmayı çocuklarına bölüştürdü. Kadının bu tutumuna hayran kaldım ve yaptığını Resûlullah’a anlattım. Şöyle buyurdu: Bu şefkati sebebiyle Allah Teâlâ o kadına mutlaka cenneti vermiş veya bu sebeple onu cehennemden azat etmiştir”(Müslim, “Bir”, 148).

Doğal Çevremize Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Âyetlere Bakmak

Âyet delil, veri, işaret demektir. Allah’ın âyetleri, hem gönderdiği kitaplarında hem de yarattığı kâinatta müşahade edilir. Müminler hem Allah’ın kitabında hem de kâinatta onun yaratma hikmetini ve kendilerinin var edilme sebeplerini okur, bunlar üzerine düşünür ve anlamaya çalışırlar. O’nun kudret ve kuvvetini her seferinde yeniden ve bir kez daha farkederek.Böylece imanları kalplerinde köksalar.

Derinlemesine Bakmak

Örneğin Allah’ın gökyüzünden indirdiği yağmurla ölmüş toprağı diriltmesinde, ölümden sonra dirilmenin bir delilini görmemek mümkün müdür? Ana babanın evlâdına gösterdiği şefkat ve merhamette,Rabbimizin rahman ve rahim isimlerinin işaretlerini görmüyor muyuz? Kendimizi çevreleyen hayatın akışının tamamında, Allah’ın koyduğu kuralların şaşmaz bir şekilde işleyişine dair verilere şahit olmuyor muyuz? Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, denizlerde seyreden gemilerde, yeryüzünde çeşit çeşit canlıların yayılmasında, rüzgârlarda ve bulutların seyahatinde elbette düşünenler için sayısız âyet vardır.

Âyetleri Koruyup Geliştirmek

Allah’a saygı, O’nun âyetlerine karşı gerekli sorumlulukları yerine getirmeyi zorunlu kılar.Bu da âleme yayılmış her bir âyetle Rabbimizin ne demek istediği üzerinde düşünmek, anlamına uygun tutum ve davranış geliştirmek demektir.Bu şekilde inanan kişi, doğal çevreye karşı duyarlıdır; bozulmaması ve yok olmaması için çaba harcar. Çevreye, onu oluşturan her bir unsura karşı sevgi duyar. Çünkü bakıp düşündüğünde her birinin kendi lisân-ı hâlince Allah’ı hatırlatan âyetler olduğunu bilir.Doğayı hizmetine sunulan bir emanet olarak görür ve koruyup kollamaya gayret eder.

Devlete Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Devlet Kurmak

Devlet, hudutları belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların düzenli bir şekilde yaşayabilmelerini ve eldeki kaynakları mümkün olduğunca adil bir biçimde paylaşabilmelerini sağlayan siyasî ve hukukî bir teşkilattır. Bu çerçevede temel olarak savunma, iç güvenlik, adalet, eğitim ve uluslararası ilişkiler alanlarında hizmet verir; ülkenin sahip olduğu kaynakların ve elde edilen gelirin dağılımında adalet sağlar; iktisadî istikrar, büyüme ve gelişmeyi gerçekleştirir. Devlet, halkına görevlerini adil ve olması gerektiği şekliyle sunduğu müddetçe pâyidar olur. Zira adalet mülkün temelidir.

Devleti Denetlemek

Halk, yöneticilerin adalete bağlılıklarını denetlemek, ahlâk ve hukuk kurallarını çiğneyen devlet adamlarını uygun yollarla eleştirmek ve uyarmak zorundadır. Çünkü müminler kardeşler ve iyiliğe teşvik etmekle, birbirlerini uyarmakla yükümlüdürler. Nitekim Peygamberimiz'den(s.a.s.) sonra devlet başkanlığı görevini yürüten halifeler de doğru davrandıkları sürece kendilerine tâbi olunmasını yanlış davrandıklarında ise uyarılmalarını istemişlerdir.

Devleti Desteklemek

Devletin yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için maddî kaynaklara ihtiyacı vardır. Devlet maddî kaynağı, bazı hizmetlerini ücretlendirip bedellerini halktan alarak ya da vergi toplayarak elde eder. Bu sebeple vergi vermek, toplumsal hizmetleri ifa etmek için yapacağı yatırımlarda devlete yardımcı ve destek olmak, devlet malını korumak önemli bir vatandaşlık görevidir. Devleti korumak...Devlet, hudutları içindeki insanların zımnî ya da açık anlaşmalarla kurduğu bir teşkilâttır. Dolayısıyla hem kurulmasında hem de yükümlülüklerini yerine getirme süreçlerinde halk en belirleyici etkidir. Devletin gücü ve saygınlığı, halkının gücü ve saygınlığıyla bağlantılıdır. Bu sebeple halk, devlet denen ortak kuruma, sorumluluk bilinciyle üstlenip yerine getirdiği hizmetleriyle destek verir. Böylece devlet, toplumun düzenli, uyumlu, güvenli ve huzurlu yaşaması için görevlerini icra eder.

Meslekî Görev ve Sorumluluklarımız

Mesleği Öğrenmek

Toplumsal hayat iş bölümüyle yürür. Toplumu oluşturan bireylerin her biri kendi yetenek ve imkânları ölçüsünde bir iş yaparlar. Yapılan işlerden kimisi meslektir. Meslek belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalıdır, icra edilmesi belirli kurallara bağlıdır ve karşılığında para kazanılır. Dolayısıyla mesleğin gereği olan bilgi ve yeterliklere sahip olmak gerekir.

Kemal Yolculuğunu Sürdürmek

Kişî mesleğini severek, her zaman âdeti ilk defa icra ediyormuşçasına taze bir özenle ve sabırla yürütmelidir. Böylece hem ürünü onun göğsünü kabartır, hem kişisel hayatında mutluluğu yakalar, hem de mesleğinin genel gelişimine ve diğer meslektaşlarına katkıda bulunur. Bu sebeple kişî mesleğinde yetiştirme aşamasında da ustalık aşamasında da sürekli bir kemal yolculuğu içinde olmalı, mesleği sürdürecekle haleflerini de aynı yolculuğa ortak etmelidir.

Âdil Olmak

Toplumdaki her bir meslek sayesinde toplumun diğer fertlerine ihtiyaçları olan ürün ve hizmetler sunulur. İhtiyaçların görülmesi ise meslek erbabının işlerini olması gereken biçimde yapmasıyla, hile ve aldatmalardan uzak kalmasıyla mümkündür. Eksik, bozuk, hatalı ürün ve hizmetler, hem onların üretilmesinde kullanılan insan gücüne ve maddî kaynağa hem de ihtiyaçlarını gidermek üzere onları temin eden kişilere zulümdür. Zira zulüm, bir şeyi olması gerektiğinden farklı şekilde icra etmekle ortaya çıkar ve yapandan başlayarak tüm topluma zarar verir. Aynı geminin yolcularından birinin geminin zeminini delmesi, geminin batmasına ve tüm yolcuların felâketine sebep olur.

Sosyal İlişkilere Dair Görev ve Sorumluluklarımız

Güzel Başlangıç

Bir toplumda, davranışları denetlemeye yönelik benimsenmiş ve örf haline gelmiş kurallar vardır. İnsanlar bu kurallar sayesinde toplum içinde ve bir arada yaşarlar. Âdâb-ı muaşeret, görgü kuralları, sosyal davranış

kuralları, nezaket kuralları gibi isimlendirmelerle de anılan bu kurallara uymak, insanlar arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine yardımcı olacak güzel bir başlangıç adımı atılmasını sağlar.

Toplumsal Ayar

Sosyal davranış kuralları hukuk kuralları gibi yazılı değildir. Bu kurallara uyanlar takdir edilmek dışında bir ödül kazanmaz, uymayanlar da ayıplama dışında bir yaptırımla karşılaşmaz. Ancak bir topluma giren kişi bunları diğer insanların münasebetlerinde göre göre, çevresinde gözlemleyerek zamanla öğrenir. Bu kurallar, her toplumun kendi gelenek ve kültür değerlerine göre şekillenir. Her birinde az ya da çok benzeşen ve değişen yönler vardır. Ancak öz hepsinde aynıdır: Kendine nasıl davranılmasını istiyorsan karşındakine de öyle davran! Bu davranış kuralları dinin esaslarıyla çelişmediği sürece müslüman birey tarafından dikkate alınır.

Güzel Ahlâkın Tezahürü

Dinimiz, insanların birbirleriyle iyi ilişkiler içinde olmalarını ve güzel geçinmelerini emreder. Bir toplumda güzel geçimin yerleşmesi de bireylerin birbirlerine karşı saygılı, diğerkâm, alçakgönüllü olmalarına bağlıdır.

Herkes İçin Farklı

Sosyal davranış kuralları insanlar birbirini tanıdıkça, aralarındaki sevgi güçlendikçe, açık kalplilik ve samimiyet geliştikçe daha farklı bir boyut kazanır. Belki başlangıçta şekilcilik gibi gelen bu kurallar, zamanla muhatabımı za ve onunla oluşturduğumuz ilişkiye gösterdiğimiz hassasiyetin bir göstergesine dönüşür. Önceleri kişiye yük gibi gelse de zamanla ince bir zevk hâlini alır.

Toplumsal Dönüşüm ve Kalkınmanın Anahtarı; İsrâftan İnfaka Geçiş

Kur'an'ın temel kavramları arasında olup pek çok boyutları bulunan israf tanım olarak, bir malı ya da herhangi bir imkânı boş yere harcamak; emeği, alın terini, geleceği çöpe atmaktır. Ekmek, su gibi yiyecek ve içeceklerden, kullandığımız eşyadan tutun, sözün israfına kadar, insanın sahip olduğu tüm imkânlarda israf söz konusudur. Dinimiz İslam, israf konusu üzerinde büyük bir hassasiyetle durmuş, gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse hadislerde, konuyla ilgili birçok ilkeler ortaya konulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de "Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez." (A'raf, 31); "Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın." (İsrâ, 29) denilerek iktisatlı davranmanın önemine işaret edilmiştir. Yine, "Saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir." (İsrâ, 26-27) buyrulurken, israfın Allah'ın hoşlanmayacağı bir iş olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca müminlerin özellikleri anlatılırken, "Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan, 67) buyrulmak suretiyle israf, savurganlık ve cimrilikten uzak bir yol tutmamız istenmektedir. Aynı şekilde sevgili Peygamberimiz (s.a.s), "Kibre kapılmadan ve israf etmeden yiyiniz, içiniz, giyiniz ve sadaka veriniz." (Buharî, Libas, 1) diyerek, daima ölçülü davranmayı ve hiçbir şeyi boşa harcamamayı emretmiştir. Şunu hemen belirtelim ki, yüce dinimiz bizleri, "Kaynaklar sınırlı olduğu için israf edilmemesi gerekir." düşüncesinden çok daha öte bir anlayışa çağırır. Bu, israftan uzak yaşamayı, her şeyden önce bir hayat tarzı olarak görme ve benimseme anlayışıdır. Dolayısıyla bu yaklaşımda israf etmek ya da etmemek sadece imkânların azlığı veya çokluğuyla alakalı olmayıp bir ilke konusudur. Nitekim abdest alırken suyun kullanımında bu hususa dikkat etmeyen sahabe Hz. Peygamber'in "Bu israf da nedir?" diye sorması, ilgili sahabinin "Abdestte israf olur mu ya Resûlullah?" sorusuna Resûlullah (s.a.s.)'ın, "Evet, akan bir nehir kenarında bile olsan." buyurmak suretiyle onu uyarması da bu ilkeyi vurgulamaktadır. Bu gerçeklere rağmen israfın ülkemiz de dâhil tüm dünyada, giderek bir hayat tarzı haline dönüşmekte olduğunu üzülerek görmekteyiz. İsrâf çılgınlığı her noktada kendini hissettirmektedir. Örneğin ekmek israfı bunlardan biridir. İsrâf gerçeğine sadece bu örnek çerçevesinde baktığımızda bile olayın korkunç boyutlarda olduğu açıkça görülecektir.

Günümüz modern toplumlarında israf ekonomisi hüküm sürmekte olduğu bu ortamda insanlar, şükür ve kanaat yoksunluğundan kaynaklı olarak tükettikleri kaynakları israf etmektedirler. Bireyler devamlı tüketime teşvik edilmekte, ihtiyacının üstünde tüketime yönlendirilmektedir. Sadece tüketmeye ve haz almaya dönük bir yaşam tarzında; ihtiyaç gözetmeden alma, aşırı beslenme, kullanıp atma, artık bırakma, çöpe atma gibi durumlarla kaynaklar israf edilmekte böylelikle hem insan hem de çevre sağlığı olumsuz etkilenmektedir. Tüketici davranışındaki bu israf, ayrıca hem mikroekonomi açısından bireyin tüketim ve tasarruf dengelerini bozmakta, hem de makroekonomi açısından kaynakların dağılımını ve ekonomideki tasarruf ve tüketim oranlarını etkilemektedir. Uluslararası sahada da gelir dengelerinin adaletsiz bir şekilde bozulmasına yol açmaktadır. Bu sebeple insanlarda israf etmeme bilincinin oluşturulması önem arz etmektedir. Sınırsız ihtiyaçlarımızla

kaynaklardan istifade ederken; onların sınırsız olmadığını, o kaynaklarda başka insanların da hakkının olduğunu unutmamalı ve kanaatkâr, tutumlu, ihtiyaç ölçüsünde, iktisatlı ve paylaşımcı hareket etmeliyiz.

Sahip olunan zenginlikler, insanlara israfla kaynaklarını heba etme hakkını vermediği gibi “Dünya bize atalarımızdan miras kalmadı, onu çocuklarımızdan ödünç aldık.”bilinciyle hareket etmeli ve sahip olduğumuz zenginlikleri korumalıyız. Bizim kültürümüzde yere düşen ekmeği öpüp başına koyduktan sonra yüksek bir yere koymak, sofradaki ekmeğin kırıntılarından bir tekinin dahi yere düşmemesine dikkat etmek vardır. Böyle bir kültürün mensubu olarak bizlere israf etmek yakışmaz. Ekmeği tabakta artık bırakarak, bayatlatarak, bozulmasına yol açarak çöpe atmak, aynı zamanda hem nimete hem de emeğe saygısızlıktır. Bu bakımdan ekmeği yerken; bu nimetin, toprağa tohumun ekilmesi safhasından başlayarak, biçilip buğday haline gelmesi, öğütülüp un yapılması, fırında pişirilip ekmeğin olduktan sonra sofralarımıza gelene kadar, bin bir emekle gerçekleştiğini düşünmeli, bu bilinçle “nimete saygı” anlayışı içinde tüketmeliyiz. Yüz milyonlarca insanın aç uyuduğu ve açlıktan nedeniyle hayatını kaybettiği bir dünyada; ekmeğimizi, emeğimizi ve geleceğimizi israf etmemeliyiz. İsfraf edilen her dilim ekmekte, dünyadaki aç insanların hakkının bulunduğunu unutmamalıyız.

SİYER:PEYGAMBERİMİZ HZ MUHAMMED SAV’İN HAYATI

Peygamberimiz sav’ın Doğduğu Ortam

Bundan yaklaşık on beş asır öncesi...Mekke...Kurak ve sıcak bir şehirdi. Yazlar çok sıcak ve yağışsızdı. Su çok azdı. İnsanlar kuyu suyuna mahkûmdu. O da bulunabildiği kadarıyla. Dolayısıyla hayat şartları oldukça zordu. Bu zorlu iklime katlanabilen, çöl şartlarında günlerce susuzluğa dayanabilen deve, Araplar’ın en değer verdikleri binek hayvanıydı. Bir de atları vardı Araplar’ın. Her ne kadar çöl şartlarında yetiştirilmesi zor olsa da güzelliği, dayanıklılığı ve sahibine bağlılığı ile tanınırdı bu atlar. Sahipleri için de servetlerinin göstergesiydi. En önemli geçim kaynağı ise ticaretti. Arabistan’ın bir ucundan öbür ucuna giden kervanlar Mekke’den geçiyorlardı. Yılın çeşitli vakitlerinde panayırlar düzenleniyor, Arabistan’ın dört bir tarafından Araplar bu panayırlara akın ediyorlardı. Panayırlarda alışverişin yanı sıra birçok eğlence de düzenleniyordu. Bunların arasında şiir yarışmalarının ayrı bir yeri vardı. Beğenilen şiirler Kâbe’nin duvarına asılıyordu. Mekke’de okuma yazma bilen çok kimse yoktu. Ama yine de şiir ve edebiyat oldukça gelişmişti. Kâbe’nin varlığı Mekke’ye özel bir önem katıyordu. Arabistan’ın her yerinden insanlar hac için Kâbe’ye geliyorlardı. Kâbe’yi tavaf ediyorlar, putları ziyaret ediyorlardı. O dönemde Mekke’de Hz. İbrâhîm’in tebliğ ettiği hak dini sürdüren az sayıda kişi vardı. Bunlara Hanif adı veriliyordu. Kâbe, Hz. İsmâîl zamanından beri hayatın merkezidi. Araplar Hz. İbrâhîm ve Hz. İsmâîl’den beri hac yapmayı sürdürüyorlardı. Ama çoğu tevhit inancından uzaklaşmıştı. Her şeyi putlardan diliyorlar, onlara kurbanlar kesip dualar ediyorlardı. Âhirete de inanmıyorlardı. Kâhinler ve büyücüler toplum içinde çok saygın bir yere sahipti. Derdi, sıkıntısı olan, onlara koşuyordu. Anlaşmazlıklarda onlardan hakemlik yapmaları isteniyor, hakemin dediğine ise kimse itiraz etmiyordu. İçki, kumar ve fuhuş çok yaygındı. Bazı kimseler kız çocuklarını küçük yaşta diri diri toprağa gömebilecek kadar insanlıktan çıkmıştı. Güçlüler zayıfları hep eziyordu. Kadınlar, fakirler, köleler, yabancılar, yolcular hiç güvende değildiler. Kabilecilik ve kan bağı çok önemliydi. Kabileler arasında hep bir üstünlük mücadelesi vardı. Herkes daima kendi kabilesini ve akrabalarını savunmaya hazır; ister haklı olsun ister haksız, ister zalim olsun ister mazlum... Kabileden bir kişinin kanı dökülürse bütün kabilenin kanı dökülmüş sayılıyordu. Bu yüzden kan davası ve savaşlar hiç bitmiyordu. Peygamberimiz sav işte bu şehirde, bu ortamda, bu insanların arasında doğdu.

Fil Olayı

Yemen hükümdarı Ebrehe, Yemen’de gösterişli bir kilise yaptırdı. Ancak Araplar bu kiliseye ilgi göstermediler ve Kâbe’yi ziyaret etmeye devam ettiler. Bunun üzerine Ebrehe, Kâbe’yi yerle bir etmek için büyük bir ordu topladı ve Mekke’ye doğru hareket etti. Bu ordunun içinde filler de bulunmaktaydı. Mekke’nin yakınlarına kadar gelen Ebrehe uygun bir yerde karargâh kurdu. Ebrehe, ordusuna Kâbe’yi yıkmak için hareket emri verdiği anda ordunun önündeki fil hareket etmedi. Fil, yönü başka tarafa çevrildiğinde hareket ediyor, ancak Kâbe’ye döndürüldüğünde hiç kıpırdamıyordu. Bu sırada sürüler halinde gelen kuşlar askerlerin üzerlerine sertleşmiş çamurdan taşlar yağdırmaya başladı. Kısa sürede koskoca ordu, kurt yemiş yapraklar gibi döküldü. Ebrehe ve kurtulan az sayıda asker, bozguna uğramış bir hâlde geri döndüler. Bu olay, Kur’an-ı Kerîm’de Filsûresinde anlatılmaktadır.

Doğumu ve Çocukluk Yılları

571 yılının Nisan ayı... Fil Olayı’ndan elli gün kadar sonrası... Mekke’de bir bebek doğdu. Annesi Âmine, babası Abdullah. Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları kolundan. Abdullah, Âmine ile evlendikten bir süre

sonra bir ticaret kervanıyla yolculuğa çıkmış, dönüşte yolda hastalanarak vefat etmişti. Bebek, daha doğarken yetimdi. İlk kaybını henüz doğmadan yaşamıştı bile. Yetim bebeğin doğumu dedesi Abdülmuttalib'e müjdelendi. Abdülmuttalib torununu Kâbe'ye götürdü ve orada ona "Muhammed"(sav) adını koydu. Birkaç ay sonra Muhammed sav bebek, anacığından ve baba ocağından ayrılmış, sütannesinin yanında yaylıdaydı. Çünkü o zamanlar Mekkeliler yeni doğan bebekleri yaylının sağlıklı havasında büyümeleri için göçebe (bedevî) kabilelerden bir sütanneye verirlerdi. Hz. Muhammed sav de dört yaşına kadar sütanesi Halime ve ailesiyle yaşadı. Dört yaşında ayrılığı ve kavuşmayı birlikte tanıdı. O güne kadar bir arada yaşadığı sütannesinden ve ailesi bildiği insanlardan ayrıldı, yavrucuğunu hasretle bekleyen annesi Âmine ona kavuştu. Fakat bu hüznü annenin çocuğu ile geçireceği günler sınırlıydı. İki yıl sonra Âmine oğluyla birlikte Medine'ye akrabalarını ve kocası Abdullah'ın mezarını ziyarete gitti. Yanlarında Âmine'nin emektarı ÜmmüEymen de vardı. Ne var ki Âmine Mekke'ye dönemedi. Dönüş yolculuğunda hastalandı ve vefat etti.

Tanımadığı, bilmediği bir yerde altı yaşında bir çocuk... Annesi artık yanında değil. Babasının mezarını ilk defa ziyaret ettiği bu yolculukta annesini de bırakıp dönüyordu. Sığınabileceği tek kişi ÜmmüEymen'di. Onunla birlikte yolculuğunu tamamladı. Mekke'de onları karşılayan Abdülmuttalib, o günden sonra torunun yanından ayırmadı. Hz. Muhammed sav dede sevgisini, ilgisini ve şefkatini belki de hiçbir torunun tatmadığı kadar yoğun yaşadı. Hâşimoğulları'nın başkanı olan Abdülmuttalib, katıldığı toplantılara bile torununu yanında götürdü. Bu sayede o, kabile problemlerinin nasıl çözümlendiğine küçük yaşta tanık oldu. Fakat bu beraberlik de çok sürmedi. Hz. Muhammed(s.a.s.) sekiz yaşındayken dedesi vefat etti. Doğmadan yetim, altı yaşında öksüz ve şimdi de dede yetimi sekiz yaşında bir çocuk... Bu defa amcası Ebu Tâlib'in evi onun yeni yuvasıydı. Bir kere daha yeni bir hayat, yeni bir düzen başlıyordu onun için. Ebu Tâlib'in sevgisi ve karısı Fatma'nın şefkati sardı sarmaladı onu. Hz. Muhammed(s.a.s.) de küçük yaştan itibaren ailesine gücünün yettiğince destek oldu. Kâh çobanlık yaptı kâh amcasıyla birlikte ticaret. Gençlik çağına eriştiğinde amcasından ticareti öğrenmiş, Mekke'nin en güvenilir tüccarı olarak tanınmıştı.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Seni yetim bulup da barındırmadı mı? Seni yolunu kaybetmiş olarak bulup da yola iletmedi mi? Seni ihtiyaç içinde bulup da zengin etmedi mi? Öyleyse sakın yetimi ezme! Sakın isteyeni azarlama! Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat" (Duhâ 93 / 6-11)

Erdemliler Sözleşmesi

Mekke'de zulümlerin, haksızlıkların, zorbalıkların ardı arkası kesilmiyordu. Bu durumdan rahatsız olan bazı erdemli kişiler toplanarak bir çözüm yolu bulmaya karar verdiler. Mazlumun yanında olacaklarına, suçlunun karşısında birlik olup mazlumun hakkını koruyacaklarına söz verdiler. Bu antlaşma daha sonraları Hilfü'l-fudûl (erdemliler sözleşmesi) adıyla anıldı. Hz. Muhammed(s.a.s.) de bu erdemli topluluğa katılanlar arasındaydı ve o sırada yirmi-yirmi beş yaşlarındaydı. Bu antlaşmaya katılanlar Mekke'de yapılan her türlü haksızlığı engellemek için birlik ve dayanışma içinde uzun süre gayret gösterdiler. Gruba yeni üye alınmaması dolayısıyla Hilfü'l-fudûl zaman içinde üyelerinin ölümü ile ortadan kalktı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) İslâm'dan sonraki yıllarda da Hilfü'l-fudûl'dan övgüyle bahsetmiştir. Bu antlaşmanın kendisi için kızıl tüylü bir deve sürüsünden daha kıymetli olduğunu söylemiş ve "Eğer bugün Hilfü'l-fudûl adına davet edilsem icabet ederdim" buyurmuştur (Müsned, I,

Güvenilir Muhammed Muhammedül Emin sav

Çocukluğu ticaretin içinde geçen Hz. Muhammed sav yirmili yaşlarında, azimli, itibar sahibi, iyi ahlâklı, olgun hal ve hareketleriyle, güvenilirliğiyle dikkatleri üzerine çeken bir tüccar olmuştu. Ona artık Muhammedü'l-emîn (güvenilir Muhammed) sav deniyordu, Bu özelliği herkes tarafından bilindiği için, uzak yerlere giden kimseler, kıymetli eşyalarını ona emanet ederlerdi. Kervanlarının başında onun olduğunu bilmek mal sahiplerinin içini rahatlatırdı. Kervanın kazancını en doğru biçimde kervan sahibine bildireceğinden kimse şüphe etmezdi. Hz. Muhammed sav bu şekilde Mekke'nin zenginleriyle yaptığı ticarî anlaşmalar sonucunda Bahreyn, Habeşistan, Yemen ve Suriye'ye yolculuklar yaptı. Onun ne kadar güvenilir bir insan olduğunu, Mekke'nin zengin tüccarlarından Hatice de duymakta gecikmedi. Hatice şerefli, zengin, dul bir kadındı. Böylece sermayesi Hatice'den, emeği Hz. Muhammed'den(sav) olmak üzere ticarî bir ilişki başladı. Muhammedü'l-emîn,(s.a.s.) Hz. Hatice adına Yemen ve Suriye taraflarına ticarî yolculuklar yaptı. Başarılı ve dürüst ticaretiyle Hz. Hatice'yi her zaman memnun etti.

Hiz. Peygamber'in(s.a.s.) Evliliği ve Çocukları

Hiz. Hatice bir süre sonra ona evlilik teklifinde bulundu. Hiz. Muhammed(s.a.s.) yirmi beş yaşında, Hiz. Hatice ise daha büyüktü. Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin" (Kalem 68 / 4). Âyetmeâli üzerinde düşününüz. İki tarafın da rızasıyla düğün yapıldı. Hiz. Muhammed(s.a.s.) amcasının evinden ayrılarak

Hiz. Hatice'nin evine yerleşti. Böylece vefaya, sadakate, saygıya dayanan ve yirmi beş yıl sürecek olan bir beraberlik başlamış oldu. Evlendikleri gün Hiz. Hatice, henüz bir ocuk olan Zeyd adlı kölesini eşine hediye etti. Zeyd, Hiz. Peygamber'in(s.a.s.) yanında, onun ailesinden biri olarak büyüdü. Ailenin bir diğeri ferdi de annesinin emaneti ve en zor günlerinde sığındığı ana kucacağı olan ÜmmüEymen'di. Bir müddet sonra bu mutlu aileye minik bir bebek katıldı: Hiz. Hatice ve Hiz. Muhammed sav'in ilk çocukları Ksım. O günden sonra Hiz. Muhammed sav Ebu'l-Ksım (Ksım'ın babası) künyesiyle anılmaya başladı. Ksım henüz bir bebekken, daha iki yaşını doldurmadan öldü. Hiz. Muhammed'in(s.a.s.) ocukluğunda çok yakından tanıdığı ölüm acısı bu defa kendi çocuğunun ölümüyle bir kez daha yreğindediydi. Ksım'ın ardından sırasıyla Zeynep, Rukıyye, mmKlsm ve Ftma adlarındaki kızları doğıdu. Kızları ve kölesi Zeyd dışında Hiz. Muhammed'in(s.a.s.) evinde büyüyen bir ocuk daha vardı. Bu ocuk, amcası Ebu Tâlib'in oğılu Ali idi. Ebu Tâlib geçim sıkıntısı çekiyordu. Bu yüzden Hiz. Muhammed sav amcasının oğılu Ali'yi himayesine aldı. Huzurlu bir aile yaşantısı, toplum içinde saygın bir konum, başarılı bir iş hayatı...İşte peygamberliğinin hemen öncesinde Hiz. Muhammed...sav. Arap toplumlarında insanlar ilk erkek çocukları doğıduktan sonra onun adı ile anılırdı. Ebu (babası) ya da mm (annesi) kelimesine çocuğın adı eklenirdi. Bu şekildeki isimlendirmeye künye adı verilir. Peygamberimiz savi'n künyesi de Ebu'l-Ksım idi.

Kâbe'de Bir Hakem

Mekkeli müşrikler Kâbe'nin etrafında toplanmışlar, elinde buhurdanlıkla Kâbe'ye doğıru ilerleyen adamı izliyorlardı. Yanan tütsünün güzel kokusu etrafa yayılmıştı. Adam, Kâbe'ye iyice yaklaştı. Elindeki buhurdanlığı Kâbe'nin örtüsüne yaklaştırdı ve aşağı yukarı indirip kaldırarak Kâbe'nin etrafında dönmeye başladı. Ttsnn güzel kokusu Kâbe'nin örtüsüne iyice işlesin istiyordu. Bu sırada hafif bir rüzgâr esiyordu. Herkes kendinden geçmiş bir halde Kâbe'nin ttslenişini izliyordu. Yanan ttsden Kâbe'nin örtüsüne ufak bir kıvılcım sııradı. Fakat kimse farkına varmadı. Ne olduğunu farkettilerinde ise iş işten geçmişti. Kâbe alevler içindeydi. Bir anda ortalık karıştı. Oradan oraya koşan insanlar, bağıranlar, yardım isteyenler... Bir süre sonra yangın söndürüldü, telâş sona erdi. Ancak olan olmuştu. Kâbe büyük oranda hasar grmşti. Aradan birkaç hafta geçmişti ki şiddetli bir yağımur başladı. Yağımur bir türlü dinmek bilmiyor, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Evlerin penceresinden yağımur seyreden yüzlerde endişe okunuyordu. Bu yağış, mutlaka sel getirecekti. Sonunda korkulan şey gerçekleşti. Kısa bir süre önce yangında harap olan Kâbe, bu kez de sel sularının altında kaldı. Yaşlı bina bu ikinci afete dayanamadı. Sular ekildiğinde Kâbe'den geriye sadece bir enkaz yığını kalmıştı. şehir meclisi toplandı ve Kâbe'nin yeniden yapılmasına karar verdi. nce, enkaza dönüşen eski bina yıkıldı. Ardından inşaat başladı. Masraflar bütün şehrin katılımıyla karşılanmıştı ve neredeyse herkes inşaat işinde çalışıyordu. O sıralarda otuz beş yaşında olan Hiz. Muhammed(s.a.s.) de taş taşıyor, Kâbe'nin inşasına yardım ediyordu. Nihayet binanın duvarları Hacerülesved'in yerleştirileceğı ykseklige kadar rld. şimdi yeni bir sorun gündeme gelmişti. Hacerülesved'i yerine kim koyacaktı? Bu büyük onur kime verilecekti? Mekke'nin ileri gelen kabileleri, aralarında anlaşmazlığa düştüler. Herkes bu şerefın kendi kabile reisine verilmesi gerektiğini söylüyordu. Tartışmalar günlerce sürdü. Kabile reisleri, bu onuru birbirlerine kaptırmayacaklarına dair yeminler ediyorlardı. İnşaat yarım kalmıştı ve bu soruna bir türlü çözüm bulunamıyordu. Tartışmalar sürerken içlerinden biri şöyle dedi: "Aklıma bir fikir geldi. Eminim hepiniz kabul edeceksiniz. Buraya gelecek ilk kişiye bekleyelim. Onu hakem yapalım ve fikrini soralım. O ne derse, o olsun." Bu teklif herkesin aklına yattı. Kimin geleceğini görmek için beklemeye koyuldular. Bir süre sonra Hiz. Muhammed(s.a.s.) göründü. Herkes derin bir nefes aldı. Çünkü onun dil bir hüküm vereceğinden emindiler. O, güvenilir bir insandı. Ona aldıkları son kararı anlattılar. Hiz. Muhammed (s.a.s.) bir süre düşündü ve "Bana bir örtü getirin" dedi. Hemen bir örtü buldular. Hiz. Muhammed(s.a.s.) rty yere serdi ve Hacerülesved'i üzerine koydu. Sonra kabile reislerini çağırdı. Her birinin örtünün bir tarafından tutmasını istedi. Böylelikle bütün kabileler Hacerülesved'i taşıma onurunu paylaşmış oldular. Taşın konulması gereken yere gelindiğinde Hiz. Muhammed,(s.a.s.) Hacerülesved'i aldı ve yerine koydu. Sorun çözülmüş, şehirde yaşanabilecek muhtemel bir savaş engellenmişti.

İlk Vahiy

Hiz. Muhammed(sas) hayatının hiçbir döneminde putlara tapmamıştı. Otuz beş yaşından sonra da insanlardan uzaklaşıp ibadetle ve tefekkürle meşgul olmaya başladı. Bu amaçla ramazan aylarında, yanına yiyecek ve içeceğini alarak Hira mağarasına gidiyordu. Yine, Hira'da bulunduğı sırada, 610 yılının Kadir gecesinde işittiğı bir sesle irkildi. Karşısında, adının Cebrâil olduğunu söyleyen bir melek duruyordu. Melek, Allah'ın peygamberi olarak seildiğı müjdesini verdi ona. Ardından "Oku!" dedi. Hiz. Peygamber sav) "Ben okuyamam!" diye cevap verdi. Melek tekrar "Oku!" dedi. O yine "Ben okuyamam!" diye karşılık verdi. Melek bir daha "Oku!" diye seslendi. O bir kez daha "Ben okuyamam!" dedi. Sonunda Cebrâil, Alksresinin ilk âyetlerini vahiyetti ona. O da onunla birlikte tekrarladı bu yetleri. Bu yetlerde Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı "alak"dan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir" (Alk 96 / 1-5).Meleğın okuduğı âyetler kalbine yazılmıştı. Melek daha sonra oradan

ayrıldı. Hz. Peygamber(sav) korku ve şaşkınlık içindeydi. Hatta yaşadığı bu olay üzerine kendisi hakkında kuşkuya kapılmıştı. Acaba bu, şeytanın bir aldatmacası mıydı? Evine gitmek için mağaradan çıktı. Mağaradan çıkınca korku ve şaşkınlığı daha da arttı. Melek bütün ufkı kaplamıştı ve ona “Ey Muhammed! Sen Allah’ın resûlüsün, ben de Cebrâilim” diye sesleniyordu. Hz. Peygamber(sav) başını hangi tarafa çevirse karşısında onu görüyordu. Sonunda melek ortadan kayboldu. Resûlullah(sas) evine döndüğünde tir tir titriyordu. Yatağına girdi. Eşi Hz. Hatice’ye üzerine örtmesini söyledi. Derin bir uykuya daldı. Uyanınca başından geçenleri anlattı eşine. Hz. Hatice onu şu sözlerle rahatlatmaya çalıştı: “Yemin ederim ki Allah, hiçbir zaman seni utandırıp üzmez. Çünkü sen akrabamı gözetirsin, doğru konuşursun, biçarelerin elinden tutarsın, yoksulları kayırırsın, misafirleri ağırlarsın, haksızlığa uğrayan kimselere yardım edersin.” Ertesi gün Hz. Hatice, onu amcasının oğlu Varaka b. Nevfel’in yanına götürdü. Varaka insanların inatla putperestlikte direttiği bir çağda Hristiyanlığı kabul etmişti. Tevrat ve İncil okur, İbrânice’yi bilirdi. Varaka onu dikkatle dinledikten sonra şöyle konuştu: “SübhaneAllah! Sen bu toplumun peygamberi olacaksın. Sana gelen, Mûsâ’ya gelen melektir. Kavmin sana yalancı diyecek, eziyet edecek ve seni yurdundan çıkaracak, seninle savaşıacak. Şayet o günlere yetişirsem Allah için senin yanında olur, sana yardım ederim.”Nitekim Varaka’nın dedikleri olacak, ancak ömrü o günleri görmeye yetmeyecekti.

Davet Başlıyor

İlk vahiyden sonra bir süre vahiy gelmedi. Hz. Muhammed,(s.a.s.) kendisi için oldukça sıkıntılı geçen bu dönem boyunca, devamlı tefekkürle meşgul oldu ve vahyin tekrar gelmesini bekledi. Nihayet Müddessirsûresinin ilk âyetlerininvahyedilmesiyle fetret-i vahiy denilen bu kesinti dönemi sona erdi. Bu âyetlerResûlullah’ı(s.a.s.) İslâm’a davetle görevlendirmekteydi.Bunun üzerine Resûlullah,(s.a.s.) davete aile fertlerinden ve yakın çevresindeki samimi dostlarından başladı. İlk olarak eşi Hz. Hatice müslüman oldu. Onu amcasının oğlu Ali, kızları, evlâtlığı Zeyd ve annesinin yardımcısı ÜmmüEymen izledi. Hz. Muhammed,(s.a.s.) en yakın arkadaşı Ebu Bekir’i İslâm’a davet ettiğinde o da tereddütsüz kabul etti. Peygamberimizin(s.a.s.) çevresindeki halka gitgide genişledi. Gizli davet bu şekilde üç yıl kadar devam etti. Bu aşamada Hz. Peygamber,(s.a.s.) müslümanlarlaErkam b. Ebu’l-Erkam’ın evinde gizlice toplandı, gelen vahiyleri onlara aktardı, onlarla sohbet ve ibadet etti. Açıktan davetin Rabbimiz tarafından emredilmesinin ardından Resûlullah(s.a.s.) önce bir ziyafet vererek akrabalarını davet etti. Onlara Allah’ın bir olduğunu, eşi ve benzerinin bulunmadığını, kendisinin de Allah’ın elçisi olduğunu bildirdi. İlk muhalefet, amcası Ebu Leheb’den geldi. Ebu Leheb, akrabalarını birbirine düşürmekle suçladı Resûlullah’ı.(sav) Ona hakaret ederek toplantıdan ayrıldı. Ebu Leheb’in oğulları Hz. Peygambersav’inkızları Rukıyye ve ÜmmüKülsüm ile nişanlıydı. Hz. Peygamber’e(s.a.s) cephe alan Ebu Leheb, oğullarının nişanlarını bozmalarını sağladı. Muhalefetini bundan sonra da hep sürdürdü.

Hz. Peygambersav’etâbi olanların sayısı zamanla arttı, sayı arttıkça muhalefet de şiddetlendi. Özellikle putperestliği eleştiren âyetlerin inişinden sonra, Kureyşli müşrikler, Hz. Muhammedsav’idinlerine ve geleneklerine karşı büyük bir tehlike olarak görmeye başladılar.Ona hakaretler ettiler, zamanla şiddete de başvurdular. Müslümanlara yapılan zulümlerin başını Velîd b. Mugire ve Ebu Cehil çekiyordu. İslâm’ın ilk yılları, müslümanlar için oldukça çetin geçti. Birçok müslüman işkence gördü. En fazla zarar görenler de müslüman kölelerdi.Sahipleri onlara öldüresiye işkence yapıyorlardı. Müslümanlar İslâm uğruna canlarını veriyorlardı.Yâsir ve Sümeyye işkencelerle ilk şehit olan müslümanlardı. Oğulları Ammâr’ın gözleri önünde öldürülmüşlerdi. Habeşli bir köle olan Bilâl de şiddetli işkence görenlerdendi. Sahibi onu kızgın çölde güneşin altında bırakmış, üzerine de kocaman bir kaya koymuştu. Dayanılacak bir durum değildi. Ama bu işkence bile onu dininden döndüremiyordu. Hz. Ebu Bekir, Bilâl’in o halini görünce dayanamayarak onu sahibinden satın aldı ve hemen âzat etti. Bilâl, işkenceden kurtulmakla kalmamış, özgürlüğüne de kavuşmuştu.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Ey örtünüp bürünen (peygamber!) Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Nefsini arındır. Şirkten uzak dur”(Müddessir 1-4).

Mekkeli müşrikler Peygamberimizsav’inmecnun, kâhin, sihirbaz ve şair olduğunu iddia etmişlerdi. (Kur'an-ı Kerîm’in bunlaracevabı için bkzHûd 7-8,Hicr 6-8,Mü’minûn 70, Sâffât 35-37; Kalem 1-7, 50-52 Hâkka 38-4) Mekkeli müşrikler Kur'an-ı Kerîm’in Allah kelâmı olmadığını iddia etmişlerdi. (Kur'an-ı Kerîm’in bunlaracevabı için bkz. Yûnus 15 Enbiyâ 5-6 Ahkâf 8 Müddessir 25-26) Mekkeli müşriklerin iddialarından biri de Hz. Muhammedsav’invahiy almak, peygamber olmak için uygun özelliklere sahip olmadığı idi. (Kur'an-ı Kerîm’in bunlara cevabı için bkzİsrâ 94-95,Furkân 7-8, 41, Zuhurf 31-32) Mekkeli müşriklerin Hz. Peygambersav’i güç duruma düşürmek için başvurdukları yollardan biri de ondan olağanüstü olaylar meydana getirmesini istemek olmuştu. (Kur'an-ı Kerîm’in bunlara cevabı için bkzYûnus20 ,Hicr 6-8, İsrâ 59, 90-93,Ankebût 50-51)

Hamza ve Ömer Müslüman Oluyorlar

Bir gün Ebu Cehil ve arkadaşları Hz. Peygamber'e(sav) eziyet ediyorlardı. Buna dayanamayan bir kadın Hz. Peygamber'in(sav) amcası Hamza'ya durumu haber verdi. Hamza avdan yeni dönmüştü. Yeğenine yapılanlar onu hem çok kızdırmış hem de çok üzmüştü. Hamza, o duyularla Ebu Cehil'in yanına gitti, elindeki yayla ona vurdu ve şöyle dedi: "Ben de Muhammed'in dinini kabul ediyorum. Cesareti olan varsa karşıma çıksın!" Bu olaydan kısa bir süre sonra müşriklerin önde gelenlerinden Ömer b. Hattâb, Hz. Peygamber'i(sav) öldürmeye karar verdi ve silâhını kuşanarak yola çıktı. Ne var ki yolda kız kardeşinin ve eniştesinin de müslüman olduklarını öğrendi. Öfkesi daha da artmıştı. Hemen yolunu değiştirerek kız kardeşinin evine gitti. Kız kardeşi ve eniştesi içeride Kur'an okuyorlardı. Ömer, hızla içeri girdi ve eniştesini dövmeye başladı. Araya girmeye çalışan kız kardeşi de Ömer'in darbelerine mâruz kaldı. Dudağından kanlar akarken, Mekke'nin güçlü erkeklerinin bile kendisinden korktuğu ağabeyine haykırdı: "Evet, müslüman olduk, ne yaparsan yap! Dinimizden dönmeyiz!" Ömer, kardeşinin bu kararlı tavrından etkilenmişti. Okuduklarını getirmelerini istedi. Âyetleri okudukça kalbi İslâm'a meyiletti. En sonunda Hz. Peygamber'in(sav) yanına giderek müslüman olduğunu açıkladı. Sıkıntılarla dolu bu dönemde, yiğitlikleriyle meşhur Hamza ve Ömer'in müslüman olmaları, bir dönüm noktası olmuş, müslümanlara cesaret vermişti. Hz. Muhammed'in sav peygamber oluşundan bir süre sonra Hz. Hatice son çocukları Abdullah'ı dünyaya getirdi. Abdullah da ağabeyi gibi henüz bebekken öldü. Sevgili Peygamberimiz sav müşriklerle verdiği mücadele ve sıkıntının arasında ikinci defa çocuğunu toprağa vermenin acısını da yaşadı.

Habeşistan'a Hicret

Resûlullah sav Mekke'de yaşanan sıkıntı ve işkencelere bir çözüm yolu bulamayınca müslümanlara şu tavsiyede bulundu: "İsterseniz ve yapabiliyorsanız, Habeşistan'a sığının. Zira orada ülkesinde kimseye zulmedilmeyen bir hükümdar var. Orası bir doğruluk ve hakikat ülkesidir. Allah işlerde bir kolaylık verene kadar orada kalın." Bu, Resûlullah'ın(s.a.s.) belirttiği gibi geçici bir hicretti, yeni bir yurt edinme girişimi değildi. Böylece nübüvvetin beşinci yılında müslümanların bir kısmı, birkaç ay arayla, kabileler hâlinde Habeşistan'a göç ettiler. İlk kabilede on bir erkek, dört kadın bulunmaktaydı. Daha sonra göç edenlerle birlikte toplam muhacir sayısı yüzü aştı. Habeşistan'a gidenler arasında Hz. Peygamber sav'in kızı Rukıyye ve eşi Osman b. Affân da vardı. Bu arada Kureyşliler Habeşistan'a elçiler göndererek müslümanların iadesini istediler. Habeşistan Necâşisi Ashame âdil bir hükümdardı. Müslümanları dinlemeden kararını vermedi. Bu görüşmede Ca'fer b. Ebu Tâlib, müslümanların sözcüsü oldu. Büyük bir cesaret ve açıklıkla İslâm inançlarını açıkladı, müslümanların yurtlarını niçin terketmek zorunda kaldıklarını anlattı. Sonunda Kureyş elçileri Mekke'ye eli boş döndüler.

Boykot

Mekke'de kalan müslümanların yaşadığı güçlükler devam ediyor ve onları daha çetin günler bekliyordu. Müslüman olsun ya da olmasın, bütün Hâşimoğulları, kabileci geleneğin gereği olarak Hz. Muhammed sav'edestek veriyordu. Müşriklerin Hz. Muhammed sav'le mücadele edebilmeleri için bu desteği kırmaları gerekiyordu. Müşrikler, Hâşimoğulları'ndan, Hz. Muhammed(s.a.s.)'i kendilerine teslim etmelerini istediler. İstekleri yerine getirilmezse Hâşimoğulları ile ve müslümanlarla bütün ilişkilerini keseceklerini bildirdiler. Hâşimoğulları bu teklifi kabul etmedi. Bunun üzerine müşrikler, bundan böyle kendilerinden hiç kimsenin onlarla konuşmayacağını, alışveriş etmeyeceğini, onlardan biriyle evlenmeyeceğini ilân ettiler. Bu kararlarını yazarak Kâbe'ye astılar. Bu yazıyla başlayan boykot iki üç yıl devam etti. Bu süre boyunca Hâşimoğulları ve müslümanlar Mekke'nin mahallelerinden birinde kuşatma altında tutuldular, sadece haram aylarda dışarı çıkabildiler. Nihayet müşrik de olsa insaflı birkaç kişi çıktı ortaya. Hedefleri boykotun kaldırılmasıydı. Bu kişilerden biri olan Züheyr, bir sabah Kureyş'in ileri gelenlerine şöyle dedi: "Ey Kureyş topluluğu! Yaptığımız şey, insanlığa yakışmaz. Biz her imkândan yararlanırken kabilemizin bir kolu olan Hâşimoğulları'nın aç bırakılması insafa sığmaz. Bu karar bozulmalıdır. Andolsun ki bu zalim ahitnâme yırtılmadıkça buradan ayrılmayacağım." Kureyşliler bu konu üzerinde tartışırken Hz. Peygamber(s.a.s.) boykot kararını içeren, Kâbe'deki yazının kurtlar tarafından yendiğini haber verdi. Müşrikler, bu haber kendilerine ulaşır ulaşmaz, yazının asılı olduğu yere gidip baktılar ve gördüler ki söylenen doğrudu. Baştaki "Bismikellahümme" sözü dışındaki bütün yazılar yenmişti. Kâbe'ye asılan yazı indirildi. Böylece boykot sona ermiş oldu.

Câhiliye Arapları, bütün yazılı antlaşmalara "Bismikellahümme/Allah'ım senin isminle" ifadesi ile başlıyorlardı.

Hüzün Yılı

Boykotun kalkmasının üzerinden sekiz ay geçmişti. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) amcası Ebu Tâlib vefat etti. Üç gün sonra da yirmi beş yıllık hayat arkadaşı Hz. Hatice... Her ikisinin vefatı Resûlullah'ı(s.a.s.) çok üzdü çünkü onlar hem çok sevdiği iki yakını hem de müslümanların koruyucusuydular. Yürek yaralayıcı bu iki vefat olayı sebebiyle meydana geldiği bu yıla senetü'l-hüzün (hüzün yılı) adı verilmiştir.

Tâif'e Yolculuk

Resûlullah,(s.a.s.) Mekke dışında, davasını duyuracağı yeni bir yer aramaya koyuldu. En uygun yerin Tâif olduğunda karar kıldı. Orada davetine destek bulacağını ümit ediyordu. Zeyd b. Hârise'yle birlikte yola çıktı. Şehre ulaşınca halka hitap etmeden önce şehrin ileri gelenleriyle görüştü. Karşılaştığı tek şey hakaretler ve alaycı sözler oldu. Bunun üzerine yanlarından ayrıldı fakat onların kışkırtmalarıyla harekete geçen Tâifli çocukların ve kölelerin saldırısına uğradı; alaya alındı, hakaret gördü ve taşlandı. Atılan taşlar yüzünden mübarek ayakları yaralanan Hz. Peygamber sav'i korumaya çalışan Zeyd de başından yaralandı. Bu saldırılar karşısında Resûlullah(s.a.s.) bir bağa sığınmak zorunda kaldı. Bağın koruyucusu Addâs, aralarında geçen konuşmadan sonra müslüman oldu. Ardından Resûlullah(s.a.s.) Mekke'ye döndü.

Müslümanlar, Hz. Peygamber sav'in tekrar evlenmesinin, sıkıntılarını biraz olsun hafifleteceğini düşünüyorlardı. Bir gün sahâbî hanımlardan Havle bint Hakîm, Hz. Peygamber sav'le bu konuyu görüştü. Onun evlenmesi gerek tiğini ve isterse uygun birisini araştırabileceğini söyledi. Hz. Peygamber sav bu teklifi kabul etti. Böylece Havle, Hz. Peygamber sav'in de onayıyla SevdebintZem'a'yı ve Âişebint Ebu Bekir'i ona istedi. Hz. Peygamber, (s.a.s.) Sevde ile hicretten iki yıl önce evlendi. Âişe'yle nikâh kıyılmakla beraber düğün hicretten sonra gerçekleşti.

İsrâ ve Mi'rac

Halkından gördüğü hakaret ve eziyetler, boykot yıllarında yaşadığı sıkıntılı günler, en çok sevdiği iki yakınının art arda ölümü ve Tâif 'te başına gelenler... Bütün bu zorlu günlerin ardında Hz. Peygamber'i (s.a.s.) bekleyen bir mükâfat vardı: isrâ ve mi'rac. İsrâ ve mi'rac, Hz. Peygamber'in,(s.a.s.) aklın sınırları dışına taşan bir yolculuğudur. Mekke'de Mescid-i Harâm'dan başlayıp Kudüs'te Mescid-i Aksâ'ya, oradan da göğün ötesine uzanan bu mucizevî yolculuk, Allah'ın izni ve yardımı ile gerçekleşti. Bu olayla inananların imanları daha da güçlendi. Beş vakit namaz, hicretten önce meydana gelen bu olay esnasında farz kılındı.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir" (İsrâ 17 / 1).

Yesribliler'le Görüşme

Hz. Peygamber sav, davetini yayacağı yeni bir ortam arayışındaydı. Hac mevsiminde Arabistan'ın her tarafından insanlar Kâbe'yi ziyaret etmek üzere Mekke'ye gelirdi. Bu, önemli bir fırsattı. Resûlullah sav hacılarla görüşmeye başladı. Onları İslâm'a davet etti. Görüştüğü kabilelerden sürekli olumsuz cevaplar aldı, ama yine de ümitsizliğe kapılmadı. Bu sırada Yesribliler'le de görüştü. Akabe'de yapılan bir görüşmenin sonunda, Yesrib'den altı kişi İslâm'ı kabul etti. Akabe görüşmesi denilen bu olay İslâm davetinde bir dönüm noktası oldu. Bu altı kişi, diğer Yesribliler'i de İslâm'a davet edecekleri sözünü vererek ayrıldılar. Ertesi yıl tekrar geldiler. Yanlarında altı kişi daha vardı. Yine Akabe'de Resûlullah sav ile görüştüler. Ona biat ettiler ve bundan böyle Allah'a şirk koşmayacaklarına, zina ve hırsızlık yapmayacaklarına, iftiradan sakınacaklarına, evlâtlarını öldürmeyeceklerine, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) emirlerine uyacaklarına ve Allah uğrunda kimsenin kınamasından çekinmeyeceklerine dair söz verdiler. Bu olaya Birinci Akabe Biatı denildi. Akabe Biatı bir tohumdu ve ağaç haline gelmesi için uzun zaman beklemek gerekmecekti.

Yesrib'e Davet

Akabe Biatı'ndan sonra Hz. Peygamber,(s.a.s.) Mus'ab b. Umeyr'iYesrib'e gönderdi. Mus'ab bir yıl boyunca orada İslâm'ı anlattı. Yesriblimüslümanların sayısı günden güne arttı. Ertesi yıl hac mevsiminde Hz. Peygamber sav'le görüşmek için Mekke'ye gelen Yesribliler artık yetmiş beş kişiydi. Sevgili Peygamberimiz sav onlarla da Akabe'de buluştu. Henüz müslüman olmayan amcası Abbas da beraberindeydi. Yesribliler Hz. Peygamber'i (sav) kendi şehirlerine davet ettiler. Hz. Peygamber sav'in amcası Abbas, onlara Hz. Muhammed'i (sav.) memleketlerine götördükleri zaman çeşitli sıkıntılarla karşılaşabileceklerini, müşrik kabilelerin onlara düşmanlık yapabileceklerini hatırlattı. Böyle bir durumda onu düşmanlarına teslim edeceklerse bu işten şimdiden vazgeçmeleri uyarısında bulundu. Yesribliler canlarını, mallarını, çocuklarını ve kadınlarını korudukları gibi onu koruyacaklarına; rahat günlerde de sıkıntılı zamanlarda da ona itaat edeceklerine; bollukta da darlıkta da gerekli malî fedakârlıkta bulunacaklarına; iyiliği emredip kötülüğe engel olacaklarına; hakka bağlı olma konusunda hiç kimseden çekinmeyeceklerine dair söz vererek Hz. Peygamber sav'e biat ettiler. Bu olaya da İkinci Akabe Biatı denildi.

Mus‘ab b. Umeyr

Mus‘ab, Mekke’nin zengin bir ailesine mensuptu ve Mekke’nin en yakışıklısı olarak biliniyordu. Sahip olduğu bütün zenginliklerden vazgeçerek İslâm’ı kabul etmişti. Ailesinin tepkisinden çekindiği için müslüman olduğunu başlangıçta ailesinden gizledi. Fakat kısa bir süre sonra ailesi onun müslüman olduğunu öğrendi. Tekrar eski dinine dönmesi için onu hapsedtiler. Sıkıntılı bir dönemin ardından Mus‘ab, Habeşistan’a hicret etti. Bir süre sonra Mekke’ye döndü ve Medine’ye gidip orada İslâm’ı anlatmakla görevlendirildi. Böylece Medine’ye hicret eden ilk muhacir oldu. Bir yıl sonra Hz. Peygambersav’ebüyük bir müjdeyle geldi. “Medine’de İslâm’ın girmedeği ev kalmadı ya Resûlullah!” diyordu Akabe’de. Mus‘ab’ın ön saflardaki görevi hicretten sonra da devam etti. Bedir Savaşı’nda “Resûlullahsav’ın sancaktarı” olarak ün yaptı. Uhud Savaşı’nda da bu görev ona verildi ve “Resûlullahsav’ın sancaktarı olarak Uhud şehitleri arasında yerini aldı. Dünya malına değer vermeyen bu sahâbînin cenazesi defnedilirken kefeni, başını içine aldığı anda ayaklarını açıkta bırakıyor, ayaklarını örttüğünde başını açıkta bırakıyordu.

Hicret İzni ve Hain Plan

Akabe biatlarının ardından Mekkelî müslümanlar Medine’ye göç etmeye başladılar. Hz. Muhammed savde kendisi için Rabbinden hicret izni beklemekteydi. Nihayet beklenen izin geldi. Müşrikler Resûlullahsav’ın Medine’ye göç etmesini engellemek istiyorlardı. Çünkü onun başka bir şehre yerleşmesi İslâm’ın yayılışını hızlandıracaktı. Bunun için aralarında toplanarak ne yapacaklarını müzakere ettiler. Peygamberimizsav’ın sürgüne gönderilmesi, hapse atılması ve öldürülmesi de dâhil pek çok plan üzerinde durdular. Sonunda onu öldürmeye karar verdiler. Ancak Hâşimoğulları’nın kan davası gütmesini engellemenin de bir yolunu bulmaları gerekiyordu. Bir plan yaptılar: Her aileden bir kişi seçilecekti. Bu kişiler hep birlikte Hz. Muhammedsav’i geceleyin yatağında uyurken öldürecek. Böylece Hâşimoğulları bütün Mekke’yi karşısına alamayacaktı. Kendilerince kusursuz bir plan yapmışlardı. Fakat görevli kişiler suikast hazırlıklarına koyulduğu sırada, Hz. Peygamber sav durumdan haberdar oldu. Müşrikler bütün düşmanlıklarına rağmen, Hz. Muhammed sav’ın dürüstlüğüne güvenmiş ve emanetlerini ona teslim etmişlerdi. Peygamberimiz sav suikast gecesi kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine iade etsin diye Hz. Ali’ye bıraktı. Suikastçıları yanıltmak için de Hz. Ali’den o gece kendi yatağında yatmasını istedi. Ona “Benim yatağımda yat ve uyu. Sana onlardan zarar gelmeyecek.” dedi. Gece yarısı, kendisini öldürmekle görevli olan grup kapının önünde beklerken o, Yâsînsûresindenâyetler okuyarak evden çıkıp gitti. Onu kimse göremedi. Müşrikler, Hz. Peygamber’in (sav) çoğu geceler ibadet etmek için Kâbe’ye gittiğini biliyorlardı. Niyetleri dışarı çıktığında onu öldürmekti. Eve girmek istemiyorlardı. Zira gece yarısı, kadınların da bulunduğu bir eve girmeyi şerefizlik olarak kabul ediyorlardı. Bu yüzden sabaha kadar beklediler. Geceleyin içeriye baktıklarında Resûlullah’ın (s.a.s.) abasına bürünüp yatan Hz. Ali’yi görmüş ve Hz. Muhammed(sav)igördüklerinden hiç kuşku duymamışlardı. Nihayet Hz. Ali (ra) sabah namazına kalktığında durumun farkına vardılar. Hz. Muhammed(sav)iellerinden nasıl kaçırdıklarını bir türlü anlayamadılar. Onlar bu durum karşısında hayıflanmaktan başka bir şey yapamadılar.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Eğer siz ona (peygambere) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke’den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, ‘Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber’ diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah’ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir” (Tevbe 40).

Mağaradaki İki Dost

Sevgili Peygamberimiz sav evden ayrılıp dostu Hz. Ebu Bekir ile buluştu. Birlikte yola çıktılar. Müşrikleri şaşırtmak için Medine’nin bulunduğu istikamete zıt yönde ilerleyerek Sevr dağına gittiler ve bir mağaraya gizlendiler. Hz. Peygambersav’ınMekke’den ayrıldığını anlayan müşrikler de hemen harekete geçtiler. Yanlarına iz sürücüler alarak takibe başladılar. Mağaranın kapısına kadar geldiler. Ancak mağaraya girmediler. Çünkü bir örümcek, mağaranın ağzını kapatacak şekilde bir ağ örmüştü. Ayrıca bir çift güvercin de mağaranın ağzındaki bodur bir ağacın dalları arasına yuva yapmıştı. Bunu gören müşrikler mağaranın içinde kimsenin olamayacağını düşündüler ve geri döndüler. Resûlullahsav ve arkadaşı Ebu Bekir mağarada üç gün kaldılar. Üç günün sonunda Sevr dağının eteklerinde Abdullah b. Uraykıt ile buluştular. Mekke’den ayrılmadan önce kendilerine kılavuzluk yapması için onunla anlaşmışlardı. Abdullah b. Uraykıt müşrik, ancak güvenilir ve mert bir kişiydi. Hz. Ebu Bekir’in ona emanet ettiği develeri de beraberinde getirmişti. Böylece zorlu bir yolculuk başladı. Kimsenin pek bilmediği bir güzergâhı izleyerek yola devam ettiler. Bazen sarp geçitlerden geçtiler, bazen çölün ortasından...

İlk Mescid, İlk Cuma, İlk Hutbe

Kutlu yolculuk sürerken Yesriblimüslümanlara Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Mekke'den ayrıldığı haberi ulaştı. Yesrib'dekimüslümanlar, her sabah kalkıp onun yolunu gözlüyorlardı. Nihayet bir pazartesi sabahı, beklenen misafir Yesrib'e yakın bir mesafede bulunan Kubâ'ya ulaştı. Peygamberimiz(s.a.s.) burada birkaç gün kaldı ve bir mescit yaptırdı. Bir cuma günü de buradan ayrıldı. İlk cuma namazını yolda Benî Sâlim yurdundaki Rânûnâ vadisinde kıldırıldı ve ilk hutbeyi okudu. Peygamberimiz(s.a.s.) ve beraberindekiler namazdan sonra Medine'ye doğru yola devam ettiler....

Ve Medine

Yol, Yesrib'e ulaştı. Artık Yesrib, Yesrib olarak kalmayacak; Medinetü'r-resûl adını alacaktı; yani Peygamber şehri. O peygamber ki kendisini evlerine davet edenlerin hiçbirini kırmak istemiyordu; Kasvâ adındaki devesini kendi başına bıraktı ve onun önünde çökeceği eve misafir olacağını bildirdi. Fakat Kasvâ, bir arsaya çöktü. Bunun üzerine Allah'ın elçisi sav, oraya en yakın haneye misafir oldu. Bu bahtiyar hane, Ebu Eyyüb el-Ensari'nin eviydi. Devenin çöktüğü arsaya da Mescid-i Nebevi'nin yapılmasına karar verildi. Daha sonra Resûlullahsav, Hz. Zeyd'i Mekke'ye gönderdi ve orada kalan aile fertlerini de Medine'ye getirtti. Kısa bir süre sonra Hz. Peygamber sav ve arkadaşları hep birlikte çalışarak mescidi yapmaya başladılar. Peygamberimiz sav, de ashabıyla birlikte çalışıyor, taşları, ağaçları taşıyarak onlara yardımcı oluyordu. Mescidin yapımı kısa sürede tamamlandı. Resûlullahsav'in evi de bu mescide bitişik odalardan meydana geliyordu. Mescidin güney duvarı boyunca Suffe denilen bir gölgelik bulunmaktaydı. Suffe gündüzleri bir okul şeklinde kullanılan, geceleri ise barınacak yeri olmayan, kimsesiz, bekâr, Medine'ye göç etmiş ilim talebelerinin kalabileceği bir yerdi. Burada kalanlaraashâb-ı Suffe denirdi. Peygamberimiz sav onların ihtiyaçları ile yakından ilgilenir ve zengin müslümanları onlara yardım etmeye teşvik ederdi.

Yeni Bir Düzen

Hz. Peygamber sav'in gelişiyle Medine, sosyal açıdan büyük değişimler yaşamaya başladı. İslâm'dan önce Medine'de putperest Arap kabileleri ile yahudi kabileleri birlikte yaşıyorlardı. Şimdi buna bir de müslümanlar eklenmişti. Bu kadar farklı grupların bir arada yaşayabilmesi için sistemli bir yapılanmaya ihtiyaç vardı. Bu ihtiyacı fark eden Resûlullah sav yazılı bir antlaşma hazırlattı. Bu metinde bir şehrin ortak sakinleri olarak müslümanlar ve yahudilerin uymaları gereken prensipler ile müslümanların kendi aralarında tâbi olacakları kurallar belirlendi. Bu antlaşmayla müslümanlar arasında her türlü yakınlık ve akrabalıktan önde gelen, din kardeşliği temeline oturan bir birliktelik öngörülmekteydi. Ayrıca Peygamberimiz sav ihtilâflarda son karar mercii olarak tanınmakta, yahudilere de şehrin savunmasında müslümanlarla iş birliği yapma sorumluluğu yüklenmekteydi. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hazırlattığı ve Medine Vesikası olarak bilinen bu ilk yazılı antlaşma, müslümanların başka toplumlarla beraber yaşama tecrübesinin de ilk yazılı belgesidir.

Kardeşlik

Mekke'den gelen muhacir müslümanlar baskı ve işkenceden kurtulmuşlardı. Ancak yine de yeni bir şehre yerleşmenin getirdiği birçok sorun vardı karşılarında: İlk sorun, Medine'nin iklimine alışkın olmadıkları için muhacirlerin hastalıklarla boğuşmalarıydı. Ensarin bütün yardımseverliğine rağmen, yeni bir şehirde evsiz ve işsiz olmanın güçlüğü ikinci bir sorundu. Ensarin yardımlarının daha sistemli hale getirilmesi ve herkesi kuşatan bir bütünleşmenin sağlanması gerekiyordu. Kâinatın sevgilisi Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Medine'ye varışının üzerinden beş ay geçmiş, bu süre içinde hastalıklar da büyük oranda atlatılmıştı. Resûlullah, (s.a.s.) ensar ve muhacirlerin katıldığı bir toplantı düzenledi. Bu toplantıda maddî açıdan müsait olan Medineli her ailenin, birer muhacir aileyi kendi yanlarına almaları kararlaştırıldı. Bu, bir kardeşlik antlaşması idi. Kardeş aileler birlikte çalışacaklar ve her şeyi paylaşacaklardı. Böylece 186 Mekkeli aile, Medineli kardeşlerinin evlerine yerleştirildi. O güne kadar birer misafir olan muhacirlerin artık kardeşleriyle paylaştıkları bir evleri ve işleri vardı. Muhacirler, bu yeni şehirde sosyal ve ekonomik açıdan kendilerine yeterli olana kadar bu durum devam edecekti.

muhacir: Bir yerden başka bir yere giden, hicret eden kimselere; özellikle Mekke'den Medine'ye hicret eden sahâbilere verilen isim. ensar: Mekke'den hicret eden Hz. Peygambersav'ive muhacirleri hoşnutlukla karşılayan ve onlara yardım etmiş olan Medineli müslümanlara verilen isim.

Bedir Gazvesi

Müslümanların Medine'yi yurt edinmesi Kureyşli müşrikleri endişelendiriyordu. Zira müslümanların giderek güçlenmeleri kendi itibarlarını sarsacaktı. Bu yüzden Medineliler'e baskı yapmaya başladılar, onları tehdit ettiler. İki taraf arasında oluşan gerginlik gitgide büyüdü. Sonunda Mekkeli müşrikler ile Medineli müslümanlar

Bedir kuyularının yakınında karşı karşıya geldi. Müşriklerin ordusu 1000 kişi kadardı. Yanlarında 100 at ve 700 deve bulunmaktaydı. Müslümanlar ise 300 kişi civarındaydı. İslam ordusunda da 2 at ve 70 deve vardı. Resûlullah, (s.a.s.) Mekkeliler'e Hz. Ömer'i elçi olarak gönderdi ve Mekke'ye dönmelerini teklif etti. Fakat onlar savaşta ısrar ettiler. Bunun üzerine savaş başladı. Savaş, ikindiye doğru sayılarının azlığına rağmen müslümanların zaferiyle sona erdi. Allah, Ehl-i Bedir'e yardımını göndermişti. Başta Ebu Cehil olmak üzere 70 müşrik öldürülmüş, 70 kişi de esir alınmıştı. Bedir zaferi, Arap yarımadasında müslümanların adının duyulmasına ve itibar kazanmalarına sebep oldu. İslâm'ın tebliği için de daha geniş imkânlar elde edildi. Bedir Gazvesi'nin sonucu Medineli yahudileri büyük bir hayal kırıklığına uğrattı. Çünkü onlar Mekkeliler'in kazanacağını, böylece müslümanlardan kurtulacaklarını düşünüyorlardı. Bedir Gazvesi'nden sonra yahudi kabilelerinden Kaynukaoğulları ile müslümanlar arasında yaşanan gerilim küçük bir savaşa dönüştü. Sonunda Kaynukaoğulları şehirden çıkarıldı. Antlaşmayı bozmayan diğer iki yahudi kabilesi ise Medine'de kaldı. Şavaşta tam bir hezime uğramış olan Mekke müşrikleri, müslümanlardan intikam almak için yeminler ettiler. Savaşta öldürülen Ebu Cehil'in yerine Ebu Süfyan'ı Mekke'nin başkanlığına getirerek hemen yeni bir savaş hazırlığına giriştiler.

Hz. Peygamber(s.a.s.) Bedir Gazvesi'ne çıkarken kızı Hz. Rukıyye'yi hasta yatağında bırakmıştı. Damadı Hz. Osman da karısı Hz. Rukıyye'yi yalnız bırakamadığı için savaşa katılamamıştı. Hz. Peygamber(s.a.s.) savaştan döndüğünde o yürek paralayıcı haberi aldı; kızı Rukıyye vefat etmişti.

Bedir Savaşı'ndan birkaç hafta sonra Hz. Peygamber(s.a.s.) kızı Fâtıma'yı Hz. Ali'yle evlendirdi. Bir yıl sonra da Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin bir oğulları oldu. Hz. Peygamber(s.a.s.) torununun kulağına ezan okudu ve ona "güzel" anlamına gelen "Hasan" ismini verdi.

Uhud...

Bedir Gazvesi'nin üzerinden on üç ay geçmişti. Mekkeliler, civardaki kabilelerden de destek alarak 3000 kişilik büyük bir ordu topladılar. Medine'ye doğru yola çıktılar. Müslümanlar ise 1000 kişilik bir orduyla Medine'den ayrıldılar. Münafıkların reisi olan Abdullah b. Übey, yolda bozgunculuk çıkararak beraberindeki 300 kişi ile birlikte geri döndü. Böylece müslümanlar, 300 kişilik bir kayıpla Uhud dağının eteklerine kadar geldiler. Hz. Peygamber(s.a.s.) müslüman askerlerin arkasına denk düşen bir tepeye okçular yerleştirdi ve bu okçulara, ne olursa olsun bulundukları yeri terketmemelerini emretti. Savaşın başlangıcında Mekkeliler müslümanların hamleleri karşısında bozguna uğrayıp kaçmaya başladılar. Resûlullah'ın(s.a.s.) tepeye yerleştirdiği okçular düşmanın kaçtığını görünce harekete geçtiler ve yerlerini terk ettiler. Müşrikler bu fırsatı değerlendirdiler, müslümanlara arkadan saldırdılar. Böylece müslümanlar iki düşman kuvveti arasında sıkışıp kaldılar. Zor anlar yaşayan müslümanlar, kayıp vermeye başladılar. Birçok Müslüman şehit edildi. Bunlar arasında Hz. Peygamber(s.a.s.)'in amcası, Allah'ın arslanı Hz. Hamza da vardı. Savaşta Peygamberimiz(s.a.s.) de mübarek yüzünden yaralandı. Savaşın kızıştığı bir anda Resûlullah'ın(s.a.s.) şehit olduğu söylentisi yayıldı. Bu söylenti üzerine müşrikler, amaçlarına ulaştıklarını sandılar. Artık Bedir'de ölen yakınlarının intikamını aldıklarını düşünüyorlardı. Geri çekilip Mekke'ye döndüler. Uhud Gazvesi sırasında Medine'deki yahudi kabilelerinden Nadiroğulları antlaşmayı bozmuş, müşrikleri müslümanlara karşı tahrik etmişti. Hz. Peygamber(s.a.s.) antlaşmayı bozdukları için Uhud Gazvesi'nden hemen sonra onların kalesini kuşatma altına aldı. Çaresiz kalan Nadiroğulları, müslümanlarla bir antlaşma yaptılar ve Medine'yi terk edip Hayber'e yerleştiler. Bu olayların yaşandığı sene Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin ikinci çocukları doğdu. Peygamberimiz(s.a.s.) torununa "güzeltik" anlamına gelen "Hüseyin" adını verdi.

Hendek Savaşı

Hayber'e yerleşen yahudilerin müslümanlara duyduğu öfke dinmemişti. Bu yüzden müslümanlarla savaşmak üzere müttefik aramaya başladılar. Başta Kureyş müşrikleri olmak üzere civardaki birçok Arap kabilesiyle görüştüler. Nihayet büyük bir ordu oluşturup Medine'ye doğru harekete geçtiler. İki ayrı koldan Medine'ye doğru ilerleyen ordu, Kureyş'in Uhud'daki gücünün üç katıydı. Müslümanlar bu defa Medine'de kalarak şehri savunma kararı aldılar. Selmân-ı Fârisî'nin teklifi üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) şehrin savunulması gereken yerlerine hendekler kazdırdı. Kendisi de herkesle beraber çalıştı. Hendeği kazma çalışmaları bittiğinde düşman kuvvetleri de uzaktan görüldü. Böyle bir hendekle karşılaşacaklarını hiç ummuyorlardı. Ne yapacaklarını şaşırıldılar. Hendek, müslümanlar tarafından sürekli kontrol altında tutuluyor ve düşman birliklerinin hendeği aşmasına fırsat verilmiyordu. Kuşatma bir aya yakın sürdü. Bu esnada Medine'nin içinde bulunan yahudi kabilesi Kurayzaoğulları, müslümanlarla olan antlaşmalarını bozdu; düşmanın tarafında yer aldı. Kurayzaoğulları'nın bu tavrı müslümanları oldukça zor bir durumda bıraktı. Çünkü Kurayzaoğulları'nın saf değiştirmesi, bundan böyle şehrin içinde de düşmanların bulunması anlamına geliyordu.

Hız. Peygamber, (s.a.s.) İslâm'ı yeni kabul etmiş olan Nuaym b. Mes'ûd'u, Kurayzaoğulları ile Kureyş ve müttefikleri arasındaki antlaşmayı bozmak üzere görevlendirdi. Nuaym b. Mes'ûd, kendisinin müslüman olduğundan haberi olmayan düşman taraflarıyla görüştü ve aralarındaki antlaşmanın bozulmasını sağladı. Böylece hendeğin dışındaki düşman kuvvetleri, içindeki desteklerini kaybetti. Bu arada havalar da iyiden iyiye kötüleşmeye başladı. Günlerce devam eden soğuk, bir gece yağmur ve fırtınaya dönüştü. Kısa süreli bir savaş için hazırlanmış olan düşman, bütün bu olumsuz şartlara daha fazla dayanamayıp çekilme kararı aldı; Medine de kuşatmadan kurtuldu. Kureyş ve müttefikleriyle olan savaş bitmişti; ancak Kurayzaoğulları'nın savaş sırasındaki ihaneti karşılıksız kalamazdı. Resûlullah (s.a.s.) müslümanlara hiç vakit kaybetmeden Kurayzaoğulları mahallesini kuşatma emri verdi. Mahalle 25 gün kuşatma altında tutuldu. Sonunda Kurayzaoğulları teslim oldu.

Hudeybiye Antlaşması

Hız. Peygamber(s.a.s.) ve müslümanların Mekke'yi terkedişlerinin üzerinden altı yıl geçmişti. Bu süre boyunca yurtlarından ayrı kalmışlar, Kâbe'yi de ziyaret edememişlerdi. Resûlullah,(s.a.s.) Kâbe'yi ziyaret etmek istediğini müslümanlara açıkladı. Büyük bir özlem içinde olan müslümanlar bu habere çok sevindiler ve hemen hazırlıklara başladılar. Hız. Peygamber, (s.a.s.) ashabıyla birlikte yola çıktı. Mekkeli müşrikler bu haberi duyunca toplandılar ve müslümanları Mekke'ye sokmama kararı aldılar. Hız. Peygamber (s.a.s.) beraberindeki müslümanlarla Hudeybiye'ye ulaşmıştı. Orada kamp kurdurdu ve Hız. Osman'ı müşriklere elçi olarak gönderdi. Müşrikler, müslümanların Mekke'ye girmesine izin vermedikleri gibi Hız. Osman'ı da geri göndermediler. Hız. Osman dönmeyince müslümanlar onun öldürüldüğünü düşünmeye başladılar. Bunun üzerine Hız. Peygamber(s.a.s.) savaşa karar verdi. Müslümanlar da Kureyş'e karşı savaşmak üzere ona biat ettiler. Bey'atürrıdvân denilen bu olay Mekkeli müşriklerin korkuya kapılmasına sebep oldu. Resûlullah'a,(s.a.s.) bir grup elçi göndererek antlaşma teklif ettiler. Hız. Osman'ı da serbest bıraktılar. Görüşmeler sonunda Resûlullah,(s.a.s.) Kureyş elçileri ile anlaşmaya vardı.

Hudeybiye Barış Antlaşması şu maddeleri içermektedir: •Müslümanlar ve Mekkeliler arasında on yıl süre ile savaş yapılmayacaktır. Bu süre boyunca iki taraf da kendi hâkimiyetleri altındaki toprakları kervanların geçişi, hac ve umre için emniyet altında tutacaktır. •Mekkelilerden müslüman olup Medine'ye sığınanlar Mekke'ye geri gönderileceklerdir. Fakat müslümanlardan Kureyş'e sığınanlar olursa Kureyş geri göndermek zorunda değildir. •Diğer Arap kabileleri isterlerse Kureyş'le veya Müslümanlar la ittifak kurabilirler. Bu durumda müttefikler de antlaşma hükümlerine uymak zorundadırlar. • Müslümanlar bu yıl Mekke'ye girmeden dönecek, ancak gelecek yıl Kâbe'yi ziyaret edebileceklerdir.Bu esnada Mekkeliler şehri boşaltacak, müslümanlar da ancak üç gün kalabileceklerdir. Müslümanlar, kınlarındaki kılıçlarından başka silâh getirmeyeceklerdir.

Feth-i Mübîn

Müslümanların pek çoğu Hudeybiye Antlaşması'nı kabullenememişti. Özellikle Kâbe'yi ziyaret etmeden geri dönülmesi ve yeni müslüman olacak kişilerin Kureyş müşriklerine iade edilmesi hükümleri büyük bir hoşnutsuzluk oluşturmuştu. Ashabın gönlündeki hoşnutsuzluğu Hız. Ömer dile getirdi. Hız. Peygamber sav'e "Biz hak yolda ve şu müşrikler yanlış yolda değil mi? Öyleyse hak niçin boyun eğmek zorunda kalsın?" diye sordu. Peygamberimiz(s.a.s.) "Ben Allah'ın resûlüyüm ve ona karşı gelemem" diye karşılık verdi. Artık kimsenin söyleyeceği bir şey kalmamıştı. Hız. Peygamber(s.a.s.) ve ashabı, kurbanlarını keserek ihramdan çıktılar ve Medine'ye döndüler. Hudeybiye Antlaşması, müslümanların aleyhine görünüyordu. Ancak dönüş yolunda gelen âyetler bu konudaki şüpheleri dağıttı. Kur'an-ı Kerim bu olayı, feth-i mübîn ve nasr-ı aziz olarak tanımlıyordu. Nitekim kısa bir süre sonra yaşanan gelişmeler de bunu ortaya çıkardı. Umrenin engellenmesi geçici bir olaydı. Antlaşmanın en sert maddesi gibi görünen, mültecilerle ilgili madde ise kısa sürede müslümanların lehine sonuçlar vermeye başladı. İslâm'ı yeni kabul edenler Mekke'deki zulümden kaçıyor ancak Mekke'ye iade edilecekleri için Medine'ye gelemiyorlardı. Böylece bu yeni müslümanlar, Mekke'nin çevresinde birlikler oluşturmaya başladılar. Üstelik bu gruplar Hudeybiye Antlaşması'nın taraflarından da değillerdi. Antlaşmadaki on yıl süreyle savaşmama hükmünün onlar için bağlayıcılığı yoktu. Bu durum Mekkeliler için tehlikeli olmaya başladı. Bunun üzerine antlaşmadaki "yeni müslüman olan Mekkeliler'inMediye'ye kabul edilmemesi" maddesinin iptal edilmesini bizzat kendileri istemek zorunda kaldılar. Daha önce müslümanları muhatap kabul etmeyen Kureyş müşrikleri, Hudeybiye Antlaşması'yla müslümanların kendilerine denk bir taraf olduğunu artık kabul ediyorlardı. Bu durum diğer Arap kabilelerinin müslümanlara bakışını da etkileyecek bir öneme sahipti. Öte yandan bu antlaşma, Kureyş tehdidini ortadan kaldırdı, müslümanları hareket rahatlığına kavuşturdu ve bundan böyle İslâm, Arap yarımadasında yayılışını hızla sürdürdü.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik. Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola ilet sin ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin" (Fetih 1-3).

feth-i mübîn: Apaçık bir fetih. nasr-ı azîz: Güçlü ve şanlı bir yardım ve zafer.

İslâm'a Davet Mektupları

Hudeybiye Antlaşması'nın ardından İslâm daveti Arap yarımadası sınırlarını da aştı. Hz. Peygamber(s.a.s.), zamanın liderlerine mektuplar göndererek onları ve halklarını İslâm'a çağırdı. Bu mektuplar Bizans kayseri, Sâsânîkisirâsı, Habeş necâşisi, Mısır mukavkısı gibi hükümdarlara; Yemâme, Bahreyn, Gassânî, Busrâemîrlerine ve çok sayıda kabile reisine ulaştırıldı. Sâsânîkisirâsı, mektubu okuduğunda büyük bir öfkeye kapıldı; Resûlullah'ın (s.a.s.) mektubunu yırttı, elçisine hakaret etti. Hatta daha da ileri gidip Peygamberimizin(s.a.s.) öldürülmesini emretti. Ne var ki yerine geçmek isteyen oğlu tarafından kendisi öldürüldü. Bizans kayseri, Resûlullah'ın (s.a.s.) elçisini diplomatik usullere uygun olarak ağırladı ve hediyelerle uğurladı. Mektubu da dikkate aldı. O sırada ticarî bir sefer sebebiyle Bizans topraklarında bulunan Mekke tüccarları Ebu Süfyân ve arkadaşlarından Hz. Muhammed(s.a.s.) hakkında bilgi edindi. Onların verdiği bilgiler de Hz. Muhammed'in(s.a.s.) güvenilirliğine işaret ediyordu. Bizans kayseri, bu derece yakından ilgilenmesine rağmen İslâm'ı kabul etmedi. Habeş necâşisi mektubu getiren elçiye saygıyla karşıladı. Habeşistan'da muhacir olarak bulunan Ca'fer b. Ebu Tâlib'in huzurun da müslüman olduğunu açıkladı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) necâşîye bir mektup daha göndermişti. Bu mektupla Habeşistan'daki muhacirlerin Medine'ye gönderilmesini ve muhacirlerden olan ÜmmüHabîbe'nin de kendisiyle nikâhlanmasını istiyordu. Necâşî, Peygamberimizin(s.a.s.) bu isteğini de yerine getirdi. Gıyaben Hz. nikâhını kıydı ve vekâleten mehrini verdi. Ardından Ümmü Habîbe'yi ve diğer müslümanları iki gemiyle Medine'ye gönderdi. Siyasî olarak Bizans İmparatorluğu'na bağlı olan Mısır mukavkısı da Hz. Peygamber'in(s.a.s.) elçisini güzellikle ağırladı. Ona(s.a.s.) hediyeler gönderdi.

Peygamberimiz sav'in Bizans İmparatoru Herakleios'a gönderdiği mektubu: Bismillahirrahmânirrahîm Allah'ın kulu ve elçisi Muhammed'den Bizanslılar'ın büyük reisi Herakleios'a. Selâm hakikat yolunu izleyene olsun. Seni İslâm'ı kabule davet ediyorum. İslâm'ı kabul et ki felâh bulasın. İslâm'ı kabul et ki Allah değerini iki kat arttırsın. Ama eğer kaçınırsan tebaanın günahı da senin üzerine yüklenecektir. Ve siz ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda ortak olan bir söze gelin. Biz ancak Allah'a taparız. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayız ve aramızda hiç kimse Allah'ın dışında kimseyi Rab edinmez. Eğer kaçınırlarsa şöyle deyiniz: Şahit olun ki biz müslümanlar danız. Muhammed Resûlullah

Umre

Hudeybiye Antlaşması'nın üzerinden bir yıl geçmişti. Antlaşmaya göre müslümanlar bu yıl umre yapabileceklerdi.Hz. Peygamber(s.a.s.), bir sene önce kendisiyle birlikte Mekke'ye gelip umre yapamadan dönen müslümanlar da dâhil olmak üzere, yaklaşık 2000 kişiyle Mekke'ye doğru yola çıktı. Resûlullah(s.a.s.) ve arkadaşları Mekke'ye ulaştıklarında Mekkeliler şehri boşaltıp dağlara çekildiler. Müslümanlar Kâbe'yi tavaf ettiler, Safâ ile Merve arasında sa'y yaptılar, kurbanlar kestiler. Bu arada Mekke'li hanımlardan BerrebintHâris, Hz. Abbas'ın aracılığı ile Hz. Peygamber'e(s.a.s.) evlenme teklif etti.Hz. Peygamber(s.a.s.) bu teklifi kabul etti ve nikâhlarını Ca'fer b. Ebu Tâlib kıydı. Bu sırada müslümanların Mekke'de kalmaları için belirlenen üç günlük süre dolmuştu. Hz. Peygamber,(s.a.s.) biraz daha burada kalmak ve düğünü Mekke'de yapmak istediğini söyleyerek Mekkeliler'den izin istedi. Onları da düğüne davet etti. Ancak Mekkeliler "Sizin ziyafetinize ihtiyacımız yok" diyerek bunu kabul etmediler. Bunun üzerine Peygamberimiz(s.a.s.) ve arkadaşları Mekke'den ayrıldılar. Düğün yolda yapıldı. Hz. Peygamber sav; Berre'nin ismini "Meymûne" olarak değiştirdi. Bu, Peygamberimiz sav'in son evliliği idi. Bu evlilikten sonra Meymûne'nin mensup olduğu Âmir b. Sa'saa kabilesinden bir heyet Medine'ye gelerek kabilenin tümünün müslüman olduğunu bildirdi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) Mekke'ye gelişi, Mekke'li müşriklerin kalplerinde de bir değişimin başlamasına vesile oldu. Müslümanların Medine'ye dönüşünden kısa bir süre sonra Mekke'nin ileri gelenlerinden Hâlid b. Velîd ve Amr b. Âsmüslüman oldular. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kızı Zeynep, hicretin sekizinci yılında vefat etti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) ölürken kızının yanındaydı. Yüreği acılı baba, damadını ve torununu teselli etti. Kızının cenaze namazını da kendisi kıldırdı.

Mûte Savaşı

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) hükümdarları İslâm'a davet için gönderdiği elçilerden biri yolda Gassânîler tarafından yakalanıp öldürülmüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) Zeyd b. Hârîse komutasında 3000 kişilik bir orduyu Gassânîler üzerine gönderdi. Hz. Peygamber,(s.a.s.) bu savaşta her zamanki uygulamasından farklı olarak üç kumandan tayin etmişti: Oğlu gibi sevdiği Zeyd şehit olursa amcasının oğlu Ca'fer'in, Ca'fer şehit olursa peygamber şairi Abdullah b. Revâha'nın kumandayı ele almasını; o da şehit olursa müslümanların, içlerinden birini komutan olarak seçmelerini söylemişti. Ashap, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) bu tâlimatını, sayılan üç kişinin de şehit olacağı şeklinde yorumlamıştı. Bizans'ın hâkimiyetini kabul etmiş olan Hristiyan Arap

kabileleri Gassânîler, müslümanların harekete geçtiğini haber alınca hemen Bizans İmparatorluğu'ndan yardım istediler.

Müslümanlar Suriye bölgesindeki Gassânî topraklarına geldiklerinde hiç beklemedikleri bir durumla karşılaştılar: Karşılarında 100.000 kişilik bir Bizans ordusu vardı. Kendileriye sadece 3000 kişiydi. İki ordu Mûte'de karşı karşıya geldi. Şiddetli bir çarpışma başladı. Zeyd şehit düştü. Sancağı Ca'fer aldı. O da şehit olana kadar savaştı. Sancağı bu sefer Abdullah aldı. Bir süre sonra o da şehit oldu. Müslümanların o an düzeni bozulur gibi oldu. Geri çekilmeye başladılar. O sırada yere düşen sancağı Sâbit b. Erkam aldı ve Hâlid b. Velîd'e verdi. Müslümanlar hemen Hâlid'in etrafında toplandılar. Hâlid b. Velîd komutayı ele aldıktan sonra savaş düzeninde bazı değişiklikler yaptı. Müslüman askerlerin yerlerini değiştirdi. Böylece düşman, müslümanlara takviye birliklerin geldiğini zannedecekti. Hedefi düşmanın maneviyatını sarsıp çok şiddetli bir hücum ile onları korkutmak, sonra da İslâm ordusunu emniyet içerisinde geri çekmekti. Planını başarıyla uyguladı. Müslüman ordusu geri çekilmeye başladı. Bizans askerleri onları takip etmeye cesaret edemediler. Çünkü müslümanların kendilerini çöle çekip savaşa çölde devam etmeyi planladıklarını zannettiler. Böylece savaş sona erdi. Galibi olmayan bu savaş, müslümanlara Bizans ordusunu, savaş taktiklerini ve silâhlarını yakından tanıma imkânı verdi. Bu tecrübe, ileride Bizanslılar'la yapılan savaşlarda müslümanlara pek büyük faydalar sağladı. Ayrıca Suriye ve Filistin bölgesinde yaşayan Araplar, müslümanları ve İslâm'ı, bu savaşla birlikte daha yakından tanımaya başladılar.

Antlaşma Bozuluyor

Mûte Savaşı'nın üzerinden üç ay geçmişti. Hudeybiye Antlaşması'na göre Mekkeli müşrikler ile müslümanlar arasında on yıl süreyle savaş yapılmayacaktı. Antlaşmaya göre her iki taraf birbirlerinin müttefikleri ile de barış içinde olmak zorundaydı. Ancak Mekkeliler, müslümanların müttefiki olan Huzâa kabilesine yapılan bir saldırıyı desteklediler. Böylece antlaşma bozulmuş oldu. Bir süre sonra Hz. Peygamber(s.a.s.) sefer hazırlıklarına girişti; ancak seferin nereye yapılacağını gizli tuttu. Medine'deki müslümanların yanı sıra yeni müslüman olmuş kabilelerin de sefere katılmalarını istedi. Resûlullah (s.a.s.)'in amacı, Mekke'ye kan dökmekten girmekti. Bunun için de Kureys'i büyük bir ordu ile kendi topraklarında, âni bir baskınla kuşatacak ve onları teslim olmaya zorlayacaktı. Hazırlıklar yapıldı ve ordu yola çıktı. Mekke civarına gelindiğinde ordu, yolda katılanlarla birlikte yaklaşık 10.000 kişi olmuştu. Kerin bir ateş yakmasını emretti. Kamp ateşlerini gören müşrikler orduyu olduğundan da büyük zannederek korkuya kapıldılar. Ebu Süfyan başkanlığındaki bir heyeti elçi olarak Resûlullah'a(s.a.s.) gönderdiler. Ebu Süfyan ve arkadaşları ertesi sabah Mekke'ye müslüman olarak döndüler. Ebu Süfyan, müslümanların karşı konulamayacak kadar büyük bir ordu ile geldiklerini Mekkeliler'e haber verdi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) teminatı üzere silâhını bırakıp evine kapananların, Mescid-i Harâm'a ve Mekke'nin reisi olan kendisinin evine sığınanların güvenliğinde olacağını da ilân etti.

Mekke: Yeniden...

Müslümanlar Mekke'ye dört ayrı koldan girdiler. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) emri, müşrikler saldırmadıkça savaşılmaması yönündeydi. Ordunun üç birliği herhangi bir direnişle karşılaşmadan Mekke'ye girdi. Ancak Hâlid b. Velîd'in kumandasındaki birliğe bir grup müşrik saldırıda bulundu. Müşrikler çok kısa bir sürede bozguna uğrayıp kaçmak zorunda kaldılar. Resûlullah(s.a.s.) Allah'ın kendisine nasip ettiği fethi şükrederek Mescid-i Harâm'a girdi, Kâbe'yi tavaf etti. Ardından Kâbe'nin içindeki putlara yöneldi. Bir yandan putları asasıyla teker teker deviriyor, bir yandan da, "Hak geldi, bâtıl yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur" (İsrâ 81) âyetini okuyordu. Kâbe'yi putlardan temizledikten sonra, iki rek'at namaz kıldı. Bilâl-i Habeşî'den de Kâbe'nin damına çıkarak ezan okumasını istedi. Hz. Peygamber(s.a.s.) Kâbe'nin avlusuna sığınan müşriklere, "Bugün artık sizler hiçbir şekilde hakir görülmeceksiniz. Haydi şimdi dağılm, hepiniz hür ve serbestsiniz" diye seslendi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) bu sükûnet ve merhametini gören Mekkeli müşrikler, yanına gelerek sırayla ona biat etmeye başladılar. Müslüman olmak isteyenler, Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyeceklerine, hırsızlık yapmayacaklarına, fuhuştan ve çocuklarını öldürmekten vazgeçeceklerine, yalan söylemeyeceklerine dair Resûlullah'a(s.a.s.) söz verdiler.

Elçiler Yılı

Hicretin dokuzuncu senesiydi. O yıl Medine, bütün Arap yarımadasından gelen heyetleri ağırladı. Mekke'nin fethedilmesi, putperest Araplar üzerinde büyük bir etki oluşturmuştu. Daha önceleri İslâm'a düşman olan kabileler, temsilciler gönderdiler ve Hz. Peygambere savaşa bağlılıklarını bildirdiler. Sevgili Peygamberimiz sav de bütün bu kabilelerle antlaşmalar yaptı. Onlara İslâm'ı öğretmeleri için muallimler gönderdi. O yıl, Medine'ye o kadar çok elçi geldi ki bu seneye elçiler yılı (Senetü'l-vüfûd) adı verildi.

Tebük Seferi

Mûte Savaşı'nın üzerinden bir yılı aşkın bir zaman geçmişti. Mûte'nin intikamını almak isteyen Bizanslılar'ın müslümanlar ile savaşmak üzere hazırlığa giriştikleri haberi Medine'ye ulaştı. Hz. Peygamber, (s.a.s.) bunun üzerine hemen harekete geçti ve büyük bir ordu hazırlamaya başladı. Çıkacağı seferlerin hedefini genellikle gizleyen Resûlullah,(s.a.s.) bu kez hedefini açıkça ilân etti. Haber yayıldı, gönüllüler toplanmaya başladı. O sene Hicaz bölgesinde kıtlık vardı ve müslümanlar için bir ordunun donatılması oldukça zordu. Ancak müslümanlar, ordunun hazırlanması için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadılar, hatta birbirleriyle âdeti yarıştılar: Hz. Ebu Bekir elinde ne varsa hepsini. Hz. Ömer mal varlığının yarısını ordunun masraflarına harcadı, Hz. Osman 10.000 kişinin donanımını tek başına üstlendi, kimi kadınlar da ziynetlerini bağışladılar. Hazırlıkların tamamlanmasının ardından 30.000 kişilik ordu Suriye istikametine hareket etti. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kumandasında Tebük'e ulaştı. Orada birkaç gün konakladı. Ancak müslümanların karşısına düşman ordusu çıkmadı. Hz. Peygamber (s.a.s.) bunu bir fırsat olarak değerlendirdi, o yörede bir süre kaldı. Tebük halkıyla ve yakınlardaki diğer merkezlerden gelen heyetlerle görüşmelerde bulundu. Onları İslâm'a davet etti, fakat kabul etmediler. Onlarla cizye vermeleri şartıyla barış antlaşmaları yaptı. Tebük Seferi dönüşünde Hz. Peygamber(s.a.s.) ve Hz. Osman üzücü bir haberle karşılaştılar. Ordu seferde iken Hz. Peygamber'in kızı, Hz. Osman'ın eşi ÜmmüKülsüm vefat etmişti. Resûlullah, kızının mezarı başında dua etti. Hz. Osman'a da "Eğer bekâr bir kızım daha olsaydı sana onu da verirdim" dedi.

cizye: İslâm devleti topraklarında yaşayan gayrimüslim halktan, can ve mal güvenliğini sağlamak şartıyla alınan vergi

Hac

Hicretin dokuzuncu yılı olmuş, hac mevsimi gelmişti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) Hz. Ebu Bekir'i hac emîri tayin etti. Hz. Ebu Bekir 300 kişilik bir hacı kfilesiyle birlikte yola çıktı. Resûlullah(s.a.s.) o yıl hacca gitmemiş, Medine'de kalmıştı. Kfile yolda iken Tевbesûresinin, müşriklerle ilgili bazı hükümleri düzenleyen ilk yirmi sekiz âyetinâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) yeni inen bu âyetleri bildirmesi için Hz. Ali'yi görevlendirdi. Hz. Ali kafileye yetişti. Bayram günü Mina'da bu âyetleri okudu. Ardından şu açıklamayı yaptı: "Kâfirler ebedî kurtuluşa eremeyecek ve cennete giremeyecektir. Bu yıldan sonra müşrikler haccetmeyecek ve Mescid-i Harâm'a yaklaşamayacaktır. Kimse Kâbe'yi çıplak tavaf edemeyecektir. Hz. Peygamber'le(s.a.s.) antlaşmaları bulunanlar antlaşmanın süresi bitinceye kadar haklarını kullanabilecekler, daha sonra müslüman olmadıkları takdirde can güvenlikleri kalkacaktır." Bu açıklamadan kısa bir müddet sonra orada bulunan müşrikler İslâm'ı kabul ettiler. Böylece Mescid-i Harâm sadece müslümanlara ait bir mekân oldu. hacemîri: Haccın yerine getirilmesinde müslümanlara liderlik etmekle görevli kimse. tavaf: Haccın rûkûnlerinden biri. Kâbe'nin etrafını dolaşmak demektir. Hacerülesved hizasından başlanarak ve Kâbe'yi sol tarafa alarak yapılır. Kâbe'nin etrafındaki bir tura şavt denir. Tavaf ise yedi şavttan oluşur.

Peygamberimizin (s.a.s.) Haccı ve Veda Hutbesi

Ertesi yıl Hz. Peygamber sav hac için Medine'den Mekke'ye yola çıktığında beraberinde 100.000'den fazla müslüman vardı. Bu hac, o güne kadar yapılmış haclardan hiçbirine benzemiyordu. Çünkü bu hacca hiçbir putperest katılamıyor, hacıların tamamı tek olan Allah'a inanan insanlardan oluşuyordu. Sonraları Vedâ haccı diye isimlendirilen bu hac esnasında Hz. Peygamber,(s.a.s.) Arafat'ta İslâm'ın temel ilke ve kurallarını açıkladığı bir hutbe okudu. İnsanların sahip olduğu hakların ve görevlerin açıklandığı bu hutbe, âdeti Resûlullahsav'ın ümmetine vasiyetiydi. Hutbe genel olarak müslümanların sosyal hayatıyla ilgili önemli ilkelere dikkat çekmekte, Kur'an ve Sünnet'e sıkı sıkıya sarılmanın gerekliliğini vurgulamaktaydı.

Vedâ Hutbesi'nden...

Allah'a hamdolsun. O'na hamdeder, O'ndan yardım isteriz. Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. O, tektir; eşi, ortağı, dengi ve benzeri yoktur. Yine şahitlik ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür. Ey insanlar! Sözümlü iyi dinleyiniz! Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha buluşamayacağım. İnsanlar! Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavüzden korunmuştur. Ashabım! Siz Rabbini zin huzuruna varacaksınız. O da sizi yaptıklarınızdan sorguya çekecek. Sakın benden sonra eski sapkınlıklara dönmeyin! Bu vasiyetimi, burada bulunanlar, bulunmayanlara ulaştırın. Olabilir ki burada bulunan kimse bunları daha iyi anlayan birine ulaştırmış olur. Ashabım! Kimin yanında bir emanet varsa onu hemen sahibine versin. Bilin ki faizin her çeşidi kaldırılmıştır. Allah böyle hükmetmiştir. İlk kaldırdığım faiz de Abdülmütallib'in oğlu (amcam) Abbas'ın faizidir. Lakin anaparanız size aittir. Ne zulmedi

niz ne de zulme uğrayınız. Ashabım! Câhiliye'den kalma bütün âdetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Câhiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdülmuttalib'in torunu İyâs b. Rabîa'nın kan davasıdır. Kasten adam öldürmenin cezası kısastır. En büyük Allah düşmanı, kendisine herhangi bir kastı olmayan birini sebepsiz yere öldürendir, kendisine el kaldırmayana sebepsiz yere vurandır. İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol! Ey insanlar! Sizi uyarıyorum, herkes yalnızca kendi işlediği suçtan sorumludur. Suçlu evlâttan dolayı baba sorumlu tutulamaz, suçlu babadan dolayı da evlât sorumlu tutulamaz. Ey insanlar! Şeytan şu toprağınızda kendisine tapınılmasından tamamen ümidini kesmiş bulunuyor. Fakat siz bunun dışında ufak tefek işlerinizde ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir. Dininizde sebat ederek, dininize sahip çıkarak, şeytanın vesvesesinden, dalaveresinden kendinizi koruyun. Ey insanlar! Yalan yere Allah'ın adını anarak yemin etmeyin. Yalan yere Allah adına yemin edenin yalanını Allah açığa çıkarır. Ey insanlar! Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki yerini bulmuştur. Allah katında, ayların sayısı on ikidir. On iki aydan dördü, savaşın haram olduğu aylardır. Bu aylarla ilgili Allah'ın koyduğu yasakları çiğneyerek kendinize ve birbirinize zulmetmeyin. Müşrikler nasıl size karşı topyekûn savaşıyorlarsa siz de onlara karşı topyekûn savaşın. Bilin ki Allah müttakilerle beraberdir. Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize Allah'ın emriyle helâl kıldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır. İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol! Müminler! Sözümlü iyi dinleyiniz ve iyi belleyiniz! Müslüman müslümanın kardeşidir ve böylece bütün nüslümanlar kardeşirler. Bir müslümana kardeşinin kanı da, malı da helâl olmaz. Fakat malımı gönül hoşluğu ile vermişse o başkadır. Müslümanın kim olduğunu size anlatayım mı? Müslümanların, dilinden ve elinden zarar görmediği kişidir. Müminin kim olduğunu size anlatayım mı? İnsanların, mallarına ve canlarına zararı dokunmayacağından emin olduğu kişidir. Muhacirin kim olduğunu size anlatayım mı? Kötülükleri ve günah işlemeyi terkeden kişidir. Mücahidin kim olduğunu size söyleyeyim mi? Allah'a itaat yolunda nefsiyle mücadele eden kişidir. İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen şahit ol! Ey müminler! Benden sonra küfre dönmeyin. Birbirinin boynunu vuran kâfirler hâline gelmeyin. Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşmazsınız. O emanetler, Allah'ın kitabı ve resûlünün sünnetidir. İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol! Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarısınız, Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap'a üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah tenliye, siyah tenlinin de kırmızı tenliye üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvâda, Allah'tan korkmadadır. Allah yanında en kıymetli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır. İyice tebliğ edebildim mi? Allah'ım, sen de şahit ol! Dikkat ediniz! Şu dört şeyi kesinlikle yapmayacaksınız: Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacaksınız. Allah'ın haram ve dokunulmaz kıldığı canı, haksız yere öldürmeyeceksiniz. Zina etmeyeceksiniz. Hırsızlık yapmayacaksınız. Ey insanlar! Yarın beni size soracaklar. Ne diyeceksiniz? (Orada bulunanlar şöyle dediler: “Yemin ederiz ki vazifeni hakkıyla yerine getirdin, bize tavsiyelerde ve öğütlerde bulundun. Böylece şehâdet ederiz). Şahit ol yâ Rab! Şahit ol yâ Rab! Şahit ol yâ Rab!

Görev Tamamlanıyor...

Vedâ haccından üç ay kadar sonraydı. Hz. Peygamber(s.a.s.) ateşli bir hastalığa yakalandı. Zayıf ve takatsiz olmasına rağmen vefatından üç gün öncesine kadar namazlarda imamlık yapmaya devam etti. Son günlerinde ise yerine Hz. Ebu Bekir'in imamlık yapmasını istedi. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) cemaate katılamayışı ashâbı derin bir üzüntüye sevketmişti. Bir gün Hz. Peygamber,(s.a.s.) hastalığının biraz hafiflediğini hissetti. Gücsüz olmasına rağmen kalktı ve yeğenleri Hz. Ali ve Fazl b. Abbas'ın kollarına girerek mescide geldi. Hz. Ebu Bekir namaza başlamıştı. Resûlullah(s.a.s.) namazı onun yanında oturarak kıldı. Hastalığı bir şiddetlenip bir hafifliyordu. Bir sabah kendinde biraz güç hissederek odasından mescide açılan kapının perdesini kaldırdı. Ashabının sabah namazı kıldığını gördü. Bu manzara çok hoşuna gitti. Cemaat de onu farketmişti. Herkes sevinçten kendinden geçti ama hiç kimse yerini terketmedi ve namazdan çıkmadı. Hz. Peygamber(s.a.s.) tebessüm ederek yerine geri döndü. Sahâbe-i kirâm, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) mübarek yüzünü bundan sonra bir daha göremedi. O gün hastalığı tekrar alevlendi. Sevgili Peygamberimizin(s.a.s.) o günlerde elinde bulunan bütün parası 7 dirhemdi. Hastalığın sıkıntısı arasında bunu hatırladı ve Hz. Âişe'ye, “O paralar nerede?” diye sordu. Ardından sözlerine şöyle devam etti: “Muhammed, Allah'ın huzuruna ne yüzle varacak? Git ve onları Allah yolunda dağıt.” İkinci vakti yaklaşmıştı. Resûlullah(s.a.s.) gün boyunca tekrar tekrar kendinden geçmiş, sonra yine kendine gelmişti. İstirabı çok fazlaydı. Hz. Âişe, Resûlullah'ın(s.a.s.) başını kolları ve dizleri üzerine dayadı. O sırada Hz. Peygamber(s.a.s.) alçak bir sesle, “En yüce dosta!” dedi. Bu sözler, Hz. Âişe'nin, ondan duyduğu son sözler oldu. Tarih, 13 Rebîülevvel 11 (8 Haziran 632) Pazartesi gününü gösteriyordu. Kâinatın sevgilisi son nefesini verdi. Cenaze namazı gruplar hâlinde imamsız olarak kılındı. “Hiçbir peygamber vefat ettiği yerin dışında bir yere gömülmemiştir.” hadisine dayanılarak vefat ettiği yere, Hz. Âişe'nin odasına defnedildi. Bedeni oraya, mânevî kişiliği ise izini takip edenlerin yüreklerine...

Hız. Peygamber,(s.a.s.) gününü üçe bölerdi. Bir kısmını ibadetle, bir kısmını ümmetinin işleriyle, geri kalan zamanını da kendi işleriyle geçirirdi. Sabah namazından sonra diz çökerek oturur, güneş doğana kadar öylece kalırdı. Daha sonra ashabı onun çevresine oturur, onun nasihat ve öğütlerini dinlerlerdi. Bu sohbetlerin ardından genellikle ihtiyaç sahiplerine yardım dağıtılması, ganimet mallarının paylaşılması gibi toplumu ilgilendiren işleri yapardı. Coğu zaman güneş biraz yükselip gün ilerleyince kuşluk namazını kılar, sonra evine giderdi. Evde

bulunduğu saatlerde ev işlerine yardımcı olurdu. Evinin, ailesinin işlerini kendisi görür, bu konuda kimsenin yardımını kabul etmezdi. Hz. Âişe'nin ifadesiyle, evde sıradan bir insan ne yapıyorsa onu yapardı. Yırtık elbiseleri diker, ayakkabısı sökülümüşse kendi eliyle tamir eder, süt sağlar, devesinin bakımıyla ilgilenir, evi temizlerdi. İkinci namazından sonra eşlerinin yanına gider, hepsinin yanında bir müddet kalırdı. Eşleriyle ilgilenir, onlar için faziletlerin en üstününü arzular, sevgi, şefkat ve ilgisi ile elinden geleni apardı. Akşamları Hz. Peygamber(s.a.s.) hangi eşinin odasındaysa bütün eşleri orada toplanıp görüşürlerdi. Yatsı namazından sonra konuşmayı sevmez, dinlenmeye çekilerek uyurdu. Gecenin üçte biri veya yarısı geçtikten sonra uyanırdı. Baş ucunda duran misvakı ile dişlerini temizler, abdest alır ve ibadetle meşgul olurdu. Bundan sonra secde ettiği yere başını koyarak biraz daha uyurdu.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Dediler ki: ‘Bu ne biçim peygamber ki yemek yer, çarşıda pazarda dolaşır. Ona bir melek indirilseydi de, bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya! Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya ürününden yiyeceği bir bahçesi olsaydı ya!’ Zalimler, (inananlara): ‘Siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz’ dediler. (Ey Muhammed!) Senin hakkında bak nasıl da temsiller getirdiler de (haktan) saptılar. Artık onlar doğru yolu bulamazlar. Dilerse sana bundan daha güzelini, içinden ırmaklar akan cennetleri verebilecek olan, sana saraylar kurabilecek olan Allah’ın şanı yücedir” (Furkân 7-10)

İnsan Davranışlarında Örnekliği

Güzel ahlâkın örneği olan Hz. Peygamber,(s.a.s.) diğer insanlarla ilişkilerinde nazik, şefkatli ve merhametliydi. Her zaman güler yüzlü ve mütevaziydi. Ashabıyla karşılaştığında önce o selâm verir ve karşısındakiyle tokalaşırdı. Karşısındaki elini bırakıncaya kadar da elini bırakmazdı. Birisi onunla konuştuğunda ona doğru döner ve muhatabının sözü bitinceye kadar yüzünü çevirmezdi. Hasta olan arkadaşlarını ziyaret eder, komşuluk ilişkilerine önem verirdi. İzin verilmedikçe birinin evine girmez, izin verilmezse geri dönerdi. Gittiği evlerde başköşeye oturmaktan kaçınırdı. Misafirlerine ise bizzat kendisi hizmet ederdi. Komşu hakkına dikkat ederdi. İyi bir mümin olabilmek için komşularına iyi davranmak, komşusunun güvenini kazanmak, pişirdiğinden komşusuna ikram etmek, kendisi için istediğini komşusu için de istemek gerektiğini söylerdi. Hasta ziyaretlerine büyük önem verirdi. Hastaları ziyaret etmenin müslümanların önemli görevlerinden biri olduğunu söylerdi. Müslümanlardan biri hastalandığında onu mutlaka ziyaret eder, halini hatırlar sorar, onun için duada bulunurdu. Hastayı teselli eder, karamsar sözler söylenmesinden hoşlanmazdı. Bir hastanın durumu ağırlaşırsa sahâbiler Hz. Peygamber’e (s.a.s.) haber verirlerdi. O da hastanın yanına gelerek ruhunu teslim edinceye kadar ona dualarda bulunur ve başında beklerdi. Resûlullah,(s.a.s.) tanıdığı başka dine mensup olan hastaları da ziyaret ederdi. Ashaptan biri öldüğünde cenaze evine gider, ölünün bağışlanması için dua eder, cenaze namazını kılar ve eğer hemen defnedilecekse bekler, yoksa geri dönerdi. Müslüman olmasa da önünden bir cenaze geçerken ayağa kalkar, yakınlarına acılarını paylaştığını gösterirdi.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Andolsun, Allah’ın resûlünde sizin için; Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır” (Ahzâb 33 / 21).

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki: “Komşusunun aç olduğunu bildiği halde tok karnına yatan, bana iman etmiş olamaz” (Heysemî, Mecmau’zzevâid, Dârü’l-fıkr, Beyrut 1994, VIII, 306).

İbadetlerin Yapılmasında Örnekliği

Hz. Peygamber,(s.a.s.) her an ve her vesileyle Allah’ı zikrederdi; otururken, kalkarken, yemek yerken, abdest alırken, elbisesini giyinirken... Hz. Peygamber’in(s.a.s.) Allah’a olan sevgisi her şeyden üstündü. Tek dostu olarak Allah’ı kabul eder, Allah sevgisinden dolayı sabahlara kadar namaz kıları. O kadar ki bazen kıyamda durmaktan ayakları şişerdi. Allah’ın elçisi(s.a.s.) namazı Rabbiyle buluşma, ona yükselme ve konuşma fırsatı olarak görür; gözünün nuru olarak nitelendirirdi. Çoğu defa namazda gözlerinden yaşlar dökülürdü. Bir yolculuğa ve sefere çıkınca da yolda bineğinin üzerinde nâfile namaz kılar, Allah’ı zikrederdi. Kur’an-ı Kerim’i yüksek sesle okurdu. Müjde ve rahmet âyetleri gelince Allah’tan ona da nasip etmesini ister, azap âyetleri gelince Allah’a sığınır, ondan korunmak için Allah’a yalvarırdı. Ramazan ayında ibadetlerini arttırırdı. Ramazanın son on gününde itikâfa girer, bütün vaktini Allah’a ibadetle ve zikirle geçirirdi. Ramazan ayı dışında da oruç tutar, şâban ayının tamamına yakını oruçlu geçirirdi. Her ayın üç gününde, muharrem ayının ilk on gününde ve şevval ayının iki ve yedinci günleri arasında altı gün oruçlu olurdu. Bunların dışında bazen art arda oruç tutmaya başlar, ashâbı orucu hiç bırakmayacağını zannederlerdi. Bazen de uzun müddet oruç tutmaz, bu defa da bir daha oruç tutmayacağını düşünürlerdi. Bazen hiç iftar etmeden günlerce oruç tutardı. Ashâbı da onun gibi aralıksız oruç tutmaya çalıştığında ise onları uyarır, Allah’ın kendisini doyurduğunu söylerdi. Bütün peygamberler gibi Hz. Muhammedsav’inde tek isteği görevini tamamladıktan sonra Allah’a kavuşmaktır.

Resûlullah (s.a.s.) da vefatına yakın sık sık bu arzusunu belirtmiş, gerçek dosta kavuşmanın huzur ve sükûnu içinde vefat etmiştir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “De ki: ‘Şüphesiz bana, dini Allah’a has kılarak O’na ibadet etmem emredildi. Bana, müslümanların ilki olmam da emredildi.’ De ki: ‘Eğer ben Rabbime isyan edersem, şüphesiz büyük bir günün azabından korkarım.’ De ki: ‘Ben dinimi Allah’a has kılarak sadece O’na ibadet ediyorum’ ”(Zümer 11-14).

Hz. Peygamber(sas)’in Ahlâkı

Hz. Peygamber(sas)’in eşsiz ahlâkını “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!” (Hûd 12) emrine uygun davranma endişesi şekillendirmekteydi. O, dua ve ibadetlerinde, yeme içmesinde, giyim kuşamında, dostları ve hasımları ile ilişkilerinde, ticarî faaliyetlerinde, zenginlik ve fakirlik dönemlerinde, savaş ve barış zamanlarında, hayatının her alanında ve bütün safhalarında hep bu endişeyi taşımaktaydı. O kadar ki “Beni, Hûd sûresi ihtiyarlattı” buyurmuştu. Onun ahlâkı Kur’an’dan ibaretti. O, güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderilmiş bir elçiydi.

Güvenilirdi. Dostları kadar düşmanları da onun sözüne güvenir, emanete ihanet etmeyeceğini bilirdi. Verdiği bir sözden döndüğünü hiç kimse görmemişti. Cömertti. İnsanlara yardım etmek için elinden geleni yapar, kendisine gelen bir kişiyi istediği şeyi ya da ondan daha iyisini ona vermedikçe göndermezdi. İsraftan hoşlanmazdı. Malını, sağlığını, zamanını; elindeki her şeyi Allah’ın emaneti olarak görür, en iyi şekilde değerlendirirdi. Misafirperverdi. Müslüman olsun ya da olmasın bütün misafirlerini en güzel şekilde ağırlar, onlara ikramda bulunurdu.

Âdildi. Hiçbir ayırım yapmadan haklıya hakkını verir, yakınının aleyhine de olsa adaletle hükmederdi. Müsamahakârdı. Hoşlanmadığı bir söz, bir davranış karşısında ses çıkarmaz, memnun olmadığı ancak yüzünden belli olurdu. Bağışlayıcıydı. Kendisine kaba ve saygısızca davrananları bile güler yüzle ve tatlı dille karşılar, dertlerini dinler, ihtiyaçlarını temin ederdi. Edepli idi. Hayânın imandan olduğunu söylerdi. Sadelikten hoşlanırdı. Giyim kuşamında, günlük yaşam alışkanlıklarında, insanlarla ilişkilerinde abartıdan kaçınırdı. Bir topluluk içindeyken, onu tanımayanlar, herhangi bir özelliğinden hareketle onu diğer insanlardan ayırt edemezlerdi.

Hediyeleşmeyi severdi. Arkadaşlarına hediyeler verir, kendisine verilen hediyeleri de kabul ederdi. Cesurdu. Düşmanlarının her türlü baskı ve işkencesine metanetle göğüs gerer, savaşlarda saldırıların yoğunlaştığı anlarda cesaretiyle ashabına örnek olurdu. Merhametliydi. Canlı cansız bütün varlıklar onun merhametinden pay alırdı. Kimseye karşı kötü bir davranışta bulunmaz, kırıncı bir söz söylemezdi. Azimli ve kararlıydı. Herhangi bir konuda karar vermeden önce düşünür, çevresindekilere danışır; karar verdiğindeyse her türlü güçlüğü sonuna dek göğüs gererdi.

Sabırlıydı. Doğumundan itibaren sevdiklerini bir bir kaybetmişti. Peygamberlik vazifesini yerine getirirken açlıkla, fakirlikle, yurdundan çıkartılmakla, savaşla ve daha birçok zorlukla imtihan olundu. Ancak sabır ve şükürden bir an dahi vazgeçmedi. Mütevekkildi. Rabbine güvenir, güçsüzlüğü karşısında ona el açardı. Elde ettiği güzelliklerden dolayı da yine Allah’a şükrederdi. Elinden geleni yaptıktan sonra, Allah’a güvenip ona teslim olurdu. O, Rabbi tarafından en güzel şekilde terbiye edilmişti ve ümmetine dünden bugüne her zaman en güzel örnek oldu.

Eş Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Peygamber(s.a.s.) sevecen, ilgili, hassas, adil, merhametli, düşünceli, sakın, şefkatli, sabırlı, fedakâr, anlayışlı, nazik, duyarlı, saygılı, sorumluluk sahibi, paylaşmayı seven, vefakâr, diğerkâm, güler yüzlü bir eşti. • Ev işlerinde eşlerine yardımcı olurdu. Evi süpürür, koyunları sağar, develeri yemler, elbiseleri ve ayakkabıları tamir eder, çocuklarıyla ilgilenirdi. • Eşlerine karşı hoşgörülü davranır, onların kalplerini kırmazdı. Onlara yüksek sesle bağırdığı ya da vurduğu hiç görülmemiştir. • Eşleriyle şakalaşır, onların şakalarını da sevecenlikle karşılardı. • Eşlerine karşı ekonomik görevlerini yerine getirirdi. Evlenirken hanımlarına vermesi gereken mehri ihmal etmemiş, hepsine o zamanın örfüne göre mehrini vermiş, evlilikleri süresince geçimlerini temin etmiştir. • Eşlerinin ekonomik faaliyetlerde bulunmalarına engel olmazdı. Kazançları ile ilgili aldıkları kararları da saygıyla karşılardı. Örneğin Hz. Zeynep, deri işlemeciliği yapmakta, gelirini de sadaka olarak dağıtmaktaydı. • Eşlerinin her biri için müstakil bir oda yaptırmıştı. Her oda, ihtiyaçlarını karşılayacak temel unsurları ihtiva etmekteydi. • Eşleriyle birlikte vakit geçirmeye özen gösterirdi. Sırayla her gece bir eşinin yanında kalır, ayrıca her sabah mescitten çıktıktan sonra ve her ikindi vakti namaz kıldıktan sonra eşlerinin her birine teker teker uğrardı. Ailenin bir araya gelmesini sağlamak amacıyla da her akşam, Resûlullah(s.a.s.) o gece kimin yanında kalacak ise

bütün hanımları topluca oraya gelirler, sohbet ederlerdi. • Önemli kararlar alırken eşlerinden fikir alır, onların tavsiyelerini dinlerdi. • Sözleriyle ve fiilleriyle eşlerine karşı sevgisini dile getirirdi. Eşlerinin faziletlerinden bahseder, dizine bastırarak bineğe bindirir, kendisine yapılan yemek davetine hanımlarıyla katılır, ağlayan eşinin göz yaşlarını elleriyle silerek teselli ederdi. • Üzüntülerini ve sevinçlerini eşleriyle paylaşırdı. • Eşlerinin akrabalarıyla ve yakınlarıyla da ilgilenir, onlara hatır sormayı ve iltifatı ihmal etmezdi.

Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “En hayırlınız, ailesi için en hayırlı olandır. Bense aranızda ailesine karşı en hayırlı olanınızım”(İbnMâce, “Nikâh”, 50).

Ümmühatül-Müminin (Hz Peygamber sav’in Eşleri)

Hatice bint Huveylid

Kureyş’in eşrafından Huveylid ile Fâtıma’nın kızıdır. Üstün iffeti ile tanınır ve bu sebeple “tertemiz” anlamındaki “Tâhire” lakabıyla anılırdı. Hz. Peygamber’den(s.a.s.) önce iki defa evlendi ve iki çocuğu oldu. İkinci kocasının ölümünden sonra da Kureyş’in ileri gelenlerinden evlenme teklifleri aldı. Fakat Hz. Hatice bunların hiçbirini kabul etmedi. Hz. Muhammed’e(s.a.s.) ise kendisi evlenme teklif etti. Hz. Muhammed’e(s.a.s.) peygamberlik geldiğinde ona inanan ilk kişi Hz. Hatice’ydi. Mekke’deki zulüm ve işkence döneminde hep Resûlullah’ın(s.a.s.) yanında yer aldı. Servetini müslümanlar için harcadı.

Evlilikleri yirmi beş yıl kadar sürdü. Hicretten yaklaşık üç yıl önce, Hz. Peygamber’in(s.a.s.) amcası Ebu Tâlib’in ölümünden üç gün sonra vefat etti. Resûlullah(s.a.s.) onun ölümü ile derin bir üzüntü duydu. O kadar ki amcasının ve eşinin öldüğü bu yıl “hüzün yılı” diye adlandırıldı. Resûlullah, (s.a.s.) Hz. Hatice’nin vefatından sonra başka hanımlarla da evlendi. Fakat Hz. Hatice, Resûlullah’ın(s.a.s.) en sevdiği eşiydi. Sonraki yıllarda da onun fedakârlığını ve dostluğunu her fırsatta anıyor, sürekli onun için dua ediyor, akrabalarının hatırlarını sormayı ihmal etmiyordu. Resûlullah’ın(s.a.s.) eşlerinden Hz. Âişe, en çok Hz. Hatice’yi kıskandığını bizzat itiraf etmiş ve Resûlullah’a(s.a.s.) niçin hâlâ ölüp giden eşini andığını sormuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber(s.a.s.) davasına kimsenin inanmadığı bir dönemde onun inandığını, herkes onu yalanlarken onun kendisini tasdik ettiğini, İslâm davasını malıyla da desteklediğini, onun bu ümmetin en hayırlı kadını olduğunu söylemiştir.

Sevdebint Zem’a

Sevde ve eşi Sekran b. Amr ilk müslümanlardandı. Mekkeli müşriklerin baskılarından kurtulmak için Habeşistan’a hicret ettiler. Bir müddet sonra Mekke’ye geri döndüler. Sekran dönüşte Mekke’de vefat etti. Havle bintHakîm’in tavsiyesiyle Hz. Peygamber, (s.a.s.) Sevde ile Mekke’de evlendi. Hz. Peygamber’in(s.a.s.) Hz. Sevde’den çocuğu olmadı ancak Sevde onun çocuklarına öz evlâtları gibi baktı. Cömertliği ve fakirlere yardımlarıyla tanınan Sevde, Hz. Ömer’in halifelığının son yıllarında Medine’de vefat etti.

Âişe bint Ebu Bekir

Hz. Peygamber’in(s.a.s.) yakın dostu Hz. Ebu Bekir’in kızıdır. Nübüvvetin dördüncü senesinde Mekke’de doğdu. Hz. Peygamber’le (s.a.s.) hicretten önce Mekke’de nikâhlandı. Hicretten sonra da Medine’de düğünleri oldu. Hz. Âişe, zekâsı, anlayışı, güçlü hâfızası, Kur’an-ı Kerim’i en iyi şekilde anlamaya çalışması, güzel konuşması gibi özellikleriyle Hz. Peygamber’in(s.a.s.) yanında özel bir yere sahipti. Hz. Peygamber,(s.a.s.) onunla sohbet etmekten, davetlere onunla birlikte katılmaktan ve onun sorularını cevaplamaktan hoşnutluk duyardı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) hastalandığında diğer hanımlarından izin alarak Hz. Âişe’nin odasına geçti. Hz. Âişe’nin odasında vefat etti ve buraya defnedildi. Hz. Peygamber’in(s.a.s.) vefatından sonra Kur’an’ı ve sünneti en iyi bilen sahâbilerin başında yer alan Hz. Âişe, İslâm hukuku ve hadis ilmine katkılarıyla büyük İslâm âlimlerinden kabul edilmektedir. Evini kadın erkek, büyük küçük herkese açarak yıllarca Medine’de eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürüttü. Hicrî 57 veya 58 senesinde Medine’de vefat etti.

Hafsa bint Ömer

605 yılında Mekke’de doğmuştur. Hz. Ömer’in kızıdır. İlk eşi Hüneys b. Huzâfe’nin ölümünden sonra Hz. Peygamber’le(s.a.s.) evlendi. Hz. Peygamber’in(s.a.s.) diğer eşleri arasında en çok Hz. Âişe ile anlaştı. İkisi Resûlullah’ı(s.a.s.) diğer eşlerinden kıskanırlardı. Bu yüzden Hz. Ömer, kızı Hz. Hafsa’yı Hz. Peygamber’i(s.a.s.) üzmemesi ve onun diğer eşleriyle iyi geçinmesi konusunda sürekli uyarırdı. Hafsa çok oruç tutan ve çok namaz kılan bir hanımdı. Okuma yazma bilirdi ve hâfız sahâbilerdendi. Hicrî 41 veya 45 yılında Medine’de vefat etti. Cennetü’l-Baki Mezarlığı’na defnedildi.

Zeynep bintHüzeyme

Hüzeyme b. Hâris'in kızıdır. Hem Câhiliyedöneminde, hem de İslâm'ı kabul ettikten sonra fakirlere yaptığı yardımlarla tanınıyordu. Öyle ki ümmü'l-mesâkin (fakirlerin annesi) diye adlandırılmıştı. Hz. Peygamber'le (s.a.s.) evlendikten çok kısa bir süre sonra Medine'de vefat etti. Zeynep bintHüzeyme, Hz. Peygamber'in(s.a.s.) kendisinden önce vefat eden son eşidir.

Ümmü Seleme Hindbint Ebu Ümeyye

Ümmü Seleme ve eşi Ebu Seleme ilk müslümanlardandı. Birlikte Habeşistan'a hicret ettiler, daha sonra Mekke'ye döndüler. Ebu Seleme İkinci Akabe Biatı'ndan önce Hz. Peygamber'den(s.a.s.) Medine'ye hicret etme izni aldı. Hazırlıklara başladılar. Ancak yola çıkarılarken ÜmmüSeleme'nin akrabaları onu bırakmadılar. Çocuğuyla birlikte bir sene Mekke'de kaldı. Bir yıl sonra feryatlarına dayanamayan akrabaları onun Medine'ye hicret etmesine izin verdiler. Böylece Ümmü Seleme Medine'ye hicret eden ilk kadın sahâbî oldu. Ebu Seleme, Bedir ve Uhud savaşlarında bulundu. Uhud Savaşı'ndan bir müddet sonra vefat etti. Ümmü Seleme cesareti ve yiğitliğiyle tanınan eşinin ölmesine çok üzüldü. Bir süre sonra Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendi ve müminlerin annesi olma şerefine erdi. Ümmü Seleme kültürlü, otoriter ve sözü dinlenen bir kadındı. Şairdi ve okuma yazmayı biliyordu. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) eşleri arasında Hz. Âişe'den sonra en fazla ilim sahibi olanıydı ve kendisine danışılan biriydi. Ümmü Seleme Hz. Peygamber(s.a.s.) ile birçok sefere katıldı. Vedâ haccında da Hz. Peygamber'in(s.a.s.) yanındaydı. Hz. Peygamber(s.a.s.) öldükten sonra kendini ibadete verdi. Siyasî olaylara karışmamakla birlikte halifelere nasihat etmekten çekinmedi. Hicrî 61 yılında Medine'de vefat etti.

Cüveyriye bint Hâris

Asıl adı Berre'dir. Hz. Peygamber(s.a.s.) "hayırlı kadın" anlamına gelen bu ismi, insanın kendisini temize çıkarması olarak değerlendirerek hoş karşılamamış ve değiştirmiştir. Ona "küçük kız" anlamına gelen Cüveyriye ismini vermiştir. Benî Mustalik kabilesinin reisi Hâris b. Ebu Dırâr'ın kızıdır. Benî MustalikGazvesi'nden sonra esir alındı ve Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendi. Bu evlilikle birlikte sahâbiler kendi ellerinde bulunan esirlerin artık Hz. Peygamber'in(s.a.s.) akrabası olduğunu farkettiler. Onun akrabalarının esir olmasına razı olamadıkları için de ellerindeki esirlerin hepsini âzat ettiler. Böylece bütün kabile özgürlüğüne kavuştu. Bu olay, kısa süre önce müslümanlara saldırmaya hazırlanan Benî Mustalik kabilesinin müslüman olmasına vesile oldu. Hz. Âişe bu olayı, "Kavmi için Cüveyriye'den daha hayırlı ve bereketli bir kadın görmedim" sözleriyle anlatmaktadır. İbadete çok düşkün bir kadın olan Hz. Cüveyriye, hicrî 50 veya 56 senesinde Medine'de vefat etti.

Zeyneb bint Cahş

Hz. Peygamber'in(s.a.s.) halası Ümeyme'nin kızıdır. Hz. Peygamber, (s.a.s.) halasının kızı Zeynep'i, Zeyd b. Hârise ile evlendirmişti. Ne var ki Zeyd ile Zeynep anlaşılamadılar. Geçimsizlik gittikçe büyüdü. Zeyd, Zeynep'ten boşanmayı düşündü. Bunu Hz. Peygamber'e(s.a.s.) açtı. Hz. Peygamber,(s.a.s.) oğlu gibi sevdiği Zeyd'in evliliğinin yürümemesinden büyük üzüntü duyuyordu. Zeyd'e "Allah'tan kork, karını boşama!" diye nasihatle bulundu. Zeyd, Resûlullah'a(s.a.s.) aynı istekle birkaç defa daha geldi. Allah'ın Resûlü(s.a.s.) her seferinde aynı tavsiyede bulundu. Fakat sonunda Zeyd'le Zeynep boşandılar. Aradan birkaç ay geçti. Zeynep'in iddeti dolmuştu. Bu sırada şu âyetnâzil oldu: "Allah'ın açığa çıkaracağı şeyi kalbinde gizliyordun. Ve halktan korkuyordun. Halbuki korkulmaya en ziyade lâıyk olan Allah'tır. Zeyd, o kadından alâkasını kesince biz onu sana zevce yaptık ki müminlere, evlâtlıklarının kendilerinden alâkalarını kestikleri zevcelerini almakta bir zorluk olmasın. Allah'ın emri yerine gelecektir" (Ahzâb 33 / 37). Resûlullah, (s.a.s.) "Kim gidip Zeynep'e müjde verecek ve Allah'ın onu semada benimle evlendirdiğini haber verecek?" diyerek bu âyetin Hz. Zeynep'e bildirilmesini istedi. Böylece Zeynep bintCahş da müminlerin anneleri arasına katılmış oldu. Zeynep çok namaz kılan, çok oruç tutan bir kadındı. Deri tabaklayıp deriden eşyalar yapardı. Bunları satarak kazandığı parayla da sadaka verirdi. Hz. Peygamber'den(s.a.s.) sonra eşlerinden ilk olarak Zeynep bintCahş vefat etti.

Reyhâne bint Şem'un

Kurayzaoğulları kabilesindendir. Bu kabile ile yapılan savaştan sonra esir edildi ve Hz. Peygamber'in(s.a.s.) câriyesi oldu. Bir müddet tereddüt geçirdikten sonra İslâm'ı kabul etti. Ancak Hz. Peygamber'in(s.a.s.) teklifine rağmen hür olmayı istemedi. Vedâ haccından kısa bir süre sonra hicrî 10 yılında vefat etti.

Ümmü Habîbe

Asıl adı Remle'dir. Mekkeli liderlerden Ebu Süfyan'ın kızıdır. ÜmmüHabîbe Mekke'de az sayıda mensubu bulunan Hanîf dinine mensuptu. İlk evliliğini Ubeydullah b. Cahş ile yaptı. Eşiyle birlikte ilk müslümanların ve Habeşistan muhacirlerinin arasında yer aldı. Habeşistan'a hicret ettikten bir süre sonra Ubeydullah b. Cahş, hristiyan oldu. ÜmmüHabîbe yalnız kalmayı göze alarak eşinden ayrıldı. Yabancı bir ülkede tek başına kaldı, büyük zorluklara göğüs gerdi. Bu zorlukların ardından Hz. Peygamber'in (s.a.s.) evlenme teklifi ile karşılaştı. Ümmü Habîbe bu haberi alınca o kadar sevindi ki bütün takılarını haberi getiren câriyeye verdi. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) necâşiye gönderdiği mektuptaki talebi üzerine Habeşistan'da nikâhları kıyıldı. Nikâhtan sonra necâşi bütün müslümanlara düğün yemeği ikram etti. Daha sonra ÜmmüHabîbe'yi ve bütün muhacirleri Medine'ye gönderdi. ÜmmüHabîbe, Hz. Peygamber'den birçok hadis rivayet etti. Hicrî 44 yılında Medine'de vefat etti.

Mâriye bint Şem'un

Babası Mısır'ın Kıbtî denilen yerli halkından, annesi ise hristiyan bir Rum'dur. Hz. Peygamber'in, (s.a.s.) komşu ülkelere gönderdiği İslâm'a davet mektuplarının ardından Mısır mukavkısı tarafından Resûlullah'a(s.a.s.) diğer hediyelerle birlikte câriye olarak gönderilmişti. Mâriye, Mısır'dan Medine'ye gelirken yolda İslâm'ı tanıdı ve müslüman oldu. Hicrî 8. yılda çocuğu İbrâhim doğunca ümmülveled statüsüne geçerek hürriyetine kavuştu. Hicrî 16 yılında Medine'de vefat etti.

Safiyye bint Huyey

Soylu bir yahudi aileye mensuptu. Babası Nadîroğulları kabilesinin lideri, annesi de Kurayzaoğulları liderinin kızıydı. Önceden ailesi ve kavmi ile birlikte Medine'de yaşıyordu. Nadîroğulları antlaşmayı bozmaları sebebiyle Medine'den çıkarılınca o da ailesiyle birlikte Hayber'e yerleşti. Safiyye ilk evliliğini Sellâm b. Mişkem ile yaptı. Sellâm onu boşadıktan sonra Hayber'in ünlü komutanlarından olan Kinâne b. Übey ile evlendi. Safiyye'nin eşi Hayber Savaşı sırasında müslümanlar tarafından öldürüldü. Safiyye de esir düştü. Müslüman olarak Hz. Peygamber'le(s.a.s.) evlendi. Safiyye Hz. Peygamber sav'in diğer eşleri ile iyi geçinmeye çalışıyordu. Ancak Hz. Peygamber'in(s.a.s.) diğer eşleri onun önceden bir yahudi olması ve kendilerinin Hz. Peygamber'e(s.a.s.) yakınlıklarını öne sürerek ona karşı kırıcı sözler sarfediyorlardı. Safiyye bir gün yine böyle bir durumla karşılaşmıştı. Ağlayarak Hz. Peygambersav'in yanına geldi ve söylenenleri aktardı. Hz. Peygamber(sas) onu, "Sen de, 'Babam Hârun, amcam Mûsâ, kocam da Muhammed olduğuna göre benden nasıl üstün oluyorsunuz?' deseydin ya" diyerek onu teselli etti. Safiyye hicrî 50 veya 52 yılında Medine'de vefat etti.

Meymûne bint Hâris

Âmir b. Sa'saa kabilesinden Hâris'in kızıdır. Hz. Peygamber'in(s.a.s.) önceki eşlerinden Zeynep bint Huzeyme'nin anne bir kardeşidir. Hz. Meymûne'nin hepsi de çeşitli kabilelerin ileri gelenleriyle evlenmiş sekiz kız kardeşi vardı. Annesi Hind kadar asil damatlara sahip hiçbir Arap kadınının olmadığı söylenirdi. Resûlullah (s.a.s.) ile evlendiğinde otuz altı yaşındaydı ve daha önce iki kere evlenmişti. Hz. Peygamber'den(s.a.s.) çok sayıda hadis rivayet etti. Hicrî 51 yılında vefat etti.

Baba Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Peygamber(s.a.s.) sevecen, ilgili, hassas, şefkatli, sabırlı, fedakâr, merhametli, çocuklarıyla çocuklaşabilen, biri hariç bütün evlâtlarının acısını görmüş yüreği yanık bir babaydı. • Çocuklarını çok severdi. Sevgisini sözleriyle ve davranışlarıyla gösterirdi. Örneğin kızı Hz. Fâtıma için bir keresinde şöyle demişti: "Fâtıma benim bir parçamdır. Onu inciten şey beni de incitir." • Çocuklarına karşı saygılı ve özenli davranırdı. Ziyaretine geldiklerinde onları karşılar, öper, yanına oturturdu. Zaman zaman kendisi de onları ziyaret ederdi. • Çocuklarına güzel isimler koyardı. İsimlerini koyarken çocuklarının kulağına ezan okurdu. • Çocuklarının eğitimine önem verirdi. Çocuklar konuşmaya başladığında bazı âyetleri tekrarlatarak okuturdu. • Çocukların hatalarına karşı hoşgörülü davranırdı. Hatalarını düzeltmek için azar, tenkit, tahkir, surat ekşitme gibi yollara başvurmazdı. Hz. Enes on yıl boyunca Hz. Peygambersav'ehizmet ettiğini, kendisini bir kere olsun, "Niçin böyle yaptın, şöyle yapsaydın ya!" şeklinde eleştirmediklerini anlatır. • Çocuklarının terbiyesinde kesinlikle yalana yer vermezdi. Ağlayan çocuğuna yapılmayacak veya verilmeyecek şeyler vaat eden ya da onu yapmayacakları şeylerle korkutan anne babaları uyarır, bütün bunların haram olduğunu ifade ederdi. • Çocuklarının sosyalleşmesine zemin hazırlar; bayram, düğün, ziyafet, cami cemaati gibi ortamlarda aile dışı çeşitli insanlarla karşılaşmalarını sağlardı. • Çocuklarıyla şakalaşır, oyun oynardı. • Çocuklarının dertleriyle ilgilenirdi. Çocuklarının üzülmelerine dayanamaz, onları kıranların kendini de üzeceklerini söylerdi. • Çocuklarını daima iyiliğe teşvik ederdi. Gece

namaza kalktığında onları da uyandırır, daima iyilik yapmaları, âhiret yurdu için hazırlanmaları gerektiğini söyler, “Yarın kıyamet gününde ben sizler için bir şey yapamam” derdi. • Erkek ve kız çocukları arasında ayırım yapmazdı. • Çocuklarının geçimi konusunda sorumluluklarını yerine getirir, “Allah’ım! Muhammed ailesine geçinecek kadar rızık ihsan buyur” diye dua ederdi. Ayrıca ailesini her türlü aşırılık, lüks, israf ve cimrilik, dünya malına düşkünlükten sakındırırdı.

Hz. Muhammed’in(s.a.s.) Çocukları

Kāsım

Hz. Peygamber sav’in ilk çocuğudur. İlk vahyin gelişinden yaklaşık on bir yıl önce doğmuştur. Ne kadar yaşadığı kesin olarak bilinmemektedir. Yedi gün ya da yedi ay yaşadığı, süt emme çağını tamamlamasına az bir süre kala ya da tamamladıktan sonra vefat ettiği şeklinde farklı rivayetler vardır. Peygamberimizin(s.a.s.) künyesi bu ilk oğluna nispetle “Ebu’l-Kāsım” yani “Kāsım’ın babası” idi.

Zeynep

Peygamberimizsav’inen büyük kızıdır. Kāsım’dan bir yıl kadar sonra doğdu. Teyzesinin oğlu Ebu’l-Âs ile evlendi. Bedir Gazvesi’nden sonra Medine’ye hicret etti. Zeynep’in Ali adında bir erkek ve Umame adında bir kız çocuğu vardı. Hz. Zeynep hicrî 8 senesinde vefat etti. Cenaze namazını Hz.Peygamber sav kıldırdı.

Rukıyye

Hz. Peygamber sav’inikinci kızıdır.Zeynep’ten üç yıl sonra doğdu.Güzelliği meşhurdur.Ebu Leheb’in oğlu Utbe ile nişanlandı. Ancak nübüvvetten sonra nişan bozuldu. Bundan sonra Hz. Osman ile evlendi. Mekke’de müslümanlara yapılan zulümler arttıktan sonra eşi ile birlikte Habeşistan’a hicret etti. Rukıyye’nin Habeşistan’da bir oğlu doğdu ancak altı aylık iken öldü.Rukıyye, Medine’ye geldiğinde hastalandı ve Bedir Gazvesi esnasında vefat etti. Hz. Peygamber sav o sırada Bedir Gazvesi’nde bulunduğu için cenazesine katılamadı. Kızının ölüm haberini savaştan döndüğünde öğrendi.

Ümmü Külsûm

Peygamberimizin(s.a.s.) üçüncü kızıdır. Ebu Leheb’in oğlu Uteybe ile nişanlandı. Ancak nübüvvetten sonra nişan bozuldu. Hz. Rukıyye’nin vefatından bir yıl kadar sonra Hz. Osman ile evlendi. Hiç çocuğu olmadı. Hicrî 9 yılında Tebuk Savaşı’nın ardından vefat etti.

Fâtıma

Peygamberimizin(s.a.s.) en küçük kızıdır. İlk vahyin gelişinden bir yıl kadar önce doğdu. Hz. Peygamber,(s.a.s.) hicretin ikinci yılında onu yine kendi terbiyesi altında yetiştiren Hz. Ali ile evlendirdi. Hz. Fâtıma’nın bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Muhassin, Zeynep ve ÜmmüKülsûm adlarında çocukları oldu. Hz. Fâtıma, hicrî 11 yılında, Hz. Peygamber’in(sav) vefatından altı ay sonra Medine’de vefat etti. Öldüğünde yirmi dokuz yaşında idi.

Abdullah

Hz. Peygamber’in Hz. Hatice’den olan son evlâdıdır. Hz. Muhammed’in peygamber oluşundan sonra doğduğu için Hz. Peygamber sav onu Tayyib ve Tâhir isimleriyle de anardı. Abdullah, birkaç aylık bir bebekken öldü.

İbrâhim

Peygamberimizsav’in en küçük çocuğuydu. Hicrî 8 yılında doğdu. Annesi Mâriye idi. Henüz süt çağındayken vefat etti. Cenazeyi sûtannesî yıkadı. Namazını da Resûlullah(s.a.s.) kıldırdı.

Dede Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed,(s.a.s.) sevecen, şakacı, hoşgörülü, ağzı dualı, şefkatli, öpüp koklayan, candan, sınırsız, seven ve sevilen bir dedeydi. • Torunlarıyla onlar daha doğmadan ilgilenmeye başladılar. Örneğin Hz. Fâtıma’nın ilk doğumu yaklaştığında ona sık sık uğramış, hâlini hatırlarını sormuş, “Çocuk doğunca bana haber vermeden çocuğa hiçbir şey yapmayın” diye tembihte bulunmuştu. • Çocuklarına, torunlarına ve çevresindeki bütün çocuklara doğdukları andan itibaren gereken özeni gösterirdi. Kulaklarına ezan ve kamet okuyarak isim koyardı. İlk yedi

gün içinde sünnet ettirilmesi, ilk saçının ağırlığınca sadaka verilmesi, akıka kurbanı kesilmesi gibi hususlarla bizzat ilgilenirdi. • Torunlarını okşar, sever, öperdi. • Çocukların ağlamasına aldırılmazlık etmezdi. Namaz kıldırırken bir çocuk ağlaması işitse annenin de namazda olacağını düşünerek en kısa sürelerle namazı tamamlardı. • Çocuklara kötü davranan birilerini görünce onları uyarırdı. Korumasız ve güçsüz olan çocuklara merhamet etmeleri gerektiğini ashaba öğütlerdi. • Torunlarının isteklerini yerine getirmeye özen gösterir, onlarla oyunlar oynardı. Hatta torunları kucağındayken mescide gelir, namaz kılarken bile onlarla ilgilenirdi. Hz. Muhammed'in(s.a.s.) Torunları Peygamberimizin(s.a.s.) büyük kızı Zeynep ile damadı Ebu'l-Âs'ın Ali adında bir oğulları ile Umâme adında bir kızları vardı. Peygamberimizin(s.a.s.) ikinci kızı Rukıyye ve damadı Hz. Osman'ın Abdullah adında bir oğulları oldu ancak henüz küçük bir çocukken vefat etti. Rukıyye'nin vefatından sonra Hz. Osman ile evlenen üçüncü kızı ÜmmüGülsüm'ün hiç çocuğu olmadı. Peygamberimizin(s.a.s.) en küçük kızı Fâtıma ile damadı Hz. Ali'nin ise Hasan, Hüseyin ve Muhassin adlarında üç oğlu; ÜmmüKülsüm ve Zeynep adlarında iki kızı vardı.

Şakaya Şakayla Cevap. Hz. Peygamber,(s.a.s.) bir gün torunları Hasan ve Hüseyin'i omzuna almış yürüyordu. Karşıdan gelen Hz. Ömer, onları görünce Hasan ve Hüseyin'e; "Bineğiniz ne kadar da kıymetli!" dedi. Hz. Peygamber(sav.) bu şakaya şöyle karşılık verdi: "Onlar da iyi biniciler ama!" Namazda Bile Beraber Bir gün Peygamberimiz(sav.) namaz kılıyordu. Torunu Umâme'yi de omzuna almıştı. Rükûya vardığında onu yere koyuyor, kalkarken tekrar omzuna alıyordu. Hem Oyun Hem Dua Peygamberimiz(s.a.s.) bir gün torunu Hasan'ı omzuna almış, onunla oynuyordu. Bir yandan da şöyle dua ediyordu: "Allah'ım! Ben onu seviyorum. Sen de onu ve onu seveni sev." Secdeden Kalkmamış! Hz. Peygamber(s.a.s.) bir seferinde mescitte namaz kılarken torunlarından biri gelip sırtına bindi. Peygamberimiz(sav) secdeyi uzattı ve torunu sırtından inine kadar başını kaldırmadı.

Komşu Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed (s.a.s.) iyilik sever, fedakâr, duyarlı, nazik, hatır gözeten, diğerkâm, saygılı, her zaman paylaşmaya hazır, iyi ve kötü günlerde yalnız bırakmayan, kapısı daima açık bir komşuydu. Komşuların birbirlerine karşı hakları olduğunu söyler ve kendisi de bu hakları hep gözetirdi. Komşularından biri hastalandığında geçmiş olsun ziyaretine giderdi.Komşularından biri öldüğünde cenazesine giderdi. Zor durumlarda komşularını teselli eder, onların dertleriyle dertlenirdi. Komşusunun bir ihtiyacı olduğunda sıkıntısını gidermeye çalışırdı. Borç isteyen komşusunu geri çevirmezdi. Yaşadıkları sevindirici olaylarda komşularını tebrik ederdi. Komşularını rahatsız etmemeye dikkat ederdi. Komşusunun iznini almadan binasını onunkinden yüksek yapmamak gerektiğini söylerdi. Komşularının canlarının çekebileceği bir şey aldığında onlarla paylaşır, evinde pişen yemekten komşularına da ikram ederdi. Yakınlarına da böyle davranmalarını tavsiye eder, paylaşma imkânı yoksa gösterip özendirmemelerini söylerdi. Komşularıyla karşılaştığında onlara selâm verir, güler yüz gösterirdi.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: "Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş'a, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez" (Nisâ 36). Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: "Allah'a ve âhiret gününe iman eden, komşusuna iyilik etsin" (Buhârî, "Edeb", 31).

Hz. Âişe annemiz bir gün Peygamberimiz sav'e "İki komşum var. Herhangi bir hediye vermek istediğimde hangisine öncelik vereyim?" diye sordu, Peygamberimiz sav de: "Kapısı sana en yakın olan komşuna." buyurdu

Akraba Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed(s.a.s.) vefakâr, diğerkâm, cömert, güleç, sıla-i rahme özen gösteren, iyilik sever, fedakâr, duyarlı, nazik, hatır gözeten, saygılı, sevecen, iyi ve kötü günlerde yalnız bırakmayan, ilgili, candan, sınımsız, nezih, iyi huylu, sevilen ve sayılan bir akrabaydı. • Akrabalarını sık sık ziyaret ederdi. Onlara güler yüz gösterir, güzel sözler söyleyerek gönüllerini alırdı. • Akrabalarının sıkıntıları ve dertleriyle yakından ilgilenirdi. İhtiyaçları olduğunda onlara yardım ederdi. • Akrabalarının kendisi için yaptıklarını unutmaz, vefalı davranırdı. Örneğin yanında büyüdüğü amcası Ebu Tâlib geçim sıkıntısı çekmeye başladığında onun geçimini kolaylaştırmak için amcasının oğlu Ali'yi yanına alarak bakımını üstlenmişti. • Akrabalarını daima iyiye, doğruya, güzele teşvik ederdi. Nitekim peygamberlikle görevlendirildikten sonra ilk olarak ailesini, akrabalarını ve yakın arkadaşlarını İslâm'a davet etmişti. Aynı şekilde ilk yasakladığı faiz amcası Abbas'ın faizi, ilk ortadan kaldırdığı kan davası da kuzeni İyas b. Rabîa'nın kan davasıydı. • Zekât, sadaka gibi ibadetlerde öncelikle akrabaların gözetilmesini tavsiye ederdi. • Akrabalarını gözetmesine rağmen onları hiçbir zaman diğer müslümanlardan üstün tutmazdı. • Akrabalarıyla ilişkisini kesmez, karşı taraf kesse bile ilişkinin sürdürülmesi gerektiğini söylerdi.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor”(Nahl 16 / 90). Sevgili Peygamberimiz(s.a.s.) buyuruyor ki: “Rızkının genişlemesini veya ömrünün uzatılmasını isteyen, akrabasıyla ilişkisini sürdürsün”(Buhârî, “Edeb”, 12).

Arkadaş Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

Hz. Muhammed (sas) konuşkan, şakacı, paylaşımcı, vefakâr, diğerkâm, cömert, güleç, yoldaş, derttaş, gönüldaş, sıcak kanlı, seven ve sevilen bir dosttu. •Arkadaşlarına karşı kibar ve güler yüzlüydü. Onları görünce mutlaka selâm verirdi. •Arkadaşlarından biri sıkıntıya düştüğünde onunla ilgilenir, onu teselli eder,elinden gelen yardımı yapardı. •Arkadaşlarıyla şakalaşır, onlara nükteli sözler söylerdi. Şakalarında aşırıya gitmez, kendisine yapılan ölçülü şakaları da hoşgörüyle karşılardı. Şakada yalan bulunmamasına ve şakanın başkasına zarar vermemesine özen gösterirdi. •Ashabından birini uzun süre görmezse onun niçin mescide gelmediğini araştırır, hastaysa ziyaretine giderdi. •Ashabının davetlerine katılır, onları kırmamaya çalışırdı. •Elinde az bir yiyecek bile olsa onu arkadaşlarıyla paylaşırdı. •Arkadaşlarında gördüğü hataları onları kırmadan ve kusurlarını yüzlerine vurmadan düzeltmeye çalışırdı. •Arkadaşlarını her zaman iyiliğe teşvik eder, güzel davranışlarıyla onlara örnek olurdu. •Hiç yalan söylemez, arkadaşları arasında “emin/güvenilir” olarak tanınırdı. •Arkadaşlarıyla onların konuşmaktan hoşlandıkları konularda sohbet ederdi. •Hediyeleşmeyi severdi. Kendisine verilen hediyeyi kabul eder, kendisi de arkadaşlarına hediyeler verirdi. Birçok konuda arkadaşlarıyla görüş alışverişinde bulunur, makul olan tekliflerde arkadaşlarının sözüne uyardı. •Arkadaşlarının kendisine aşırı saygı göstermesine izin vermez, yapılacak bir iş olduğunda kendisi de onlarla birlikte yapardı.

Bir Elin Nesi Var? Bir gün Peygamberimiz(s.a.s.) birkaç arkadaşıyla gezintiye çıkmıştı. Yolda kesip yemek için bir koyun aldılar. Oturacakları yere vardıklarında içlerinden biri; “Ben bu koyunu kesip yüzeyim” dedi. Bir diğeri; “Sen kes, ben de parçalarına ayırırım” dedi. Böylece hepsi bir işin ucundan tuttu. Sıra ateşi yakmaya gelince Resûlullah;(s.a.s.) “Ben de gidip ateş yakmak için etraftan çalı çırpı toplayayım” dedi. Arkadaşlarının gönlü buna razı olmadı. Hepsi Allah’ın elçisine(s.a.s.) hizmet etmek için koşturup duruyordu. “Olur mu hiç? Sen zahmet etme, o işi de biz yaparız” dediler. Ama o kararlıydı. Israr ettilerse de yapacağı işten vazgeçmedi. “Bu doğru olmaz” dedi. “Benim de sizinle birlikte işin bir ucundan tutmam gerek!”

Hz. Peygamber(sas)’in arkadaşlarına sahâbî (çoğulu Sahâbe ve ashab) adı verilir

Eğitimci Olarak Hz. Muhammed(s.a.s.)

•Hz. Muhammed sav zorlaştırmayıp kolaylaştıran, zeki, sabırlı, sakin, şefkatli, anlatımı açık, anlayışı derin, anlaması seri, öğrettiklerini bilen, bildiklerini yaşayan, güler yüzlü, sözü özlü, müjdeleyici, uyarıcı, vahyi tebliğ eden, örnek olan, âlemlere rahmet bir eğitimciydi. •Aldığı her yeni vahyi Müslüman lara hemen bildirir, dinin gereklerini harfiyen öğretirdi. •İslâm’ın ilk yıllarında Mekkeli müşriklerin zulüm ve baskıları yüzünden gizli bir merkez edinme ihtiyacı duymuştu.İlkmüslümanlardanErkam b. Ebu’l-Erkam’ın evi Safâ tepesinin eteklerindeydi. Resûlullah (sas) Mescid-i Haram’ı ziyarete gelenlerin kolayca ve dikkat çekmeden ulaşabileceği bu evde arkadaşları ile toplanır, eğitim ve tebliğ faaliyetlerini burada yürütürdü. •Medineli ilk müslümanlar Akabe’de kendisine biat ettiğinde onların eğitimi için Mus’ab b. Umeyr’i Medine’ye göndermişti. •Hicretten sonra Mescid-i Nebevî, hem namaz kılınan bir yer hem de eğitim faaliyetlerinin merkezi oldu. Hz. Peygamber(s.a.s.) namazı kıldırdıktan sonra genellikle yüzünü sahâbîlere döner, otururdu. Bazen kendisi bir konu açar, bir soru sorar, ashâbının bilgi düzeylerini belirlerdi. Daha sonra onlara çoğu kere Kur’an âyetlerini açıklardı. Bu arada soru soran olursa cevaplardı.

• Mescid-i Nebevî’de Suffe adı verilen bir bölüm vardı. Kimsesiz, kalacak yeri olmayan, vaktinin çoğunu Kur’an’ı ve İslâm’ı öğrenmekle geçiren sahâbîler burada yatıp kalkıyorlardı. Hz. Peygamber (sas) onlarla bizzat ilgileniyor, onlara İslâm’ı öğretiyordu. Ashâb-ı Suffe adı verilen bu kişilerin ihtiyaçları da çoğu zaman sahâbîler tarafından karşılanıyordu. Suffe bazen kalabalık oluyordu. Bazı kabileler İslâm’ı öğrenmek için büyük bir toplulukla Medine’ye geliyor, bir süre Mescid-i Nebevî’de kalıp İslâm hakkında bilgi edindikten sonra dönüyorlardı. Ayrıca Resûlullah yeni müslüman olan bölgelere çeşitli görevliler gönderiyordu. Bu görevliler vergi toplama, halkın ihtiyaçlarıyla ilgilenme gibi işlerin yanı sıra onlara Kur’an’ı ve İslâm’ı öğretme görevini de üstleniyorlardı. •Ashâbı merak ettikleri konuları Hz. Peygamber(s.a.s.)’e sorarlar, o da sabırla anlamadıkları konuları defalarca tekrarlardı. •Haftanın bir gününü sadece kadınlara ayırırdı. Bu günde onların eğitimi ile ilgilenir, sorularına cevap verirdi. •Akşamları kendi evinde eşlerini bir araya toplayarak onlarla sohbet ederdi. Bu sohbetler müminlerin anneleri için özel bir eğitim imkânı sağlıyordu. Bu sohbetlerle ve Hz. Peygamber’in (s.a.s.) yanında geçen yıllar boyunca gördükleriyle büyük bir ilmî birikim edinen Peygamber eşleri, Resûlullah’ın (s.a.s.) vefatından sonra birçok kişiyi yetiştirmişlerdi. Özellikle Hz. Âişe, fıkıh bilgisi ile meşhur olmuştu. •

Mescid-i Nebevî’de okuma yazma ve Kur’an öğreten sahâbiler de vardı. O dönemde Arap toplumunda çok az kişi okuma yazma biliyordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) okuma yazma öğretimine büyük önem veriyordu. • Medine’de Mescid-i Nebevî dışında yeni mescitler inşa edildiğinde bunlar da eğitim mekânı olarak hizmet görmeye başladılar. Medine’de bazı evler de Kur’an ve okuma yazma öğretimine tahsis edildi.

Hız. Peygamber sav gençlere ok atma, yüzme, hesap, tıp, astronomi, Kur’an-ı Kerim eğitimleri vermenin anne babanın görevleri olduğunu söylerdi. Hudeybiye Antlaşması’nın ardından Hız. Peygamber, sav zamanın liderlerine mektuplar göndererek onları ve halklarını İslâm’a çağırđı. Bu mektuplar Bizans kayseri, Sâsânîkîsrâsı, Habeş necâşîsî, Mısır mukavkısı gibi hükümdarlara; Yemame, Bahreyn, Gassânî, Busrâemîrlerine ve çok sayıda kabile reisine ulaştırıldı. Böylece Resûlullah’ın(s.a.s.) eğitim faaliyetleri Arap yarımadası sınırlarını da aştı. Hız. Peygamber,(s.a.s.) Vedâ haccı sırasında Arafat’ta İslâm’ın temel ilke ve kurallarını açıkladığı bir hutbe okudu. İnsanların sahip olduğu hakların ve görevlerin açıklandığı bu hutbe, âdeta bir vasiyetti. Vedâ hutbesi diye adlandırılan bu konuşmasında Peygamber efendimiz,(s.a.s.) Kur’an ve Sünnet’e sıkı sıkıya sarılmanın gerekliliğini vurguladı. Geride bıraktığı Kur’an ve Sünnet’inin yanı sıra bu hutbe de çağları aşan, evrensel bir eğitim mesajı oldu.

Hız. Peygamber (s.a.s.)’in Eğitim ve Öğretiminde İlkeler

• Hayatın her alanında olduğu gibi eğitim öğretim konusunda da kolaylaştırmıştır, güçleştirmemiştir. Müjdelemiş, nefret ettirmemiştir. • Eğitim ve öğretimde öfke ve şiddete yer vermemiş, insanları incitmekten ve öğrenme hususunda geri çekilmelerine sebep olmaktan kaçınmak gerektiğini vurgulamıştır. • Kişisel farklılıkları göz önünde bulundurmuş, aynı konuyu farklı insanlara, farklı yöntemlerle öğretmiş, herkesin gücü ve kapasitesi ölçüsünde faydalanacağını, dolayısıyla ona göre düzenleme yapmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. •Dikkat çekici sorularla öğrenenlerde ilgi ve merak uyanmasını sağlamış ve bundan sonra, öğretmek istediğı konuyu öğretmiştir. •Konuları öğretirken kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir yol izlemiştir.

Yüce Rabbimiz buyuruyor ki: “De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’(Zümer 39 / 9).

Hız. Peygamber (s.a.s.) Devri Kronolojisi

M. 571 Hız. Muhammed sav’in doğumu, Sütanesi Halîme’ye verilmesi. m.574 Sütanesi tarafından Mekke’ye getirilerek annesi Âmine’ye teslim edilmesi. m. 575 Annesi Âmine’ninEbvâ’da vefatı üzerine dadısı Ümmü Eymen tarafından Mekke’ye getirilip dedesi Abdülmuttalib’e teslim edilmesi. m.577 Dedesi Abdülmuttalib’in vefatıyla amcası Ebu Tâlib’e emanet edilmesi. m. 578 Amcası Ebu Tâlib ile yaptığı Suriye seyahati. m. [?] Hilfû’l-fudûl Antlaşması’na katılması. m.594 Hız. Hatice’ye ait ticaret kervanının başında Busrâ şehrine gitmesi, Hız. Hatice ile evlenmesi. m. 605 Kureyş’in Kâbe’yi tamiri sırasında Hacerülesved’in yerine konulması hususunda hakemlik yapması. m. 610 Hira mağarasında ilk vahyi alması; Alaksüresinin ilk beş âyetinin nüzulü. m.613 Açık davetle emrolunması üzerine yakın akrabasını İslâm’a davet etmesi. m. 614 Müşriklerin zayıf müslümanlara eziyet etmeye başlaması. m. 615 Habeşistan’a ilk hicret. m.616 Habeşistan’a ikinci hicret, Hız. Hamza’nın müslüman olması, Hız. Ömer’in müslüman olması; Hız. Peygamber’in(s.a.s.) ve müslümanların Dârülerkam’dan çıkmaları, Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları’nın Hız. Peygamber’i korumak amacıyla Ebu Tâlib mahallesinde toplanmaları ve müşriklerin bunlara karşı sosyal ve ekonomik boykot uygulamaya başlamaları. m. 619 Boykotun sona ermesi. m. 620 Ebu Tâlib’in ve Hız. Hatice’nin vefatı (hüzün yılı), Hız. Peygamber’in Hız. SevdibintZem’a ile evlenmesi, Tâif yolculuğu, Hac mevsiminde Medineli Hazrec kabilesinden bir grubun Akabe’de Hız. Peygamber’le görüşüp müslüman olması. m. 621 İsrâ ve mi’rac hadisesi, beş vakit namazın farz kılınması, Birinci Akabe Biatı ve Hız. Peygamber’in İslâmiyet’i öğretmesi için Mus’ab b. Umeyr’i Medine’ye göndermesi. m. 622 İkinci Akabe Biatı h. 1/m.622 Müslümanların İkinci Akabe Biatı’ndan sonra Medine’ye hicret etmeye başlamaları, Müşriklerin Dârünnedve’de toplanıp Hız. Peygamber’i öldürmeye karar vermeleri, Hız. Peygamber’in Hız. Ebu Bekir’le birlikte hicreti, KubâMescidi’nin inşası, Mescid-i Nebevî’nin inşasına başlanması. h.1/m. 623 Muhacirlerle ensar arasında kardeşlik tesis edilmesi (muâhât). h.2/m.624 Kiblenin Kudüs’teki Mescid-i Aksâ’dan Mekke’deki Mescid-i Harâm’a (Kâbe’ye) çevrilmesi, Orucun farz kılınması, Bedir Gazvesi ,Hız. Peygamber’in kızı Hız. Rukıyye’nin vefatı, Hız. Peygamber’in Hız. Âişe ile evlenmesi, Benî Kaynuka Gazvesi, Hız. Ali ile Hız. Fâtıma’nın evlenmesi, Zekâtın farz kılınması. h.3/m.624 Hız. Osman’ın, Resûl-i Ekrem’in kızı ÜmmüKülsüm ile evlenmesi. h.3/m. 625 Hız. Peygamber’in Hız. Hafsa ile evlenmesi, Hız. Hasan’ın doğumu, Uhud Gazvesi. h. 4/m. 625 Benî Nadîr Gazvesi, İçkinin haram kılınması, Hız. Peygamber’in hanımı Hız. Zeynep bintHuzeyme’nin vefatı h.4/m. 626 Hız. Hüseyin’in doğumu, Hız. Peygamber’in Hız. Ümmü Seleme ile evlenmesi. h. 5/m. 627, Hız. Peygamber’in Hız. CüveyriyebintHâris ile evlenmesi, Hendek (Ahzâb) Gazvesi, Hız. Peygamber’in Hız. Zeynep bintCahş ile evlenmesi, Benî Kureyza Gazvesi. h.6/m.628 Umre seferi, Hudeybiye Antlaşması. h.7/m.628 Hız. Peygamber’in, civar ülke yöneticilerine ve kabile reislerine elçiler ve İslâm’a davet mektupları göndermesi, Habeş necâşîsîAshame’ninmüslüman olması,

Hayber Seferi, Zeynep bintHâris'in Hz. Peygamber'i zehirleme teşebbüsü, Hz. Peygamber'in Hz. Safiye bintHuvey ile evlenmesi. h. 7/m. 629 Umretü'l-kazâ, Hz. Peygamber'in Hz. ÜmmüHabîbe bint Ebu Süfyan ile evlenmesi, Hz. Peygamber'in Hz. Meymûne bintHâris ile evlenmesi. h.8/m.629 Hz. Peygamber'in kızı Hz. Zeynep'in vefatı, Mûte Savaşı h.8/m.630, Mekke'nin fethi, Hz. Peygamber'in oğlu Hz. İbrâhim'in doğumu. h. 9/m. 630, Tebük Gazvesi, Hz. Peygamber'in kızı Hz. ÜmmüKülsüm'un vefatı. h.9/m.631 Haccın farz kılınması. h.10/m.632 Hz. Peygamber'in oğlu Hz. İbrâhim'in vefatı, Vedâ haccı h. 11/m. 632, Hz. Peygamber sav'in vefatı

KAYNAKÇA Dinimizi Öğreniyoruz I. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Akyüz, V. ve ark. (2012). 7/24 İlm-i hâl. İstanbul: EDAM Yayınları. Al-Alami, D. (2006). Son Mühür - Peygamberimizin Hayatı (çev. M. Akkuş). İstanbul: Cabelka Yayınları. Altuntaş, H. ve Şahin, M. (2003). Kur'an-ı Kerim Meali. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Apaydın, M. (2008). Rasulullah'ın Günlüğü (2. basım). İstanbul: İnsan Yayınları. Aslan İ. ve ark. (2007). Kur'an Anlaşılsın Diye (4. basım). İstanbul: YEKDER. Birdirbir Eğlenceli Din Eğitimi ve Kültürü Dergisi. (2006-2013). Sayı: 1-77. İstanbul: EDAM Yayınları. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete. Bozkurt, N. ve Yılmaz, R. (2009). Peygamberim. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Bulaç, A. (1983). Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı. İstanbul: Pınar Yayınları. Buller, L. (2006). Benim İncamım (çev. S. Darcan Çiftçi). İstanbul: Kaknüs Yayınları. Büyükoçkun, K. ve Yıldız, H. D. (1991). Arabistan. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 3, 248- 258. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Çağrııcı, M. ve Aydın, M. (1989). Ahlâk, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 2, 1-14. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Çantay, H. B. (1958). Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim. İstanbul: Ahmed Said Matbaası. Demir, İ. (2003). Hz. Muhammed'in Özel, Âilevî ve Sosyal Hayatı. İstanbul. Dönmez, İ. K. (2007). Oruç. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 33, 414-425. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Durmuş, A. ve Işılak Durmuş, H. (2010). Ev Okulu İlmihâl 3 (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. Durmuş, A. ve Işılak Durmuş, H. (2010). Ev Okulu Siyer 2 (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. Durmuş, A. ve Işılak Durmuş, H. (2011). Ev Okulu İlmihâl 1 (4. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. Durmuş, A., İkinci, D. ve Işılak Durmuş, H. (2011). Ev Okulu İlmihâl 2 (3. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. Durmuş, A., Işılak Durmuş, H. ve Demir, N. (2010). Ev Okulu Siyer 3. İstanbul: EDAM Yayınları. Durmuş, A., Işılak, H. ve Gökçeğöz Karatekin, N. (2006). Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Durmuş, A., Işılak, H., Aslan, İ. ve Gökçeğöz Karatekin, N. (2005). Dinimi Öğreniyorum. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî (1996). Rahmet Peygamberi (çev. Abdülkerim Özyayın, 2. basım). İstanbul: İz Yayıncılık. Erdoğan, M. (2006). İnsan Hakları: Temel Bilgiler, Koruma Mekanizmaları, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları içinde (s. 17-110). Ankara. Erul, B. ve Keleş, E. (2004). Haccı Anlamak: Haccın Hikmetleri ve Yapılışı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. • • 405 Erul, B. ve Keleş, E. (2004). Kutsal İklimde Dua: Hac Esnasında Yapılabilecek Duâlar. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Esed, M. (2001). Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir (çev. C. Koçtak ve A. Ertürk). İstanbul: İşaret Yayınları. Fayda, M., Kandemir, M. Y., Durmuş, İ., Özel, A., Topaloğlu, B., Dönmez, İ. K. ve ark. (2005). Muhammed. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 30, 408-481. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Fayda, M. (1990). Allah'ın Kılıcı Halid b. Velid. İstanbul: Çağ Yayınları. Göral, Ö. S. (2010). Kişi Hakları. Ankara: ASAGEM. Güç, A. (2004). Satanizm: Şeytana Tapınmanın Yeni Adı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Hamidullah, M. (1990). İslâm Peygamberi 1-2 (çev. S. Tuğ, 5. basım). İstanbul: İrfan Yayınları. Hamidullah, M. (1992). İslâm Müesseselerine Giriş. İstanbul: Beyan Yayınları. Işılak Durmuş, H. ve Durmuş, A. (2010). Ev Okulu Ahlak 1 (3. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. Işılak Durmuş, H. ve Durmuş, A. (2010). Ev Okulu Siyer 1 (4. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. Işılak Durmuş, H., Aslan, İ. ve Durmuş, A. (2010). Ev Okulu Ahlak 2 (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. Işılak Durmuş, H., Durmuş, A. ve Aslan, İ. (2011). Ev Okulu Ahlak 3 (2. basım). İstanbul: EDAM Yayınları. İmâmNevevî (2004). Riyâzü's-Sâlihîn (terc. ve şerh: M. Y. Kandemir, İ. L. Çakan, R. Küçük). İstanbul: Erkam Yayınları. Karagöz, İ., Keskin, M. ve Altuntaş, H. (2005). Hac İlmihâli. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Karaman, H., Özel, A. ve Bardakoğlu, A. (1996). Fıkıh. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 13, 1-27. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Kazıcı, Z. (1991). Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Eşleri ve Aile Hayatı. İstanbul: Çağ Yayınları. Kınca, R. Y. (2002). Vatandaşlık Bilgisi. Ankara: Mikro Yayınları. Koçyigit, T. ve Cerrahoğlu, İ. (1985). Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Komisyon (2005). Peygamberimi Öğreniyorum (29. basım). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Köse, A. (2006). İnsan Hakları. Köprü dergisi, 96. Lings, M. (2002). Hz. Muhammed'in Hayatı (çev. N. Şişman, 7. basım). İstanbul: İz Yayınları. Mevlânâ ŞiblîNumânî (2003). Son Peygamber Hz. Muhammed Siretü'n-Nebî 1-2 (çev. Y. Karaca). İstanbul: İz Yayınları. Neriman Gökçeğöz Karatekin (Ed.) (2005). Helik: Karakter Okulu Aile Kitabı I-X (Sorumluluk, Yardımseverlik, Adalet, Özgüven, Liderlik, Dostluk, Doğruluk, Sabır, Saygı, Öz Denetim). İstanbul ve Ankara: Nobel Yayınları ve EDAM Yayınları. Neriman Gökçeğöz Karatekin (Ed.). (2005). Perse: Karakter Okulu Öğretmen Kitabı I-X (Sorumluluk, Yardımseverlik, Adalet, Özgüven, Liderlik, Dostluk, Doğruluk, Sabır, Saygı, Öz Denetim). İstanbul ve Ankara: Nobel Yayınları ve EDAM Yayınları. Ögüt, S. (2010). Tahâret. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 39, 382-385. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Özek, A., Karaman, H., Turgut, A., Çağrııcı, M., Dönmez, İ. K. ve Gümüş, S. (1982). Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali. İstanbul: Ayyıldız Matbaası. 406 • • Dinim İslâm Özel, A. (1988). Adak. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1, 337-340. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Öztürk, L. (2001, Mayıs). Etiyopya'da İslâmiyet I Asr-ı Saadet'te Habeşistan'la Münasebetler. İstanbul: Ayışığı Kitapları. Pazarbaşı, E. Kuşat, A. ve Akyürek, S. (2009). İncamım. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Sinanoğlu, M., Harman, Ö. F., Topaloğlu, B., Çağrııcı, M., Bardakoğlu, A., Kutluer, İ. ve ark. (2001). İslâm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 23, 1-42. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Sinanoğlu, M., Küçük, A., Koca, F., Uludağ, S. ve Kökeleli, H. (1999). İbadet. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 19, 233-252. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Sütlaş, M. (2000). Hasta ve Hasta Yakını Hakları. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi. Şener, A. (1988). Abdest. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 1, 68-70. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Şener, M. (1993). Cenaze. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 7, 353-357. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Şener, M. (1996). Gusül. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 14, 213-214. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Temel, A. R. ve Alkın, Y. (1993). Hikmetleri, Hükümleri, Edepleri ile Hac ve Umre. İstanbul: Seha Neşriyat. Türeci, C. ve ark. (2009). Ahlâkım. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Uzak, A. ve Altuntaş, M. (Ed.). (2007). İnsan Hakları Nedir? Temel Bilgiler ve Türkiye'de İnsan Hakları Alanında Yaşanan Gelişmeler. Ankara: Başbakanlık Yayınları. Ünal, A. (2007). Allah Kelâmı Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali. İstanbul: Define Yayınları. Yaran, R. (2002). Kefaret. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 25, 79-182. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Yaşaroğlu, M. K. (2006). Namaz. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 32, 350-357. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Yazıcı, S. (2004). Temel Dini Bilgiler (İtikad, İbadet, Ahlâk, Siyer) (29. baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Yazır, E. M. H. (1982). Hak Dini Kur'an Dili. İstanbul: Eser Neşriyat. Yiğit, Y. ve Keleş, E. (2009). İbadetim. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.